

10

LITERATURA ROMÂNĂ

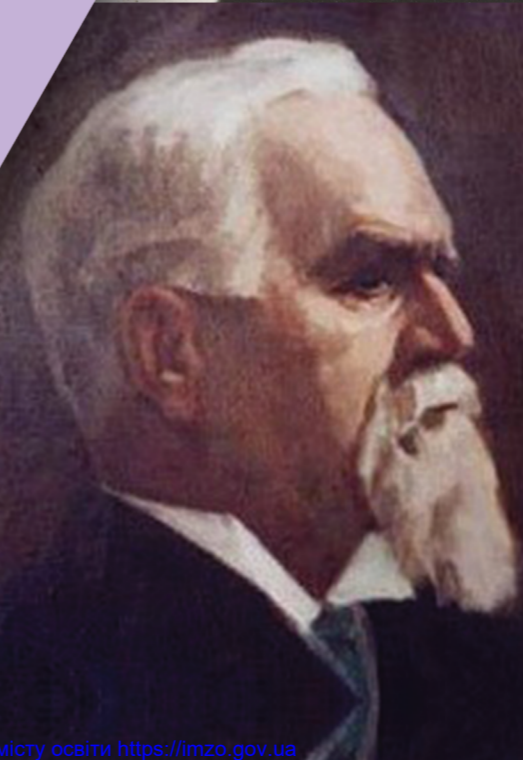
Lilia Govoranean,
Doina Colesnicov

2018

Lilia Govoranean,
Doina Colesnicov

LITERATURA ROMÂNĂ

10

ISBN 978-966-914-109-5

9 789669 141095 >

REȚINEȚI!

CURENT LITERAR se numește o mișcare literară de o anumită amploare care reunește un număr de scriitori în baza unui program estetic și a unor înclinații relativ comune și constituie o rezultantă generală a tendințelor unei anumite epoci.

GENUL EPIC apare caracterizat prin comunicare indirectă realizată prin intermediul unor personaje. Aici se mediază narațiunea, se folosește, de regulă, timpul trecut. Specii: epopee, basm, poem, schiță, roman, povestire, roman, nuvelă, baladă.

GENUL LIRIC: comunicare directă (eul care se autorefectă); uneori sunt prezenți indici de narațiune, timpul prezent e caracteristic. Specii: odă, satiră, idilă, meditație, imn, pastel, elegie, poezia cu formă fixă.

GENUL DRAMATIC: comunicarea se realizează prin intermediul dialogului, care are rolul de a prezenta conflictual evenimentele prin ceea ce spun și prin ceea ce fac. Specii: comedie, dramă, tragedie, melodramă.

TROPUL este un procedeu stilistic prin care se modifică înțelesul propriu al unui cuvânt sau se asociază cuvintele în așa fel, ca sensurile vechi să se îmbogățescă, pentru a da mai multă forță imaginii sau expunerii prezentate.

REALISMUL este un curent literar care se manifestă în secolul XIX și are drept centru de iradiere Franța. Mișcare, curent, atitudine în creația sau teoria literară și artistică având ca principiu de bază reflectarea realității în datele ei esențiale, obiective, caracteristice.

GLOSSA – poezie cu formă fixă, cu un conținut filozofic, în care fiecare vers din prima strofă este comentat în câte o strofă ulterioară, aceasta încheindu-se cu versul respectiv. Ultima strofă reia prima strofă în ordine inversă.

ROMANTISMUL este tendința către complexitate, fantezie creatoare, exacerbarea eului poetic, recomandă folosirea celor mai particulare însușiri și manifestări.

NATURALISMUL este o ramură a realismului, o mișcare literară proeminentă la sfârșitul secolului XIX în Franța și în restul Europei.

SIMBOLISMUL a fost o mișcare artistică și literară de la sfârșitul secolului al XIX-lea, potrivit căreia valoarea fiecărui obiect și fenomen din lumea înconjurătoare poate fi exprimată și descifrată cu ajutorul simbolurilor.

Lilia Govornean, Doina Colesnicov

LITERATURA ROMÂNĂ

(nivelul de profil)

**Manual pentru clasa a 10-a a instituțiilor de
învățământ general cu limba română de predare**

Recomandat de Ministerul Învățământului și Științei al Ucrainei

Львів
Видавництво «Світ»
2018

УДК 821.135.1.09(075.3)

Г 57

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ МОН України від 31.05.2018 № 551)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Говорнян Л.

Г 57 Румунська література (профільний рівень) : підруч. для закл. заг. серед. осв. з навч. румунською мовою / Л. Говорнян, Д. Колесникова. – Львів : Світ, 2018. – 240 с.

ISBN 978-966-914-109-5

Підручник призначений для учнів 10 класу для закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою. Підручник відповідає вимогам «Державного стандарту базової і повної середньої освіти» та навчальній програмі з «Румунської літератури (профільний рівень)» для учнів 10-11 класів для закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою. Усі художні твори розглядаються в межах чотирьох тематичних розділів. Кожен підрозділ включає коротку біографічну довідку про письменника, текст програмового твору, його аналіз здійснений відповідно до найновіших досягнень літературознавства, інформацію про визначені Програмою теоретичні поняття.

Підручник враховує вікові, психологічні особливості учнів 10-го класу.

УДК 821.135.1.09(075.3)

ISBN 978-966-914-109-5

© Говорнян Л.С., Колесникова Д.О., 2018

© Говорнян С.Л., художнє оформлення, 2018

© Видавництво «Світ», оформлення, 2018

CUVÂNT ÎNAINTE

Istoria fiecărui popor are mai multe componente, dintre care cultura ocupă un loc deosebit. Și când spunem cultură, înțelegem, în primul rând, creația populară orală și literatura, care, potrivit afirmațiilor lui Constantin Noica, este o formă de individualizare.

Reforma în învățământ nu trebuie să însemne eliminarea esențialului și a specificului, ci o cale mai scurtă și, dacă se poate, mai stimulativă pentru spiritul tânăr, spre ceea ce este profund, reprezentativ și irepetabil într-o literatură națională. Mai este ceva de spus: într-o lume care se mișcă atât de repede, noua generație trebuie să aibă câteva puncte de reper sigure. Manualul de literatură trebuie să i le ofere în spațiul lui de competență, care este cel al creației, cultivându-i gustul estetic și dându-i, concomitent, informații corecte despre istoria culturii naționale în evoluția și raporturile ei cu alte modele culturale. Și suntem, din acest punct de vedere, de partea lui Mircea Eliade care spunea că omul este „suma miturilor sale și că numai această zestre îl face să supraviețuiască în confruntările lui cu barbariile istoriei...”.

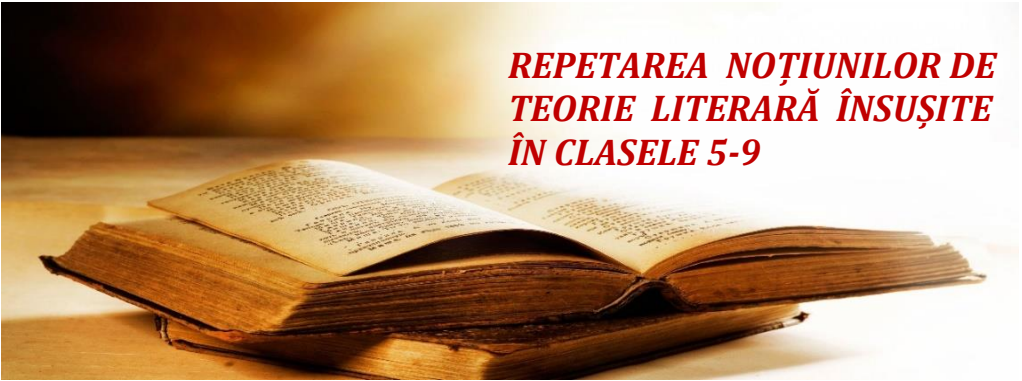
Cartea pe care o ai în față este un manual de literatură. Și nu de o literatură oarecare, ci de literatură clasică. Or, operele scriitorilor incluși în acest manual constituie o parte a fondului de aur al literaturii române, o chintesență a literaturii clasice creată de cei mai mari scriitori ai neamului nostru: Mihai Eminescu, Ion creangă, Ion Luca Caragiale, Mihail Sadoveanu și alții, care au dat literaturii și culturii universale adevărate mostre de gândire lucidă, de exprimare artistică și estetică.

Parcurgând filă cu filă, pas cu pas operele literare ale acestor scriitori, veți descoperi lumea plină de farmec a poeziei, prozei și dramaturgiei noastre naționale. Studiind creațiile literare incluse în manual, veți înțelege mai bine, mai profund rostul omului pe acest pământ, idealurile spre care tindem pentru a deveni adevărați purtători ai nimbului cu nume atât de frumos – limba română. Și dacă vom înțelege că scopurile pe care ni le-am propus în această viață pot fi atinse prin muncă asiduă, prin însușirea și valorificarea patrimoniului cultural național, atunci vom aduce cel mai frumos omagiu scriitorilor ale căror opere sunt incluse în acest manual.

Considerăm că manualul de față vine în întâmpinarea sensibilității tinerilor care, mâine, vor trăi în societatea informațională. Literatura îi va ajuta, sperăm, să-și cultive spiritul și să-și formeze personalitatea.

Autorii

REPETAREA NOȚIUNILOR DE TEORIE LITERARĂ ÎNSUȘITE ÎN CLASELE 5-9

LITERATURA – ARTĂ A CUVÂNTULUI

Opera literară este o creație în versuri sau în proză, care reprezintă într-o formă aleasă, prin intermediul limbajului artistic și al ficțiunii, fapte, întâmplări, aspecte din natură, personaje, gânduri, idei și sentimente, reușind să-l emoționeze pe cititor. Prin ea autorul creează un univers imaginar propriu.

Acest univers este realizat printr-un limbaj literar care are valoare artistică datorită utilizării expresive a limbii. Limbajul artistic presupune existența figurilor de stil, crea creață imagini artistice.

STRUCTURA OPEREI LITERARE

I. Tema – unul dintre cele mai generale aspecte ale realității, surprins artistic în opera literară.

II. Ideea – concepția și atitudinea scriitorului față de aspectele înfățișate, față de problemele vieții prezentate în operă.

III. Motivul – situație repetabilă cu caracter de generalitate, un personaj, un obiect sau un număr simbolic ori o maximă sau formulă care se repetă în momente variate ale aceleiași opere sau în creații diferite.

IV. Laitmotivul indică un element verbal cu valoare simbolică, revenind cu o anumită periodicitate își în mod intenționat într-o operă literară.

V. Subiectul operei literare – totalitatea faptelor și întâmplărilor care alcătuiesc o narațiune și la care participă personaje literare.

Subiectul operei literare se întâlnește în cazul operelor epice și dramatice și are următoarele momente:

a) **expoziția** (partea introductivă în care autorul prezintă locul, timpul acțiunii și unele dintre personaje);

b) **intriga** (motivul care declanșează conflictele și frământările sufletești ale personajelor);

c) **desfășurarea acțiunii** (partea cea mai întinsă a operei literare care

cuprinde faptele și întâmplările determinate de intrigă);

d) **punctul culminant** (partea care cuprinde momentul de maximă încordare al relațiilor dintre personaje sau al frământărilor sufletești ale unui personaj);

e) **deznodământul** (momentul subiectului care marchează sfârșitul acțiunii unei opere literare).

VI. Personajele literare – persoanele care participă într-un anumit fel la acțiunea desfășurată în opera literară.

MODURI DE EXPUNERE

Modurile de expunere sunt modalitățile prin care autorul înfățișează în opere literare fapte, întâmplări, personaje, atitudinile acestora, diferite aspecte din realitate și își exprimă gândurile, ideile și sentimentele.

I. Narațiunea – modul de expunere prin care autorul povestește o întâmplare sau un șir de întâmplări într-o succesiune de momente desfășurate într-un spațiu determinat la care participă unul sau mai multe personaje.

II. Descrierea – modul de expunere prin care autorul înfățișează un colț din natură, fenomene specifice anumitor anotimpuri, diverse obiecte, precum și chipuri de oameni, prezentând sugestiv particularitățile acestora (notele lor caracteristice). Descrierea poate fi literară (subiectivă), științifică (obiectivă), tehnică și publicitară.

III. Dialogul – modul de expunere prin care se reproduce direct o discuție între două sau mai multe personaje, având ca scop reliefularea însușirii acestora, modul lor de a se exprima și realizarea comicului de limbaj. Dialogul este principala modalitate de comunicare în textul dramatic și are funcția de dezvoltare a firului narativ pe lângă cea de modalitate de caracterizare a personajului.

IV. Monologul – modul de expunere folosit pentru a reda gândurile, trăirile sufletești ale personajelor, fără a implica un interlocutor.

V. Evocarea – procedeu prin care se aduce în fața cititorului imaginea unui loc, a unui eveniment, a unei persoane sau a unei epoci din trecut, în toată măreția lor de odinioară.

În operele literare modurile de expunere nu sunt folosite separat, deoarece, de cele mai multe ori, se îmbină între ele.

AMINTIȚI-VĂ!

Sensurile noi, atribuite unor cuvinte de către scriitori, se numesc **figuri de stil sau tropi**.

Tropul este un procedeu stilistic prin care se modifică înțelesul propriu

al unui cuvânt sau se asociază cuvintele în așa fel, ca sensurile vechi să se îmbogățească, pentru a da mai multă forță imaginii sau expunerii prezentate. Prin figurile de stil scriitorii obțin efecte de noutate, de înviorare a înțelesului, iar ideile și sentimentele transmise capătă o expresie mai colorată, mai nuanțată.

Dintre figurile de stil amintim: *epitetul, comparația, metafora, personificarea, alegoria, simbolul, metonimia, litota, hiperbola, sinecdoca, onomatopeea*.

Vorbirea **versificată**, adică arta de a rosti și a scrie versuri, presupune respectarea unor anumite reguli, dintre care cele mai însemnate sunt ale **ritmului, rimei și măsurii**. **Versificația** o întâlnim atât în creațiile literare populare, cât și în cele culte. Orice poezie impresionează prin mijloacele artistice, dar și prin muzicalitatea sa obținută printr-o grupare într-un anumit fel a silabelor accentuate și neaccentuate, a repetițiilor sonore și a pauzelor.

Ritmul este repetarea regulată a silabelor accentuate și neaccentuate dintr-un vers.

Măsura versurilor este variabilă. Ea este mai mare în poezia cultă decât în cea populară, unde versurile au 5-6 sau 7-8 silabe.

Grupul de silabe accentuate și neaccentuate, care se repetă în vers, formează o unitate ritmică numită **picior de vers** sau **picior metric**.

În poezii pot exista silabe accentuate și neaccentuate, grupate astfel:

a) câte două (una accentuată și alta neaccentuată), formând un picior bisilabic;

b) câte trei (una accentuată și celelalte două neaccentuate), formând un picior trisilabic;

c) câte patru (dintre care două sunt accentuate și două neaccentuate), formând un picior tetrasilabic.

Picioarele metrice bisilabice sunt **troheul** și **iambul**, iar cele trisilabice – **dactilul, amfibrahul** și **anapestul**.

Rima este potrivirea sunetelor finale din două sau mai multe versuri, începând cu vocala accentuată.

Există mai multe categorii de rime. Rimele se identifică și se definesc după poziția pe care o au sunetele finale identice. Ele pot fi: **monorime, rime împerecheate, rime încrucișate și rime îmbrățișate**.

După numărul silabelor care alcătuiesc rima, distingem: rime masculine, feminine, dactilice și peonice.

În unele poezii rimele sunt imperfecte, sunetele finale ale versurilor nu sunt identice, ci doar apropiate. O asemenea rimă se numește **asonanță**.

Asonanța este repetarea vocalei accentuate în două sau mai multe cuvinte, mai ales în versuri. **Ex:** Căci **unde-ajunge nu-i** hotar... M.Eminescu

VERIFICAȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Alcătuiți o narațiune cu întâmplări din viața voastră în care să folosiți descrierea și dialogul.
2. Elaborati o compunere în care să împletiți descrierea cu narațiunea, pornind de la unul dintre subiecte:
 - a) *O dimineață de vară la țară.*
 - b) *Câmpul primăvara sau toamna.*
 - c) *Vis de iarnă.*
3. Analizați o operă cunoscută, determinând tema, ideea, subiectul ei.
4. Scrieți textele următoare și identificați comparațiile:
 - a) Și ca o taină călătoare,
Un nor cu muntele vecin
Plutea-ntr-acest imens senin
Și n-avea aripi să mai zboare... (*George Coșbuc*)
 - b) Un salcâm privi spre munte
Mândru ca o flamură... (*George Topârceanu*)
 - c) Țigani încremeniseră ca niște stane de piatră între ascuțisuri.
(*Mihail Sadoveanu*)
5. Identificați în textele propuse enumerațiile:
 - a) Cocioaba de pe malul stâng al Bistriței, bărbatul, fata și boii din pădure, un țap și două capre râioase și slabe, ce dormeau în tindă, era toată averea Irinucăi. (*Ion Creangă*)
 - b) În pânțelele acestor munți zac mineralele cele mai bogate și mai felurite din Europa: sarea, argintul, arama, plumbul, mercurul, zincul și metalul cel mai prețios – aurul, pe care îl vezi strălucind până și prin noroiul drumurilor. (*Nicolae Bălcescu*)
6. Indicați personificările în textele de mai jos:
 - a) Un vânt răzleț își șterge lacrimile reci
Pe geamuri. Plouă... (*Lucian Blaga*)
 - b) Prin vișini vântul în grădină
Cătând culcuș mai bate-abia
Din aripi, și-n curând s-alină,
Iar roșul mac închide floarea,
Din ochi clipește-ncet cicoarea
Și-adoarme-apoi și ea. (*George Coșbuc*)
7. Analizați ritmul și măsura versurilor următoare:
 - a) Trece lebăda pe ape
Între trestii să se culce –
Fie-ți îngerii aproape,
Somnul dulce! (*Mihai Eminescu*)

b) Crivățul de miazănoapte vâjâie prin vijelie,
Spulberând zăpada-n ceruri de pe deal, de pe câmpie
Valuri albe trec în zare, se așază-n lung troian,
Ca nisipurile dese din pustiul african. (*Vasile Alecsandri*)

8. Precizați felul rimelor din textele de mai jos:

a) Trăiește încă floarea frumoasă de ieri seară,
Surâde lângă mine pe-o margine de cupă;
Căci eu îi port de grijă cu drag, casă nu moară,
În amintirea mâinii ce s-a întins s-o rupă. (*Dumitru Anghel*)

b) În Asia văzut-am o apă curgătoare
O lebadă cerească plutind, albind la soare,
Cu-aripile-umflate de-un vânt răscolitor,
Ca pânzele rotunde ale-unui vas ușor. (*Vasile Alecsandri*)

c) Mă grăbesc de a mă duce
Târziul să nu m-apuce;
Face-mi-s-ar calea cruce
Ca fața să nu-mi usuce. (*Mihai Eminescu*)

d) În ochii tăi stau zorii cu serile-mpreună;
Sărutul tău e-o vrajă și-o amforă mi-e gura;
Și când reverși miresme de-amurguri cu furtuna
Se face laș eroul, vitează stârpitură. (*Ch. Baudelaire*)

9. Amintiți-vă care sunt particularități-le sonetului. Ce sonete ați studiat în clasa a IX-a? Analizați unul dintre ele.

10. Numiți câteva poezii cu formă fixă cunoscute de voi și analizați-le din punct de vedere al versificației.

11. Încercați să alcătuiți singuri câteva versuri, folosind figuri de stil.

12. Identificați rima, ritmul și măsura versului din strofa:

Vino, vino, dragă vară / Noi cu drag te așteptăm / De cu zori și până-n seară / Tot pe-afară să zburăm!

AMINTIȚI-VĂ!

În afară de versul clasic, tradițional, în care sunt respectate anumite reguli de ritm, rimă, măsură, poezia modernă se cultivă pe o scară largă la un alt tip de vers, numit **vers liber**.

Acest vers nu ține seama de nici una dintre normele tradiționale ale versificației.

Poezii cu forme fixe sunt poeziile în care elementele de versificație se supun unor norme speciale.

Dintre poeziile cu formă fixă întâlnite în literatura română întâlnim: **sonetul, rondelul, gazelul, glosa, tertină, catren, sextină**.

LITERATURA ȘI GENURILE LITERARE

Prin gen literar înțelegem o categorie care cuprinde operele literare asemănătoare prin structura și trăsăturile lor, prin scopul urmărit și prin cititorul cărui i se adresează. Operele literare – unele scrise în versuri, altele în proză – aparțin unuia dintre cele trei genuri literare: **liric, epic sau dramatic**.

Genul epic apare caracterizat prin comunicare indirectă realizată prin intermediul unor personaje. Aici se mediază narațiunea, se folosește, de regulă, timpul trecut.

Specii: epopee, basm, poem, schiță, roman, povestire, roman, nuvelă, baladă.

Interferențe: eseul, jurnalul, teatrul epic etc.

Genul liric: comunicare directă (eul care se autorefectă); uneori sunt prezenți indici de narațiune, timpul prezent e caracteristic.

Specii: odă, satiră, idilă, meditație, imn, pastel, elegie, poezia cu formă fixă.

Genul dramatic: comunicarea se realizează prin intermediul dialogului, care are rolul de a prezenta conflictual evenimentele prin ceea ce spun și prin ceea ce fac.

Specii: comedie, dramă, tragedie, melodramă.

AMINTIȚI-VĂ!

Curentul literar cuprinde scriitorii dintr-o anumită perioadă istorică, ce împărtășesc aceleași principii estetice, preferă anumite genuri și specii literare și folosesc modalități artistice similare în operele lor.

Dintre curentele literare amintim: *iluminismul, clasicismul, romantismul, realismul, simbolismul* ș.a.

REȚINEȚI!

Clasicismul este tendința spre **simplitate**, logică, claritate, echilibru și recomandă evitarea contrastelor puternice, a exceselor, a detaliilor.

Clasicismul se impune prin impresia de liniște, măsură, **rațiune**;

- percepe natura ca pe ceva **armonios**, considerându-l pe om centrul și măsura tuturor lucrurilor;
- viziunea clasică este una a detaliului, iar clasicul este atras de **analiză**.

Romantismul impresionează prin neconvențional, atipic, ireal, **irațional**;

- percepe natura ca pe o forță **misterioasă, haotică**, imprevizibilă, cu care

- omul se contopește;
- viziunea romantică este globală, iar romanticul este atras de **sinteză**.

Romantismul este tendința către **complexitate**, fantezie creatoare, exacerbarea eului poetic, recomandă folosirea celor mai particulare însușiri și manifestări.

Specificitatea romantismului românesc se exprima în specii literare ca doina și balada de inspirație populară, meditația și elegia, drama, legenda istorică și poemul în versuri sau în proză și se concretizează în opere de aparte ținută estetică și înalt mesaj patriotic. Operele reprezentative pentru romantismul românesc sunt: *Poezii populare ale românilor*, *Coana Chirița la Iași* (Vasile Alecsandri), *Cântarea României* (Alecu Russo).

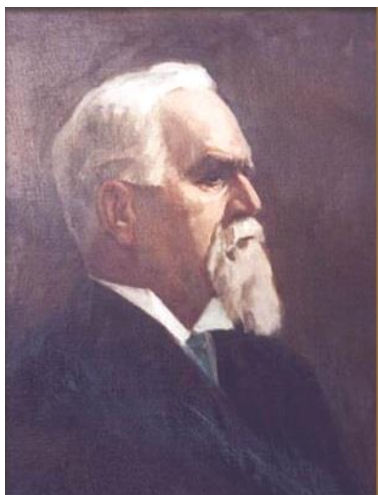
George Călinescu, în „*Istoria literaturii române de la origini până în prezent*” vorbește despre „micul romantism provincial și rustic” care s-a manifestat în perioada 1890-1900 reprezentat printre alții de Barbu Ștefănescu Delavrancea, Ioan Al. Brătescu-Voinești, G.Coșbuc, I.A.Basarabescu, I.N.Roman.

VERIFICAȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Realizați un eseu în care să relevați semnificația iluminismului în contextul culturii și literaturii universale.
2. Care sunt principalele idei ale iluminiștilor în domeniul social?
3. Relevați într-o compunere particularități-le eroului (personajului) romantic. Argumentați cu un personaj cunoscut.
4. Explicați cum percep romanticii lumea înconjurătoare.
5. Definiți realismul. Care sete genul literar în care realismul s-a manifestat cu mai multă forță? Numiți cei mai reprezentativi scriitori realiști ai lumii.

TITU MAIORESCU (1840 - 1917)

„Maiorescu nu transmite cuvinte, ci, Cuvântul, nu idei, ci Ideea... El n-a făcut critică...a creat critica...”
Nicolae Manolescu

Titu Liviu Maiorescu (n. 15 februarie 1840, Craiova, d. 18 iunie 1917, București) a fost un academician, avocat, critic literar, eseist, estetician, filosof, pedagog, politician și scriitor român, prim-ministru al României între 1912 și 1914, ministru de interne, membru fondator al Academiei Române. Maiorescu este autorul celebrei teorii sociologice a formelor fără fond, baza Junimismului politic și „piatra de fundament” pe care s-au construit operele lui Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale sau Ioan Slavici.

Titu Maiorescu s-a născut la Craiova, la 15 februarie 1840. Mama lui Titu Maiorescu, n. Maria Popazu, este sora cărturarului episcop al Caransebeșului, Ioan Popazu. Tatăl său, Ioan Maiorescu, fiu de țăran transilvănean din Bucerdea Grânoasă, se numea de fapt Trifu, dar își luase numele de Maiorescu pentru a sublinia înrudirea cu Petru Maior.

Între 1846 și 1848 Titu Maiorescu este elev al școlii primare din Craiova.

În septembrie 1851 familia Maiorescu se stabilește la Viena, unde tatăl său era salariat al Ministerului de justiție. În octombrie Titu Maiorescu este înscris în clasa I la Gimnaziul academic, anexă pentru externi a Academiei Tereziene. Peste o lună i se echivalează anul de gimnaziu de la Brașov și este trecut în clasa a II-a.

În timpul șederii familiei sale la Viena, Titu Maiorescu urmează cursurile Academiei Tereziene. În această perioadă începe redactarea "*Însemnărilor zilnice*" (ținut până în iulie 1917, în 42 de caiete aflate astăzi în fondul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române și la Biblioteca Centrală de Stat din București), pe care le va continua până la sfârșitul vieții și care constituie o prețioasă sursă de cunoaștere a omului Maiorescu. Însemnările ni-l prezintă încă din adolescență ca pe un caracter puternic, ambițios și iubitor de ordine, pasionat de cultură și dornic să se afirme prin capacitățile sale intelectuale în fața colegilor austrieci, care, provenind adesea din familii aristocratice, îl priveau de sus. Succesul pe care îl obține în 1858 absolvind ca șef de promoție Academia Tereziană reprezintă o încununare a eforturilor sale și a voinței de care dăduse dovadă.

Graba pe care o manifestă în obținerea diplomelor universitare nu afectează seriozitatea pregătirii sale academice; bazele culturii extrem de solide a lui Maiorescu se instaurează acum.

În decembrie 1860 își ia Licența în litere și filosofie la Sorbona prin echivalarea doctoratului de la Giessen. În anul următor îi apare la Berlin lucrarea de filozofie *Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form („Considerații filozofice pe înțelesul tuturor”)*, vădit sub influența ideilor lui Herbart și Feuerbach.

În vara anului 1862 se căsătorește cu pupila sa, Clara Kremnitz. În luna noiembrie/decembrie devine profesor la Universitatea din Iași și director al Gimnaziului central din același oraș.

În 1863 i se încredințează cursul de istorie la Universitate, cu tema *„Despre istoria republicii romane de la introducerea tribunilor plebei până la moartea lui Iuliu Cezar cu privire specială la dezvoltarea economico-politică”*. Din luna februarie până în luna septembrie este Decan al Facultății de Filosofie a Universității din Iași. Pe 18 septembrie 1863 este ales rector al Universității din Iași pe o perioadă de patru ani. În octombrie este numit director al Școlii Normale *„Vasile Lupu”* din Iași. Predă aici pedagogia, gramatica română, psihologia și compunerea. Inițiază pentru prima oară în țara noastră, practica pedagogică a elevilor, printre care se numără și Ion Creangă.

La 28 martie se naște fiica lui Titu Maiorescu, Livia, căsătorită Dymcza, moartă în 1946. La 8 octombrie Titu Maiorescu este numit la direcția Institutului Vasilian din Iași, care se cerea *„fundamental reorganizat”*. În vederea acestei misiuni, din însărcinarea ministrului instrucțiunii publice de atunci, Alexandru Odobescu, el va pleca într-o călătorie documentară la Berlin, întorcându-se la Iași pe 4 ianuarie 1864.

Între 1863–1864 Titu Maiorescu predă filozofia la Facultatea de Litere din Iași.

La 28 noiembrie obține la Paris diploma de licență în drept, cu teza *„Du régime dotal”*.

Întors în țară la sfârșitul lui 1861, Titu Maiorescu este dornic să contribuie din toate puterile la înscrierea statului recent format în urma Unirii din 1859 pe făgașul unei vieți culturale și politice de nivel european. În acel moment în care totul era de făcut și în care era nevoie de energii proaspete și de oameni de cultură formați în școlile înalte ale apusului, Titu Maiorescu va cunoaște la vârsta tinereții o ascensiune vertiginoasă, greu sau aproape imposibil de conceput mai târziu: profesor universitar la 22 de ani, decan la 23 și rector la aceeași vârstă, academician (membru al Societății Academice Române) la 27 de ani, deputat la 30, ministru la 34 de ani. Dar această ascensiune n-a fost mereu lină și nici scutită de grele

încercări, precum procesul care i-a fost intentat în urma calomniilor aduse de adversarii săi politici, care atrăseseră și suspendarea lui din toate funcțiile în 1864, până când verdictul de achitare din anul următor avea să dovedească netemeinicia acuzațiilor îndreptate împotriva lui.

Începuturile activității de critic literar ale lui Maiorescu stau sub semnul aceleiași despărțiri de generația anterioară. Spre deosebire de anii premergători revoluției de la 1848, când o nevoie acută de literatură originală îl făcea pe Heliade Rădulescu să adreseze apeluri entuziaste pentru scrieri românești, deceniul al șaptelea al secolului XIX ajunsese să cunoască o relativă afluență de poeți și prozatori, ale căror mijloace artistice erau adesea mult disproporționate față de idealurile și de pretențiile lor. Se punea acum problema unei selectări a adevăratelor valori pe baza unor criterii estetice și o asemenea sarcină își asumă Maiorescu. Adversarii de idei i-au numit depreciativ acțiunea „*critică judecătorească*”, întrucât studiile și articolele lui nu analizează detaliat opera literară discutată, ci conțin mai mult sentințe asupra ei. Acestea se întemeiază pe o vastă cultură, un gust artistic sigur și pe impresionante intuiții. Însuși mentorul *Junimii* considera acest fel de critică (net afirmativă sau negativă) necesară doar acelei epoci de confuzie a valorilor, urmând ca modalitățile ei de realizare să se nuanțeze mai târziu, într-o viață literară în care marii scriitori vor fi ridicat nivelul artistic și, implicit, vor fi făcut să sporească exigența publicului.

I s-a reproșat lui Maiorescu faptul că n-a consacrat mai mult timp literaturii, dar, atâta cât este, opera lui de critic marchează profund una dintre cele mai înfloritoare epoci din istoria literaturii române: perioada marilor clasici. Rolul *Junimii*, al lui Maiorescu însuși, este legat de creația și impunerea în conștiința publicului a unor scriitori ca Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, Duiliu Zamfirescu și alții.

Moare în 1917, fiind înmormântat la Cimitirul Bellu din București.

JUNIMEA și revista CONVORBIRI LITERARE

Societatea *Junimea* s-a înființat în anul 1863, avându-i ca membrii fondatori pe Titu Maiorescu, Petre Carp, Vasile Pogor, Theodor Rosetti și Iacob Negruzzi, recent întorși de la studii din străinătate.

Societatea avea ca scop principal educarea și culturalizarea publicului larg, astfel că membrii *Junimii* vor ține mai multe ședințe pentru această cauză.

Programul *Societații* cuprindea, printre altele, următoarele: toți cetățenii interesați de răspândirea culturii în România puteau face parte din ea; *Societatea* urma să aibă câte un corespondent în toate marile orașe ale

țării; orice carte de știință sau literatură, folositoare școlilor, să fie tipărite și distribuite fără bani.

O altă preocupare a *Junimii* era înființarea unei tipografii, cu ajutorul căreia să tipărească operele cronicarilor mai vechi într-o nouă ediție, dar și publicarea unor manuale școlare. Cu ajutorul acestei tipografii se mai dorea și publicarea unei reviste lunare.

În toamna lui 1865, *Junimea* începuse să funcționeze săptămânal, cuprinzând 28 de membri, având ca în anul 1875, aceasta să aibă 111 membri.

„Această societate eteroclită a izbutit performanța de a face epocă în istoria literaturii și a civilizației românești. Meritul principal – ca dirigitor spiritual – îl are, se știe, Maiorescu. Nu trebuie neglijat nici rolul – excepțional – al lui Vasile Pogor. Cultivat și erudit până la extravaganță, inteligent, spiritual, om de gust, sceptic prin temperament, Pogor este creatorul mitologiei Junimii, alcătuit din aceste mici tradiții și habitudini intrate în legendă”.

În anul 1867, Titu Maiorescu propune deschiderea unui mic *jurnal literar* în care să fie publicate scrierile citite și discutate de *Societate*. Negruzzi intervine și propune ca revista să se numească *Convorbiri literare*, lucru cu care ceilalți membri au fost de acord. Maiorescu îl propune pe Iacob Negruzzi ca redactor al revistei, pe motiv că „cel ce a botezat-o trebuie s-o și conducă”. Astfel ia naștere una dintre cele mai prestigioase reviste din istoria literaturii române, ce avea să marcheze decisiv viața culturală din acea vreme, și nu numai.

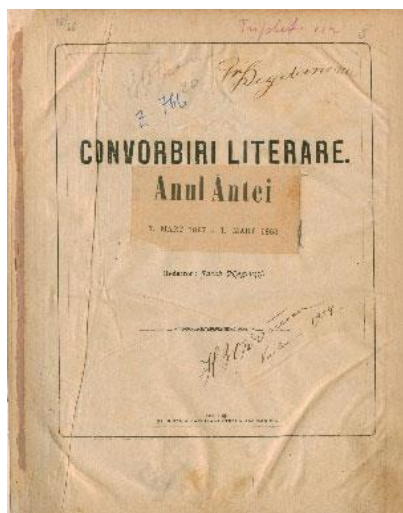
Revista CONVORBIRI LITERARE

La 1 martie 1867, la Iași, apare revista *Convorbiri literare*, ca bilunar în primă fază, Iacob Negruzzi fiind atât redactor șef, cât și director al revistei. Titu Maiorescu este însă adevăratul lider spiritual al acesteia, *Convorbiri literare* impunându-se în viața literară și cea publicistică timp de aproape trei decenii. Articolul – program, publicat în primul număr, de Iacob Negruzzi, apreciază momentul apariției revistei ca fiind unul extrem de favorabil în ceea ce privește reînvierea și reînflorirea vieții literare.

Aceste elemente reclamă înființarea unei reviste care să aibă scopul de a reproduce și respândi totu ce intră în cercul ocupațiilor literare și științifice; de a supune unei critice serioase operele ce apără din ori ce ramură a științei; de a da samă despre activitatea și producerile societăților literare, în special a celei din Iași și de a servi ca punctu de întâlnire și înfrățire pentru autorii naționali.

Sub numele de „Convorbiri Literare” va apare la două septemăni o revistă în formatul stinsei „România Literară”. Începutul este modestu, dar

redacțiunea sperează că va putea da în curendu acestei foi proporțiuni mai însemnate prin bine-voitorul concursu ce este în dreptu de a ascepta din partea tuturor autorilor Români.”

Primul număr al *Convorbirilor* se încheie cu un apel la autorii români, lansat de *Junimea*, în care li se amintește că *Societatea* are o tipografie proprie, care le este pusă la dispoziția acestora, însă cu anumite condiții. Revista reușește să se impună spectaculos încă de la primele numere. Astfel, de la 300 de exemplare, tirajul ajunge în scurtă vreme până la 800 de exemplare, lucru care, pentru acea epocă, era un tiraj remarcabil.

La câteva luni după apariția revistei, Iacob Negruzzi îi trimite lui Vasile Alecsandri (membru al Societății academice), în august 1867, o scrisoare prin care îi prezintă acestuia primele numere ale *Convorbirilor*, invitându-l astfel să devină colaborator. Alecsandri acceptă, trimițând pentru început poezia *Tânăra creolă*, lucru ce dă strălucire revistei. Câteva zile mai târziu, poetul îi trimite o nouă scrisoare lui Negruzzi, cu poezia *Covrigarul*, ce este publicată în revistă. Această colaborare nu a însemnat că Vasile Alecsandri era un junimist, el căutând prin literatură să fie al unei țări întregi, și nu al unei singure formațiuni, în acest caz al *Junimii*.

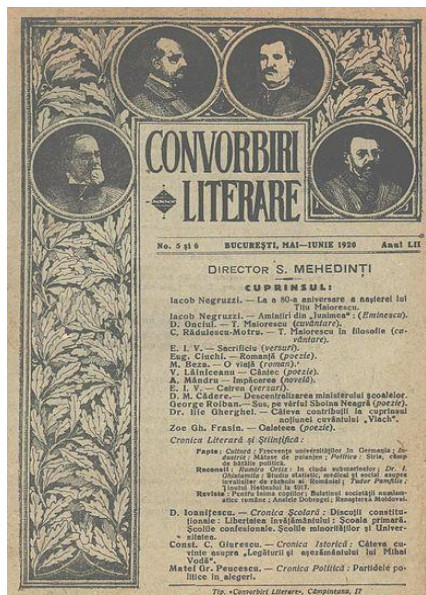
Accentul cade însă pe articolele critice și estetice maioreștiene cu studiul *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*, trecând la *Critica ortografiei lui Cipariu*, la atacul *În contra direcțiunii de astăzi în cultura română* (1868). Titu Maiorescu răspundea, astfel, unuia din punctele cuprinse în articolul – program: critica serioasă a operelor literare apărute, fapt ce va produce nemulțumirea unor autori precum Bolintineanu, Bolliac sau Alecsandri, ce se vor plânge în particular celorlalți membri ai Societății, din cauza atitudinii lui Maiorescu.

Majoritatea poezilor români nu merită numele ce și-l uzurpă; din producțiile lor se vede numai o fantezie seacă de imagini originale și o inimă goală de simțiri adevărate, și mai bine le-ar fi fost lor și nouă, dacă niciodată nu ar fi luat până în mână și nu ar fi lățit în public producțiile lor nedemne de limbajul muzelor, afirmă Titu Maiorescu cu privire la poezii fără valoare.

Printre articolele lui Maiorescu ce apar în revistă se numără: *Despre poezia română* (1867), *În contra direcțiunii de astăzi* (1868), *Observațiuni polemice* (1869), *Despre reforma învățământului public* (1870),

Dirrecția nouă (1871), *Dirrecția nouă în poezia și proza română* (1872). În 1876 apar *Aforismele pentru înțelepciunea în viață a lui Artur Schopenhauer*, traduse de Maiorescu; *În contra neologismelor și Literatura română și străinătatea* (1881), *Despre progresul adevărului în judecarea lucrărilor literare* (1883), *Poeți și critici* (1886), *Eminescu și poeziile lui* (1889), *Asupra personalității și impersonalității poetului* (1890), *Oratori, retori și limbuți* (1897), *O rectificare literară* (1903) și *Răspuns la discursul de recepție al dlui Dumiliu Zamfirescu* (1903).

După 1871, membrii fondatori ai *Junimii*, sunt atrași de politică, astfel că Titu Maiorescu devine deputat, apoi ministru, iar în 1874 se mută la București, lucru ce-l face pe Iacob Negruzzi să creadă că *Junimea*, și implicit revista, se vor desființa. Maiorescu nu va renunța însă la *Convorbiri literare* și va continua să participe la ședințele societății, de la Iași, astfel că revista își va continua apariția.

Coperta revistei „Convorbiri literare” nr. 5-6, mai-iunie 1920

părăsește *Convorbirile literare*, pentru revista *Timpul*, va publica aici aproape toate versurile sale. Amintim câteva titluri publicate de-a lungul anilor în revistă: *Mortua est*, 1871, *Egiptul*, 1872, *Înger și demon*, 1873, *Împărat și proletar* (1874), *Făt-frumos din Tei*, 1875, *Povestea codrului*, 1878, *O, mamă...* în 1880, *Scrisoarea I*, *Scrisoarea II*, *Scrisoarea III*, *Scrisoarea IV*, 1881 și *Doină* în 1883. În 1884 revista *Convorbiri literare* îi publică douăzeci și una de poezii din volumul de la Socec. Continuă publicarea poeziilor în revistă, astfel în 1885 va apărea *Sara pe deal*, *La Steaua* în 1886, *De ce nu-mi vii și Kamadeva* în 1887.

Un alt mare clasic al literaturii române care va publica în revistă este Ioan Slavici, care este îndrumat de Eminescu înspre literatură și scris. Astfel, în

1871 apare debutează în *Convorbiri literare* cu comedia țărănească în două acte – *Fata de bilău*, urmând să mai publice și alte nuvele și povești, influențate de lumea satului de la acea vreme. Este recomandat publicului larg de însuși Eminescu: *E, înainte de toate, un autor pe deplin sănătos în concepție; fiecare din chipurile care trăiesc și se mișcă în nuvele sale e nu numai copiat de pe ulițele împodobite cu arbori ale satului, ci au fondul sufletesc al poporului și gândesc și simt ca el*, spune Eminescu în *Novele din popor de Ioan Slavici*, apărute în numărul 59 al revistei *Timpul*. Colaborarea lui Slavici cu revista va continua până în 1881, când acesta va pleca la *Timpul*. Va mai fi prezent în paginile revistei cu piesa de teatru *Gaspar Grațiani* (în 1881) și cu „o bucată de proză” *Norocul* în 1892).

În anul 1875 Ion Creangă este adus la *Junimea* tot de Eminescu, urmând a publica în revistă *Soacra cu trei nurori* și *Capra cu trei iezi*, între 1875 și 1877. În 1878 vor fi publicate operele *Ivan Turbincă*, *Povestea lui Harap Alb* și *Povestea unui om leneș*. Printre ultimele creații cu care Creangă se va remarca în revistă se află poezia *Cinci pâini* (1883) și povestea *Moș Ion Roată* (1885).

Ion Luca Caragiale este un alt reprezentant de seamă al literaturii române, ale cărui opere vor apărea în *Convorbiri literare*. Colaborarea acestuia cu *Junimea* începe în anul 1877 când, în octombrie-noiembrie i se publică comedia *O noapte furtunoasă*. Cea mai fructuoasă perioadă a carierei sale, cea de dramaturg, coincide cu activitatea la *Convorbiri literare*, între 1879 și 1890 – când se publică drama în două acte *Năpasta*. Colaborarea cu revista va înceta în anul 1892, după o conferință susținută la Ateneu cu titlul *Gâște și găște literare*, împotriva societății.

Poetul Alexandru Vlahuță este un alt colaborator important al *Convorbirilor literare*, acesta începând activitatea la revistă în anul 1880, atunci când îi apar primele poezii, pe care le semnează doar cu inițiale. După doar cinci ani, legătura cu *Convorbiri* va înceta, în toamna anului 1885 urmând a fi publicate ultimele versuri, cu excepția poeziei *Nu știu... e melancolia*, apărută în numărul jubiliar din 1892.

Timp de șase ani, între 1890–1896, scriitorul I. Brătescu Voinești va publica în paginile revistei nuvele și schițe, dar și versuri, în care se dorea antieminescianist. Acesta îl caracterizează pe mentorul revistei, Titu Maiorescu, ca fiind un suflet bun și duios, cu toate că sub aparența inteligenței lui scilpitoare era o fire rece. *O carte cubică, de aur masiv și ermetic închisă; cubică spre a nu se putea răsturna, de aur spre a nu rugini, ermetic închisă spre a nu pătrunde într-înșă nici un bob de praf, așa părea Maiorescu; când înșă deschideai cutia găseai într-înșă o comoară de duioșie despre care nimeni nu a vorbit până acum*.

Merită, cu siguranță, să-i amintim și pe colaboratorii credincioși revistei încă de la nașterea acesteia, care vor rămâne în istoria literară, cu toate că nu sunt la fel de cunoscuți precum le-a fost talentul. Printre aceștia se regăsesc poeții Samson Bodnărescu și Miron Pompiliu, ambii buni prieteni și admiratori ai lui Eminescu; poetele Matilda Cugler Poni și Veronica Micle, sau prozatorul Leon Negruzzi. La revistă vin să publice și scriitori ca G. Crețianu și G. Sion, primul trimițând câteva două poezii în anul 1867 și câteva fabule, trei ani mai târziu, continuând să frecventeze ședințele societății în următoarele două decenii.

Convorbirile literare se bucură și de colaborarea unor distinși oameni de știință, printre care Al. I. Odobescu, fondatorul uneia dintre cele mai bune reviste românești din secolul XIX, *Revista română*, anterioară *Convorbirilor*, care se aliază cu *Junimea* împotriva exagerărilor latinizate.

Îi mai amintim pe Vasile Conta – filosof, Alexandru Lambor – lingvist, sau istoricul și sociologul A. D. Xenopol. Un alt nume important care va colabora cu revista este cel al marelui istoric Nicolae Iorga.

Vor exista însă și colaboratori care vor părăsi revista, dar și atacând-o.

Unul dintre aceștia era Petre Grădișteanu, fondatorul *Revistei contemporane*, un dușman al *direcției nouă*, și care nu va ezita să-l atace pe Mihai Eminescu, din cauza unor conflicte personale.

Printre membrii fondatori ai revistei se regăsesc o mulțime de doctori în drept sau filosofie, formați în universitățile germane, motiv pentru care vor fi acuzați de înclinații germanofile de dușmanii *Junimii*. Astfel, teoreticianul Maiorescu e doctor în filosofie la Giessen și licențiat în drept la Paris. Teoreticienii politici junimiști sunt și ei doctori, după cum urmează: Petre Carp, în drept la Bonn, Theodor Rosetti, doctor în drept la Berlin, redactorul Iacob Negruzzi, tot în drept, dar la Heidelberg, în timp ce Vasile Pogor este doctor în drept la Paris.

Convorbiri literare se va preocupa și de folclor, datorită unor cunoscuți culegători de literatură populară, dintre care îi amintim: Simion Florea Marian, G. Dem. Theodorescu, Teodor Burada, Scipione Bădescu, Gregore Sima, Elena Sevastos, V. Alesiu, sau Iosef Bută.

După 1884, multe dintre numele grele ale revistei se vor îmbolnăvi, așa cum a fost cazul lui Mihai Eminescu sau Ion Creangă, astfel că vă începe și declinul acesteia, dar mai ales cu mutarea ei la București, în anul 1885. Însuși Maiorescu spunea în 1890 că *Junimea* aparține de acum trecutului: „*Junimea din Iași a fost, și acum putem spune vorbi de ea ca de un lucru trecut, o adunare privată de iubitori ai literaturii și ai științei, de iubitori sinceri*”. Avea să mai apară în două etape scurte, dar fără prea mare succes, între 1900–1907 și 1907–1921.

De precizat faptul că noua serie a revistei *Convorbiri literare* apare din

ianuarie 1996 la Iași, lunar, la fiecare 20 ale lunii, cu 48 de pagini, având ca editor Uniunea Scriitorilor din România. Redactor șef este în prezent Cassian Maria Spiridon.

TITU MAIORESCU ***Eminescu și poeziile lui*** **(fragment)**

Tânăra generație română se află astăzi sub influența operei poetice a lui Eminescu. Se cuvine dar să ne dăm seama de partea caracteristică a acestei opere și să încercăm totodată a fixa individualitatea omului care a personificat în sine cu atâta strălucire ultima fază a poeziei române din zilele noastre. (...)

I. Care a fost personalitatea poetului?

Viața lui externă e simplă de povestit, și nu credem că în tot decursul ei să fi avut vreo întâmplare din afară mai însemnată asupra lui. Ce a fost și ce a devenit Eminescu este rezultatul geniului său înnăscut, care era prea puternic în a sa proprie ființă încât să-l fi abătut vreun contact cu lumea de la drumul său firesc.(...)

Ceea ce caracterizează mai întâi de toate personalitatea lui Eminescu este o așa de covârșitoare inteligență, ajutată de o memorie căreia nimic din cele ce-și întipărise vreodată nu-i mai scapă (nici chiar în epoca alienației declarate), încât lumea în care trăia el după firea lui și fără nici o silă era aproape exclusiv lumea ideilor generale ce și le însușise și le avea pururi la îndemână. Grijiile existenței nu l-au cuprins niciodată în vremea puterii lui intelectuale; când nu câștiga singur, îl susținea tatăl său și-l ajutau amicii. (.)

II. Înțelegând astfel personalitatea lui Eminescu, înțelegem totdeodată una din părțile esențiale ale operei sale literare: bogăția de idei, care înalță toată simțirea lui (căci nu ideea rece, ci ideea emoțională face pe poet), și vom vedea în chiar pătrunderea acestei bogății intelectuale până în miezul cugetărilor poetului puterea mișcătoare care l-a silit să creeze pentru un asemenea cuprins și forma exprimării lui să îndeplinească astfel cerințele unei noi epoci literare. Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturii europene de astăzi. Cu neobosita lui Stăruință de a ceti, de a studia, de a cunoaște, el își înzestra fără preget memoria cu operele însemnate din literatura antică și modernă. (...) Acel cuprins ideal al culturii omenesti nu era la Eminescu un simplu material de erudiție străină, ci era primit și asimilat în chiar individualitatea lui intelectuală. Deprins astfel cu cercetarea adevărului, sincer mai întâi de toate, poeziile lui sunt subiectiv adevărate nu numai atunci când exprimă o intuiție a naturei sub formă descriptivă, o simțire de amor uneori veselă,

adeseori melancolică, ci și atunci când trec peste marginea lirismului individual și îmbrățișează și reprezintă un simțământ național sau umanitar.

De aici se explică în mare parte adâncă impresie ce a produs-o opera lui asupra tuturor. (...)

Acesta a fost Eminescu, aceasta este opera lui. Pe cât se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbii naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării românești.

TEXT ȘI INTERPRETARE

1. Citiți textul de mai sus și rețineți imaginea pe care o construiește T. Maiorescu personalității și gândirii lui Eminescu în studiul critic ***Eminescu și poeziile lui***.

2. Scrieți un eseu, în care să prezentați personalitatea lui Eminescu, așa cum este definită de Titu Maiorescu, prin următoarele elemente caracteristice:

- a) capacitatea sa intelectuală deosebită;
- b) forța, modernitatea și amplitudinea gândirii sale;
- c) setea de cunoaștere, orientată deopotrivă spre culmea universală și spre cea națională;
- d) forța modelatoare a geniului său, amploarea influenței sale asupra culturii românești moderne.

3. Argumentați că Titu Maiorescu reprezintă momentul de început al criticii în sens larg, cultural, și în sens restrâns, literar.

4. Prezentați aspectele activității de critic literar a lui Titu Maiorescu și numiți titlurile articolelor și studiilor sale cele mai importante.

5. Analizați activitatea junimistă în ansamblu și demonstrați prin ce aspecte această experiență junimistă oferă și astăzi garanțiile unui adevărat model de cultură.

ÎMBOGĂȚIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

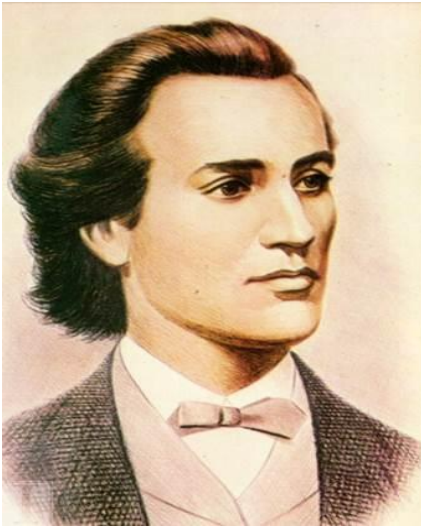
Aforizme maioresciene

1. *Oare pâraul de munte ar fi așa de limpede și de voios, dacă n-ar fi rece?*
2. *Păstrează-ți emoțiile pentru lucrurile ce merită.*
Arta vieții? Rezervă, discrețiune, cumpătate, în genere negațiune și în rezumat, abnegațiune.
3. *Păzește-te a doua zi după succes.*

4. *Cu cât cugetarea se poate exprima mai iute și mai exact, cu atât limba e mai bună.*
5. *Cuvintele sunt un element național. Spiritul național al acestei limbi stă în partea ei spirituală, în înțelesul specific al cuvântului ei.*

EMINESCU – ULTIMUL MARE ROMANTIC

MIHAI EMINESCU (1850 – 1889)

„Eminescu este omul deplin al culturii române.” **Constantin Noica**

Mihai Eminescu s-a născut la Botoșani la 15 ianuarie 1850. Este al șapte-lea din cei 11 copii ai căminarului Gheorge Eminovici, provenit dintr-o familie de țărani români din nordul Moldovei și al Raluței Eminovici, născută Iurașcu, fiică de stolnic din Joldești. Își petrece copilăria la Botoșani și Ipotești, în casa părintească și prin împrejurimi, într-o totală libertate de mișcare și de contact cu oamenii și cu natura. Această stare o evocă cu adâncă nostalgie în poezia de mai târziu („*Fiind băiat...*” sau „*O, rămâi!*”). Între 1858 și 1866, urmează cu intermitențe școala la Cernăuți. Termină clasa a IV-a clasificat al cincilea din 82 de elevi după care face 2 clase de gimnaziu. Părăsește școala în 1863, revine ca privatist în 1865 și pleacă din nou în 1866. Între timp, e angajat ca funcționar la diverse instituții din Botoșani (la tribunal și primărie) sau pribegeste cu trupa Tardini-Vlădicescu.

1866 este anul primelor manifestări literare ale lui Eminescu. În ianuarie moare profesorul de limba română Aron Pumnul și elevii scot o broșură, *Lăcrămiarele învățăceilor gimnaziști*, în care apare și poezia *La mormântul lui Aron Pumnul* semnată M.Eminovici. La 25 februarie / 9 martie pe stil nou debutează în revista „*Familia*”, din Pesta, a lui Iosif Vulcan, cu poezia *De-aș avea*. Iosif Vulcan îi schimbă numele în Mihai Eminescu, adoptat apoi de poet și, mai târziu, și de alți membri ai familiei sale. În același an îi mai apar în *Familia* încă 5 poezii.

Din 1866 până în 1869, pribegeste pe traseul Cernăuți-Blaj-Sibiu-Giurgiu-București. De fapt, sunt ani de cunoaștere prin contact direct a poporului,

Mihai Eminescu, bustul poetului, Putna, România, sculptor Oscar Han, 1926

a limbii, a obiceiurilor și a realităților românești. A intenționat să-și continue studiile, dar nu-și realizează proiectul. Ajunge sufleur și copist de roluri în trupa lui Iorgu Caragiali apoi sufleur și copist la Teatrul Național unde îl cunoaște pe I.L.Caragiale. Continuă să publice în *Familia*, scrie poezii, drame (Mira), fragmente de roman *Geniu pustiu*, rămase în manuscris; face traduceri din germană.

Între 1869 și 1862 este student la Viena. Urmează ca auditor extraordinar Facultatea de Filozofie și Drept, dar audiază și cursuri de la alte facultăți. Activează în rîndul societăților studentești, se împrietenește cu Ioan Slavici; o cunoaște la Viena pe Veronica Micle; începe colaborarea la *Convorbiri Literare*; debutează ca publicist în ziarul *Albina* din Pesta.

Între 1872 și 1874 este student la Berlin. Junimea îi acordă o bursă cu condiția să-și ia doctoratul în filozofie. Urmează cu regularitate două semestre, dar nu se prezintă la examene.

Se întoarce în țară, trăind la Iași între 1874–1877. E director al Bibliotecii Centrale, profesor suplinitor, revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui, redactor la ziarul *Curierul de Iași*. Continuă să publice în *Convorbiri Literare*. Devine bun prieten cu Ion Creangă pe care îl introduce la Junimea. Situația lui materială este nesigură; are necazuri în familie; este îndrăgostit de Veronica Micle.

În 1877 se mută la București, unde pînă în 1883 este redactor, apoi redactor-șef la ziarul *Timpul*. Desfășoară o activitate publicistică excepțională, tot aici i se ruinează însă sănătatea. Acum scrie marile lui poeme *Scrisorile*, *Luceafărul* etc.

În iunie 1883, surmenat, poetul se îmbolnăvește grav, fiind internat la spitalul doctorului Șuțu, apoi la un institut pe lângă Viena. În decembrie îi apare volumul *Poezii*, cu o prefață și cu texte selectate de Titu Maiorescu (e singurul volum tipărit în timpul vieții lui Eminescu). Unele surse pun la îndoială boala lui Eminescu și vin și cu argumente în acest sens.

În anii 1883–1889 Eminescu scrie foarte puțin sau practic deloc. Se stinge din viață în condiții dubioase și interpretate diferit în mai multe surse la 15 iunie 1889 (15 iunie, în zori – ora 3) în casa de sănătate a doctorului Șuțu. E înmormîntat la București, în cimitirul Bellu; sicriul e dus pe umeri de patru elevi de la Școala Normală de Institutiori.

În „*Viața lui Mihai Eminescu*” (1932), G. Călinescu a scris aceste

emoționate cuvinte despre moartea poetului: „Astfel se stinse în al optulea lustru de viața cel mai mare poet, pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc. Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsării pădure sau cetate, și câte o stea va vesteji pe cer în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale”.

ЕPIGONII

Când privesc zilele de-aur a scripturelor române,
Mă cufund ca într-o mare de visări dulci și senine
Și în jur parcă-mi colindă dulci și mândre primăveri,
Sau văd nopți ce-ntind deasupra-mi oceanele de stele,
Zile cu trei sori în frunte, verzi dumbrăvi cu filomele,
Cu izvoare-ale gândirii și cu râuri de cântări.

Văd poeți ce-au scris o limbă, ca un fagure de miere:
Cichindeal gură de aur, Mumulean glas de durere,
Prale firea cea întoarsă, Daniil cel trist și mic,
Văcărescu cântând dulce a iubirii primăvară,
Cantemir croind la planuri din cuțite și pahară,
Beldiman vestind în stihuri pe războiul inimic.

Liră de argint, Sihleanu, – Donici cuib de-nțelepciune,
Care, cum rar se întâmplă, ca să mediteze pune
Urechile ce-s prea lunge ori coarnele de la cerb;
Unde-i boul lui cuminte, unde-i vulpea diplomată?
S-au dus toți, s-au dus cu toate pe o cale ne'nturnată.
S-a dus, finul Pepelei, cel isteț ca un proverb.

Eliad zidea din visuri și din basme seculare
Delta biblicelor sunte, profețiilor amare,
Adevăr scaldat în mite, sfinx pătrunsă de-nțeleș;
Munte cu capul de piatră de furtune detunată,
Stă și azi în fața lumii o enigmă n'explicată
Și veghează-o stâncă arsă dintre nouri de eres.

Bolliac cânta iobagul ș-a lui lanțuri de aramă;
L-ale țării flamuri negre Cârlova oștirea cheamă,
În prezent vrăjește umbre dintr-al secolilor plan;
Și ca Byron, trează de vântul cel sălbatic al durerii,
Palid stinge-Alexandrescu sunta candel-a sperării,
Descifrând eternitatea din ruina unui an.

Pe-un pat alb ca un lințoliu zace lebăda murindă,
Zace palida vergină cu lungi gene, voce blândă –
Viața-i fu o primăvară, moartea-o părere de rău;
Iar poetul ei cel tânăr o privea cu îmbătare,
Și din liră curgeau note și din ochi lacrimi amare
Și astfel Bolintineanu începu cântecul său.

Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită,
Rumpe coarde de aramă cu o mână amorțită,
Cheamă piatra să învie ca și miticul poet,
Smulge munților durerea, brazilor destinul spune,
Și bogat în sărăcia-i ca un astru el apune,
Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet.

Iar Negruzzi șterge colbul de pe cronică bătrâne,
Căci pe mucedele pagini stau domniile române,
Scrise de mâna cea veche a-nvățaților mireni;
Moaie pana în culoarea unor vremi de mult trecute,
Zugrăvește din nou, iarăși pânzele posomorâte,
Ce-arătau faptele crunte unor domni tirani, vicleni.

Ș-acel rege-al poeziei, vecinic tânăr și ferice,
Ce din frunze îți doinește, ce cu fluierul îți zice,
Ce cu basmul povestește – veselul Alecsandri,
Ce-nșirând mărgăritare pe a stelei blondă rază,
Acum secolii străbate, o minune luminoasă,
Acum râde printre lacrimi când o cântă pe Dridri.

Sau visând o umbră dulce cu de-argint aripe albe,
Cu doi ochi ca două basme mistice, adânce, dalbe,
Cu zâmbirea de vergină, cu glas blând, duios, încet,
El îi pune pe-a ei frunte mândru diadem de stele,
O așează-n tron de aur, să domnească lumi rebele,
Și iubind-o fără margini, scrie: „visul de poet”.

Sau visând cu doina tristă a voinicului de munte,
Visul apelor adânce și a stâncelor cărunte,
Visul selbelor bătrâne de pe umerii de deal,
El deșteaptă-n sânul nostru dorul țării cei străbune,

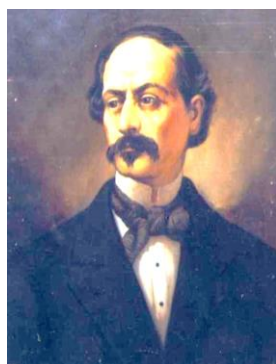
El deșteaptă-n sânul nostru dorul țării cei străbune,
El revoacă-n dulci icoane a istoriei minune,
Vremea lui Ștefan cel Mare, zimbrul sombru și regal.

Dimitrie Țichindeal

Cezar Bolliac

Dimitrie Bolintineanu

Iară noi? noi, epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite,
 Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte,
 Măști râzânde, puse bine pe-un caracter inimic;
 Dumnezeu nostru: umbră, patria noastră: o frază;
 În noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază;
 Voi credeți în scrisul vostru, noi nu credem în nimic!

Și de-aceea spusa voastră era sunță și frumoasă,
 Căci de minți era gândită, căci din inimi era scoasă,
 Inimi mari, tinere încă, deși voi sunteți bătrâni.
 S-a întors mașina lumii, cu voi viitorul trece;
 Noi suntem iarăși trecutul, fără inimi, trist și rece;
 Noi în noi n-avem nimica, totu-i calp, totu-i străin!

Voi, pierduți în gânduri sunte, convorbeți cu idealuri;
 Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri,
 Căci al nostru-i sur și rece – marea noastră-i de îngheț,
 Voi urmați cu răpejune cugetările regine,
 Când, plutind pe aripi sunte printre stelele senine,
 Pe-a lor urme luminoase voi asemenea mergéți.

Cu-a ei candelă de aur palida înțelepciune,
 Cu zâmbirea ei regală, ca o stea ce nu apune,
 Lumina a vieții voastre drum de roze semănat.
 Sufletul vostru: un înger, inima voastră: o liră,
 Ce la vântul cald ce-o mișcă cântări molcome respiră;
 Ochiul vostru vedea-n lume de icoane un palat.
 Noi? Privirea scrutătoare ce nimica nu visează,
 Ce tablourile minte, ce simțirea simulează,
 Privim reci la lumea asta – vă numim vizionari.
 O convenție e totul; ce-i azi drept mâine-i minciună;

Ați luptat luptă deșartă, ați vânat țintă nebună,
Ați visat zile de aur pe-astă lume de amar.

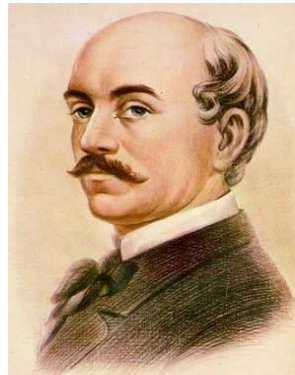
„Moartea succede vieții, viața succede la moarte”,
Alt sens n-are lumea asta, n-are alt scop, altă soarte;
Oamenii din toate cele fac icoană și simbol;
Numesc sunt, frumos și bine ce nimic nu însemnează,
Împărțesc a lor gândire pe sisteme numeroase
Și pun haine de imagini pe cadavrul trist și gol.

Costache Negruzzi

Lord Byron

Vasile Alecsandri

Ce e cugetarea sacră? Combinare măiestrită
Unor lucruri n'existente; carte tristă și-ncâlcită,
Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra.
Ce e poezia? Înger palid cu priviri curate,
Voluptos joc cu icoane și cu glasuri tremurate.
Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea.

Rămâneți dară cu bine, sunte firi vizionare,
Ce făceați valul să cânte, ce puneți steaua să zboare,
Ce creați o altă lume pe-astă lume de noroi;
Noi reducem tot la pravul azi în noi, mâini în ruină,
Proști și genii, mic și mare, sunet, sufletul, lumină, –
Toate-s praf... Lumea-i cum este... și ca dânsa suntem noi.

1870, 15 august

CONSIDERAȚII GENERALE

Pentru Mihai Eminescu, poezia reprezintă un mod profund de existență, de cunoaștere a lumii și a universului și de aceea scriitorul a reflectat asupra problemelor esențiale ale artei scrisului. Multe din lucrările lui au ca temă

anume condiția scriitorului, scrisul și arta poetică (*Epigonii, Criticilor mei, ScrisoareII, Iambul, Eu nu cred nici în Iehova, Numai poetul, În zadar în colbul școlii*).

În poezia *Epigonii* Eminescu face o antiteză între oamenii de cultură din timpul său și precursori, pe care îi vede mai demni și mai aproape de viața societății. Iar opera lor este autentică și profundă, răspunzând multor probleme cu care se confruntă contemporanii lui Eminescu. În viziunea poetului, creația artistică autentică poate fi realizată doar prin profunzimea și sinceritatea sentimentelor, prin trăiri plene, capabile să declanșeze emoții și stări de spirit înălțătoare, precum și mecanisme universale de cunoaștere a vieții.

Poezia a fost publicată în revista *Convorbiri literare* din 15 august 1870. Ea are o construcție antitetică, reprezentând o panoramă a valorilor literare, și este compusă din două unități mari:

- a) trecutul – *Când privesc zilele de aur a scripturilor române... și*
- b) prezentul – *simțiri reci, harfe zdrobite...*

Ideea generală și titlul poeziei au fost preluate din romanul scriitorului german Karl Immermann, care este o operă satirică la adresa generației lipsite de talent și valoare. Asemenea idei au mai fost exprimate și de Aron Pumnul în *Lepturariul* său. Poezia *Epigonii* este o artă poetică, o profesiune de credință, fiindcă exprimă, în mod artistic, principii estetice și idei despre artă. Referindu-se la poezia *Epigonii*, criticul literar Titu Maiorescu menționează: „Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturii europene de astăzi... Cunoscător al filozofiei, în special a lui Platon, Kant și Schopenhauer, pasionat pentru operele poetice din toate timpurile, posedând știința celor publicate până astăzi din istoria și limba română, el afla în comoara ideilor astfel culese materialul concret de unde să-și formeze înalta abstracțiune care în poeziile lui ne deschide așa de des orizontul fără margini al gândirii omenești”. Iar eminescologul George Muntean afirmă că „timbrul de nuanțe mitologice în care se face evocarea epocii de aur a literaturii române, precum și câteva caracterizări izolate de scriitori, trădează idei cardinale în gândirea poetului: Heliade îi apare profetic, uriaș plutind într-o atmosferă de mit și de eres; Alexandrescu este văzut ca poet al disperării, al ruinării timpului și este apropiat de Byron; Mureșanu este profetul neamului; Negruzzi reprezintă dragostea pentru trecut; Bolintineanu – durerea, iar Alecsandri este prețuit pentru aspecte multiple din activitatea lui”.

Poezia *Epigonii* aparține etapei vieneze a creației eminesciene, fiind o *artă poetică* (specie a genului liric care concretizează un ansamblu de trăsături care compun viziunea despre lume și viață a unui scriitor, despre menirea lui în univers, despre misiunea artei sale).

REȚINEȚI!

Epigon – scriitor de valoare minoră, care imită mișloacele de expresie specifice unui mare scriitor, unui curent sau școli literare de prestigiu.

Termenul a fost împrumutat din literatura germană. Eminescu considera drept epigoni generația poezilor contemporani, lipsiți de credință în puterea artei lor, lipsiți de idealuri, în comparație cu scriitorii din generația precedentă.

Epigonism – stare de dependență a unor scriitori față de înaintașii iluștri; lipsit de originalitate.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Structură și compoziție

1. Evidențiați modul de structurare a poemului *Epigonii* de Mihai Eminescu.
2. Prezentați, pe scurt, prima parte a poemului, având în vedere:
 - a) viziunea poetului asupra trecutului;
 - b) literatura înaintașilor – tărâm de basm, evocat metaforic;
 - c) plasticitatea comparației „limba ca un fagure de miere”;
 - d) evocarea scriitorilor din trecut printr-o operă reprezentativă.
3. Arătați procedeul compozițional aflat la baza poemului *Epigonii*.
4. Prezentați atitudinea poetului față de creația epigonilor.
5. Desprindeți, din finalul poeziei, ideea concepției poetului despre *creația literară*, în antiteză cu definirea *cugetării*.

Stil și limbaj artistic

1. Identificați figurile de stil din versurile referitoare la literatura înaintașilor.
2. Desprindeți, din strofele celei de-a doua părți a poemului, sintagme cu sens figurat, care au menirea să sugereze o schimbare a viziunii.
3. Comentați efectul expresiv al imaginilor poetice prin care Eminescu definește poezia.
4. Dați exemple de alte opere eminesciene în care antiteza să constituie procedeul compozițional principal.
5. Ilustrați, prin versuri corespunzătoare din operă, modul în care tonul poeziei este susținut de unele aspecte de limbaj și sintaxă poetică.
6. Notați în caiete epitetele ce însoțesc substantivele: *zile, visări, primăveri, oceanul, râuri, dumbravă*.

7. Completați perechea de antonime pe care se bazează construcția poeziei:

- a) trecutul glorios /
- b) vizionarismul înaintașilor /
- c) valoare /
- d) admirație /
- e) elogiu /

8. Redactați un text în care să vorbiți despre limbajul artistic al poemului *Epigonii* de Mihai Eminescu.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Citiți integral poemul *Epigonii* de Mihai Eminescu și realizați un comentariu literar al acestuia.
2. Scrieți un eseu pe tema *Epigonii de azi* (în baza poemului citit mai sus).
3. Aduceți două argumente prin care să susțineți că Eminescu se consideră epigon.
4. Alcătuiți o compunere pe tema: „*Eminescu și societatea de azi.*”

SCRISOAREA I

Când cu gene ostenite sara suflu-n lumânare,
Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare,
Căci perdelele-ntr-o parte când le dai, și în odaie
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpaie,
Ea din noaptea amintirii o vecie-ntreagă scoate
De dureri, pe care însă le simțim ca-n vis pe toate.

Lună tu, stăpân-a mării, pe a lumii boltă luneci
Și gândirilor dând viață, suferințele întuneci;
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară,
Și câți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!

Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate!
Câte țarmuri înflorite, ce palate și cetăți,
Străbătute de-al tău farmec ție singură-ți arăți!
Și în câte mii de case lin pătruns-ai prin ferești,
Câte frunți pline de gânduri, gânditoare le privești!
Vezi pe-un rege ce-mpânzește globu-n planuri pe un veac,
Când la ziua cea de mâine abia cuget-un sărac...
Deși trepte osebite le-au ieșit din urna sorții,
Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții;
La același șir de patimi deopotrivă fiind robi,
Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi!
Unul caută-n oglindă de-și buclează al său păr,
Altul caută în lume și în vreme adevăr,
De pe galbenele file el adună mii de coji,
A lor nume trecătoare le însamnă pe răboj;
Iară altu-mparte lumea de pe scândura tărbii,
Socotind cât aur marea poartă-n negrele-i corăbii.
Iar colo bătrânul dascâl, cu-a lui haină roasă-n coate,
Într-un calcul fără capăt tot socoate și socoate
Și de frig la piept și-ncheie tremurând halatul vechi,
Își înfundă gâtu-n guler și bumbacul în urechi;
Uscățiv așa cum este, gârbovit și de nimic,
Universul fără margini e în degetul lui mic,
Căci sub fruntea-i viitorul și trecutul se încheagă,
Noaptea-adânc-a vecinicii el în șiruri o dezleagă;
Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr
Așa el sprijină lumea și vecia într-un număr.

Pe când luna strălucește peste-a tomurilor bracuri,
Într-o clipă-l poartă gândul îndărăt cu mii de veacuri,
La-nceput, pe când ființă nu era, nici neființă,
Pe când totul era lipsă de viață și voință,
Când nu s-ascundea nimica, deși tot era ascuns...
Când pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns.
Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de apă?
N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă,
Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază,
Dar nici de văzut nu fuse și nici ochi care s-o vază.
Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface,
Și în sine împăcată stăpânea eterna pace!...

Dar deodat-un punct se mișcă... cel întâi și singur. Iată-l
Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl!...
Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii,
E stăpânul fără margini peste marginile lumii...
De-atunci negura eternă se desface în fășii,
De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii...
De atunci și până astăzi colonii de lumi pierdute
Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute
Și în roiuri luminoase izvorând din infinit,
Sunt atrase în viață de un dor nemărginit.
Iar în lumea asta mare, noi copii ai lumii mici,
Facem pe pământul nostru mușunoaie de furnici;
Microscopice popoare, regi, oșteni și învățați
Ne succedem generații și ne credem minunați;
Muști de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul,
În acea nemărginire ne-nvârtim uitând cu totul
Cum că lumea asta-ntreagă e o clipă suspendată,
Că-ndărătu-i și-nainte-i întuneric se arată.
Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze,
Mii de fire viorie ce cu raza încetează,
Astfel, într-a vecinicii noapte pururea adâncă,
Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă...
Cum s-o stinge, totul piere, ca o umbră-n întuneric,
Căci e vis al neființei universul cel himeric...

În prezent cugetătorul nu-și oprește a sa minte,
Ci-ntr-o clipă gându-l duce mii de veacuri înainte;
Soarele, ce azi e mândru, el îl vede trist și roș
Cum se-nchide ca o rană printre nori întunecoși,
Cum planeții toți îngheață și s-azvârl' rebeli în spaț'
Ei, din frânele luminii și ai soarelui scăpați;
Iar catapeteasma lumii în adânc s-au înnegrit,
Ca și frunzele de toamnă toate stelele-au pierit;
Timpul mort și-ntinde trupul și devine vecinicie,
Căci nimic nu se întâmplă în întinderea pustie,
Și în noaptea neființii totul cade, totul tace,
Căci în sine împăcată reîncep-eterna pace...

.....
Începând la talpa însăși a mulțimii omenești
Și suind în susul scării pân' la frunțile crăiești,
De a vieții lor enigmă îi vedem pe toți munciți,

Făr-a ști să spunem care ar fi mai nenorociți...
Unul e în toți, tot astfel precum una e în toate,
De asupra tuturor se ridică cine poate,
Pe când alții stând în umbră și cu inima smerită
Neștiuți se pierd în taină ca și spuma nezărită -
Ce-o să-i pese soartei oarbe ce vor ei sau ce gândesc?...
Ca și vântu-n valuri trece peste traiul omenesc.

Fericească-l scriitorii, toată lumea recunoască-l...
Ce-o să aibă din acestea pentru el, bătrânul dascăl?
Nemurire, se va zice. Este drept că viața-ntreagă,
Ca și iedera de-un arbor, de-o idee i se leagă.
„De-oi muri – își zice-n sine – al meu nume o să-l poarte
Secolii din gură-n gură și l-or duce mai departe,
De a pururi, pretutindeni, în ungherul unori crieri
Și-or găsi, cu al meu nume, adăpost a mele scrieri!”
O, sărmane! ții tu minte câte-n lume-ai auzit,
Ce-ți trecu pe dinainte, câte singur ai vorbit?
Prea puțin. De ici, de colo de imagine-o fășie,
Vreo umbră de gândire, ori un petec de hârtie;
Și când propria ta viață singur n-o știi pe de rost,
O să-și bată alții capul s-o pătrună cum a fost?
Poate vrun pedant cu ochii cei verzui, peste un veac,
Printre tomuri brăcuite așezat și el, un brac,
Aticismul limbii tale o să-l pună la cântari,
Colbul ridicat din carte-ți l-o sufla din ochelari
Și te-o strânge-n două șiruri, așezându-te la coadă,
În vro notă prizărită sub o pagină neroadă.
Poți zidi o lume-ntreagă, poți s-o sfărâmi... orice-ai spune,
Peste toate o lopată de țărână se depune.
Mâna care-au dorit scepтрul universului și gânduri
Ce-au cuprins tot universul încap bine-n patru scânduri...
Or să vie pe-a ta urmă în convoi de-nmormântare,
Splendid ca o ironie cu priviri nepăsătoare...
Iar deasupra tuturor va vorbi vrun mititel,
Nu slăvindu-te pe tine... lustruindu-se pe el

Sub a numelui tău umbră. Iată tot ce te așteaptă.
Ba să vezi... posteritatea este încă și mai dreaptă.
Neputând să te ajungă, crezi c-or vrea să te admire?
Ei vor aplauda desigur biografia subțire

Care s-o-ncerca s-arate că n-ai fost vrun lucru mare,
C-ai fost om cum sunt și dâșii... Măgulit e fiecare
Că n-ai fost mai mult ca dânsul. Și prostatecele nări
Și le umflă orișicine în savante adunări
Când de tine se vorbește. S-a-nțeleș de mai nainte
C-o ironică grimasă să te laude-n cuvinte.
Astfel încăput pe mâna a oricărui, te va drege,
Rele-or zice că sunt toate câte nu vor înțelege...
Dar afară de acestea, vor căta vieții tale
Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale –
Astea toate te apropie de dâșii... Nu lumina
Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele și vina,
Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt
Într-un mod fatal legate de o mână de pământ;
Toate micile mizerii unui suflet chinuit
Mult mai mult îi vor atrage decât tot ce ai gândit.

.....
Între ziduri, printre arbori ce se scutură de floare,
Cum revarsă luna plină liniștita ei splendoare!
Și din noaptea amintirii mii de doruri ea ne scoate;
Amorțită li-i durerea, le simțim ca-n vis pe toate,
Căci în propria-ne lume ea deschide poarta-ntrării
Și ridică mii de umbre după stinsul lumânării...
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară,

Și câți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate,

Și pe toți ce-n astă lume sunt supuși puterii sorții
Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții!

CONSIDERAȚII GENERALE

Seria celor cinci **Scrisori** publicate în 1881. Din februarie până în septembrie, cu excepția **Scrisorii V**, apărută fragmentar în 1886 și integral post-mortem, face parte din opera de maturitate artistică a lui Mihai Eminescu.

Scrisorile au fost publicate în Convorbiri literare și alcătuiesc un ciclu de poeme unitare prin tematică și modalitate artistică. Motivul central al **Scrisorilor** îl constituie soarta omului de geniu în raport cu timpul în care trăiește și cu societatea meschină, superficială,incapabilă să înțeleagă aspirațiile spre ideal.

Inițial **Scrisorile** s-au numit *Satire*, însă Titu Maiorescu le-a schimbat titlul. Ca specie literară, scrisoarea a fost abordată încă de Horațiu. În literatura română această specie fusese cultivată de Grigore Alexandrescu și Costache Negruzzi.

Scrisoarea I este un poem filozofic, de factură romantică, care ilustrează condiția omului de geniu, în ipostaza savantului, în raport cu timpul și societatea în care trăiește, dar și cu posteritatea. Eminescu surprinde două tablouri imense – Geneza și Stingerea Universului.

Sursele filozofice care stau la baza poemului le constituie filozofia indiană și lucrarea *Poemul naturii* de Lucrețiu, precum și mitologia populară românească privind facerea lumii.

Scrisoarea I este un poem cosmogonic și o meditație filozofică despre spațiu și timp, despre existență, dar și o satiră cu accente elegiace privind soarta nefericoită a omului de geniu în societatea contemporană în raport cu veșnicia. Compozițional **Scrisoarea I** este structurată în cinci tablouri, construite simetric și armonios. Tabloul întâi ilustrează cadrul nocturn reprezentat de Lună ca astru tutelar, stăpână a Universului și, în același timp, martor al faptelor ce sunt săvârșite de oameni pe pământ.

Tabloul al doilea accentuează ideea că Luna este „stăpâna mării” și, fiind martoră a tot ce se întâmplă pe pământ, meditează asupra problemelor omenirii. Tot în acest tablou Eminescu sugerează ideea egalității oamenilor și creionează portretul savantului care simbolizează superioritatea omului de geniu, fiind preocupat de problemele grave ale Universului și de descoperirea tainelor acestuia.

Tabloul al treilea este o cosmogonie în care Eminescu meditează asupra nașterii lumii, dar și a pierii ei. Geneza Universului îl preocupă pe poet care cugetă asupra începuturilor lumii prin persoana savantului.

Tabloul al patrulea are ca idee principală relația dintre omul de geniu și posteritate, devenind în acest mod o satiră usturătoare la adresa societății superficiale în care trăiește. Eminescu își exprimă disprețul față de neputința acesteia de a se ridica deasupra intereselor mărunte și meschine. Poetul stigmatizează și posteritatea care fa vi preocupată mai ales de biografia neinteresantă și banală a omului de geniu, fiind incapabilă să se ridice la nivelul percepției operei acestuia.

Tabloul al cincilea ne creează impresia unui epilog în care poetul revine la motivele inițiale: sub stăpânirea atotputernică a lunii se desfășoară spectacolul unde sunt figuranți natura eternă și umanitatea efemeră. În Universul ilustrat prin aceleași elemente ca și la începutul poemului, oamenii sunt muritori, sunt supuși destinului – idee filozofică ce se constituie parcă într-o concluzie a poeziei și a existenței întregii umanități: „*Și pe toți ce-n astă lume sunt supuși puterii sorții / Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții*”.

Limbajul artistic al **Scrisorii I** este specific liricii eminesciene și este construit din modalități originale, inedite atât ce privește lexicul, cât și prozodia și figurile de stil. Eminescu îmbină reușit limbajul popular cu cel intelectual. Viziunea lui Eminescu asupra lumii este realizată prin antiteză, figură de stil specifică romantismului.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală

1. Citiți integral textul poemului. Discutați primele șase versuri în care poetul redă imaginea timpului. Explicați sintagmele „*lunga timpului cărare*” și „*o vecie întreagă*”.

2. Luna este invocată în calitatea ei de astru omniprezent, Eminescu extinzând puterea dominatoare de la elementul acvatic la întreaga lume. Ce rol are introducerea motivului lunii?

3. Explicați semnificația versului „*Unul e în toți, tot astfel precum una în toate*”. Argumentați-vă răspunsul.

4. Care sunt sursele de inspirație ale **Scrisorii I**? În ce lucrări eminesciene mai apare motivul lunii?

5. Încercați să dați o definiție geniului (în accepțiunea lui Eminescu), având în vedere următoarele observații: geniul se definește prin capacitatea de a armoniza rațiunea cu fantezia, el este întruparea putinței de a se adânci în contemplarea ideilor eterne, sustrăgându-se astfel imperiului voinței.

Structură și compoziție

1. Delimitați tablourile poetice care structurează poemul **Scrisoarea I**.

2. Formulați și înscrieți în caiete ideile principale ce se desprind din fiecare tablou. Motivați-vă răspunsul.

3. Delimitați cele patru momente distincte din poem, care evocă gândurile bătrânului dascăl (evoluția Universului, începând cu clipele de dinainte de Geneză și până la Stingere). Identificați în cadrul lor două-trei idei poetice.

4. Care credeți că este rolul readucerii în prim-plan a imaginii lunii în finalul poemului?

5. Identificați cele două categorii umane (puse în antiteză), împreună cu determinativele lor. Explicați semnificația lor.

6. Extrageți din text versurile care reiau ideea că omul e muritor, indiferent că aparține tipului activ, supus voinței de a trăi, sau celui contemplativ.

Stil și limbaj artistic

1. Explicați pe baza cărei figuri de stil este construit în poem portretul bătrânului dascăl.

2. Identificați imaginile poetice care sugerează ideea deșertăciunii gloriei postume. Analizați-le.

3. Identificați și explicați semnificația elementelor de satiră din **Scrisoarea I**.

4. Prezentați termenii structurii antitetice a poemului.

5. Analizați **Scrisoarea I** din punct de vedere al limbajului artistic și al versificației.

6. Prin ce elemente expresive este exprimată interferența dintre eul liric și meditația rece, distantă asupra lumii?

7. Identificați figurile de stil principale din poem și explicați efectul poetic al prezenței lor în context.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Încadrați poemul **Scrisoarea I** în una din temele fundamentale ale creației eminesciene. Redactați un text în care să abordați această problemă.

2. Explicați pasajul dedicat Prezentului din perspectiva ideii lui Schopenhauer a „lumii ca reprezentare”.

3. Comentați poemul **Scrisoarea I**, relevând:

a) prezentarea concepției romantice a lui Mihai Eminescu asupra omului de geniu;

b) tema și structura poemului;

c) raportul omul de geniu – societatea.

4. Scrieți un eseu, pornind de la următorul aforism eminescian: „*Timpul e moarte, spațiul e luptă și mișcarea e suferință*”.

GLOSSĂ

Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi și nouă toate;
Ce e rău și ce e bine
Tu te-ntreabă și socoate;
Nu spera și nu ai teamă,
Ce e val ca valul trece;
De te-ndeamnă, de te cheamă,
Tu rămâi la toate rece.

Multe trec pe dinainte,
În auz ne sună multe,
Cine ține toate minte
Și ar sta să le asculte?...
Tu așează-te deoparte,
Regăsindu-te pe tine,
Când cu zgomote deșarte
Vreme trece, vreme vine.

Nici încline a ei limbă
Recea cumpăn-a gândirii
Înspre clipa ce se schimbă
Pentru masca fericirii,
Ce din moartea ei se naște
Și o clipă ține poate;
Pentru cine o cunoaște
Toate-s vechi și nouă toate.

Privitor ca la teatru
Tu în lume să te-nchipui:
Joace unul și pe patru,
Totuși tu ghici-vei chipu-i,
Și de plânge, de se ceartă,
Tu în colț petreci în tine
Și-nțelegi din a lor artă
Ce e rău și ce e bine.

Viitorul și trecutul
Sunt a filei două fețe,
Vede-n capăt începutul
Cine știe să le-nvețe;
Tot ce-a fost ori o să fie
În prezent le-avem pe toate,
Dar de-a lor zădărnice
Te întreabă și socoate.

Căci acelorași mijloace
Se supun câte există,
Și de mii de ani încoace
Lumea-i veselă și tristă;
Alte măști, aceeași piesă,
Alte guri, aceeași gamă,
Amăgit atât de-adesă
Nu spera și nu ai teamă.

Nu spera când vezi mișeii
La izbândă făcând punte,
Te-or întrece nătărăii,
De ai fi cu stea în frunte;
Teamă n-ai, căta-vor iarăși
Între dânșii să se plece,
Nu te prinde lor tovarăș:
Ce e val, ca valul trece.

Cu un cântec de sirenă,
Lumea-ntinde lucii mreje;
Ca să schimbe-actorii-n scenă,
Te momeste în vârteje;
Tu pe-alături te strecoară,
Nu băga nici chiar de seamă,
Din cărarea ta afară
De te-ndeamnă, de te cheamă.

Mihai Eminescu
M. Eminescu

*"Oamenii
nu se deosebesc atât
prin ceea ce zic,
cat prin ceea ce fac."*

De te-ating, să feri în laturi,
De hulesc, să taci din gură;
Ce mai vrei cu-a tale sfaturi,
Dacă știi a lor măsură;
Zică toți ce vor să zică,
Trecă-n lume cine-o trece;
Ca să nu-ndrăgești nimică,
Tu rămâi la toate rece.

Tu rămâi la toate rece,
De te-ndeamnă, de te cheamă;
Ce e val, ca valul trece,
Nu spera și nu ai teamă;
Te întrebă și socoate
Ce e rău și ce e bine;
Toate-s vechi și nouă toate:
Vreme trece, vreme vine.

CONSIDERAȚII GENERALE

Poezia **Glossă** a apărut în 1883, în volumul **Poezii**, îngrijit de Titu Maiorescu, această creație fiind cea mai reușită dintre cele patru variante scrise de poet. Sursele de inspirație ce stau la baza poeziei sunt filozofia antică hindusă, în cadrul căreia există motivul lumii ca un teatru, vechile scrieri românești, între care *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, poemul *Viața lumii* a lui Miron Costin, dar și ideile filozofice ale lui Schopenhauer, conform cărora lumea este un teatru, iar omul este o ființă oarbă și ademenitoare.

Glossa lui Mihai Eminescu este o poezie gnomică, ceea ce înseamnă că este o poezie care conține maxime, sentințe, sfaturi morale. Maxima este un enunț concis și exprimă un principiu etic, o normă de conduită, fiind sinonimă cu aforismul și sentința.

Tema poeziei este un cod etic al omului superior, care oferă învățăminte oamenilor pe baza autocunoașterii și experienței sale filozofice. Poezia este, de asemenea, o cugetare filozofică pe un ton sentențios, conținând adevăruri universal valabile, deci incontestabile. Maximele, sentințele sunt scurte și lapidare, concise și exprimate de un singur vers. Poezia este de factură clasică prin obiectivitatea superioară, prin detașare față de frământările existenței umane, pline de orgolii, ambiții, prefăcătorii. Tema filozofică a **Glossei** este condiția omului în raport cu timpul. Structural poezia este alcătuită din zece strofe, fiecare strofă având câte opt versuri, ceea ce evidențiază forma fixă a glosei. Prima strofă a poeziei este considerată strofa nucleu. Primul vers semnifică trecerea ireversibilă a timpului, iar celelalte – ideea că viața omului este trecătoare, iar timpul este efemer pentru om. În strofele a doua – a noua, poetul explică și valorifică ideea că viața este o scenă, lumea este un teatru, iar oamenii sunt actori, adevăr valabil de mii de ani. Ultima strofă este strofa-temă, scrisă în ordinea inversă a versurilor, căpătând profunzimi filozofice prin faptul că, în enumerarea maximelor, se pornește de la un precept esențial pentru existența umană, și anume de la rațiune, care trebuie să guverneze omul în

întreaga sa viață. Prin conținut, poezia **Glossă** de Mihai Eminescu este o poezie filozofică, ce exprimă adevăruri gnoseologice, etice și morale. Poetul abordează problema cunoașterii/autocunoașterii prin analiza raportului eu – lume, de aici și caracterul pronunțat filozofic, reușind performanța de a exprima, grație unei veritabile forțe de esențializare și generalizare, adevăruri universale.

REȚINEȚI!

Glossa – poezie cu formă fixă, cu un conținut filozofic, în care fiecare vers din prima strofă este comentat în câte o strofă ulterioară, aceasta încheindu-se cu versul respectiv. Ultima strofă reia prima strofă în ordine inversă.

Glosa a fost inițial compusă de poeții de la curte a regilor Spaniei, la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea. În structura tradițională a glosei intră două părți distincte:

- prima parte a poeziei, denumită *cabeza* (cap, în limba spaniolă), avea puține versuri, de regulă patru, sau un catren extras dintr-o poezie a unui poet renumit. Ulterior, s-au acceptat și versuri ale unor poeți mai puțin cunoscuți, sau chiar versuri proprii. Prima parte (*la cabeza*), denumită și *mote* (motto) sau *text*, are adesea formă de *redondilla*.

- partea a doua este *glosa* propriu-zisă, adică o „glosare”, prin interpretarea sau explicarea textului din prima parte.

Regula inițială descria glosa ca având în partea a doua patru strofe cu câte zece versuri (*décima*), în care cele patru versuri ale primei strofe erau folosite, succesiv, ca al zecelea vers al fiecărei strofe de zece versuri.

În plus, versul al șaselea și al nouălea trebuie să rimeze cu al zecelea, preluat din prima strofă. Numărul de silabe, metrica și rima versurilor rămân la discreția poetului.

Deși la origine, glosa avea formă fixă, unii poeți și-au luat libertatea de a modifica formatul. În loc de zece versuri, strofele proprii aveau uneori 4, 5 sau 8 versuri, sau erau scrise în vers alb. Există și variante în care primul vers al fiecărei strofe (preluate din textul original) se repetă ca ultim vers, adăugat ca refren. Alte variante schimbă locul versului preluat din prima parte, așezându-l primul, ultimul, sau în mijlocul strofei.

Poetul și editorul portughez Garcia de Resende (1470–1536) a publicat în 1516, sub titlul *Cancioneiro Geral*, o compilație a poeziei de curte din Portugalia, de la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, în care forma de glosă apare sub denumirea de *mote e glosa* (motiv și glosare), cunoscută și ca *poesia obrigada a mote* (poezie legată de motiv).

Una din regulile de bază descrise de Garcia de Resende, este citarea obligatorie a poetului de la care a fost preluat motivul, acesta fiind identificat ca *mote alheio* (motiv străin).

În 1591, poetul spaniol Vicente Gómez Martínez-Espinel (1550–1624) definea *glosa* ca pe o formă poetică octosilabică, în care un catren este reluat la sfârșitul fiecăreia din strofele următoare, de zece versuri (pl. *décimas*), fiecare strofă reprezentând un comentariu al catrenului precedent.

O descriere amănunțită a glosei ne-a rămas de la Juan Díaz Rengifo, în lucrarea sa *Arte Poetica Española* (1592: Cap. XXXVI: 41). Între altele, el scrie că prima parte poate avea unul, două sau patru versuri, care poartă în ele un concept sentențios. În *glosa de mote*, versul final al fiecăreia strofe repetă versul inițial al poemului.

În spaniolă, *glosa* mai este denumită și *Retruécano* (joc de cuvinte), reprezentând un comentariu al unor cuvinte scrise, de obicei, de altcineva. Este obligatorie menționarea autorului versurilor luate ca bază pentru „comentariile” din partea a doua.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală

1. Identificați patru teme și motive eminesciene, prezente în poezia *Glossă*.

2. Citiți cu atenție fiecare vers al primei strofe. Cum este perceput timpul în poemul dat?

3. Dați o explicație ideii că speranța și teama sunt inutile în această lume.

4. Ce rol atribuiți substantivelor „mișei” și „nătărăii”? Cum se încadrează acești termeni în ansamblul limbajului utilizat?

5. Prin ce se exprimă caracterul înșelător al lumii și din ce anume se deduce el?

6. Care ar fi soluția eminesciană privind existența?

7. Extrageți din text versurile prin care se exprimă ideea că meditația filozofică poate feri de dezamăgire ființa umană.

8. Detașarea și izolarea recomandate devin act de acuzare a agresivității lumii sau formă de apărare împotriva ei? Comentați.

9. Este evident că geniul se situează aici pe poziția cunoașterii rostului lumii și a esențelor ei, prin detașare. Care este efectul acestei detașări?

10. Ultima strofă este un act de reflectare în oglindă a primei strofe. Ce semnificație atribuiți acestei dispunerii în oglindă?

11. Care este raportul dintre „bine” și „rău” în lume, în concepția poetului?

Structură și compoziție. Stil și limbaj

1. Comentați poezia *Glossă* din punct de vedere al structurii și compoziției.
2. Explicați în ce constă scenariul formal al *glosei*.
3. Considerați că există vreo legătură între aspectul formal al acestei poezii și sensul de *notă explicativă* al termenului *glosă*? Argumentați.
4. Care este timpul verbal utilizat de poet în prima strofă? De ce folosește acest timp?
5. Explicați folosirea persoanei a doua în formularea sentințelor din strofa inițială. Justificați utilizarea persoanei a doua în strofele de mijloc ale poemului.
6. În ceea ce privește limbajul utilizat, gradul de expresivitate al acestuia, ce impresie vă produce textul la prima lectură? Argumentați.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Demonstrați că poemul *Glossă* este o poezie cu formă fixă.
2. Începând cu strofa a IV-a, poemul dezvoltă motivul lumii ca teatru. Motivul este întâlnit în literatura universală la Shakespeare și Goethe. La Eminescu, regizorul suprem este Voința universală, cea forță oarbă ce mișcă resorturile existenței umane. De ce credeți că aici se recomandă ipostaza de spectator?
3. Argumentați ideea că *Glossa* este o „*satiră acoperită*”.
4. Scrieți un eseu, prin care să demonstrați că poezia *Glossă* reprezintă un cod etic al omului superior. Veți avea în vedere următoarele idei: cunoașterea de sine/detașarea/conștiința zădărniciilor actelor umane și a lumii/contemplația.
5. Explicați titlul poemului *Glossă* de Mihai Eminescu.

LIRICA DE DRAGOSTE

Mihai Eminescu este, în esența creației sale, un romantic și de aceea în opera sa lirica de dragoste ocupă un rol principal. Dragostea și natura sunt două elemente prezente în poezia eminesciană, elemente ce se întrepătrund, completându-se reciproc. Poezia eminesciană de dragoste cuprinde două faze ale creației poetului: exprimarea sentimentului și erotica. Prima fază, așa-zisă naturistă, redă imaginea luminoasă, optimistă a dragostei, momentele fericite se asociază cu un cadru al naturii care se află în deplină armonie cu stările sufletești ale poetului *Dorința, Lacul, Sara pe deal, O, rămâi...* A doua etapă a poeziei de dragoste este definită de profunzimea filozofică a acestui sentiment, ceea ce dă creațiilor din această perioadă melancolie, tristețe, scepticism, provocate de dezamăgirea eroului

liric aflat mereu în căutarea idealului în dragoste. Eminescu visează la o dragoste pură, sinceră, ideală, totală, reciprocă și veșnică, menită să ducă la atingerea absolutului. Cântând femeia blondă, cu ochii albaștri, gingașă, poetul a vrut să se apropie de un chip real, luat din folclorul românesc. Natura, în creația poetului, are rolul de a reflecta starea sufletească a eroului liric, asociindu-se cu multe alte teme: trecerea timpului, dragostea, copilăria și condiția destinului uman.

DORINȚA

Vino-n codru la izvorul
Care tremură pe prund,
Unde prispa cea de brazde
Crengi plecate o ascund.

Și în brațele-mi întinse
Să alergi, pe piept să-mi cazi,
Să-ți desprind din creștet vălul,
Să-l ridic de pe obraz.

Pe genunchii mei ședea-vei,
Vom fi singuri-singurei,
Iar în păr înfiorate
Or să-ți cadă flori de tei.

Fruntea albă-n părul galben
Pe-al meu braț încet s-o culci,
Lăsând pradă gurii mele
Ale tale buze dulci...

Vom visa un vis ferice,
Îngâna-ne-vor c-un cânt
Singuratece izvoare,
Blânda batere de vânt;

Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri,
Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri.

CONSIDERAȚII GENERALE

Publicată în 1876, împreună cu alte poezii înrudite ca viziune și sentiment, *Dorința* marchează o cotitură în creația poetului, determinând

lirica de dragoste a lui Eminescu. Ca specie, poezia **Dorința** este un mic poem pastoral, în genul idilei clasice, complicat în spirit romantic prin intensitatea visului de dragoste. Poetul aspiră spre o iubire împlinită, proiectând pe fundalul unei naturi feerice o poveste de dragoste ideală, în care gesturile se împletesc într-un ritual al înțelegerii și armoniei depline.

În poezia **Dorința** dragostea nu este o realitate, ci o aspirație spre împlinire prin iubire.

Poezia are o organizare liniară, fiind o succesiune de cinci tablouri. Fiecare strofă fixează o secvență dintr-o idilă cu ceremonial stereotip, alcătuit din același lanț de fapte erotice: o chemare în codru, o imagine a așteptării, alta a întâlnirii, jocul gesturilor de tandrețe, apoi somnul și visul în acord cu mișcarea naturii. Formal, poezia are o alcătuire epistolară, prin odulațiile de adresare și prin prezența verbelor și a pronomelor sau adjectivelor pronominale de persoana întâi și a doua singular și persoana întâi plural. Timpul și modul verbelor (viitor indicativ, conjunctiv prezent).

În realizarea tablourilor Eminescu se remarcă printr-o mare precizie a desenului verbal. Detaliile reliefează aspectul particular, inconfundabil al peisajului sau al schiței de portret. În strofa întâi, de exemplu, care este o chemare, imaginea codrului se constituie doar din trei elemente: izvorul care tremură pe prund (personificare), prispa cea de brazde (metaforă), crengi plecate (metonimie). Ele sunt suficiente prin efectul lor figurat pentru a reliefa înfățișarea cadrului fizic.

La fel procedează poetul și în strofa a doua, unde suita de verbe (*să alergi, să cazi, să desprind, să ridic*) nuanțează puternic mișcarea, dar o și individualizează.

În ultimele două strofe imaginea se completează cu detalii care conferă naturii o notă umană, meditativă. Această interferență de planuri, om-natură, ne îngăduie să descoperim ideea poetului, substratul filozofic al imaginii sale. *Codrul bătut de gânduri* (personificare cu valoare metaforică) pare o ființă ce a ajuns să reflecteze asupra semnificației poveștii de dragoste pe care o tăinuiește: perechea, izolată în spațiul lui ocrotitor, este un simbol mitic al perpetuării vieții.

Comuniunea om-natură, pentru care pledează Eminescu în majoritatea poeziilor de dragoste, este o modalitate de a nega fatalitatea omului ca ființă trecătoare. Natura este veșnică și, aspirând prin contemplație la o contopire organică cu ea, omul caută o cale de acces spre eternitate.

Poezia **Dorința** are o naturalețe a exprimării cu totul excepțională, are trăsături care reprezintă semne ale maturității artistice eminesciene. Poetul nu face abuz de figuri de stil, dar nici nu le elimină; ele apar dintr-o mare putere de asociere a cuvintelor, care ne tulbură prin noutate și efect, intrând firesc în țesătura frazelor și contribuind la creșterea expresivității poetice.

Structură și compoziție

1. Reconstituiți, cu versuri potrivite, aspectul și problematica fiecărui tablou din poezia *Dorința*.
2. Demonstrați că poezia citită mai sus este un mic poem pastoral de factură romantică.
3. Identificați imaginile vizuale prin care poetul realizează cele cinci tablouri în această poezie.
4. Recitiți poezia și identificați cuvintele-cheie din fiecare strofă. Motivați-vă răspunsul.
5. Realizați un scurt comentariu al poeziei *Dorința* în care să prezentați structura și compoziția acestei opere.

Stil și limbaj artistic

1. Identificați versurile prin care poetul conferă naturii o notă umană, meditativă. Comentați-le.
2. Justificați folosirea în poezie a modulațiilor de adresare (imperativul „vino”).
3. Selectați figurile de stil prin care poetul construiește imaginea codrului.
4. Selectați verbele din textul poeziei. Identificați timpul și modul la care sunt aceste verbe. Ce marchează ele?
5. Selectați și comentați metaforele din poezie.
6. Analizați poezia din punct de vedere al prozodiei.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Demonstrați că poezia *Dorința* este definitorie pentru viziunea lui Eminescu.
2. Caracterizați într-un mic eseu specificul naturii eminesciene.

FLOARE-ALBASTRĂ

– Iar te-ai cufundat în stele
Și în nori și-n ceruri nalte?
De nu m-ai uita înalte,
Sufletul vieții mele.

În zadar râuri în soare
Grămădești-n a ta gândire
Și câmpiile asire
Și întunecata mare;

*Veronica Micle,
n. 22 aprilie
1850, Năsăud;
d. 3 august
1889, Văratec)
a fost o poetă
română.*

Piramidele-nvechite
Urcă-n cer vârful lor mare –
Nu căta în depărtare
Fericirea ta, iubite!

Astfel zise mititica,
Dulce netezindu-mi părul.
Ah! ea spuse adevărul;
Eu am râs, n-am zis nimica.

– Hai în codrul cu verdeață,
Und-izvoare plâng în vale,
Stânca stă să se prăvale
În prăpastia măreață.

Acolo-n ochi de pădure,
Lângă balta cea senină
Și sub trestia cea lină
Vom șede a în foi de mure.

Și mi-i spune-atunci povești
Și minciuni cu-a ta guriță,
Eu pe-un fir de romaniță
Voi cerca de mă iubești.

Și de-a soarelui căldură
Voi fi roșie ca mărul,
Mi-oi desface de-aur părul,
Să-ți astup cu dânsul gura.

De mi-i da o sărutare,
Nime-n lume n-a s-o știe,
Căci va fi sub pălărie –
Ș-apoi cine treabă are!

Când prin crengi s-a fi ivit
Luna-n noaptea cea de vară,
Mi-i ținea de subsuoară,
Te-oi ținea de după gât.

Pe cărare-n bolți de frunze,
Apucând spre sat în vale,
Ne-om da sărutări pe cale,

Dulci ca florile ascunse.
Și sosind l-al porții prag,
Vom vorbi-n întunecime:
Grija noastră n-aib-o nime,
Cui ce-i pasă că-mi ești drag?

Înc-o gură – și dispare...
Ca un stâlp eu stam în lună!
Ce frumoasă, ce nebună
E albastra-mi, dulce floare!

.....
Și te-ai dus, dulce minune,
Ș-a murit iubirea noastră –
Floare-albastră! floare-albastră!...
Totuși este trist în lume!

CONSIDERAȚII GENERALE

Poezia are la bază motivul literar al florii albastre, întâlnit la romanticii europeni pentru a ilustra sentimentul de dragoste sau chipul iubitei, precum și tendința de proiectare a iubirii în infinit. Deși nu s-a găsit nicăieri o însemnare făcută de Eminescu despre împrumutarea acestui motiv literar, George Călinescu susține că este imposibil ca poetul român să nu fi avut cunoștință de existența acestuia în literatura germană, cu care a intrat în contact în timpul studiilor la Viena și Berlin. Motivul florii albastre se întâlnește la poetul german Novalis și semnifică împlinirea iubirii ideale după moarte, într-o altă lume. În literatura italiană, în poezia lui Leopardi, motivul florii albastre sugerează puritatea iubirii și candoarea iubitei.

La Eminescu, motivul florii albastre semnifică aspirația spre iubirea ideală posibilă, proiectată în viitor, dar și imposibilitatea împlinirii cuplului, idee îmbogățită de poet cu accente filozofice profunde privind incompatibilitatea a două lumi diferite din care fac parte cei doi îndrăgostiți. O altă interpretare, pe care critica românească a dat-o acestui motiv literar, este aceea a florii de nu-mă-uita – simbol al credinței autohtone că dragostea rămâne mereu în amintirea și în sufletul omului îndrăgostit.

Poezia **Floare albastră** face parte din tema dragostei și a naturii, dar spre deosebire de alte poezii de dragoste, această creație este îmbogățită cu profunde idei filozofice care vor căpăta desăvârșire în poemul **Luceafărul**.

Tema poeziei este romantică atât prin sursele de inspirație menționate, prin motivul central, prin concepția eminesciană despre soarta omului de geniu, cât și prin destinul nefericit al iubirii în lumea comună. Ideea poetică

exprimă tristețea și nefericirea poetului pentru neputința împlinirii cuplului iubirii. Poezia este alcătuită din patru secvențe lirice, două ilustrând monologul liric al iubitei, iar celelalte două – monologul lirico-filozofic al poetului.

Primele trei strofe exprimă monologul iubitei, care începe prin situarea iubitului într-o lume superioară, o lume metafizică, semnificând un portret al omului de geniu. El meditează asupra unor idei superioare, semnificative prin câteva elemente ce simbolizează cultura, cunoașterea, istoria, măreția, tainele și geneza universului ca sugerare a înălțimii spirituale la care simte și gândește geniu: „*câmpiile asire*”, „*întunecata mare*”, „*piramidele învechite*”. Iubita îl cheamă în lumea reală, îndemnându-l să abandoneze lumea ideatică, oferindu-i fericirea terestră: „*Nu căta în depărtare/Fericirea ta, iubite!*”

Strofa a patra este monologul liric al poetului, în care se accentuează superioritatea preocupărilor și a gândirii sale, prevestind finalul poeziei.

Următoarea secvență poetică, monologul liric al iubitei, începe printr-o chemare a iubitului în mijlocul naturii, ale cărei elemente specifice liricii eminesciene (lacul, codrul, izvorul, văile, stâncile, prăpăștiile) sunt în armonie desăvârșită cu stările îndrăgostiților. Jocul dragostei este prezent și în această poezie, ca și în celelalte poezii eminesciene.

Ultimele două strofe constituie monologul liric al poetului, încărcat de profunde idei filozofice. Uimirea poetului pentru frumusețea și perfecțiunea fetei este sugerată de superlativul adjectivelor folosite și sugerează miracolul pe care îl trăise poetul în visul său pentru iubita ideală. Punctele de suspensie aflate înaintea ultimei strofe îndeamnă la meditație privind împlinirea iubirii ideale, perfecte, ce nu poate fi realizată. Ultimul vers „*Totuși este trist în lume*”, exprimă tristețea ființei umane în fața veșniciei timpului, a frumuseții ce nu poate fi cucerită și a deznădejzii de a atinge culmile inaccesibile.

Floare albastră este nu numai o poezie de dragoste, ci și o meditație cu rezonanță asupra aspirației către absolut în dragoste, întrucât Eminescu suprapune peste tema erotică tema timpului, care este motivul fundamental al întregii sale creații romantice.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală

1. Comentați valoarea simbolică a titlului poeziei *Floare albastră* de Mihai Eminescu, insistând asupra cromaticii epitetului din sintagma „*floare albastră*”.
2. Comentați rolul reflecțiilor poetului din strofa a patra, reluate în strofa

finală, în delimitarea celor două ipostaze (planul ideal; planul real) între care se poate produce ruptura inevitabilă.

3. Delimitați secvențele poeziei și stabiliți eventuale relații între ele.

4. Care sunt elementele care sugerează infinitul în poezia **Floare albastră**?

5. Analizați, succesiv, argumentele fetei îndrăgostite aduse în fața iubitului său pentru a-l convinge de sinceritatea sentimentului ei de dragoste.

6. Comentați relația natură-iubire așa cum apare ea în acest poem, având în vedere viziunea eminesciană care pune în opoziție natura cosmică cu iubirea.

7. Ce rol are concluzia cu nuanță de sentință privitoare la tristețea din lume? Argumentați.

Structură și compoziție

1. Evidențiați modul de structurare a poeziei pe cele două planuri principale:

a) fascinația cunoașterii intelectuale;

b) atracția existenței terestre.

2. Selectați, din structura poeziei, cele două tonalități deosebite:

a) Modul de exprimare a poetului, folosind conversația, limbajul dialectal și intim al invitării la viața reală, limba simbolurilor vieții, proprie convorbirilor zilnice;

b) Lumea de idei a eternității.

3. Comentați compoziția și structura poeziei **Floare albastră**.

Stil și limbaj artistic

1. Diferența *El-Ea* este marcată în text printr-o opoziție spațială. Numiți termenii aflați în opoziție.

2. Ce semnificație atribuiți repetiției „*Floare-albastră, floare-albastră*” din strofa finală?

3. Selectați versurile ce imprimă limbajului poeziei un aspect direct, familial.

4. Explicați sensurile create prin inversiune în sintagmele: „*de-aur părul*”, „*albastra-mi dulce floare*”.

5. Selectați și comentați comparațiile din textul poeziei.

6. Ce rol are utilizarea diminutivului „*mititica*”?

7. Identificați caracteristicile lexicale sau gramaticale ale următoarelor cuvinte sau construcții și explicați funcția lor stilistică: „*gurița*”, „*cerca*”, „*nime*”, „*s-a fi ivit*”, „*cui ce-i pasă că-mi ești drag*”.

8. Încercați să alcătuiți câteva strofe pornind de la ideea din poezie.

1. Interpretați, într-un eseu structurat de tip analitic, sensurile multiple ale motivului romantic al florii albastre, particularizat în creația eminesciană.

2. Pornind de la concluzia finală a poeziei „*Totuși este trist în lume*”, demonstrați, într-o compoziție de sinteză, că această creație lirică depășește specia idilei, integrându-se și meditației filozofice pe tema raportului între condițiile omului de geniu și împlinirea pur omenească.

3. Încadrați poezia **Floare albastră** în una din temele fundamentale ale liricii eminesciene.

SARA PE DEAL

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plâng, clar izvorând în fântâne;
Sub un salcâm, dragă, m-aștepți tu pe mine.

Luna pe cer trece-așa sfântă și clară,
Ochii tăi mari caută-n frunza cea rară,
Stelele nasc umezi pe bolta senină,
Pieptul de dor, fruntea de gânduri ți-e plină.

Nourii curg, raze-a lor șiruri despică,
Streșine vechi casele-n lună ridică,
Scârțâie-n vânt cumpăna de la fântână,
Valea-i în fum, fluiere murmură-n stână.

Și osteniți oameni cu coasa-n spinare
Vin de la câmp; toaca răsună mai tare,
Clopotul vechi umple cu glasul lui sara,
Sufletul meu arde-n iubire ca para.

Ah! în curând satul în vale-amuțește;
Ah! în curând pasu-mi spre tine grăbește:
Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ți-voi cât îmi ești dragă.

Ne-om răzima capetele-unul de altul
Și surâzând vom adormi sub înaltul,
Vechiul salcâm. - Astfel de noapte bogată,
Cine pe ea n-ar da viața lui toată?

CONSIDERAȚII GENERALE

Poezia *Sara pe deal* constituie una din capodoperele eminesciene, care a generat numeroase comentarii și studii ale criticilor literari și ale filozofilor. Poezia a fost scrisă la Viena în 1871–1872, având titlul inițial *Ondina*, și a fost publicată abia în 1885, în revista *Convorbiri literare*, de aceea ea se încadrează în prima etapă a poeziei de dragoste, cea dominată de optimism, în care imaginea iubitei este luminoasă.

Sara pe deal este o idilă-pastel, o poezie construită cu elemente descriptive de natură și sentimentul dragostei. Tema poeziei o constituie aspirația poetului pentru o dragoste ideală, o poveste de dragoste ce are loc într-un cadru natural rustic. Ideea poetică ilustrează intensitatea dragostei, dorința celor doi îndrăgostiți de a fi fericiți prin trăirea deplină a sentimentului, fapt ce înalță dragostea la nivelul valorilor cosmice, cu profunde accente filozofice. Titlul poeziei este specific pastelului și ilustrează locul și timpul în care urmează să se manifeste dragostea.

Din punct de vedere al structurii, poezia este alcătuită din 6 strofe, care redau câteva tablouri: în primele patru strofe predomină elemente ale Cosmosului, iar în ultimele două strofe se intensifică accentele de idilă, finalul fiind impresionant prin valoarea absolută pe care o are dragostea, în numele căreia poetul este gata să ofere sacrificiul deplin.

Armonia dintre planul uman și planul naturii realizată de Eminescu prin personificări – figură de stil ce domină în poezie. Comparațiile, metaforele, epitetele dau sentimentul de iubire, sensibilitate, emoție, frumusețe interioară și intensifică trăirile.

Sugestive sunt, de asemenea, imaginile vizuale și cele auditive specifice pastelului, a căror îmbinare perfectă compun un tablou natural emoționant.

Sara pe deal devine un simbol spațio-temporal al originarului, o matrice

arhaică în care e sugerată o luminozitate în care spațiul celest și cel terestru comunică.

Poem de tinerețe, *Sara pe deal* este construit pe o temă fundamentală a creației eminesciene – iubirea, înscriindu-se între puținele creații în care sentimentul determină împăcare cu sine și intrare în consonanță cu întregul univers.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală

1. Recitați individual poemul *Sara pe deal*. Observați că el este construit pe două mișcări paralele care se intersectează: trecerea serii în noapte și apropierea celor doi îndrăgostiți. Realizați o statistică prin care se va releva alcătuirea strofelor având în vedere cele două planuri: natură – iubire.
2. Identificați trei elemente ale corespondenței natural-uman și comentați semnificația acestora.
3. Încercați să atribuiți o semnificație generală ceremonialului erotic prezent în poezie și realizat prin puritatea gesturilor și cufundarea în somn.
4. Identificați imaginile vizuale și pe cele auditive și așezați-le în două coloane separate. Ce observații puteți face în legătură cu aspectul cromatic al descrierii?
5. Încadrați poezia *Sara pe deal* într-una din temele fundamentale ale creației lui Eminescu. Justificați încadrarea prin relevarea a două-trei particularități ale textului.

Stil și limbaj artistic

1. Recitați poezia. Explicați folosirea cuvintelor arhaice și a dialectelor. Argumentați rolul lor în descrierea peisajului nocturn.
2. Identificați imaginile auditive și cele vizuale din poezie. Explicați-le.
3. Observați insistența asupra adjectivului „vechi” („streșine vechi”, „clopotul vechi”, „vechiul salcâm”). Ce semnificație atribuiți acestui epitet în contextele în care el apare?
4. Urmăriți la nivelul verbelor din ultimele două strofe frecvența formelor de viitor. Cum apreciați faptul că întregul episod al întâlnirii stă sub semnul posibilului?
5. Datele pastelului trimit către conturarea a două spații:
a) Spațiul terestru – axat pe două niveluri (unul imaginat de vale-sat, reprezentând zona existenței comune, și celălalt imaginat de deal-salcâm, zona dragostei); b) Spațiul cosmic (cerul).
6. Selectați elementele corespunzătoare fiecărui spațiu astfel delimitat.
7. Determinați figura de stil prin care este realizată armonia dintre planul

- uman și cel al naturii. Identificați și alte figuri de stil cunoscute de voi.
8. Selectați figurile de stil cu ajutorul cărora poetul definește universul naturii.
 9. Analizați poezia din punct de vedere al prozodiei.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Comparați perspectiva din *Sara pe deal* de Mihai Eminescu cu fragmentul extras din lucrarea *La curtea cuconului Vasile Creangă*:

„Caracterul vieții de sat este liniștea și tăcerea. Ziua, oamenii fiind la lucru, numai copiii se joacă în colbul drumului, babele de tot bătrâne șed torcând la umbră pe prispă și moșnegii, adunați la crâșmă, își petrec restul vieții lor bând și povestind. Abia sara, când satul devine centrul vieții pământului ce-l înconjură, se începe acea duioasă armonie câmpenească, idilică și împăciuitoare. Stelele izvorăsc umede și aurite pe jumalțul cel adânc și albastru al cerului, buciumul s-aude pe dealuri, un fum de un miros adormitor împle satul, carele vin cu boii osteniți, scârțâind, din lanuri, oamenii vin cu coasele de-a umăr, vorbind tare în tăcerea serii, talangele turmelor, apa fântânelor, cumpenele sună, scrânciobul scârțâie-n vânt, câinii încep a lătra și prin armonia amestecată s-aude plin și lânguros sunetul clopotului, care împle inima de pace...”

2. Realizați un eseu despre relația iubire-natură în poezia eminesciană. Se vor avea în vedere: perspectiva romantică asupra naturii și a iubirii/ipostaze ale eului liric/relația cadru-sentiment în poeziile cunoscute de voi.

3. Definiți conceptul de lirism în ansamblu.

ATÂT DE FRAGEDĂ...

Atât de fragedă, te-asameni
Cu floarea albă de cireș,
Și ca un înger dintre oameni
În calea vieții mele ieși.

Abia atingi covorul moale,
Mătasa sună sub picior,
Și de la creștet pân-în poale
Plutești ca visul de ușor.

Din încrețirea lungii rochii
Răesai ca marmura în loc –
S-atârnă sufletu-mi de ochii
Cei plini de lacrimi și noroc.

O, vis ferice de iubire,
Mireasă blândă din povești,
Nu mai zâmbi! A ta zâmbire
Mi-arată cât de dulce ești,

Te duci, ș-am înțeles prea bine
Să nu mă țin de pasul tău,
Pierdută vecinic pentru mine,
Mireasa sufletului meu!

Cât poți cu-a farmecului noapte
Să-ntuneci ochii mei pe veci,
Cu-a gurii tale calde șoapte,
Cu-mbrățișări de brațe reci.

Că te-am zărit e a mea vină
Și vecinic n-o să mi-o mai iert,
Spăși-voi visul de lumină
Tinzându-mi dreapta în deșert.

Deodată trece-o cugetare,
Un vâl pe ochii tăi fierbinți:
E-ntunecoasa renunțare,
E umbra dulcilor dorinți.

Ș-o să-mi răasai ca o icoană
A pururi verginei Marii,
Pe fruntea ta purtând coroană –
Unde te duci? Când o să vii?

CONSIDERAȚII GENERALE

Apărută în 1879, dar scrisă cu trei ani mai înainte, poezia *Atât de fragedă* este alcătuită din nouă catrene și se încadrează în poezia visului de iubire, alături de creații, cum ar fi *Floare albastră*, *Lacul*, *Dorința*, *Sara pe deal* ș.a. În toate aceste poezii Eminescu îi înalță iubirii un cântec nepieritor, în care bucuria și suferința, voluptatea și durerea, visul și dorul de dragoste iradiază întregul univers al imaginarului eminescian. Toate sunt străbătute de un fior cosmic cu adâncimi de vecie, iar clipa de dragoste devine aproape sacră: așezați sub „teiu sfânt” și privind apariția stelelor (ca pe o nouă Geneză), cei doi îndrăgostiți reprezintă perechea eternă.

În *Atât de fragedă*, însă, visata întâlnire cu iubita este înlocuită printr-un cânt de adorație închinat femeii pe care soarta i-o scoase în cale; înger și marmură, zână și pământeană, aceasta îl va părăsi, lăsându-l nefericit.

Pierdută pentru veșnicie, ea va deveni icoană a Fecioare, sentimentul erotic transformându-se în generație religioasă; din acest motiv, poezia fiind încadrată în erotica mistică. Fenomenologia spațială din acest poem îmbracă un rafinament particular. Eminescu poartă și filtrează chipul iubitei sale rând pe rând prin diverse spații ale arhetipurilor: înger printre oameni, vis înserat și real, capodoperă de artă, făptură de basm. Toate aceste spații sunt puternic tensionate, pentru că sunt spații psihice: întrupări ale visului de iubire; sunt, deci, structurate de patimă, de un fior idealizant, având amplitudine cosmică.

Fiind „un vis de lumină”, deci o imagine proiectată în sferile înalte ale absolutului spiritual, ale frumuseții axiologice, ființa iubită este purificată prin spațiile succesive ale unei lumi integrale: „*floare albă de cireș*”, „*înger*”, „*demon*”, „*marmură*”, „*mireasă*”.

Titlul poeziei este un epitet cu valoare de superlativ, sugerând frumusețea, puritatea și neprihănirea. Reluat în prima strofă, titlul devine termen al unei comparații: „*Atât de fragedă te-asameni*

Cu floarea albă de cireș

Și ca un înger dintre oameni

În calea vieții mele ieși”.

În întregul ei, comparația menționată ar putea trimite și la ideea fragilității ființei umane – trecătoare ca florile în scurgerea timpului.

Alcătuită din nouă strofe, versuri de 8-9 silabe, poezia ar putea fi împărțită în două secvențe: strofele 1-6 și strofele 7-9, care formează o antiteză totală: din intensa spiritualizare, făptura fizică a iubitei lunecă de pe icoană, lunecă din orizontul luminii în spațiul „întunecoasei renunțări”, în „umbra dulcilor dorințe”: în spațiul teluricului și contingentului.

Cele două spații se despart: „*Te duci, ș-am înțeles prea bine/ Să nu mă țin de pasul tău,/ Pierdută vecinic pentru mine...*”. Dar „visul de lumină”, prin natura sa spirituală și eternă, rămâne. Și anume el va persista acum, desprins de modelul real, și va trece în spațiul ideilor atemporale. Icoana iubitei va reapare „*Și-o să-mi răasai ca o icoană*” pe alt nivel, ontic, însă ca o imagine transreală, purtând unicitatea chipurilor ideale. Dar inaccesibilă ca orice ideal, peregrinând incapabilă în acel orizont al ideilor pure: „*Spăși-voi visul de lumină/ Tinzându-mi dreapta în deșert./Și-o să-mi răasai ca o icoană/ A pururi verginei Marii/ Pe fruntea ta purtând coroană - / Unde te duci? Când o să vii?*”.

Plecarea iubitei umple sufletul poetului de o tristețe prelungită etern, și în aceste condiții comparația „*Și-o să-mi răasai ca o icoană*” sacralizează făptura adorată, punându-i pe frunte nimbul purității. În plan semantico-morfologic, repetarea verbului „a răsa” în două poziții – „*răasai ca marmura*” și „*să-mi răasai ca o icoană*” – conferă lumini de mit și sfințenie femeii din visul de iubire.

Eul liric ar putea fi privit din mai multe ipostaze: ipostaza umană, în care vocea lirică deplânge soarta care i-a scos în cale, în fulgerațiile unei clipe, o iubire imposibilă; ipostaza de mire, a cărui mireasă „din povești” dispăre, rămânând o duioasă amintire.

Rămas singur într-o lume golită de iubire „*Tinzându-mi dreapta în deșert*”, el își va duce povara vremii până când moartea îl va întoarce în Univers și îl va preface în Luceafăr.

Poezia ***Atât de fragedă*** confirmă caracterul unitar al liricii eminesciene prin prezența unor teme, motive și particularități de limbaj, aparținând marelui poet. În poezie se remarcă modul original în care este folosită limba, unul din secretele muzicalității ei de excepție. Lexicul este simplu, uzual, cu forme populare, familiare (*mătasă, răasai, dulce*).

Structură și compoziție

1. Recitați poezia și evidențiați modul de structurare pe cele două planuri principale.
2. Selectați elementele menite să configureze universul spiritual. Observați configurarea unui univers în care să se tindă spre atingerea absolutului.
3. Identificați elementele fundamentale ce recompun lumea de farmec, motive întâlnite în toate poeziile de dragoste eminesciene.
4. Distingeți aspectele care îi conferă poeziei *Atât de fragedă* nuanțe nostalgice.
5. Interpretați în câteva enunțuri versurile „*Pierdută vecinic pentru mine, / Mireasa sufletului meu...*”.
6. Selectați din structura poeziei expresiile care ilustrează cele două imagini deosebite.
7. Demonstrați că poezia citită mai sus se încadrează în poezia visului de dragoste în creația lui Mihai Eminescu.

Stil și limbaj artistic

1. Explicați folosirea superlativului în titlul poeziei.
2. Analizați metaforele și epitetele din poezie.
3. Explicați folosirea interogației retorice din finalul textului citit.
4. Selectați și înscriteți în caiete comparațiile din textul poeziei. Explicați rolul lor în redarea chipului femeii iubite.
5. Analizați poezia din punct de vedere al prozodiei.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Memorizați și recitați în clasă poezia *Atât de fragedă* de Mihai Eminescu.
2. Alcătuiți câteva enunțuri cu cuvântul *fraged*. Scrieți câteva sinonime.
3. Cum credeți, de ce Mihai Eminescu folosește anume acest cuvânt și cu scop îl folosește?
4. Auziți varianta muzicală a acestei poezii. Ce poezii din creația lui Mihai Eminescu au mai fost puse pe note? Numiți câțiva compozitori și interpreți.
5. Comparați cu originalul câteva poezii traduse în limba ucraineană de Andrii Miastkivski.
6. Prezentați, într-un mic eseu, concepția lui Eminescu referitoare la dragoste și chipul femeii, având ca reper poezia *Atât de fragedă*.

LUCEAFĂRUL

A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată.
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți
Și mândră-n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți
Și luna între stele.

Din umbra falnicelor bolți
Ea pasul și-l îndreaptă
Lângă fereastră, unde-n colț
Luceafărul așteaptă.

Privea în zare cum pe mări
Răsare și străluce,
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Îl vede azi, îl vede mâini,
Astfel dorința-i gata;
El iar, privind de săptămâni,
Îi cade draga fată.

Cum ea pe coate-și răzima
Visând ale ei tâmple,
De dorul lui și inima
Și sufletu-i se împle.

Și cât de viu s-aprinde el
În orișicare sară,
Spre umbra negrului castel
Când ea o să-i apară.

Și pas cu pas pe urma ei
Alunecă-n odaie,
Țesând cu recile-i scânteii
O mreajă de văpaie.

Și când în pat se-ntinde drept
Copila să se culce,
I-atinge mâinile pe piept,
I-nchide geana dulce;

Și din oglindă luminiș
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari, bătând închiși
Pe fața ei întoarsă.

Ea îl privea cu un surâs,
El tremura-n oglindă,
Căci o urma adânc în vis
De suflet să se prindă.

Iar ea vorbind cu el în somn,
Oftând din greu suspină:
– O, dulce-al nopții mele domn,
De ce nu vii tu? Vină!

Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n casă și în gând
Și viața-mi luminează!

El asculta tremurător,
Se aprindea mai tare
Și s-arunca fulgerător,
Se cufunda în mare;

Și apa unde-au fost căzut
În cercuri se rotește,
Și din adânc necunoscut
Un mândru tânăr crește.

Ușor el trece ca pe prag
Pe marginea ferestei
Și ține-n mână un toiag
Încununat cu trestii.

Părea un tânăr voievod
Cu păr de aur moale,
Un vânăt giulgi se-ncheie nod
Pe umerele goale.

Iar umbra feței străvezii
E albă ca de ceară –
Un mort frumos cu ochii vii
Ce scânteie-n afară.

– Din sfera mea venii cu greu
Ca să-ți urmez chemarea,
Iar cerul este tatăl meu
Și mumă-mea e marea.

Ca în cămara ta să vin,
Să te privesc de-aproape,
Am coborât cu-al meu senin
Și m-am născut din ape.

O, vin'! odorul meu nespus,
Și lumea ta o lasă;
Eu sunt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

Colo-n palate de mărgean
Te-oi duce veacuri multe,
Și toată lumea-n ocean
De tine o s-asculțe.

– O, ești frumos, cum numa-n vis
Un înger se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată;

Străin la vorbă și la port,
Lucești fără de viață,
Căci eu sunt vie, tu ești mort,
Și ochiul tău mă-ngheață.

Trecu o zi, trecură trei
Și iarăși, noaptea, vine
Luceafărul deasupra ei
Cu razele-i senine.

Desen după poemul „Luceafărul”

Desen după poemul „Luceafărul”

Ea trebui de el în somn
Aminte să-și aducă
Și dor de-al valurilor domn
De inim-o apucă

– „Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n casă și în gând
Și viața-mi luminează!"

Cum el din cer o auzi,
Se stinse cu durere,
Iar ceru-ncepe a roti
În locul unde piere;

În aer rumene văpăi
Se-ntind pe lumea-ntreagă,
Și din a chaosului văi
Un mândru chip se-ncheagă;

Pe negre vițele-i de păr
Coroana-i arde pare,
Venea plutind în adevăr
Scăldat în foc de soare.

Din negru giulgi se desfășor
Marmoreele brațe,
El vine trist și gânditor
Și palid e la față;

Dar ochii mari și minunați
Lucesc adânc himeric,
Ca două patimi fără saț
Și pline de-ntunerice.

– Din sfera mea venii cu greu
Ca să te-ascult ș-acuma,
Și soarele e tatăl meu,
Iar noaptea-mi este muma;

O, vin', odorul meu nespus,
Și lumea ta o lasă;
Eu sunt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

O, vin', în părul tău bălai
S-anin cununi de stele,
Pe-a mele ceruri să răasai
Mai mândră decât ele.

– O, ești frumos cum numa-n vis
Un demon se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată!

Mă dor de crudul tău amor
A pieptului meu coarde,
Și ochii mari și grei mă dor,
Privirea ta mă arde.

– Dar cum ai vrea să mă cobor?
Au nu-nțelegi tu oare,
Cum că eu sunt nemuritor,
Și tu ești muritoare?

– Nu caut vorbe pe ales,
Nici știu cum aș începe -
Deși vorbești pe înțeleș,
Eu nu te pot pricepe;

Dar dacă vrei cu crezământ
Să te-ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară pe pământ,
Fii muritor ca mine.

– Tu-mi cei chiar nemurirea mea
În schimb pe-o sărutare,
Dar voi să știi asemenea
Cât te iubesc de tare;

Da, mă voi naște din păcat,
Primind o altă lege;
Cu vecinicia sunt legat,
Ci voi să mă dezlege.

Și se tot duce... S-a tot dus.
De dragu-unei copile,
S-a rupt din locul lui de sus,
Pierind mai multe zile.

În vremea asta Cătălin,
Viclean copil de casă,
Ce umple cupele cu vin
Mesenilor la masă,

Un paj ce poartă pas cu pas
A-mpărătesii rochii,
Băiat din flori și de pripas,
Dar îndrăzneț cu ochii,

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furișează pânditor
Privind la Cătălina.

Dar ce frumoasă se făcu
Și mândră, arz-o focul;
Ei, Cătălin, acu-i acu
Ca să-ți încerci norocul.

Și-n treacăt o cuprinse lin
Într-un ungher degrabă.
– Da' ce vrei, mări Cătălin?
Ia du-t' de-ți vezi de treabă.

– Ce voi? Aș vrea să nu mai stai
Pe gânduri totdeauna,
Să râzi mai bine și să-mi dai
O gură, numai una.

– Dar nici nu știu măcar ce-mi ceri,
Dă-mi pace, fugi departe –
O, de luceafărul din cer
M-a prins un dor de moarte.

– Dacă nu știi, ți-aș arăta
Din bob în bob amorul,
Ci numai nu te mânia,
Ci stai cu binișorul.

Cum vânătoru-ntinde-n crâng
La păsărele lațul,
Când ți-oi întinde brațul stâng
Să mă cuprinzi cu brațul;

Și ochii tăi nemișcători
Sub ochii mei rămâie...
De te înalț de subsuori
Te-nalță din călcâie;

Când fața mea se pleacă-n jos,
În sus rămâi cu fața,
Să ne privim nesățios
Și dulce toată viața;

Și ca să-ți fie pe deplin
Iubirea cunoscută,
Când sărutându-te mă-nclin,
Tu iarăși mă sărută.

Ea-l asculta pe copilaș
Uimită și distrasă,
Și rușinos și drăgălaș,
Mai nu vrea, mai se lasă,

Și-i zice-ncet: – Încă de mic
Te cunoșteam pe tine,
Și guraliv și de nimic,
Te-ai potrivi cu mine...

Dar un luceafăr, răsărit
Din liniștea uitării,
Dă orizon nemărginit
Singurătății mării;

Și tainic genele le plec,
Căci mi le umple plânsul
Când ale apei valuri trec
Călătorind spre dânsul;

Lucește c-un amor nespus,
Durerea să-mi alunge,
Dar se înalță tot mai sus,
Ca să nu-l pot ajunge.

Pătrunde trist cu raze reci
Din lumea ce-l desparte...
În veci îl voi iubi și-n veci
Va rămânea departe...

De-aceea zilele îmi sunt
Pustii ca niște stepe,
Dar nopțile-s de-un farmec sfânt
Ce nu-l mai pot pricepe.

– Tu ești copilă, asta e...
Hai ș-om fugi în lume,
Doar ni s-or pierde urmele
Și nu ne-or ști de nume,

Căci amândoi vom fi cuminți,
Vom fi voioși și teferi,
Vei pierde dorul de părinți
Și visul de luceferi.

Porni luceafărul. Creșteau
În cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
În tot atâtea clipe.

Un cer de stele dedesubt,
Deasupra-i cer de stele –
Părea un fulger ne'ntrerupt
Rătăcitor prin ele.

Și din a chaosului văi,
Jur împrejur de sine,
Vedea, ca-n ziua cea dentâi,
Cum izvorau lumine;

Cum izvorând îl înconjoar
Ca niște mări, de-a-notul...
El zboară, gând purtat de dor,
Pân' pierde totul, totul;

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.

Nu e nimic și totuși e
O sete care-l soarbe,
E un adânc asemene
Uitării celei oarbe.

– De greu negrei vecinicii,
Părinte, mă dezleagă
Și lăudat pe veci să fii
Pe-a lumii scară-ntreagă;

O, cere-mi, Doamne, orice preț
Dar dă-mi o altă soarte,
Căci tu izvor ești de vieți
Și dătător de moarte;

Reia-mi al nemuririi nimb
Și focul din privire,
Și pentru toate dă-mi în schimb
O oră de iubire...

Din chaos, Doamne,-am apărut
Și m-aș întoarce-n chaos...
Și din repaos m-am născut,
Mi-e sete de repaos.

– Hyperion, ce din genuni
Răesai c-o-ntreagă lume,
Nu cere semne și minuni
Care n-au chip și nume;

Tu vrei un om să te socoți
Cu ei să te asameni?
Dar piară oamenii cu toți,
S-ar naște iarăși oameni.

Ei numai doar durează-n vânt
Deșerte idealuri –
Când valuri află un mormânt,
Răsar în urmă valuri;

Ei doar au stele cu noroc
Și prigoniri de soarte,
Noi nu avem nici timp, nici loc
Și nu cunoaștem moarte.

Din sânul vecinicului ieri
Trăiește azi ce moare,
Un soare de s-ar stinge-n cer
S-aprinde iarăși soare;

Părând pe veci a răsări,
Din urmă moartea-l paște,
Căci toți se nasc spre a muri
Și mor spre a se naște.

Iar tu, Hyperion, rămâi
Oriunde ai apune...
Cere-mi cuvântul meu dentâi –
Să-ți dau înțelepciune?

Vrei să dau glas acelei guri,
Ca dup-a ei cântare
Să se ia munții cu păduri
Și insulele-n mare?

Vrei poate-n faptă să arăți
Dreptate și tărie?
Ți-aș da pământul în bucăți
Să-l faci împărăție.

Îți dau catarg lângă catarg,
Oștiri spre a străbate
Pământu-n lung și marea-n larg,
Dar moartea nu se poate...

Și pentru cine vrei să mori?
Întoarce-te, te-ndreaptă
Spre-acel pământ rătăcitor
Și vezi ce te așteaptă.

În locul lui menit din cer
Hyperion se-ntoarse
Și, ca și-n ziua cea de ieri,
Lumina și-o revarsă.

Căci este sara-n asfințit
Și noaptea o să-nceapă;
Răsare luna liniștit
Și tremurând din apă.

Și umple cu-ale ei scântei
Cărările din crânguri.
Sub șirul lung de mândri tei
Ședeau doi tineri singuri:

– O, lasă-mi capul meu pe sân,
Iubito, să se culce
Sub raza ochiului senin
Și negrăit de dulce;

Cu farmecul luminii reci
Gândirile străbate-mi,
Revarsă liniște de veci
Pe noaptea mea de patimi.

Și de asupra mea rămâi
Durerea mea de-o curmă,
Căci ești iubirea mea dentâi
Și visul meu din urmă.

Hyperion vedea de sus
Uimirea-n a lor față:
Abia un braț pe gât i-a pus
Și ea l-a prins în brațe...

Miroase florile-argintii
Și cad, o dulce ploaie,
Pe creșetele-a doi copii
Cu plete lungi, bălaie.

Ea, îmbătată de amor,
Ridică ochii. Vede
Luceafărul. Și-ncetșor
Dorințele-i încrede:

– Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n codru și în gând,
Norocu-mi luminează!

El tremură ca alte dăți
În codri și pe dealuri,
Călăuzind singurătăți
De mișcătoare valuri;

Dar nu mai cade ca-n trecut
În mări din tot înaltul:
– Ce-ți pasă ție, chip de lut,
Dac-oi fi eu sau altul?

Trăind în cercul vostru strâmt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece.

Aprecieri critice

„Dacă am presupune că singura operă rămasă de la poet ar fi aceasta, ne-ar fi ipotetic de ușor de închipuit că **Lucaefărul** n-ar mai fi luat în sensibilitatea noastră locul pe care îl ocupă acum”. **George Călinescu**

„Dacă soarta ar voi ca în noianul vremurilor viitoare întreaga operă poetică a lui Eminescu să se piardă, după cum lucrul s-a întâmplat cu atâtea opere ale antichității, și numai **Lucaefărul** să se păstreze, strănepoții noștri ar putea culege din ea imaginea esențială a poetului”. **Tudor Vianu**

CONSIDERAȚII GENERALE

Poemul **Lucaefărul** are ca sursă principală de inspirație basmul popular românesc **Fata în grădina de aur**, cules de germanul Richard Kunish într-o călătorie a sa prin Oltenia. Eminescu creează mai multe variante în versuri ale basmului, mai întâi versificându-l și schimbându-i finalul. În basm, zmeul ceruse Creatorului să fie dezlegat de nemurire pentru dragostea pe care i-o purta fetei de împărat, dar aceasta se îndrăgostește de un pământean. Întorcându-se, Zmeul îi vede împreună și, răzbunându-se, prăvălește o stâncă peste cei doi îndrăgostiți. În varianta versificată, Eminescu modifică răzbunarea Zmeului, acesta căpătând detașarea superioară specifică omului de geniu.

Lectura poemului **Lucaefărul** s-a făcut la Junimea înainte de apariția lui în *Almanahul Societății Academice Social-literare România Jună* din Viena, în 1883. În același an poemul a fost reprodus în revista *Convorbiri literare*, revista *Familia*, iar la sfârșitul anului a apărut în prima ediție a poeziilor lui Mihai Eminescu, îngrijită de Titu Maiorescu.

Lucaefărul este un poem filozofic, în care tema romantică a condiției omului de geniu capătă strălucire desăvârșită. Eminescu însuși consemna pe marginea unui manuscris sursa de inspirație a Lucaefărului și definea geniul în lume: „Aceasta este povestea. Iar înțelesul alegoric ce i-am dat este că, dacă geniul nu cunoaște nici moarte și numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte aici, pe pământ nici e capabil de a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc”.

Problema geniului este ilustrată de poet prin prisma filozofiei lui Schopenhauer, potrivit căreia cunoașterea lumii este accesibilă numai

omului superior, singurul capabil să depășească sfera subiectivității, să se depășească pe sine însuși, înălțându-se în sfera obiectivului. Spre deosebire de el, omul obișnuit nu se poate înălța deasupra vieții concrete, nu-și poate depăși condiția subiectivă.

Poemul **Luceafărul** are trei sute nouăzeci și două de versuri structurate în 98 de catrene, fiind dominat de existența a două planuri: unul universal-cosmic și altul uman-terestru, care converg unul către celălalt și se interferează uneori în cele patru tablouri gândite ca entități distincte.

În tabloul întâi este prezentat planul universal-cosmic, ce se întrepătrunde cu cel uman-terestru, în care Luceafărul se prezintă ca astru, iar fata ca ființă pământească.

Tabloul al doilea este dominat de spațiul uman-terestru, celălalt plan, universal-cosmic, fiind puțin reprezentat. Aici fata are nume, înfățișare, iar Luceafărul este doar aspirație spre ideal.

Tabloul al treilea este dominat de planul universal-cosmic, Luceafărul este Hiperion, iar fata este motivația călătoriei, simbolul iubirii ideale. Călătoria lui Hiperion spre Demiurg simbolizează drumul cunoașterii și totodată motivația meditației pe care Eminescu o face asupra condiției omului de geniu în raport cu oamenii obișnuïți, dar și cu idealul spre care aspiră acesta. Setea de cunoaștere a omului de geniu face ca Hiperion să meargă la Demiurg, ca să-l dezlege de nemurire pentru a descifra taina iubirii absolute, în numele căreia este gata de orice sacrificiu. Demiurg îi refuză lui Hiperion dorința prin exprimarea ideii că omul este muritor, nu-și poate determina propriul destin și se bazează numai pe noroc, în antiteză cu omul de geniu, capabil de a împlini idealuri înalte, care-l fac nemuritor, dar și neînțeleș de societate. Ideea dualității existențiale, aceea că existența umană este alcătuită din viață și moarte, este unul din argumentele lui Demiurg în a-l convinge pe Hiperion să renunțe la intenția de a deveni muritor.

Tabloul al patrulea îmbină, ca și primul, planul universal-cosmic cu cel uman-terestru, dând poemului o simetrie perfectă. Luceafărul redevine astru, iar fata își pierde unicitatea, numele, frumusețea, înfățișarea, fiind doar „un chip de lut”. Eliberat de patima iubirii, Hiperion se detașează de lumea strâmtă, meschină, superficială. Finalul poemului este o sentință, în care antiteza dintre pronumele personal de persoana întâi singular și a doua plural semnifică esența conflictului dintre etern și efemer, subliniind menirea creatoare a geniului eliberat de patima iubirii, de amăgitoarele chemări ale fericirii pământești, care este trecătoare și lipsită de profunzimea sentimentului. Atitudinea Luceafărului din final nu exprimă o resemnare, ci este o atitudine specifică geniului – rece, rațională, distantă, care nu mai permite un dialog între cei doi, deoarece ei aparțin la

două lumi incompatibile, ce nu pot comunica, având concepte diferite despre iubire, ilustrând valoarea supremă a idealului spre care poate aspira omul superior.

În poemul ***Lucafărul*** găsim generalizate majoritatea temelor și motivelor din lirica eminesciană: tema Timpului, tema Cosmosului, tema Naturii, tema Iubirii, tema Filozofică. De asemenea se împletesc într-o armonie perfectă cele trei genuri literare.: epic, liric și dramatic.

Limbajul artistic al poemului poate fi definit prin câteva particularități: a) limpezimea clasică este dată de absența podoabelor stilistice, epitetele alese de poet dovedind preocuparea acestuia pentru claritatea descrierii, Eminescu folosind cele mai potrivite cuvinte pentru conturul ideilor: „o preafrumoasă fată”, „pământ rătăcitor”, „mândru voievod”; b) Exprimarea gnomică, aforistică este dată de folosire în poem a unor maxime, sentințe, precepte morale: „*Căci toți se nasc spre a muri/Și mor spre a se naște*”; c) cuvintele și expresiile populare dau un farmec aparte limbajului artistic eminescian prin firescul exprimării; d) muzicalitatea poeziei este realizată prin efectele eufonice ale cuvintelor (aliterația) și prin schema prozodică.

Poemul ***Lucafărul*** este cea mai înaltă expresie a poeziei românești, deoarece ea reunește, după cum spune Tudor Vianu, „*aproape toate motivele, toate ideile fundamentale, toate categoriile lirice și toate mijloacele lui Eminescu, poemul fiind într-un fel și testamentul lui poetic, acela care lămurește posterității chipul în care și-a conceput propriul destin*”.

SĂRMANUL DIONIS **(fragment)**

...și tot astfel, dacă închid un ochi văd mâna mea mai mică decât cu amândoi. De aș avea trei ochi aș vedea-o și mai mare, și cu cât mai mulți ochi aș avea cu atâta lucrurile toate dimprejurul meu ar părea mai mari. Cu toate acestea, *născut* cu mii de ochi, în mijlocul unor arătări colosale, ele toate în raport cu mine, păstrându-și proporțiunea, nu mi-ar părea nici mai mari, nici mai mici de cum îmi par azi. Să ne-nchipuim lumea redusă la dimensiunile unui glonte, și toate celea din ea scăzute în analogie, locuitorii acestei lumi, presupunându-i dotați cu organele noastre, ar pricepe toate celea absolut în felul și în proporțiunile în care le pricepem noi. Să ne-o închipuim, *caeteris paribus*, înmiit de mare – același lucru. Cu proporțiuni neschimbate – o lume înmiit de mare și alta înmiit de mică ar fi pentru noi tot atât de mare. Și obiectele ce le văd, privite c-un ochi, sunt mai mici; cu amândoi – mai mari; cât de mari sunt ele absolut?

Cine știe dacă nu trăim într-o lume microscopică și numai făptura ochilor noștri ne face s-o vedem în mărima în care o vedem?

Cine știe dacă nu vede fiecare din oameni toate celea într-alt fel, și nu

*Scenă din filmul „Sărmanul Dionis”,
regizor Valentin Perciun, România, 1973*

picătură în raport cu nemărginirea? Asemenea, în eternitatea fără margini nu este orice bucată de timp, oricât de mare sau oricât de mică, numai o clipă suspendată? Și iată cum. Presupunând lumea redusă la un bob de rouă și raporturile de timp, la o picătură de vreme, secolii din istoria acestei lumi microscopice ar fi clipite, și în aceste clipite oamenii ar lucra tot atâta și ar cugeta tot atâta ca în evii noștri – evii lor pentru ei ar fi tot atât de lungi ca pentru noi ai noștri. În ce nefinire microscopică s-ar pierde milioanele de infuzorii ale acelor cercetători, în ce infinire de timp clipa de bucurie – și toate acestea, toate, ar fi – tot astfel ca și azi.

...În faptă lumea-i visul sufletului nostru. Nu există nici timp, nici spațiu – ele sunt numai în sufletul nostru. Trecut și viitor e în sufletul meu, ca pădurea într-un sâmbure de ghindă, și infinitul asemenea, ca reflectarea cerului înstelat într-un strop de rouă. Dacă am afla misterul prin care să ne punem în legătură cu aceste două ordini de lucruri care sunt ascunse în noi, mister pe care l-au posedat poate magii egipteni și asirieni, atuncia în adâncurile sufletului coborându-ne, am putea trăi aievea în trecut și am putea locui lumea stelelor și a soarelui. Păcat că știința necromanției și acea a astrologiei s-au pierdut – cine știe câte mistere ne-ar fi descoperit în această privință! Dacă lumea este un vis – de ce n-am putea să coordonăm șirul fenomenelor sale cum voim noi? Nu e adevărat că există un trecut – consecutivitatea e în cugetarea noastră – cauzele fenomenelor, consecutive pentru noi, aceleași întotdeauna, există și lucrează simultan. Să trăiesc în vremea lui Mircea cel Mare sau a lui Alexandru cel Bun – este oare absolut imposibil? ...

...E un moment mare, să mă cuget mai întâi – gândi el – dorit-am de când sunt ceva pentru mine? numai pentru mine?... Nu. Din rugăciunile mele am

lăsat-o vreodată pe ea? Din gândirea mea a lipsit ea? Maria? O nu! – De câte ori am dorit vro putere extraordinară, numai pentru ea am dorit. Oh! – s-o duc într-un pustiu unde să nu fie nimeni – nimeni decât eu și ea; să cobor stelele cerului în întinderea albă, ca să semene cu oștiri de flori de aur și de argint; să sădesc dumbrăvi de dafin cu întunecoase cărări, cu lacuri albastre și limpezi ca lacrima; ea să alerge prin cărările tănuite, prefăcându-se a fugi de amorul meu și eu s-o urmăresc... Nu! fără ea ar fi raiul pustiu.

Și cine era ea, Maria? Era fiica spătarului Tudor Mesteacăn, un înger blond ca o lacrimă de aur, mlădioasă ca un crin de ceară, cu ochi albaștri și cuvioși precum albastru și cuvios e adâncul cerului și divina sa eternitate. Ades ea privise din cartea de închinăciune la fața adâncită și palidă a călugărului; o văzuse el ades răsărind – o floare în fereastă – și în nopți cu lună el își lepăda rasa și-și punea mantie de cavaler, în care veghea sub sticlitoarele-i ferești... până ce se deschideau, până ce se ivea fețișoara ei palidă de veghere și de amor, până ce razele ochilor ei alunecau adânc în ochii lui cei negri. Câteva vorbe, o strângere de mână și dispărea iar în parfumatul ei iatac, umplând nopțile cu dulci și neuitate visuri... Acuma se gândi asemenea la ea.

Lampa sa fâlfâia mai fantastic, literele bătrâne ale cărții căpătau înțeles și se introduceau în visuri și-n cugete ce-i umpleau capul fără de voință, umbra lui începu iar a prinde conturile unei icoane în oloi, cu fruntea naltă, palidă, pleșuvă, cu buze vinete, cu părul de câteva fire sure, cu privirea fixă și profundă, pe care și-o ținti lung asupra cărții deschise înaintea lui Dan. Umbra lui îi șoptea în gânduri lungi tocmai ceea ce voia el să i se răspundă.

– Tu știi – cugetă umbra și el îi auzea cugetările – știi bine că sufletul tău din începutul lumii și până acuma a făcut lungă călătorie prin mii de corpuri din care azi n-a mai rămas decât praf. El singur n-o știe, pentru că de câte ori s-a întrupat din nou, de atâtea ori a băut din apa fără gust și uitătoare a Letei; și nimeni nu l-a însoțit în uitita lui călătorie decât eu – umbra corpurilor în care a trăit el, umbra ta; cu fiecare ducere la mormânt, cu fiecare naștere am stat lângă ele; am stat la leagănul, voi sta la mormântul tău. Sufletul tău, fără ca azi să și-o aducă aminte, a fost odată în pieptul lui Zoroastru, care făcea ca stelele să se mute din loc cu adâncul grai și socoteala combinată a cifrelor lui. Acea carte a lui Zoroastru, care cuprinde toate tainele științei lui, stă deschisă înaintea ta. Veacuri au stat s-o dezlege și n-au putut pe deplin, numai eu pot s-o dezleg, pentru că vorbeam din perete cu Zoroastru cum vorbesc astăzi cu tine.

Dan văzu clar despărțirea ființei lui într-o parte eternă și una trecătoare. Cartea lui Zoroastru era proprietatea lui dreaptă. El întoarse șapte foi și umbra prinse conturile unui *bas-relief*, mai întoarse încă șapte și umbra se desprinsese încet, ca dintr-un cadru, sări jos de pe perete și sta diafană și

zâmbitoare, rostind limpede și respectuos: Bună sară! Lampa cu flacăra ei roșie sta între Dan și umbra închegată.

– Să urmărim – zise umbra torcând mai departe firul gândirilor sale, gândiri pe care Dan le auzea ca și când ar fi fost propriile lui cugetări. Apropiindu-ți prin vrajă ființa mea și dându-mi mie pe a ta, eu voi deveni om de rând, uitând cu desăvârșire trecutul meu; iar tu vei deveni ca mine, etern, atotștiutor și, cu ajutorul cărții, atotputernic. Tu mă lași pe mine în împrejurările tale, cu umbra întrupată a iubitei tale, cu amicii tăi; mă condamni să-mi uit vizionara mea ființă; iar tu întreprinzi o călătorie cu iubita ta cu tot, în orice spațiu al lumii ți-ar plăcea... în lună de pildă. Acolo vei trăi un secol și ți se va părea o zi. Ba poți să iei și pământul cu tine, fără ca să te supere. Îl prefaci într-un mărgăritar cu toartă și-l anini de salba iubitei tale; și crede-mă că de mii de mii de ori mai mici, numai proporțiile dintre ei să rămâie aceleași, oamenii s-or crede așa de mari ca azi. Timpul lor? O oră din viața ta va fi un veac pentru ei. Clipele vor fi decenii și-n aceste clipe se vor face războaie, se vor încorona regi, se vor stinge și se vor naște popoare, în sfârșit toate prostiile de azi se vor întâmpla și-atunci, se-nțelege că-n diminuare analogă, *absolut* însă același lucru.

– Bine, zise Dan apucând mâna cea rece și diafană a umbrei, te îndemn însă a scrie memoriul vieții tale, ca să-l găsesc când voi reveni pe pământ și să-l recitesc. Tu ai o judecată rece și vei ști să-mi descrii toată natura vizionară și înșelătoare a lucrurilor lumesti; de la floarea ce cu naivitate minte, prin haina ei strălucită, că e ferice înlăuntrul gingașelor sale organe, până la omul ce acoperă cu vorbe mari, cu o ipocrizie vecinică care ține cât istoria omenirii, acel sâmbure negru și rău care-i rădăcina adevărată a vieții și a faptelor sale -egoismul său. Vei vedea cum nu se minte în școală, în biserică, în stat, că intrăm într-o lume de dreptate, de iubire, de sfințenie, pentru a vedea, când murim, c-a fost o lume de nedreptate, de ură. Ah! cine ar mai vrea să trăiască când i s-ar spune de mic încă, în loc de povești, adevărata stare de lucruri în care va intra?

– Chemarea unui filozof? zise umbra surâzând cu amărăciune – foarte bine! Ceea ce zici tu îmi hotărăște soarta. Îmi voi aprinde lampa și-oi căuta oameni. Memoriile vieții mele le vei găsi în saltarul acestei mese, când te vei întoarce. Eu singur voi fi mort și îngropat când vei reveni tu, căci orele vieții tale vor fi șir de ani întregi pentru pământ. Întoarce încă șapte file și ține-mă de mână! Ce simți?

– Simt brațele mele pierind în aer și cu toate astea căpătând puteri uriașe; simt cum, dezlipindu-se atomele greoaie ale creierilor mei, mintea mea devine clară ca o bucată de soare.

– Eu, zise umbra încet, simt întunecându-se și pierind conștiința eternității mele; simt îngreuindu-se ca sub plumb cugetările mele...

Mai întoarce șapte foi și metamorfoza reciprocă va fi desăvârșită.

Dan întoarce foile, șopti și umbra deveni om. Omul semăna cu el și se uita sperios și uitit la Dan, fixându-l ca pe o umbră, cu buzele tremurânde și cu pași șovăitori. Dan era o umbră luminoasă. El ridică brațul lung și puternic în aer. Dormi! zise poruncitor. Orologiul zbârnâi răgușit o oră... umbra întrupată în om căzu ca moartă pe pat. Iar Dan își luă lungă sa manta de-a umere, stinse lampa, pe vârful degetelor trecu prin tindă și când ieși afară închise ușa după sine și începu a merge încet, încet în lumina lunii pe stradele largi ale orașului, cu ferestrele și porțile închise, cu ziduri albe și gălbenite de lună, cu perdelele lăsate, cu câte un păzitor de noapte cu musteți înfundate în gulerul și gluga mantalei și c-o prăjină subsuori; în fine, o liniște somnoroasă, un aer cald de vară, luna strălucită, stele de aur ce-și închideau pleoapele spre a le deschide iar, un cer albastru și fără nori, case înalte a căror streșini de olane se uitau în lună – iată tabloul! Pasurile lui de umbră nu se auzeau pe stradă... se înfățișă înfundat în manta, cu pălăria peste ochi, și mergea astfel pe luminatele strade fără ca luna să-i facă vro umbră pe ziduri, căci pe-a lui o lăsase acasă, astfel încât el însuși nu-și părea a fi decât o umbră nepricepută ce fugea pe murii caselor înșirate în rând. Casa din capătul uliții era galbenă, cu ferești poleite de lună, cu perdele albe. El bătu încet în fereastră.

– Tu ești? răspunse o voce dragă și molatică.

– Eu... deschide fereastra... nu e nimeni pe strade, nu te poate vedea nimeni, și apoi chiar de te-ar vedea...

Fereastra se deschise-ncet, perdeaua se dete într-o parte și dintre creții ei apăru frumos și palid capul blond al unui înger. Luna-i cădea drept în față, încât ochii ei albaștri străluceau mai tare și clipeau ca loviți de o rază de soare. Sub alba haină de noapte de la gât în jos se trădau boureii sânilor și mânuțele și brațele ei albe și goale pân în umeri se-ntinseră spre dânsul și el le inundă cu sărutări. Un moment, și el sări prin fereastră, îi cuprinse gâtul ei gol, apoi îi luă fața în mâini și o sărută cu atâta ardoare, o strânse cu atâta foc, încât îi părea c-a să-i beie viața toată din gura ei.

– Iubito – zise el încet netezindu-i părul ei de aur – iubito! vino cu mine în lume.

– Unde?

– Unde? Oriunde. Vom trăi așa de fericiți acolo unde vom fi, neturburați de niminea; tu pentru mine, eu pentru tine. Din visurile noastre vom zidi castele, din cugetările noastre vom adânci mări cu mii de undoiete oglinzi, din zilele noastre veacuri de fericire și de amor. Aide!

– Dar ce va zice mama, zise ea, cu ochii plini de lacrimi. Umbra ei se răsfrângea în perete. Dan se uită fix într-acolo; umbra se desprinsese încet și se înalță pe-o rază de lună spre a cădea în pat.

– Cine-i acolo – zise Maria tremurând pe pieptul lui.

– Umbra ta, răspunse el zâmbind – ea rămâne în locul tău... vezi-o cum doarme.

– O! ce liberă și ușoară mă simt – zise ea c-o voce de un timbru de aur. Nici o durere, nici o patimă în piept. O! îți mulțămesc... Și ce frumos îmi pai tu acum... pare că ești altul... pare că ești din altă lume.

– Vino cu mine, șopti el la ureche-i, vino prin oștiri de stele, prin tării de raze, până ce, departe de acest pământ nenorocit și negru, îl vom uita, pentru ca să nu ne mai avem în minte decât pe noi.

– Haide dar, șopti ea încunjurându-i gâtul cu brațele ei albe și lipindu-și gurița de buzele lui.

Sărutarea ei îl umplu de geniu și de-o nouă putere. Astfel îmbrățișați, aruncă neagra și strălucita lui mantie peste umerii ei albi, îi încunjură talia strângând-o tare la piept, iar cu ceilaltă mână fluturând o parte a mantiei se ridicară încet, încet prin aerul luciu și pătruns de razele lunii, prin nourii negri ai cerului, prin roiurile de stele, până ce ajunseră în lună. Călătoria lor nu fuse decât o sărutare lungă.

El puse jos dulcea lui sarcină pe malul mirositor al unui lac albastru ce oglindea în adâncu-i toată cununa de dumbrăvi ce-l încunjura și deschidea ochilor o lume întreagă în adânc. El își luă calea iar spre pământ. Aproape de pământ, el șezu pe coastele unui nour negru și se uită lung și cugetător pentru ultima oară asupra pământului. Luă cartea lui Zoroastru, deschise unele file și începu a citi județul pământului, și fiecare literă era un an, fiecare șir un secol de adevăr. Era ceva înfricoșat câte crime au putut să se petreacă pe acest atom atât de mic în nemărginirea lumii, pe acest bulgăre negru și neînsemnat ce se numește pământ. Fărmăturile acelu bulgăre se numesc imperii, infuzorii abia văzuți de ochii lumii se numesc împărați, și milioane de alte infuzorii joacă, în acest vis confuz, pe supușii... El își întinse mâna asupra pământului. El se contrase din ce în ce mai mult și iute, până ce deveni, împreună cu sfera ce-l încunjură, mic ca un mărgăritar albastru stropit cu stropi de aur și c-un miez negru. Mărimea fiind numai relativă, se înțelege că atomii din miezul acelu mărgăritar a cărui margini le era cerul, a cărui stropi soare, lună și stele, acei pitici nemărginit de mici aveau regii lor, purtau războaie, și poezii lor nu găseau în univers destule metafore și comparațiuni pentru apoteoza eroilor. Dan se uită cu ocheana prin coaja acelu mărgăritar și se miră cum de nu plesnește de mulțimea urii ce cuprindea. Îl luă și, întorcându-se, atârnă în salba iubitei sale albastrul mărgăritar.

Și ce frumos făcuse el în lună! Înzestrat cu o închipuire urieșească, el a pus doi sori și trei luni în albastra adâncime a cerului și dintr-un șir de munți au zidit domenicul său palat. Colnade – stânci sure, streșine – un codru

antic ce vine în nouri. Scări înalte coborau printre coaste prăbușite, printre bucăți de pădure ponorâte în fundul râpelor până într-o vale întinsă tăiată de un fluviu măreț care părea a-și purta insulele sale ca pe niște corăbii acoperite de dumbrăvi. Oglinzile lucii a valurilor lui răsfrâng în adânc icoanele stelelor, încât, uitându-te în el, pari a te uita în cer.

Insulele se înălțau cu scorburi de tămâie și cu prund de ambră. Dumbrăvile lor întunecoase de pe maluri se zugrăveau în fundul râului, cât părea că din una și aceeași rădăcină un rai se înalță în lumina zorilor, altul s-adâncește în fundul apei. Șiruri de cireși scutură grei omătul trandafiriu a înfloririi lor bogate, pe care vântul îl grămădește în troiene; flori cântau în aer cu frunze îngreuiete de gândaci ca pietre scumpe, și murmurul lor umplea lumea de un cutremur voluptos. Greieri răgușiți cântau ca orologii aruncate în iarbă, iar painjeni de smarald au țesut de pe-o insulă până la malul opus un pod de pânză diamantică ce sticlește vioriu și transparent, încât, a lunilor raze pătrunzând prin el, înverzește râul cu miile lui unde. Cu corpul nalt mlădiat, albă ca argintul noaptea, trece Maria peste acel pod, împletindu-și părul a cărui aur se strecură prin mâinutele-i de ceară. Prin hainele argintoase îi transpar membrele ușoare; picioarele-i de omăt abia atingeau podul... Sau adesea, așezați într-o luntre de cedru, coborau pe ascultătoarele valuri ale fluviului. El își răzima fruntea încununată cu flori albastre de genunchiul ei, iar pe umărul ei cânta o pasăre măiastră.

Fluviul lat se adâncea în păduri întunecate, unde apa abia mai sclipea din când în când atinsă de câte-o rază: trunchii pădurilor se ajungeau cu ramurile lor deasupra râului și formau bolți nalte de verdeață neștrăbătută. Numai pe ici pe colo câte o dungă fulgerătoare deasupra apei. Valurile râd și mână întunecoase lumea lor albastră, până când deodată râul împiedicat de stânci și munți s-adună între codri ca marea oglindă a mării și se limpezește sub sori, de poți număra în fundu-i toate argintăriile lui.

Ca să petreacă, inventară un joc de cărți. Regii, reginele și fanții de pe cărți erau toți chipuri copiate din basmele ce și le spuneau serile. Jocul însuși era o poveste lungă și-ncurcată, ca din Halima, în care reginele se măritau, regii se însurau și fanții umblau înamorați, poveste căreia nu-i mai dădeau de capăt până ce nu-ncetau, apăsăți de somn.

Dar somnul lor! Înainte de a dormi ea își împreuna mâinile și, pe când stelele albe sunau în aeriene coarde rugăciunea universului, buzele ei murmurau zâmbind, apoi capul ei, palid de suflarea îndulcită a nopții, cădea pe perine. Cine ar fi văzut-o astfel! Nimene – numai el, ce acoperea brațul ei, atârnând pe marginea patului, cu sărutări. El adormea în genunchi. Visau amândoi același vis. Ceruri de oglinzi, [îngeri] plutind cu înălțatele aripi albe și cu brâie de curcubeu, portale nalte, galerii de-o marmură ca ceara, straturi de stele albastre pe plafonduri argintoase – toate pline de un aer

răcoare și mirositor. Numai o poartă închisă n-au putut-o trece niciodată. Deasupra ei, în triunghi, era un ochi de foc, deasupra ochiului un proverb cu literele strâmbe ale întunecatei Arabii. Era doma lui Dumnezeu. Proverbul, o enigmă chiar pentru îngerii.

Însă oare de ce omul nu gustă vreo fericire! Vecinic semnul arab de pe doma Domnului îi preocupa mintea lui Dan, vană-i era căutarea lui prin cartea lui Zoroastru – ea rămânea mută la întrebările lui. Și cu toate acestea în fiecare noapte se repeta acest vis, în fiecare noapte el umbla cu Maria în lumea solară a cerurilor. Și de câte ori umblau, el își lua cu el în visul său cartea lui Zoroastru și căuta în ea dezlegarea întrebării. În van îngerii ce treceau ducând în poalele lor rugăciunile muritorilor se uitau semnificativ la el; în van unul îi spuse lin, aplecându-se la urechea-i: „De ce cauți ceea ce nu-ți poate veni în minte?” Altul: „De ce vrei să scoți din aramă sunetul aurului? Nu-i cu puțință”.

– Dar ceea ce-i părea ciudat era că, de câte ori îi trecea prin minte ca îngerii să meargă după voia lui, ei într-adevăr, fără să le-o zică, îi împlineau alintând gândirile. El nu-și putea explica această armonie prestabilită între gândirea lui proprie și viața cetelor îngeresti.

– Nu vezi tu, Mario, că tot ce gândesc eu îngerii împlinesc în clipă?

Ea îi astupă gura cu mâna. Apoi îi șopti la ureche:

– Când plouă, toate grânele cresc; când Dumnezeu vrea, tu gândești ceea ce gândesc îngerii.

În zadar. Mintea lui era preocupată și privirile ochilor lui mari erau ațintite asupra acelei porți vecinic închise.

– Aș voi să văd fața lui Dumnezeu, zise el unui înger ce trecea.

– Dacă nu-l ai în tine, nu există pentru tine și în zadar îl cauți, zise îngerul serios.

Odată el își simți capul plin de cântece. Asemenea ca un stup de albine, ariile roiau limpezi, dulci, clare în mintea lui îmbătățită, stelele păreau că se mișcă după tactul lor; îngerii ce treceau surâzând pe lângă el îngânau cântările ce lui îi treceau prin minte. În haine de argint, [cu] frunți ca ninsoarea, cu ochi albaștri care luceau întunecat în lumea cea solară, cu sânuri dulci, netezi ca marmura, treceau îngerii cei frumoși cu capete și umere inundate de plete; iar un înger, cel mai frumos ce l-a văzut în solarul lui vis, cânta din arfă un cântec atât de cunoscut... notă cu notă el îl prezicea... Aerul cel alb rumenea de voluptatea cântecului. Numai semnul arab lucea roș, ca jăraticul noaptea.

„Asta-i întrebarea, zise Dan încet, enigma ce pătrundea ființa mea. Oare nu cântă ei ceea ce gândesc eu?... Oare nu se mișcă lumea cum voi eu? El strănse c-o întunecată durere pe Maria la inima lui. Hurmuzul pământului ardea în salba ei de mărgăritare... *Oare fără s-o știu nu sunt eu însumi*

Dumne..., Vum! Sunetul unui clopot urieșesc – moartea mării, căderea cerului – bolțile se rupeau, jumalțul lor albastru se despica, și Dan se simți trăsniț și afundat în nemărginire. Râuri de fulgere îl urmăreau, popoare de tunete bătrâne, vuirea nemărginirii ce tremura mișcată... O, gând nefericit! aiuri el. — Spasmodic ținea în mâna lui cartea lui Zoroastru, instinctiv rupse mărgeaua pământului de la gâtul Mariei. Ea cădea din brațele lui... ca o salcie neguroasă ce-și întindea crengile spre el și striga căzând: „Dane! ce m-ai făcut pe mine?”

Și un glas răsună în urmă-i: „Nefericite, ce-ai îndrăzniț a cugeta? Norocul tău că n-ai pronunțat vorba întregă!...” Supt ca de-un magnet în nemărginire, el cădea ca fulgerul, într-o clipă cale de-o mie de ani. Deodată întunericul dimprejurul lui deveni liniștit, negru-mort, fără sunet și fără lumină. El deschise cartea, aruncă mărgeaua și începu a citi: mărgeaua cădea luminoasă prin întuneric și se desfășura din ce în ce. Din ce în ce mai mare, mai mare – se lumina – pân-o văzu departe asemenea unei lune – și el cobora cu cartea sub mână nourii groși, s-apropia de pământ, deja vedea culmile strălucite ale unui oraș, lumini presărate, o noapte văratică cu aerul blond, grădini mirositoare și... și își deschise ochii.

El se scutură oarecum din somn. Soarele se înălța ca un glob de aur arzător pe un cer adânc albastru; grădina de desubtul ferestrei în care adormise Dionis era de un verde umed și răcorit după noaptea cu ploaie, florile împrospătate ridicau în soare cochetele capete copilăroase și ochii lor plini de reci și zadarnice lacrimi. În casa de peste drum perdelele albe erau încă lăsate, prin aleile grădinii ei vișinii și cireșii înfloriți, salcâmi cu miros dulce tănuiau cărările risipite într-o viorie și melancolică umbră.

Fusese vis visul lui cel atât de aievea sau fusese realitate de soiul vizionar a toată realitatea omenească? – Perdeaua de vis-á-vis se dete puțin într-o parte și prin faldurii ei albi apăru un blond cap de copilă. Râdea.

– Maria! șopti el cu inima strânsă. Părul ei cel blond și împletit în cozi cădea pe spate; o roză de purpură la tâmplă, gura micuță ca o vișină coaptă și fața albă și roșă ca mărul domnesc. După ce răsese – cine știe de ce? – ea lăsă perdeaua să recadă.

Dară inima lui se contrase cu violență, căci el înțelese sensul, dar și neputința realizării viselor lui. Acuma știa că iubește. „La ce mi-a mai trebuit și asta? gândi el cu sufletul plin de lacrimi”. Nu e destulă mizeria în care am trăit – cel puțin o mizerie fără de dorințe. Și prima mea dorință și poate ultima – nerealizabilă! Trăsura cea fină și amară dimprejurul gurii lui se adânci vădit. Sufletul lui se cutremura la gândirea că nu va putea scutura greutatea acestui amor. Speranță? el n-o putea avea. O simțire pe care n-o cunoscuse niciodată era ea să se nască cu amorul?

Ea se reivi, surâse. De astă dată trase perdelele sus și sta cu-o garoafă în

mânuța ei albă și privea pare-că pe gânduri în potirul de purpură al florii.
– Neprețuita! șopti el uitându-se la ea. Ah! ea trebuie să fie bună, de ce surâdea, de ce? și tocmai în fereastră? Oare ea nu-l vedea? Dar dacă-l vedea, dacă aceste zâmbiri aveau o intențiune... mică, cochetă, însă totuși?

– Redispăru.

Am să-i scriu, s-o rog... s-o rog să nu surâdă, să nu-mi umple sufletul de-o vană, dureroasă iluziune. Asta... nu-mi va refuza ea. E atât de bună; voi ruga-o să fie rea.

Cu-o dureroasă, nemaisimțită voluptate el îi scrisese: „*Stea, Sărac de bunuri, frumusețe și spirit, inima mea este atât de bolnavă ca o scânteie de soare noaptea, și te iubesc. Și ochii tăi, topite stele a dimineții, privesc atât de adânc, atât de ferice de adânc în noaptea sufletului meu, cât te visez veghind și, de dorm, la imaginea luminii lor sunt deștept.*

Poți oare ghici simțirea cu care am scris, înger? ...O nu! În viața ta luminoasă nu s-a putut ivi nici umbra măcar a unei dureri asemenea aceleia ce-mi nimicește inima. O nimicește! Închipuiește-ți că dintr-un om cu simțire, dintr-o ființă aievea n-ar rămâne nimic decât o lungă, întrupată desperare. Tu nu cunoști asemenea oameni. Ei nu pot aparține cercurilor în care te miști tu. Ei sunt jos. Când o inimă pierdută-n mizerie, în apăsare, în neputință de a cultiva simțiri, căci fiecare din ele își găsesc marginile în puterile celui ce le are, când o asemenea inimă și-ar ridica aspirațiunile până la tine, și le-ar ridica fără voință, luptând spre a le năduși, neputând să le reziste, ce-ar simți un asemenea om? Întristare? Asta nu-i întristare! Desperare? Asta nu-i desperare! E o agonie a sufletului, o luptă vană, crudă, fără de voință. Desperarea ucide, această simțire muncește. Martir este numele amorului meu. În fiecare fibră ruptă este-o nemărginire de dureri; și nu deodată, fibră cu fibră se rupe inima mea. Moartea-i un moment, desperarea e timp – o asemenea simțire este iadul. Mario! poți tu să-ți închipuiești un asemenea chin fără să plângi – de milă, nu – de îngrozire? De piatră să fie o inimă, este o margine care s-o miște; de venin să fie un suflet, sunt dureri care trebuie să-l îndulcească, și nu e durere mai mare decât a mea. De ce sunt eu în lume, când tu ai fost menită să fii? De ce-au căzut ochii mei pe tine, de ce te-am văzut? Orb de-aș fi fost, de cât amar scăpam!

De n-aș fi fost defel, scăpam de o viață chinuită, pustie, fără de lumină.

– *Floare! cum surâzi în grădina zilelor tale, fără să știi că o inimă se rupe; stea! cum lucești în cerul tău, fără să știi că un suflet moare. Și, în neștiința ta, ești și mai frumoasă, ești și mai mult cauza unor crude dureri. Ah! cât ești de frumoasă și cu câtești, cu atâta mai nefericit sunt, și cu cât sunt, cu atâta mai frumoasă ești!*

– *N-am avut speranțe, puțin mi-a păsat; n-am avut dorințe, nici una-n lume, puțin mi-a păsat; de una am fost capabil, de una, care, să-mi cuprindă toată*

viața mea, și aceea nerealizabilă, tu! – Oricât de mare ar fi mila ta, până acolo nu se poate coborî. Nu-mi zâmbi! Zâmbetul tău m-ar umple de speranțe vane. A mă iubi nu-ți este permis, disprețuește-mă! te rog! Poate disprețul tău m-ar omorî și moartea nu-i nimic pe lângă chinul meu de azi. Sărut urma pasurilor tale, murii îi sărut pe care au trecut umbra ta, disprețuiește-mă! Eu nu pot să nu te iubesc. Tu nu știi de ce, și nu ți-o pot spune, și cu toate astea chipul tău, umbra ce-ai aruncat-o pe pânza gândirilor mele este singura fericire ce am avut-o în lume.

Mario!... așa-i că astfel te cheamă! nu se poate să te cheme altfel... tu!... nu-ți pot zice altfel... Adio! Adio!"

Și, cu toate că scrisese, totuși o speranță de-o dureroasă dulceață, deșartă dar singură, îi amețea sufletul lui. El își închipuia că ea va putea fi a lui. Ea! toată lumea era cuprinsă în acest cuvânt. Când gândea cum i-ar lua capul ei de aur în mâini și i-ar topi ochii cu sărutările lui, când gândea că mijlocul ei cel dulce s-ar putea odihni cuprins de brațul lui, că ar putea să-i prindă mânuța ei albă, să se uite la transparentele-i degete ore întregi, îi venea să nebunească. Ce-i viața? El simțea că o oră lângă ea ar plăti mai mult decât toată viața. Câtă intensivă, dureroasă, fără de nume fericire într-o oră de amor. Și cum i-ar vorbi el! Câte numiri ar inventa el, care de care mai îndrăgite, mai fără de înțeles, mai nepomenite, pentru un surâs de pe buzele ei, un surâs în trecere, umbra unei fericitoare cugetări; câtă grațitudine pentru-o privire; câtă recunoștință pentru că ar lăsa un moment degețelele ei dulci în mâinile lui, și el simțea parecă le trage la inima lui, să le facă a simți desele și nemăsuratele-i bătăi, ... ar plânge și ar râde de fericire, ca un copil, ar nebuni în urmă și vecinic ar visa aceea oră fără de seamă.

De unde această simțire nemăsurată, de unde această irezistibilă nebunie? El nu-și simțea capul, nu-și simțea inima, toate se învârteau împrejurul-i într-o lumină trandafirie, părea că nu vede decât perdele albe și de după fiecare se iveau, zâmbind cu o speriată și copilărească șireție, capul ei. Înamorat în ea? Asta ar fi fost puțin. Nu în ea, în fiecare gândire a ei, în fiecare pas, în fiecare zâmbet, un înmiiit amor. Dumnezeu de-ar fi fost și-ar fi uitat universul, spre a căuta un altul în ochii ei albaștri; de-ar fi găsit, nu se știe, ... căutarea ar fi durat vecinic. Cum o iubea! De l-ar fi disprețuit, ar fi iubit disprețul ei; o idee de ură a ei ar fi fost cuprinsul amorului lui cât ar fi trăit.

„Ah! zâmbi el c-un fel de dureroasă beție, de-aș putea s-o sărut, o dată! parecă n-aș mai voi nimic în lume... ori să-i dezmiard mâinile, ori să-i despletesc părul, ori să-i sărut umerii. Îngerul meu!"

El trimisese scrisoarea. Sta în fereastră neliniștit, parecă aștepta sentința de moarte, nu știa ce să gândească, nici gândea ceva, era un amestec fără șir de icoane turburi, îmbătătoare. Ah! el ceruse dispreț și spera amor.

Ea se ivi în fereastră. El se retrase după perdeaua, ca s-o observe. Ochii lui

se uscau de ardoare și sclipeau cu o bolnavă dorință; ea se ivi frumoasă, ochii ei cei mari și adânci erau plini de lacrimi, și se uită înaintea ei, în mâinile unite și lăsate în jos fiind scrisoarea și în față cu-o expresie indecisă, înecată de dorința de-a plânge ca un copil vinovat. El se arătă în fereastră, și ochii ei painjiniți de lacrimi se îndreptară spre el... adânci, miloși, plutitori... Ea boți scrisoarea cu mâna, o duse la inimă... și... o durere ascuțită, crudă îi pătrunse inima lui; părea că i se rupe viața, i se taie în două inima, o negură albă îi cuprinse vederea... ș-apoi nimic... nimic. El căzuse cât era de lung pe podeaua camerei lui. Copila fugi speriată din fereastră.

O negură deasă, cenușie și sclipitoare... apoi un cer de un etern și albastru întuneric, cu stele moi de suflarea nopții, cu nouri încrețiți, cu aerul cald... și iarăși, iarăși orașul vechi cu stradele strâmte, cu casele închircite, cu streșinile mucegăite în lună, și Dan trecea repede prin strade... luna mai arunca câte o dungă prin întunericul lor... el intră în casa lui deplin conștiu despre îndelungatele lui vise.

– Și mi-a trecut prin minte, zise el, acea idee nefericită pe care Ruben o credea cu neputință în capul unui om. — Umbra lui dormea pe pat.

El citi în cartea lui Zoroastru... ea se sculă încet... cu ochii închiși... se subție... se lipi de perete și se așeză ironică, fantastică, lungă, în dreptul lui.

Dan se simțea bolnav, abătut, strivit sub greutatea cugetărilor lui. Afară de aceea un fulger îi trecuse drept prin inimă în vremea căderii lui. El simțea fulgerul junghiindu-i inima. El se lungi pe pat și s-acoperi cu rasa... Pe dinaintea lui treceau ființe ciudate pe care nu le văzuse niciodată. „Ah! gândi el – în curând voi muri, aste-s deja umbre de pe ceea lume”. Numai umbra lui proprie stătea dreaptă în perete, parcă surâdea și – ciudat! – avea ochi albaștri. „Dracul să te ia, gândi el, și umbra mea își bate joc de mine acum”.

Ușa se deschise și intră maestrul Ruben.

– Ce pustia, maistre, de când ai lăsat să-ți crească perciuni și de când porți caftan jidovesc?

– Vai de mine domnule, de mult! – de când mă țin minte, zise Ruben netezindu-și barba. Dar m-ai văzut altfel vrodată lângă Curtea veche?

– Lângă Curtea veche... E Riven... vânzătorul de cărți, iar nu d-ta, maistre Ruben. Ruben se uită lung la el.

– D-tale nu ți-e bine, Domnule, zise el serios.

– Eu mor, maistre Ruben... Uită-te în masa mea, acolo-s memoriile umbrei mele, a umbrei care-o vezi în perete, scrise de câtă vreme am fost în lună.

Evreul se uită lung la bolnav și clătină din cap.

– Umbra ceea a d-tale e un portret care-ți seamănă, zise el.

– Maistre Ruben, te-ai prostit rău de când nu ne-am mai văzut, zise tânărul zâmbind, ori eu am devenit o ființă superioară magistrului meu...

Evreul s-apropie de scrinul ce i-l însemnase bolnavul, îi deschise săltarul și dădu într-adevăr de niște legături de hârtii galbene și veștezite, legate cu fire de ață albastră... el le scoase, se uită la ele, apoi le puse pe masă. – În momentul acesta intrară doi oameni în chilia lui pe care Dan nu-i mai văzuse. Unul din ei, pleșuv și uscat, veni să-i cerce pulsul, cellalt vorbea cu Ruben. Ruben îi arătă hârțiile... omul se uită iute prin ele... fără îndoială, zise el pentru sine... „De când îl cunoști?” адаose întorcându-se cătră evreu.

– De mult. El cumpără de la mine cărți. În genere cele mai vechi și tot de-acele pe care nu le mai putem vinde nimănui în lume. Eu singur le cumpăram cu toptanul, biblioteci risipite ale oamenilor bătrâni a căror clironomi apoi mi le vindeau pe un preț de nimica, ca hârtie numai. Și-n asemenea cărți el răscolea c-un fel de patimă și-mi cumpăra cele mai obscure și mai fără de-nțeles. Acuma asemenea aveam câteva vechituri de astea și venisem să i le arăt, el mi le-ar fi cumpărat desigur... acum însă... l-am găsit în starea-n care-l vezi. Ș-apoi nici nu-mi mai zice: jupâne Riven, ci maistre Ruben! Dumnezeu știe cum s-or fi scrântit toate celea în capul bietului om.

Bolnavul auzea toate acestea și nu știa ce înțeles să le dea. „Sunt nebuni oamenii aceștia, gândi el, și maistrul Ruben și-a ieșit cu desăvârșire din minți... nu-l mai cunosc. Aha! gândi el în urmă, eu am murit și Ruben a venit cu medicii să-mi vândă corpul. Are drept... prin schimbările prin care am trecut, corpul meu trebuie să fi devenit fenomenal. Dar oare-s doctori acești doi?...Îmi pare că samănă cu Satana amândoi... Ori e un om, despărțit în două arătări bătrâne cu care-și petrece șiretul Ruben pe conta mea... o jumătate cu păr și una pleșuvă. Cea pleșuvă îmi pipăie pulsul și cea cu păr se uită la umbra mea, spânzurată de un cui în perete. Uite! acuma o desprinde din perete și-o dă lui Ruben în mână. Bravo! Maistre Ruben, strigă el, dracii tăi sunt meșteri în desprinsul umbrelor din perete, și ist Pleșuv are să mă ia pe mine... căci cum văd joacă pe doctorul în momentul acesta... Bravo! bravo!” El bătea din palme râzând.

Ruben îi luă umbra și hârțiile de pe masă și ieși din casă, închizând cu zgomot ușa după sine... „Te-ai dus, evreule... te-ai dus și m-ai vândut chinuitorului de suflete”, murmură el c-o resignație dureroasă, recăzând cu capul în perini.

Are friguri... e în deliriu, zise serios pleșuvul.

* * *

E noapte... O răcoreală dulce pătrunde prin ferestrele deschise, și Dionis lungit în patu-i tremură în friguri, cu buzele uscate, cu fruntea plină de sudoare și cu capul greu. I se pare că s-a trezit din niște vise lungi, obscure, fără de înțeles și el privește, fără de-ncredere în realitate, la împrejurimea lui. Portretul părintelui său lipsește din perete, cărțile cele vechi asemenea...

casa e aceeași, însă mobile nouă și elegante, covoare pe jos, numai patul e același. Ciudat, gândi el, din minune în minune... eu nu mai știu ce s-ntâmplă cu mine. — Luna revărsa tot aurul ei în odaia lui și sub această smălțuire diafană mobilele și covoarele străluceau somnoros și mat; un orologiu zângănește încet și subțire în perete și prin mintea lui trec iute, turburi, amestecate, toate întâmplările abia trecute. Și toate îi păreau vise; mintea lui îi părea împrăștiată, rece, clară față cu mintea care-o avuse înainte. Din jurul lui dispăruse lumea cea semiobscură a tinereții lui; el privea la viitor cum ai privi din fundul unui lac liniștit și limpede ca lacrima. El singur nu-și putea explica această limpezime a minții. Își închise ochii. Deodată simți cum că pe marginea patului său ședea cineva... îi ședea pe picioare. Apoi simți o mână dulce și mică pe frunte. El deschise ochii pe jumătate. Văzu un băiat cu fața ovală, palidă, cam slăbită, părul de aur acoperit de o pălărie de catifea neagră cu margini largi, îmbrăcat c-o bluză de catifea care cuprindea, strâns de un colan lustruit, mijlocul cel mai gingaș din lume. Ochii lui Dionis pe jumătate-nchiși nu trădau că el veghează. Îl privi în întreg, de la capul inundat în aur pân-la botinele micuțe ce sticleau radioase pe covorul înflorit.

„Ah! gândi el, și inima se cutremură în el, este Maria!” Da, odorul! ea era. Vorbea singură... fetele vorbesc adesea singure... El simți aerul îndulcindu-se sub șoptirile ei.

– Am fugit de-acasă deghizată... tot mă amânau, ba azi, ba mâini... dihania de doctor zicea c-ar fi periculos pentru el... auzi periculos? Eu nu sunt periculoasă! zise ea răstită! – Dar dacă s-ar trezi... atunci, o, atunci... Dormi! dormi! șopti ea aplecându-și gura pe fruntea lui... El simți o rouă umedă curgându-i în păr... Dar în momentul acela el îi înlănțuise gâtul... ea, speriată, vru să se retragă, dar brațul lui o ținea cu tărie culcată astfel pe pieptu-i... El se sculă. – Lasă-mă! zise ea roșie ca purpura.

Dar el o cuprinsese, îi mângâia fruntea ei albă de-i dete pălăria jos și-i lăsă să izvorască pe umeri în jos valurile de păr blond... apoi îi luă amândouă mâinuțele în mâinile lui... ea nu mai rezista... se uita la ele, îi săruta degetele... ea nu mai rezista... Mario, mă iubești tu?

– Dar dacă nu m-ar chema Maria? zise ea sub inspirația unei fulgerătoare maliții.

– Cum dar?

– Da! da! Maria, zise, dar taci, nu ți-e iertat să vorbești... nu ți-e iertat... Nu te scula, căci asemenea nu ți-e iertat... Ea-l împinse în perini... El voia să vorbească, dar își simți gura astupată de sărutări... El își închise ochii și simțea că inima i se sparge în piept... apoi iar îi deschise, spre a cuprinde cu ei dulcea lui sarcină, cari râdea c-un fel de copilăroasă nebulie de zâmbetul lui, de surprinderea și spaima ei proprie... de tot, tot...

Adesea în nopți lungi de iarnă, după ce ea de mult devenise tezaurul căsniciei lui, când de bună voia lor trăiau exilați la vun sat spre a se iubi departe de zgomotul lumii, Maria intra deodată în salonul încălzit și luminat numai de razele roșii ale jăraticului din cămin, intra îmbrăcată ca băiet, ca în noaptea aceea când se văzură pentru întâia oară în apropiere. Membrele ei zvelte în bluza de catifea neagră, aceeași pălărie cu margini largi pe părul ei blond și piciorușele cele mai mici din lume în botine bărbătești. Și ea s-apropia de el. Mănuțele-i albe și transparente ca ceara contrastau cu mânicile moi și negre și astfel se primblau de braț prin semiîntunericul călduros al sălii; din când în când își plecau gură pe gură, din când în când stăteau înaintea unei oglinzi, cu capetele răzimate unul de altul, și râdeau. Era un contrast plăcut: fața lui trasă și fină din care nu se putuse încă șterge amărăciunea unei tinereți apăsate, ci rămăsese încă într-o trăsătură de nespūsă naivitate în jurul gurii, lângă fizionomia ovală, rotunjită și albă a ei... chipul unui tânăr demon lângă chipul unui înger ce n-a cunoscut niciodată îndoiala.

Două vorbe concludive. Cine este omul adevărat al acestor întâmplări, Dan ori Dionis? Mulți din lectorii noștri vor fi căutat cheia întâmplărilor lui în lucrurile ce-l încunjurau; ei vor fi găsit elementele constitutive a vieții lui sufletești în realitate: Ruben e Riven; umbra din perete, care joacă un rol atât de mare, e portretul cu ochii albaștri; cu disparițiunea acestuia dispare ceea ce veți fi îndemnați a numi o idee fixă; în fine, cu firul cauzalității în mână, mulți vor gândi a fi ghicit sensul întâmplărilor lui, reducându-le la simple vise a unei imaginații bolnave.

Fost-au vis sau nu, asta-i întrebarea. Nu cumva îndărătul culiselor vieții e un regisor a cărui existență n-o putem explica? Nu cumva suntem asemenea acelor figuranți care, voind a reprezenta o armată mare, trec pe scenă, încunjură fondalul și reapar iarăși? Nu este oare omenirea istoriei asemenea unei astfel de armate ce dispare într-o companie veche spre a reapărea în una nouă, armată mare pentru individul constituit în spectator, dar același număr mărginit pentru regisor. Nu sunt aceiași actori, deși piesele sunt altele? E drept că după fondal nu suntem în stare a vedea.

– Și nu s-ar putea ca cineva, trăind, să aibă momente de-o luciditate retrospectivă care să ni se pară ca reminiscentele unui om ce de mult nu mai este?

Nu ezităm de-a cita câteva pasaje dintr-o epistolă a lui Théophile Gautier care colorează oarecum ideea aceasta: „Nu totdeauna suntem din țara ce ne-a văzut născând și de aceea căutăm adevărata noastră patrie. Acei cari sunt făcuți în felul acesta se simt ca exilați în orașul lor, străini lângă căminul lor și munciți de-o nostalgie inversă... Ar fi ușor a însemna nu numai țara dar chiar și *secolul în care ar fi trebuit să se petreacă existența lor cea*

adevărată... Îmi pare c-am trăit odată în Orient și, când în vremea carnavalului mă deghizez cu vrun caftan, cred a relua adevăratele mele vesminte. Am fost întotdeauna surprins că nu pricep curent limba arabă. Trebuie s-o fi uitat”.

CONSIDERAȚII GENERALE

Mihai Eminescu este cel care inaugurează în literatura română proza filozofică și proza fantastică prin nuvelele **Sărmanul Dionis**, **Cezara**, **Umbra mea**, **Avatarii faraonului Tla**.

Nuvela **Sărmanul Dionis** este publicată în 1873 în revista **Convorbiri literare**. Dintre prozele lui Eminescu Sărmanul Dionis se afirmă cu cea mai mare pregnanță atât prin valoarea sa, cât și prin posteritatea artistică. Prin conținutul de idei propus, Eminescu devine artizanul nuvelei fantastice și filozofice românești.

Tema nuvelei **Sărmanul Dionis** este reflectarea subiectivă asupra lumii și reunește o serie de teme tipic romantice, existente și în literatura universală: natura, iubirea și condiția nefericită a omului de geniu în raport cu timpul și cu societatea. Tema transmigrației sufletelor valorifică ideea lui Schopenhauer, conform căreia timpul și spațiul sunt manifestări ale substanței care se regenerează veșnic, compusă dintr-un număr de modele eterne – umbre ale individului fizic. Nuvela Sărmanul Dionis este construită pe un fundament filozofic complex. Pornind de la semnificația chipului care conține epitetul „sărman”, ce simbolizează nefericirea lui Dionis cauzată de eșecul său în urma încercării de a atinge absolutul în cunoaștere și până la elementele reale, nuvela reprezintă o ipostază epică a eului poetic din opera lirică. Epitetul „sărman” nu se referă la condiția materială a personajului. Dionis are numele zeului Dyonisos din mitologia greacă – fire veselă, petrecăreță și, pus în antiteză cu definirea de „sărman”, dă titlului o interpretare sugestivă, la fel de inedită și surprinzătoare ca a nuvelei însăși.

Subiectul acestei nuvele fantastice surprinde prin aventurile parcurse de un erou cu o dublă identitate (Dionis – Dan), care trăiește în momente temporale diferite, dar are o esență neschimbătoare. Tânărul Dionis este un copist sărman, în ciuda faptului că tatăl său avusese dreptul la o moștenire. Pe durata vieții, tatăl eroului locuiește în casa unui preot milostiv și se îndrăgostise de fata aceuia – Maria. Din legătura nelegitimă cu ea s-a născut Dionis, crescut de mama sa cu prețul unor mari sacrificii. De la tatăl său băiatul moștenise doar un portret din tinerețe, în care își regăsește propriile trăsături și cu care poartă lungi dialoguri imaginare. Spirit autodidact, pasionat de lectura cărților vechi de astrologie și magie, el împrumută o carte de la anticarul Riven, străduindu-se să o descifreze.

Titlul nuvelei face referire directă la personajul principal, iar adjectivul „sărman” se referă la faptul că eroul este obligat să trăiască într-o lume în care nu se regăsește; dar se poate referi și condiția socială a eroului.

Stând deasupra cărții, într-o seară ploioasă, Dionis zărește la geamul casei învecinate o tânără înveșmântată în alb, de care se îndrăgostește. Starea ce l-a copleșit l-a ajutat să înțeleagă semnele magice ale cărții și el regresează în timp, până la epoca lui Alexandru cel Bun, când se reîntrupează în călugărul Dan, elev al dascălului Ruven de la Academia din Socola. Discipolul îi mărturisește mentorului său că are viziuni care anticipează anumite evenimente, convins că va trăi într-o lume ulterioară sub numele Dionis. Învățătorul îi confirmă că experiența întrupărilor în momente distincte este oricând posibilă, căci timpul nu este o durată consecutivă, ci simultană.

Continuând aventura cunoașterii, Dan se detașează de propria umbră și pleacă într-o călătorie cosmică, fiind capabil să se sustragă legilor temporale și spațiale. În drumul său spre astrul selenar este însoțit de iubita lui, fata din geam, pe care o cheamă tot maria. Aflându-se în spațiul cosmic, Dan observă un ochi de foc, deasupra căruia este scris un proverb în limba arabă. Descifrându-l, el are revelația forței spirituale a omului și se crede, pentru o clipă, egalul divinității. Cugetarea profanatoare îl va face să-și piardă atribuțiile magice, ele fiindu-i anulate de Dumnezeu, care-l coboară pe pământ și îl redă condiției inițiale. Trezindu-se din somn, Dionis realizează că a visat și revine la condiția sa inițială de muritor, chiar dacă, bolnav fiind, în delirul său continuă să creadă că este Dan și că Maria este aceeași din visurile sale și că anticarul Riven ar fi maestrul Ruven. În finalul nuvelei Dionis se căsătorește cu Maria, ceea ce arată împlinirea cuplului și simbolizează faptul că dragostea este singura cale spre cunoaștere în aspirația spre absolut.

În întreaga nuvela, cel mai des utilizate dintre elementele fantastice sunt magia și metamorfoza.

Văzând că tot ceea ce gândește și se îndeplinește, Dan face greșeala de a se crede el însuși Dumnezeu și este aruncat pe pământ și redevine Dionis (care visase ca este Dan). Bolnav fiind, este vegheat de o alta Marie (fata din casa vecină) de care se îndagostise în vis.

În încheiere, viziunea despre lume și viața din această nuvelă este abordată prin motive literare romantice, împletite cu elemente fantastice (de aceea este și nuvela fantastică). În finalul nuvelei, autorul sugerează că Dionis nu este decât un avatar, unul dintre oamenii în care s-a reîncarnat același suflet, în perioade succesive.

Romanticul Dionis, stăpânit de ideea plenitudinii spirituale, urmează coordonatele eroului romantic, caracterizat prin dorința de universalitate,

izvorâtă din sentimentul acut de cunoaștere a absolutului. Eroul nuvelei aspiră să devină el însuși centru al lumii, manifestându-și aspirațiile creatoare și egalând forța demiurgică.

Noutatea incontestabilă a nuvelei **Sărmanul Dionis** constă în modul original în care Eminescu îmbină filozofia cu narațiunea fantastică și descrierea, transpunând în imagini artistice un orizont ce nu există decât în puterea imaginației, inexplicabil și necontrolabil rațional.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală. Personaj. Semnificații simbolice

1. Valorificând lectura textului, explicați titlul nuvelei **Sărmanul Dionis**.
2. Identificați elementele filozofice din nuvelă. Scoateți în evidență modul în care autorul nuvelei receptează artistic aceste concepte filozofice.
3. Comentați elementele filozofice din nuvelă
4. Găsiți argumente în textul reprodus în manual, potrivit cărora Dionis împărtășește soarta omului superior, însetat de absolut.
5. Identificați fragmentul din nuvelă, în care Dionis împrumută trăsăturile tânărului Eminescu.
6. Motivați caracterul dublu, fantastic și filozofic al nuvelei Sărmanul Dionis.
7. Caracterizați personajul principal al nuvelei.

Stil și limbaj artistic

1. Desprindeți semnificațiile călătoriei în spațiul selenar, urmărind natura paradisiacă și cromatica imaginilor vizuale, prăbușirea din raiul selenar, pedeapsa pentru cutezanța eroului de fi măsurat cui divinitate.
2. Analizați nuvela din punct de vedere al limbajului artistic.
3. Stabiliți, într-un fragment din opera citită, cele trei etape ale organizării semantico-stilistice și anume: ordinea logică, ordinea temporală și cea spațială.
4. Realizați un text analitic în care să demonstrați că nuvela **Sărmanul Dionis** constituie un model de limbă română modernă.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Scrieți un eseu analitic în care să prezentați caracterul excepțional al lui Dionis, urmărind reperele:
 - condiția socială, materială și intelectuală a personajului;
 - trăsăturile fizice și morale care-l definesc pe Dionis ca personaj romantic;
 - evadarea din cercul strâmt al realității, expansiunea în vis, tipicul naturilor veșnic neliniștite, mereu în căutarea absolutului;

- antiteza real – ideal și aspirația de a o depăși prin intermediul magiei.
2. Pregătiți o comunicare cu tema „*Aspirația spre ideal în nuvela **Sărmanul Dionis** de Mihai Eminescu*” .
 3. Demonstrați că personajele din nuvela lui Mihai Eminescu sunt personaje romantice, eroi înzestrați cu însușiri excepționale, însetați de adevăr și de tendințe justițiare superioare care aspiră la o continuă perfectibilitate a lumii în care trăiesc.

Referințe critice

„Când ajunge a fi el însuși, Eminescu nu mai seamănă cu nici unul dintre predecesorii lui. Substanța eterogenă sau străină dispare în prelucrare proprie, într-un act de asimilare totală. Tot ce fusese împrumutat se mistuie în miracolul creației sale”. **Tudor Vianu**

„După cum Titu Maiorescu e cea mai înaltă expresie a întregii ideologii junimiste; Mihai Eminescu este expresia ei literară cea mai înaltă; ei sunt cariatidele pe care se va sprijini, în ochii posterității, această mișcare unică în literatura noastră”. **Eugen Lovinescu**

„El este cel dintâi care a dat un stil sufletului românesc și cel dintâi român în care s-a făcut fuziunea cea mai serioasă – fuziunea normală – a sufletului daco-roman cu cultura occidentală”. **Garabet Ibrăileanu**

„Opera sa depășește limitele epocii și ale țării unde a luat ființă, se adresează întregii umanități”. **George Călinescu**

„Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate și câte o stea va veșteji în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeva subțire a altui crin de țaria parfumurilor sale”. **George Călinescu**

UNIVERSUL OPEREI EMINESCIENE – TEME ȘI PARTICULARITĂȚI ARTISTICE

- **Iubirea.** Eminescu visează la o iubire pură, ideală, totală, care să conducă la cunoașterea marilor taine ale lumii, la atingerea absolutului. Cântând femeia blondă, cu ochii mari și albaștri, gingașă, uneori șagalnică, poetul nu a asimilat fără discernământ un ideal romantic, ci s-a apropiat de lirica erotică populară, plină de prospețime, lipsită de sentimentalisme. Ca experiență metafizică, erosul are finalitatea gnoseologică: prin iubire se încearcă refacerea unității primordiale a universului. Cuplul de îndrăgostiți poate fi asimilat perechii biblice, prin puritate și prin atitudinea panteistă.

- **Natura.** Copilăria la Ipoțești a marcat relația poetului cu natura: „*Satul și natura creșteau în jurul lui, îmbrăcate în legendă, cu oameni care în gesturile lor făceau să trăiască o mitologie întregă. Mișcările prime ale poetului sunt potrivite acestei lumi imaginare, care-i dă compensație largă față de neajunsurile vieții reale.*” (D. Popovici). Natura are rolul de a reflecta starea sufletească a a eului liric, devenind o cutie de rezonanță a sentimentelor. Ea se asociază cu multe alte teme: trecerea timpului, condiția umană pieritoare, singurătatea omului de geniu, iubirea, copilăria.

- **Cosmosul.** Geneza univrsală l-a preocupat pe Eminescu de foarte multă vreme. Poetul imaginează momente din existența universului, în tablouri de mare forță sugestivă. Evocarea spațiului cosmic în întreaga lui măreție ține de înclinația romanticilor spre grandios, dar are și rolul de a sugera, pri antiteză, micimea ființei umane, lipsa ei de importanță în ansamblul creației.

- **Omul de geniu.** Omul superior, aflat în căutarea permanentă a valorilor absolute, retras sau preocupat de soarta lumii, este văzut în mai multe ipostaze (conducător de oști, dascăl, poet, îndrăgostit, filozof, înțelept); el rămâne, în esență, aceeași fire însetată de perfecțiune și dornică de cunoaștere, de descoperire și dăruire.

- **Istoria.** Găsindu-și afinități cu V. Hugo, Eminescu evocă istoria pentru a oferi contemporanilor săi un model de patriotism, trezindu-le astfel, încrederea în forța de regenerare a neamului românesc. Pe de altă parte, prezentarea istoriei are rostul de a demonstra consecințele dezastruoase ale trecerii timpului asupra omenirii. Viziunea asupra trecutului își are originea foarte departe, în miturile vechii Dacii. Eminescu s-a arătat interesat de figurile mitologice eline, de credințele nordice, de mistica budistă.

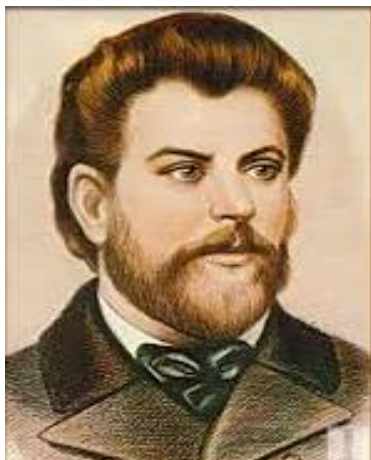
Mihai Eminescu este în literatura română poetul nepereche a cărui operă învinge timpul, după cum afirmă George Călinescu. El este cel mai mare poet, care exprimă cel mai bine și cel mai complet spiritualitatea românească. Eminescu a fost o personalitate copleșitoare, care i-a impresionat pe contemporani prin inteligență, memorie, curiozitate intelectuală, cultură de nivel European și farmecul limbajului. Scrisul era viața lui: omul cel mai silitor, veșnic citind, meditănd, scriind... poet în toată puterea cuvântului, după cum afirmă Titu Maiorescu.

Primul, care a intuit marele efect modelator al creației eminesciene a fost Titu Maiorescu: Eminescu a făcut că toată poezia acestui secol să evolueze sub auspiciile geniului său, iar forma înfăptuită de el a limbii naționale să devină punctual de plecare pentru întreagă dezvoltare ulterioară a vesmântului și cugetării românești.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Numiți speciile literare cultivate de Mihai Eminescu.
2. Prezentați, în maximum 10 rânduri, concepția lui Eminescu referitoare la rostul poeziei și misiunea poetului.
3. Expuneți, într-o compunere, structura poemului *Luceafărul* de Mihai Eminescu.
4. Redactați un eseu despre problematica omului de geniu, prezentată de M. Eminescu în *Scrisoarea I*.
5. Numiți reperele prin care este definit universul naturii în creația lui Mihai Eminescu.
6. Interpretați versul „*Mi-e sete de repaus*”, pornind de la afirmația: „*Dacă geniul nu cunoaște nici moarte și numele lui nu scapă de noaptea uitării, pe de altă parte, însă, pe pământ nu este capabil de a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericiți. El n-are nici moarte, dar nici noroc*”.
7. Numiți temele și motivele eminesciene majore și comentați-le.
8. Citiți două poezii postume de Mihai Eminescu și comentați-le.
9. Precizați rolul folclorului în creația eminesciană.
10. Numiți sursele de inspirație ale creației lui Mihai Eminescu.

ION CREANGĂ (1937 – 1889)

„Creangă este un erudit, un estét al filologiei. Eroii lui nu trăiesc din mișcare, ci din cuvânt...” **George Călinescu**

Ion Creangă (n. 1 martie 1837, Humulești, jud. Neamțului – d. 31 decembrie 1889, Iași) a fost un scriitor român. Recunoscut datorită măiestriei basmelor, poveștilor și povestirilor sale, Ion Creangă este considerat a fi unul dintre clasicii literaturii române mai ales datorită operei sale autobiografice **Amintiri din copilărie**.

Data nașterii lui Creangă este incertă. El însuși afirmă în Fragment de biografie că s-ar fi născut la 1 martie 1837. O altă variantă o reprezintă data de 10 iunie 1839, conform unei mitrici de nou-născuți din Humulești.

Creangă a mai avut încă șapte frați și surori: Zahei, Maria, Ecaterina, Ileana, Teodor, Vasile și Petre. Ultimii trei au murit în copilărie, iar Zahei, Maria și Ileana în 1919.

Tinerețea lui Creangă este bine cunoscută publicului larg prin prisma operei sale capitale *Amintiri din copilărie*. În 1847 începe școala de pe lângă biserică din satul natal. Fiu de țăran, este pregătit mai întâi de dascălul din sat, după care mama sa îl încredințează bunicului matern. În 1853 este înscris la Școala Domnească de la Târgu Neamț sub numele Ștefănescu Ion, unde îl are ca profesor pe părintele Isaia Teodorescu. După dorința mamei, care voia să-l facă preot, este înscris la Școala catihetică din Fălticeni. Aici apare sub numele de Ion Creangă, nume pe care l-a păstrat tot restul vieții. După desființarea școlii din Fălticeni, este silit să plece la Iași, absolvind cursul inferior al Seminarului teologic „*Veniamin Costachi*” de la Socola.

S-a despărțit cu greu de viața țărănească, după cum mărturisește în *Amintiri din copilărie*.

La 19 decembrie 1860 se naște fiul său Constantin.

În 1864, Creangă intră la Școala preparandală vasiliană de la Trei Ierarhi, unde l-a avut profesor pe Titu Maiorescu. Acesta îl aprecia foarte mult și l-a numit învățător la Școala primară nr. 1 din Iași.

După ce timp de 12 ani este dascăl și diacon la diferite biserici din Iași, este exclus definitiv din rândurile clerului, deoarece și-a părăsit nevasta, a tras cu pușca în ciorile care murdăreau Biserica Golia și s-a tuns ca un mirean, lucruri considerate incompatibile cu statutul de diacon.

Dedică din ce în ce mai mult timp literaturii și muncii de elaborare a manualelor școlare.

În anul 1867 apare primul abecedar conceput de Ion Creangă, intitulat *Metodă nouă* de scriere și citire.

În 1871 apare în *Columna lui Traian* articolul „*Misiunea preotului la sate*”, semnat de preotul Ion Creangă. În același an este exclus din rândurile bisericii, fiind acuzat de a fi frecventat teatrul. Publică acum un manual de citire intitulat *Învățătorul copiilor*, unde înșerează trei povestiri: *Acul și barosul*, *Prostia omenească și Inul și cămeșa*.

Un an mai târziu este exclus și din învățământ și, în ciuda pângerilor și protestelor sale, situația rămâne aceeași. Își câștigă existența ca mandatar al unui debit de tutun.

În 1873 se încheie procesul său de divorț, copilul său de 12 ani fiindu-i dat în îngrijire. A căutat o casă în care să se mute, alegând o locuință în mahalaua Țicău.

În această perioadă îl cunoaște pe Mihai Eminescu, atunci revizor școlar la Iași și Vaslui, cu care se împrietenește. La îndemnul lui Eminescu frecventează societatea *Junimea*, unde citește din scrierile sale.

În cadrul revistei *Convorbiri literare* publică *Soacra cu trei nurori și Capra cu 3 iezi*.

Între 1875 și 1883, la îndemnul poetului, scrie cele mai importante opere ale sale.

La 1878, pentru activitatea sa didactică, este decorat cu ordinul **Bene-merenti**. Publică basmul *Ivan Turbincă*.

Ion Creangă călătorește la Slănicul Moldovei pentru a-și îngriji sănătatea, îl vizitează pe Mihai Eminescu la Mănăstirea Neamțului.

Câțiva ani mai târziu a fost bolnav de epilepsie și a suferit foarte mult la aflarea bolii și apoi a decesului lui Eminescu și al Veronicăi Micle.

Horia Creangă, nepotul povestitorului, este considerat cel mai important arhitect al perioadei interbelice. În capitală a proiectat peste 70 de imobile. Unele însă au fost schimbate de-a lungul timpului, astfel ca nici specialistii nu mai recunosc stilul marelui arhitect scolar la Paris.

Umorul lui Creangă este însuși umorul vieții, al acestui fenomen organic, în care durerea și bucuria, răul și binele, prostia și inteligența, umbra și lumina se îmbrățișează alternativ, ca s-o exprime în toata realitatea.

La 31 decembrie 1889 se stinge din viață în urma unui atac cerebral. Ion Creangă este înmormântat la 2 ianuarie 1890 la cimitirul „Eternitatea” din Iași. „În Ion Creanga vedem astăzi pe primul romancier al literaturii noastre, pe primul creator de epos, nu în timpul istorico-literar, ci într-o durată spirituală, fiindcă românul lui Nicolae Filimon anticipează cu două decenii *Amintirile lui Ion Creangă*.”

MIHAI EMINESCU ȘI ION CREANGĂ

*Scenă din filmul „Un bulgăre de humă” (1989),
de Nicolae Mărgineanu (România)*

O prietenie rămasă în istoria literaturii. De ce? Pentru că doi oameni culti sunt mereu pe aceeași lungime de undă, au un drum comun și, deși diferiți, se completează perfect într-un întreg.

După numirea sa, în 1875, ca revizor școlar, Mihai Eminescu a întreprins inspecții școlare în mai multe zone. Cu acest prilej, Eminescu l-a descoperit pe învățătorul Ion Creangă. Prietenia între ei s-a legat imediat. Eminescu a trimis ministrului un elogios raport prin care-i aducea la cunoștință „opera acestui modest dascăl”. Apoi, tot el îl va lua „mai cu vorba, mai cu forța”, pe Creangă, la *Junimea*, unde a citit *Soacra cu trei nurori*.

La rândul său, Creangă avea față de Eminescu o admirație deosebită. Pe un manual de geografie primit în dar de la Eminescu, păstrat cu sfințenie, Creangă va scrie: „*Dăruit mie de d. Mihail Eminescu, eminentul scriitor și cel mai mare poet al românilor 1878*”.

Când Eminescu este destituit din funcția de revizor, cel care îi sare în ajutor este Creangă, care-l găzduiește în bojdeuca sa din Țicău. Amândoi vor petrece toamna și iarna, Eminescu „cizelându-și versurile, redeșteptând trecutul și trezind la viață nouă limba veche și înțeleaptă a cronicarilor”. În schimb, Creangă va termina *Moș Nechifor Coțcarul*. S-au despărțit cu greu, dat fiind faptul că Eminescu a fost numit redactor la ziarul „*Timpul*”. Îndurerat, Creangă îi scrie acolo:

„Bădie Mihai, această epistolă ți-o scriu în cerdacul unde de atâtea ori am

stat împreună; unde mata uitându-te pe cerul plin de luminății, îmi povesteai atâtea lucruri frumoase. Bădie Mihai, nu pot uita acele nopți albe, când hoinăream prin Cîric și Aroneanu...”

S-au întâlnit în toamna anului 1874, apărui pe ulițele Iașului un tânăr straniu, ca de vreo 24 de ani, voinic, spătos, cu o mare frunte albă și cu o coamă de păr negru dat peste urechi pe ceafă, ca la preoții asiatici. [...] Creangă, căruia îi plăcea să bată ulițele, văzu fără îndoială pe tânărul pletos, care ședea într-o vreme chiar la Samson Bodnărescu.”

Așa arată contextul în care s-au cunoscut cei doi: un poet, strălucit gânditor și un geniu al poporului român, așa cum îl considera Mihai Eminescu. S-au împrietenit în scurt timp, Eminescu fiind impresionat de hazul lui Creangă, de felul în care rostea vorbele, proverbele și zicătorile din popor, de mintea ageră pe care o avea.

Ion Creangă, cu dinamismul lui nemaîntâlnit, i-a arătat priveliștea Iașului, l-a prezentat prietenilor lui, l-a pus la masă și au pierdut multă vreme prin crâșmă. Și de atunci încolo nimeni „nu mai văzu pe Eminescu fără Creangă și pe Creangă fără Eminescu”.

La acea vreme, Creangă nu s-a dedicat scrisului, dar se presupune că Eminescu l-a îndemnat să ia condeiul în mână. Astfel a ajuns să prezinte prima povestire Junimii, fiind declarat „admirabil scriitor popular”.

La fiecare poveste scrisă, cum a fost și Harap-Alb, îi cerea părerea lui Eminescu. Acesta refuza să îl îndrepte, zicând: „Lasă Creangă, ai să citești în Junimea, tu nu ai nevoie să fii corectat de nimeni.” Dar totuși Eminescu îl încredința că de acum este un scriitor în toată puterea cuvântului și îi prezenta obiceiurile scriitorilor iluștri.

După ce Eminescu a fost destituit din funcția de revizor școlar s-a mutat pentru o perioadă la bunul său prieten, Creangă pentru a-și găsi alinarea, care știa ce înseamnă să fii dat jos din funcții. Deoarece lui Mihai nu i-a plăcut să zăbovească pe capul omului, s-a decis să plece la București. Creangă a rămas fără prieten și totodată fără un om plin de învățătură. Rămas singur îl îmbia mereu pe Eminescu să se întoarcă la Iași.

Au păstrat mereu legătura, dar Creangă a fost devastat la auzirea veștii că marele poet a înnebunit. Durerea trăită a fost nemăsurată, un cutremur în adâncul sufletului.

După ce starea lui de sănătate s-a mai îmbunătățit, întâlnirile lor tot nu mai erau ca odinioară, fiind conturate de o liniște covârșitoare. De la acea vreme și Creangă începu să se simtă din ce în ce mai rău.

În 1889, la auzirea veștii că Eminescu s-a stins din viață, Ion Creangă a pierdut un prieten pe care nimeni nu-l poate înlocui ” Această veste trebui să zguduie sufletul bolnavului. Fu văzut plângând ca un copil și adormind cu cartea de poezii a lui Eminescu.”

AMINTIRI DIN COPILĂRIE (fragmente)

Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie!

Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații și surorile îmi erau sănătoși, și casa ne era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea! Și eu eram vesel ca vremea cea bună și sturlubatic și copilăros ca vântul în tulburarea sa. Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: Ieși, copile cu părul bălan, afară și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea și vremea se îndrepta după râsul meu... Știa, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care și ea cu adevărat că știa a face multe și mari minunății: alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți, înfingând toporul în pământ, afară, dinaintea ușii; încheaga apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pământul, sau peretele, sau vrun lemn, de care mă păleam lacap, la mână sau la picior, zicând: Na, na!, și îndată-mi trecea durerea... când vuia în sobă tăciunile aprins, care se zice că făce a vânt și vreme rea, sau când țiuia tăciunile, despre care se zice că te vorbește cineva de rău, mama îl muștra acolo, în vatra focului, și-l buchisa cu cleștele, să se mai potolească dușmanul; și mai mult decât atâta: oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat, puțină tină din colbul adunat pe opsasul încălțării ori, mai în grabă, lua funingine de la gura sobei, zicând: Cum nu se deoache călcâiul sau gura sobei, așa să nu mi se deoache copilașul și-mi făcea apoi câte-un benchi boghet în frunte, ca să nu-și prăpădească odorul! și altele multe încă făcea... Așa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunății, pe cât mi-aduc aminte; și-mi aduc bine aminte, căci brațele ei m-au legănat când îi sugeam țâța cea dulce și mă alintam la sânu-i, gângurind și uitându-mă în ochi-i cu drag! Și sânge din sângele ei și carne din carnea ei am împrumutat, și a vorbi de la dânsa am învățat. Iar înțelepciunea de la Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine și ce-i rău.

Dar vremea trecea cu amăgeli, și eu creșteam pe nesimțite, și tot alte gânduri îmi zburau prin cap, și alte plăceri mi se deșteptau în suflet, și, în

loc de înțelepciune, mă făceam tot mai neastâmpărat, și dorul meu era acum nemărginit; căci sprintar și înșelător este gândul omului, pe ale cărui aripi te poartă dorul neconținut și nu te lasă în pace, până ce intri în mormânt! Însă vai de omul care se ia pe gânduri! Uite cum te trage pe furiș apa la adânc, și din veselia cea mai mare cazi deodată în urâcioasa întristare! Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă și nevinovată. Și, drept vorbind, acesta-i adevărul. Ce-i pasă copilului când mama și tata se gândesc la neajunsurile vieții, la ce poate să le aducă ziua de mâine, sau că-i frământă alte gânduri pline de îngrijire. Copilul, încălecat pe bățul său, gândește că se află călare pe un cal de cei mai strașnici, pe care aleargă, cuvoie bună, și-l bate cu biciul și-l strunește cu tot dinadinsul, și răcnește la el din toată inima, de-ți ia auzul; și de cade jos, crede că l-a trântit calul, și pe băț își descarcă mânia în toată puterea cuvântului... Așa eram eu la vârsta cea fericită, și așa cred că au fost toți copiii, de când îi lumea asta și pământul, măcar să zică cine ce-a zice.

Odată, la un Sfântul Vasile, ne prindem noi vreo câțiva băieți din sat să ne ducem cu plugul, - căci eram și eu mărișor acum, din păcate. Și în ajunul Sfântului Vasile toată ziua am stat pe capul talei să-mi facă și mie un buhai, ori de nu, batâr un harapnic.

Casa memorială Ion Creangă din Humulești, Târgu Neamț (România)

- Doamne, ce harapnic Ț-oi da eu, zise tata de la o vreme. N-ai ce mânca la casa mea! Vrei să te bușească cei handralăi prin omăt? Acuș te descalt!

Văzând eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am șterpelit-o de-acasă numai cu beșica cea de porc, nu cumva să-mi ieie tata ciubotele și să rămân de rușine înaintea tovarășilor. Și nu știu cum s-a întâmplat, că niciunul

dintre tovarăși n-avea clopot. Talanca mea era acasă, dar mă puteam duce s-o ieu? În sfârșit, facem noi ce facem și sclipuim de cole o coasă ruptă, de ici o cârceie de tânjală, mai un vătrar cu belciug, mai beșica cea de porc a mea, și pe după toacă, și pornim pe la case.

Ș-o luăm noi de la popa Oșlobanu, tocmai din capul satului din sus, cu gând să umblăm tot satul... Când colo, popa tăia lemne la trunchi afară și cum a văzut că ne așezăm la fereastră și ne pregătim de urat, a început a ne trage câteva nașteri îndesate și a zice:

De-abia s-au culcat găinile, și voi ați și început? Ia stați oleacă, blăstămaților, că vă dau eu!

Noi, atunci, am șterpelit-o la fugă. Iar el zvârr! cu o scurtătură în urma noastră, căci era un om hursuz și pâclișit popa Oșlobanu, cum obișnuiesc a zice plugarii pe la casele ce nu-i primesc.

Râul Ozana din Humulești, Târgu Neamț (România)

– Ei, amu, ce-i de făcut? Hai să intrăm ici în ograda asta – zise Zaharia lui Gâtlan – că ne trecem vremea stând în mijlocul drumului.

Și intrăm noi la Vasile Aniței și ne așezăm la fereastră, după obicei. Dar parcă naiba vrăjește: cela nu sună coasa, că i-i frig; celuia că-i îngheață mâinile pe cârecie; văru-meu Ion Mogorogea, cu vătrarul subsuoară, se punea de pricină că nu ură, și numa-ți crăpa inima-n tine de năcaz!

– Ură tu, măi Chiriece – zic eu lui Goian – și noi, măi Zaharie, să prufnim din gură ca buhaiul; iar iștialați să strige: hăi, hăi!

Ș-odată și începem. Și ce să vezi? Unde nu se ie hapsina de nevasta lui Vasile Aniței cu cociorva aprinsă după noi, căci tocmai atunci trăgea focul să deie colacii în cuptior.

– Vai, aprinde-v-ar focul să vă aprindă, zise ea, burzuluită grozav; dar cum se cheamă asta? în obrazul cui v-a învățat!

Atunci noi, la fugă, băieți, mai dihai decât la popa Oșlobanu...

– Dar bun pocinog a mai fost ș-aista, zicem noi, oprindu-ne în răscrucile drumului din mijlocul satului, aproape de biserică. Încă una-două de-aiestea, și ne scot oamenii din sat afară, ca pe niște lăieși. Mai bine să mergem la culcare. Și după ce ne arvonim noi și pe la anul, cu jurământ să umblăm tot împreună, ne-am despărțit unul de altul, răbigiți de frig și hămisiți de foame; și hai fiecare pe la casa cui ne are, că mai bine-i pare. Și iaca așa ne-a fost umblarea cu plugul în anul acela.

Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindește cu măhnire Cetatea Neamțului de atâtea veacuri! Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile, și băieții satului, tovarășii mei din copilărie, cu care, în zile geroase de iarnă, mă desfătam pe gheață și la săniuș, iar vara, în zile frumoase de sărbători, cântând și chiuind, cutreieram dumbrăvile și luncile umbroase, prundul cu știoalnelor, țarinile cu holdele, câmpul cu florile și mândrele dealuri, de după care-mi zâmbeau zorile în zburdalnica vârstă a tinereții! Asemenea, dragi-mi erau șezătorile, clăcile, horele și toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însuflețire! De piatră de-ai fi fost, și nu se putea să nu-ți salte inima de bucurie când auzeai, uneori în puterea nopții, pe Mihai scripcarul din Humulești umblând tot satul câte c-o droaie de flăcăi după dânsul și cântând. (...)

Și câte și mai câte nu cânta Mihai lăutarul din gură și din scripca sa răsunătoare, și câte alte petreceri pline de veselie nu se făceau pe la noi, de-ți părea tot anul zi de sărbătoare! Vorba unei babe: Să dea D-zeu tot anul să fie sărbători și numai o zi de lucru, și atunci să fie praznic și nuntă. Apoi lasă-ți, băiate, satul, cu tot farmecul frumuseților lui, și pasă de te du în loc străin și așa depărtat, dacă te lasă pârdașnica de inimă! Și doar mă sileam eu, într-o părere, s-o fac a înțelege pe mama că pot să mă bolnăvesc de dorul ei... și să mor printre străini! că vâru-meu Ion Mogorogea, Gheorghe Trăsnea, Nică Oșlobanu și alții s-au lăsat de învățat și, despre asta, tot mănâncă pâine pe lângă părinții lor. Dar zadarnică trudă! Mama avea alte gânduri; ea îmi pregătea cu îngrijire cele trebuitoare, zicându-mi de la o vreme cu asprime:

– Ioane, cată să nu dăm cinstea pe rușine și pacea pe gâlceavă! Ai să pleci unde zic eu. Și Zaharia lui Gâtlan merge cu tine. Luca Moșneagu, megieșul nostru, vă duce cu căruța cu doi cai ca niște zmei. Ia, mai bine, repezi-te până la el de vezi, gata-i de drum? Că mâine desdimineață, cu ajutorul Domnului, plecați.

– Nu mă duc, mamă, nu mă duc la Socola, măcar să mă omori! ziceam eu, plângând cu zece rânduri de lacrimi. Mai trăiesc ei oamenii și fără popie.

Degeaba te mai sclifosești, Ioane, răspunse mama cu nepăsare! la mine

nu se trec acestea... Pare-mi-se că știi tu moarea mea... Să nu mă faci, ia acuș, să iau culeșerul din ocniță și să te dezmierd cât ești de mare! Apoi cheamă pe tata și-i zice hotărâtor:

În sfârșit, ca să nu-mi uit vorba, toată noaptea cea dinainte de plecare, până s-au revărsat zorile, m-am frământat cu gândul, fel și chip, cum aş putea îndupleca pe mama să mă dea mai bine la mănăstire; și tocmai când eram hotărât a spune mamei acestea, iaca și soarele răsare, vestind o zi frumoasă, și Luca Moșneagu, însurățul de-al doilea, a cărui tânără nevastă avusese grijă să-l trezească la timp și să-l pregătească de pornire... se și aude strigând afară: Gata sunteți? Haidem! că eu vă aștept cu caii înhămați. Mama atunci mă și ia repede-repede la pornit, fără să am când îi spune de călugărie. Și, scurtă vorbă, ne adunăm, cu rudele lui Zaharia, cu ale mele, în ogradă la moș Luca, sărutăm noi mâna părinților, luându-ne rămas bun cu ochii înecați în lacrimi și, după ce ne suim în căruță, supărați și plânși, ca vai de noi, Luca Moșneagu, harabagiul nostru, dă bici cailor, zicând nevastei sale, care închidea poarta după noi: Olimpiadă, ia sama bine de borta ceea! Căci niște porci, spărgând gardul într-un loc, se înădise în grădina lui la păpușoi. Era dimineată, în ziua de Tăierea capului lui Ioan Botezătorul, când ieșeam din Humulești, și fetele și flăcăii, gătiți frumos, ca în zi de sărbătoare, foiau prin sat în toate părțile, cu bucuria zugrăvită pe fețe! Numai eu cu Zaharia, ghemuiți în căruța lui moș Luca, ne duceam surgun, dracului pomană, că mai bine n-oi putea zice.

– Rogu-te, mână mai tare, moș Luca, zic eu, să nu se mai uite satul ca la urs la noi! Luca Moșneagu, însă, mâna cum știa el, căci smârtoagele lui de cai erau vlăguiți din cale-afară, și slabi, și ogârjiți ca niște mâți de cei leșinați, nu zmei, cum zicea mama, care nu știa cum să mă urnească mai degrabă din casă.

– Fire-ar afurisit să fie cine a mai desființat și catihețiile cele, tocmai acum în vremea noastră! zise Zaharia lui Gâtlan, plin de năduh, după ce-am ieșit la drum, afară. Când să-ți petreci și tu tinerețea, apucă-te de cărturărie; parcă are omul zece vieți! Tot umblând noi din școală în școală, mai mult, ia, așa de frunza frâsinelului, mâine, poimâine avem să ne trezim niște babalâci gubavi și oftigoși numai buni de făcut popi, ieșiți din Socola.

– Ce zici dumneata, moș Luca, despre unele ca aceste?

– Ce să zic, dascăle Zaharia; știm noi cum vi-s formele? Eu trebuie să vă duc la locul hotărât, și, de-aici încolo, cum v-a sluji capul. Hi, căluții tatei, să ne întoarcem cât mai degrabă acasă! Cum auzeam noi pe moș Luca pomenind cu drag de casă și când mai vedeam cum rămân satele și locurile frumoase în urmă, și tot altele necunoscute se înfățișază înaintea-ne, supărarea noastră creștea la culme! Pentru fiecare fântână, pârau, vâlcică, dumbravă și alte locuri drăgălașe ce lăsam în urmă-ne scoteam câte-un

suspîn adânc din piepturile noastre! Și, după mintea ce-o aveam, neam fi întors înapoi chiar atunci, de nu eram dați în seama lui moș Luca, de care ne rușinam ca și de părinții noștri. După un scurt popas, făcut la podul de la Timișești, de pe Moldova, pornim înainte spre Moțca și suim încet-încet codrul Pășcanilor. Apoi, din vârful acestui codru, mai aruncăm, nemernicii de noi, câte-o căutătură jalnică spre munții Neamțului: uriașii munți, cu vârfurile ascunse în nouri, de unde purced izvoarele și se revarsă pâraiele cu răpejune, șopotind tainic, în mersul lor neîncetat, și ducând, poate, cu sine multe-multe patimi și ahturi omeneste, să le înece-n Dunărea măreață!

– Ei, ei! măi Zaharie, zic eu, coborându-ne la vale spre Pășcani; de-acum și munții i-am pierdut din vedere, și înstrăinarea noastră este hotărâtă cine știe pentru câtă vreme!

– Cum ne-a fi scris de la Dumnezeu sfântul, zise Zaharia, cu glasul aproape stins, ș-apoi rămase dus pe gânduri tot drumul, până la Blăgești, peste Siret, unde ne-a fost și masul în noaptea aceea. Dar vai de masul nostru! Aici, pe prispa unui rotar, puțin de nu era să rămânem chiori. De cu seară și până după miezul nopții am stat numai într-o fumăraie de baligi, ca la carantină, și tot ne-au coșit țânțarii.

– Așa-i viața câmpenească, zise moș Luca, cioșmolindu-se și învărtindu-se ca pe jăratic, de răul țânțării. Cum treci Siretul, apa-i rea și lemnele pe sponci; iar vara te înăduși de căldură, și țânțarii te chinuiesc amarnic. N-aș trăi la câmp, Doamne ferește! Halal pe la noi! Apele-s dulci, limpezi ca cristalul și reci ca gheața; lemne, de-ajuns; vara, umbră și răcoare în toate părțile; oamenii, mai sănătoși, mai puternici, mai voinici și mai voioși, iar nu ca iști de pe câmp: sarbezi la față și zbârciți, de parcă se hrănesc numai cu ciuperci fripte, în toată viața lor.

– Știi una, moș Luca, zise Zaharia de la o vreme. Găinușa-i spre asfințit, rarițile de-asemene, și luceafărul de ziuă de-acum trebuie să răsară; haidem să pornim la drum!

– Că bine zici, dascăle Zaharie! parcă Ț-a ieșit un sfânt din gură! Decât ne-om tot învărti și cioșmoli pe iastă prispă, mai bine să scurtăm din cale. Căci mare-i Dumnezeu, ne-a feri el de întâmplări! Și așa, luându-ne rămas bun de la gazdă, care era tot afară culcat, pe altă prispă, plecăm. Și cum ieșim în șleah, părerea noastră de bine: întâlnim câțiva oameni, cu niște care cu draniță, mergând spre Iași. Ne întovărășim cu dânșii, de frica lăieșilor din Ruginoasa, și hai-hai, hai-hai, până-n ziuă, iacă-tă-ne în Târgul-Frumos, unde-am și înjunghiat câțiva harbuji într-ales, de ne-am potolit, deocamdată, și foamea, și setea. Apoi, după ce s-au hodinit caii, am pornit înainte, spre Podu-Leloaie; și de aici, tot înainte spre Iași, mai mult pe jos decât în căruță, căci zmeii lui moș Luca se muiaseră de tot; și Țăranii noștri, glumeți cum sunt ei, ne tot șfichiuiuau, în treacăt, care dincotro, de ni-era mai

mare rușinea de rușinea lui moș Luca. Iar, mai ales, pe la asfințitul soarelui, tocmai când intram în Iași, pe rohatca Păcurari, un flăcăuan al dracului ne-a luat în răs cum se cade, zicând:

– Moșule, ia sama de ține bine telegarii ceia, să nu ia vânt; că Iașul ista-i mare și, Doamne ferește, să nu faci vro primejdie! Atâta i-a trebuit lui moș Luca, ș-apoi lasă pe dânsul! câte parastase și panaghii, toate i le-a ridicat...

– Iauzi, măi! Dac-ar ști el, chiolhănosul și ticăitul, de unde am pornit astă noapte, ș-ar strânge leoarba acasă, n-ar mai dârdâi degeaba asupra căișorilor mei! Ș-apoi doar nu vin eu acum întâiași dată la Iași, să-mi dea povăț unul ca dânsul ce rânduială trebuie să păzesc. Patruzecile mâne-sa de golan! Dacă n-a stat oleacă, să-l învăț eu a mai lua de altă dată drumeții în răs! Văzând noi că ne iau oamenii tot peste picior și pe moș Luca tulburat din cale-afară, cum eram în căruță, ne acoperim peste tot c-un țol, zicând eu, cam cu sfială:

– Moș Luca, de te-a întreba cineva, de-acum înainte, de ce trag caii așa de greu, să spui că aduci niște drobi de sare de la Ocnă, și las' dacă nu te-a crede fiecare!

– Ei, apoi?! Știutu-v-am eu că și voi mi-ați fost de-aceștia? zise moș Luca, mergând pe lângă cai, plin de năduh; nu mă faceți, că ia acuș vă ard câteva jorii prin țolul cela, de v-a trece spurcatul! Auzind noi ce ni se pregătește, ghiontindu-ne-am unul pe altul, chicotind înnădușit, și ca' mai ba să zicem nici cârc! În sfârșit, după multe șfichiuri ce-a primit moș Luca de la unii-alții, cum e lumea a dracului, mergând noi în pasul cailor, din hop în hop, tot înainte prin rătăcăniile de pe ulițele Iașilor, am ajuns într-un târziu, noaptea, în cieriul Socolei și am tras cu căruța sub un plop mare, undeam găsit o mulțime de dăscălime adunată de pe la catiheți, din toate județele Moldovei: unii mai tineri, iar cei mai mulți cu niște târsoage de barbe cât badanalele de mari, șezând pe iarbă, împreună cu părinții lor, și preoți și mireni, și mărturisindu-și unul altuia păcatele! cu glas subțire pentru-a noastră despărțire...

CONSIDERAȚII GENERALE

Romanul autobiographic *Amintiri din copilărie* este structurat în patru părți, primele două fiind publicate în Convorbiri literare în 1881, partea a treia, în aceeași revistă, în 1882, iar textul integral a apărut postum în volum aparte.

Tema operei ilustrează evocarea vieții satului românesc din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, și anume – a satului Humulești, cu „oamenii lui gospodari tot unul și unul”, întâmplările și evenimentele nu sunt relatate într-o ordine cronologică, ci sunt selectate fapte care devin momente de

referință în conturarea eroului și a „copilului universal” (G.Călinescu).

Partea întâi se deschide cu evocarea universului mirific al Humuleștilor, „*sat mare și vesel împărțit în trei părți, ... sat vechi, răzășrsc, întemeiat în toată puterea cuvântului, cu gospodari tot unul ca unul, cu flăcăi voinici și fete mândre care știau aînvârți hora, dar și suveica*”. Școala ridicată prin osârdua preotului Ion Humulescu adunase o mulțime de băieți și fete, printre care se află și Nică, „*un băiat pruzărit, rușinos și fricos și de umbra sa*”. Copii nu înțeleg rostul învățaturii, sunt îndărătnici și de aceea părintele Ioan, „*om vrednic și cu bunătate*” le aduse în dar, spre a-i sili la învățătură, „*Calul Bălan*” și „*Sfântul Niculai*”. Cu o dragoste deosebită este descis de către autor învățătorul iubit, bădița Vasile, care a fost prins la oaste cu arcanul și de aceea școala din sat a fost închisă. Pentru a urma școala, Nică este împins de mama Smaranda, care „*era în stare să toarcă în furcă și să învăț mai departe*”, deși Ștefan a petrii, tatăl eroului, era categoric împotriva. Bunicul dinspre mamă, David Creangă, îi duce pe Nică și pe Dumitru la Broșteni la școala lui Alecu Baloș și atunci suferă copilul prima ruptură de vatra satului. Călătoria a avut loc într-o dimineață de iarnă și îl transfera pe Nică într-o lume nouă, necunoscută, căreia nu i se poate adapta, urmând o serie de întâmplări inedite: căderea în Ozana, tăierea pletelor, viața în gazdă la Irinuca, unde umple de râie, dărâmarea bordeiului gazdei și fuga înapoi acasă cu pluta la Bistrița.

Paretea a doua începe pe o notă sentimentală și cu un lirism nostalgic: „*Nu știi alții cum sânt, dar eu când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o sfoară cu motocei la capăt... parcă îmi saltă inima de bucurie...*” Aducerile-aminte reînvie chipul mamei sale pe care Nică o iubea foarte mult. Tot aici autorul prezintă întâmplări celebre și de referință din copilăria sa: *La cireșe, Pupăza din tei, La scăldat*. Finalul acestui capitol este memorabil prin celebra sa autoironie: „*Ia, am fost și eu în lumea asta un boț cu ochi, o bucată de humă însuflețită din Humulești, care nici frumos până la douăzeci de ani, nici cu minte până la treizeci și nici bogat până la patruzeci nu m-am făcut. Dar și sărac, ca în anul acesta, ca și în anul trecut și ca de când sânt, niciodată n-am fost*”.

Partea e treia a **Amintirilor** începe cu o monolog dialogat al autorului cu propriul său cuget, prilej cu care Creangă descrie satul Humulești și împejururile acestuia, făcând referiri și la istoria acestor locuri, cu domnitorii și mitropolii ce s-au rânduie la scaunul Moldovei și care au trebuit să treacă măcar o dată prin Humulești.

Nică este acum adolescent, urmează cursurile școlii domnești din Târgul Neamțului, apoi pe cele de la școala de catiheți din Fălticeni. Desprinderea de sat se realizează pentru o perioadă mai lungă, urmărind procesul

formării lui Nică, raporturile lui cu viața socială, cu colegii de școală, printre care Ion Mogorogea, Gâtlan, Trăsnea, Oșlobanu, împreună cu care stătea în gazdă la Pavel Ciubotaru. Accentele ironice se îndreaptă în acest capitol spre „fabrica de popi” din Fălticeni, spre deprinderile unor membri ai tagmei preotești sau monahale, spre manualele școlare slabe și spre învățarea mecanică, care dau tabloului o imagine realistă asupra școlii românești din acea perioadă.

Partea a patra a povestirii debutează prin exprimarea tristeții eroului, care în toamna anului 1855 este silit să-și părăsească satul natal pentru a merge la seminarul de la Socola: *„Cum nu se dă ursul scos din bârlog, țăranul de la munte strămutat la câmp și pruncul dezlipit de la sânul mamei, așa nu mă dam eu dus din Humulești când veni vremea să plec la Socola după stăruința mamei”*.

Părăsirea satului este dezrădăcinarea definitivă din universul Humuleștilor, ieșirea din tărâmul miraculos al copilăriei și înstrăinarea definitivă a eroului. Universul în care pătrunde Nică este inferior celui din Humulești, începând cu satele de câmpie și până la *„rătăcăniile de pe ulițele Iașilor”*. Sosirea la Socola, într-un târziu și rămânerea în căruța trasă sub un plop mare, adică sub cerul liber, simbolizează lumea necunoscută în care urmează să intre eroul și în care se simte stingherit.

Finalul acestui capitol și al amintirilor exprimă filozofia relativității timpului ce se scurge ireversibil, lăsând în urmă o viață bogată în trăiri și sentimente curate.

Amintiri din copilărie este considerat un roman autobiografic al formării personalității unui tânăr, care prezintă procesul educației și al experienței dobândite de Nică, Ion Creangă fiind primul mere scriitor care realizează primul roman al copilăriei țărancești din literatura română.

MODALITĂȚI DE CARACTERIZARE A PERSONAJULUI

Între personajele operei, care constituie o galerie variată de portrete aflate la maturitate, Nică este singurul personaj urmărit îndeaproape din copilărie și până la maturitate. Trăsăturile copilului sunt ilustrate chiar de autor, cu umor și autoironie, reieșind chiar din propriile mărturisiri autobiografice: „prizărit, rușinos și fricos și de umbra mea”, „vesel ca vremea cea bună și știurlubatic și copilăros ca vântul în turbarea sa”, „slăvit de leneș” ori caracterizări făcute de alte personaje: „o tigoare de băiat, cobăit și leneș, de n-are păreche”, spunea Ștefan a Petrei. Alte trăsături sunt ilustrate chiar de întâmplările hazlii și de situațiile prin care trece eroul principal: la cireșe, la scăldat, năzbâtiile făcute în școală, în care tentativele lui Nică eșuează, întrucât eroul învață din fiecare precepte morale necesare

formării sale ca om cinstit, iubitor de adevăr, corect. În finalul povestirii Nică trăiește intens drama dezrădăcinării, a înstrăinării de satul natal, de oamenii lui, care-i fuseseră atât de dragi și cu care se identifică pe deplin: „o bucată de humă însuflețită din Humulești”.

Smaranda Creangă, mama lui Nică, este un personaj aparte în *Amintiri...*, deși autorul nu dă nici un fel de elemente portretistice, trăsăturile fizice lipsind cu desăvârșire, fapt surprinzător pentru o evocare a chipului mamei în literatură. Smaranda este însă bine conturată prin trăsăturile morale: femeie virtuoasă, autoritară, grijulie, credincioasă și bisericoasă, dorește cu ardoare să-și vadă băiatul popă. Portretul ei este conturat cu duioșie și dragoste, cu venerație și recunoștință: „Așa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunății, pe cât mi-aduc aminte; și-mi mai aduc bine aminte, căci brațele ei m-au legănat și sânge din sângele și carne din carnea ei m'împrumutat, și a vorbi de la dânsa am învățat”.

Ștefan a Petrei este un gospodar de frunte al Humuleștilor, bărbat harnic și cu dragoste de familie, muncește pentru a o întreține, dar plăcerea lui cea mare este să se joace cu copiii. Spirit practic, disprețuiește învățătura și canoanele bisericesti, se amuză atunci când Smaranda se necăjește din cauza zburdălniciei copiilor.

Celelalte personaje se conturează prin referiri concise și expresive pe care la face autorul: Smărănduța e o „zgâtie de fată”, bădița Vasile este „harnic și rușinos ca o fată mare”, Nică a lui Costache e „învățat până la genunchiul broaștei”, Trăsnea este „bucher de frunte și tâmp în felul său” ș.a.m.d.

Volumul *Amintiri din copilărie* este romanul copilăriei copilului universal, cum îl definește însuși Creangă: „Așa eram eu la vârsta cea fericită și așa cred că au fost toți copiii de când e lumea asta și pământul”.

REȚINEȚI!

Un **roman autobiografic** e un roman care pornește de la elemente împrumutate din viața autorului său. El se deosebește de o autobiografie sau de memorii prin stipularea expresă a faptului că e o operă de ficțiune.

Dacă faptele relatate sunt departe de evenimentele reale el mai poate fi numit și **roman semi-autobiografic**.

Fiind o operă cu intenționalitate artistică elementele biografice pot fi distorsionate, nu există pretenție de neutralitate, de exprimarea unor adevăruri. Selecția elementelor se face potrivit dorinței autorului, iar

personajele și sentimentele lor pot părea mai intense în comparație cu cele din viața reală.

REȚINEȚI!

Comicul este o categorie estetică presupunând situații care provoacă râsul printr-o disproporție, prin contrastul dintre esența și aparența, dintre efort și rezultatele lui, dintre viu și mecanic, dintre scopuri și mijloace.

Comicul sancționează, presupune o atitudine critică față de obiectul asupra căruia se exerciță, presupune conștiința superiorității celui care râde față de obiectul respectiv.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală. Organizarea narativă

1. Citiți integral romanul autobiografic *Amintiri din copilărie*. Explicați titlul romanului.
2. Identificați și comentați elementele realiste folosite de autor.
3. Argumentați „erudiția” lui Creangă, „plăcerea cuvintelor și a zicerilor puse în gura altora”.
4. Comentați structura și compoziția romanului într-un text de volum mic.
5. Identificați mișcarea epică a textului. Argumentați.
6. Motivați structura arhitectural-rurală a romanului *Amintiri*.
7. Argumentați atașamentul afectiv al autorului față de orizontul copilăriei.

Prsonaje. Semnificații simbolice

1. Identificați elementele de autoportretizare din romanul lui Ion Creangă. Ce rol joacă ele în definirea personajului central?
2. Urmăriți evoluția personajului principal al *Amintirilor*. Realizați o caracteristică a lui din perspectiva particularităților de vârstă.
3. Care sunt modalitățile de caracterizare a personajelor din structura romanului? Argumentați-vă răspunsul cu citate din text.
4. Argumentați că Ion Creangă evocă în câteva schițe realiste personalitatea unor oameni deosebiți. Redactați un text cu referire la această temă.
5. Faceți o caracteristică a personajelor principale din opera studiată.

Stil și limbaj artistic

1. Ilustrați conceptul operațional de dialog, valorificând fragmentele propuse pentru lectură.

2. Motivați oralitatea stilului. Valorificând particularitățile lui lexicale.
3. Analizați un fragment din opera propusă din perspectiva limbajului artistic și al fondului lexical popular.
4. Selectați din textul romanului proverbele și zicătorile folosite de autor. Argumentați utilizarea lor în text.
5. Redactați un text în care să vorbiți despre stilul operei lui Ion Creangă.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Realizați un text în care să prezentați locul și rolul lui Ion Creangă în dezvoltarea literaturii române.
2. Organizați o discuție despre relațiile dintre Ion Creangă și Mihai Eminescu.
3. Analizați un fragment (la opțiune) din textul citit din punct de vedere stilistic. Formulați și înscrieți câteva teze în acest sens.
4. Comentați cuvintele lui George Călinescu că „*Ion Creangă recrează spațiul propriei copilării, o geologie care se întinde pe malul stâng al Siretului, din Maramureș în Transilvania și Moldova, despărțite doar prin văile înguste prin care curg pieziș, înspre Siret, printre pereții de stâncă grandioși, Moldova, Bistrițe, Trotuș*”.
5. Realizați un eseu în care să argumentați că **Amintiri din copilărie** de Ion Creangă este un roman al „copilului universal”.

POVESTEA LUI HARAP ALB (fragment)

Fiul craiului cel mai mic, făcându-se atunci roș cum îi gotca, iese afară în grădină și începe a plânge în inima sa, lovit fiind în adâncul sufletului de apăsătoarele cuvinte ale părintelui său. Și cum sta el pe gânduri și nu se dumerea ce să facă pentru a scăpa de rușine, numai iaca se trezește dinaintea lui cu o babă gârbovită de bătrânețe, care umbla după milostenie.

– Da’ ce stai așa pe gânduri, luminate crăișor? zise baba; alungă mâhnirea din inima ta, căci norocul îți râde din toate părțile și nu ai de ce fi supărat. Ia, mai bine miluiește baba cu ceva.

– Ia lasă-mă-ncolo, mătușă, nu mă supăra, zise fiul craiului; acum am altele la capul meu.

– Fecior de crai, vedea-te-aș împărat! Spune babei ce te chinuiește; că, de unde știi, poate să-ți ajute și ea ceva.

– Mătușă, știi ce? Una-i una și două-s mai multe; lasă-mă-n pace, că nu-mi văd lumea înaintea ochilor de necaz.

**Scenă din filmul „Harap Alb”, București,
1965, regizor Ion Popescu-Gopo**

stremțuroasă, dar, prin puterea ce-mi este dată, știu dinainte ceea ce au de gând să izvodească puternicii pământului și adeseori râd cu hohot de nepriceperea și slăbiciunea lor. Așa-i că nu-ți vine a crede, dar să te ferească Dumnezeu de ispită! Căci multe au mai văzut ochii mei de-atâta amar de veacuri câte port pe umerii aceștia. Of! crăișorul! crede-mă, că să aibi tu puterea mea, ai vântura țările și mările, pământul l-ai da de-a dura, lumea aceasta ai purta-o, uite așa, pe degete, și toate ar fi după gândul tău. Dar uite ce vorbește gârbova și neputincioasă! Iartă-mă, Doamne, că nu știu ce mi-a ieșit din gură! Luminat crăișor, miluiește baba cu ceva!

Fiul craiului, fermecat de vorbele babei, scoate atunci un ban și zice:

– Ține, mătușă, de la mine puțin și de la Dumnezeu mult., De unde dai, milostivul Dumnezeu să-ți dea, zise baba, și mult să te înzilească, luminat crăișor, că mare norocire te așteaptă. Puțin mai este, și ai să ajungi împărat, care n-a mai stat altul pe fața pământului așa de iubit, de slăvit și de puternic. Acum, luminat crăișor, ca să vezi cât poate să-ți ajute milostenia, stai liniștit, uită-te drept în ochii mei și ascultă cu luare-aminte ce ți-oi spune: du-te la tata ia calul, armele și hainele cu care a fost el mire, și atunci ai să te poți duce unde n-au putut merge frații tăi; pentru că ție a fost scris de sus să-ți fie dată această cinste. Tatu-tău s-a împotrivi și n-a vrea să te lase, dar tu stăruiește pe lângă dânsul cu rugăminte, că ai să-l îndupleci. Hainele despre care ți-am vorbit sunt vechi și ponosite, și armele ruginite, iară calul ai să-l poți alege punând în mijlocul hergheliei o tava plină cu jăratic, și care dintre cai a veni la jăratic să mănânce, acela are să te ducă la împărăție și are să te scape din multe primejdii.

Ține minte ce-ți spun eu, că poate să ne mai întâlnim la vrun capăt de lume: căci deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om!

Și pe când vorbea baba aceste, o vede învăluită într-un hobot alb, ridicându-se în văzduh, apoi înălțându-se tot mai sus, și după aceea n-o

– Luminat crăișor, să nu bănuiești, dar nu te iuți așa de tare, că nu știi de unde-ți poate veni ajutor.

– Ce vorbești în dodii, mătușă? Tocmai de la una ca d-ta ți-ai găsit să aștept eu ajutor?

– Poate ți-i deșanț de una ca aceasta? zise baba. Hei, luminat crăișor! Cel-de-sus varsă darul său peste cei neputincioși; se vede că așa place sfinției-sale. Nu căuta că mă vezi gârbovă și

**Scenă din filmul „Harap Alb”, București, 1965,
regizor Ion Popescu-Gopo**

mai zări defel. Atunci o înfiorare cuprinde pe fiul craiului, rămânând uimit de spaimă și mirare, dar pe urmă, venindu-i inima la loc și plin de încredere în sine că va izbuti la ceea ce gândea, se înfățișază înaintea tată-său, zicând:

– Dă-mi voie ca să mă duc și eu pe urma fraților mei, nu de alta, dar ca să-mi încerc norocul. Și ori oi putea

izbuti, ori nu, dar îți făgăduiesc dinainte că, odată pornit din casa d-tale, înapoi nu m-oi mai întoarce, să știu bine că m-oi întâlni și cu moartea în cale.

– Lucru negândit, dragul tatei, să aud așa vorbe tocmai din gura ta, zise craiul. Frații tăi au dovedit că nu au inimă într-înșii, și din partea lor mi-am luat toată nădejdea. Doar tu să fii mai viteaz, dar parcă tot nu-mi vine a crede. Însă, dacă vrei și vrei numaidecât să te duci, eu nu te opresc,

dar mi-i nu cumva să te întâlnești cu scârba în drum și să dai și tu cinstea pe rușine, c-apoi atunci curat îți spun că nu mai ai ce căuta la casa mea.

– Apoi dă, tată, omul e dator să se încerce. Am să pornesc și eu într-un noroc și cum a da Dumnezeu! Numai, te rog, dă-mi calul, armele și hainele cu care ai fost d-ta mire, ca să mă pot duce.

Craiul, auzind aceasta, parcă nu i-a prea venit la socoteală și, încrețind din sprâncene, a zis:

– Hei, hei! dragul tatei, cu vorba aceasta mi-ai adus aminte de cântecul acela:

*Voinic tânăr, cal bătrân,
Greu se-ngăduie la drum!*

D-apoi calul meu de pe atunci cine mai știe unde i-or fi putrezind ciolanele! Că doar nu era să trăiască un veac de om! Cine ți-a vârât în cap și una ca aceasta, acela încă-i unul... Ori vorba ceea: Pesemne umbli după cai morți să le iei potcoavele.

– Tată, atâta cer și eu de la d-ta. Acum, ori c-a fi trăind calul, ori că n-a fi trăind, aceasta mă privește pe mine; nu vreau să știu dacă mi-l dai ori ba.

– Din partea mea, dat să-ți fie, dragul tatei, dar mi-i de-a mirarea de unde ai să-l iei, dacă n-are ființă pe lume.

– Despre aceasta nu mă plâng eu, tată, bine că mi l-ai dat; de unde-a fi, de unde n-a fi, dacă l-oi găsi, al meu să fie.

Și atunci, odată se suie în pod și coboară de-acolo un căpăstru, un frâu, un bici și o șa, toate colbăite, sfarogite și vechi ca pământul. Apoi mai scoate

dintr-un gherghiriu niște straiе foarte vechi, un arc, niște săgeți, un paloș și un buzdugan, toate pline de rugină, și se apucă de le grijește bine și le pune deoparte. Pe urmă umple o tava cu jăratіc, se duce cu dânsa la herghelie și o pune jos între cai. Și atunci, numai iaca ce iese din mijlocul hergheliei o răpciugă de cal, grebănos, dupuros și slab, de-i numărăi coastele; și venind de-a dreptul la tava, apucă o gură de jăratіc. Fiul craiului îi și trage atunci cu frâul în cap, zicând:

– Ghijoagă urăcioasă ce ești! din toți caii, tocmai tu te-ai găsit să mănânci jăratіc? De te-a împinge păcatul să mai vii o dată, vai de steaua ta are să fie!

Apoi începe a purta caii încolo și înapoi, și numai iaca slăbătura cea de cal iar se repede și apucă o gură de

*Scenă din filmul „Harap Alb”, București, 1965,
regizor Ion Popescu-Gopo*

jăratіc. Fiul craiului îi mai trage și atunci un frâu în cap, cât ce poate, și apoi iar începe a purta caii de colo până colo, să vadă, nu cumva a veni alt cal să mănânce jăratіc. Și numai iaca, și a treia oară, tot gloaba cea de cal vine și începe a mânca la jăratіc, de n-a mai rămas. Atunci fiul craiului, mâniос, îi mai trage un frâu, iar cât ce poate, apoi îl prinde în căpăstru și, punându-i frâul în cap, zice în gândul său: „Să-l iau, ori să-i dau drumul? Mă tem că m-oi face de răs. Decât cu așa cal, mai bine pedestru”. Și cum sta el în cumpene, să-l ia, să nu-l ia, calul se și scutură de trei ori, și îndată rămâne cu părul lins-prelins și tânăr ca un tretin, de nu era alt mânzoc mai frumos în toată herghelia. Și apoi, uitându-se țintă în ochii fiului de crai, zice:

– Sui pe mine, stăpâne, și ține-te bine! Fiul craiului, punându-i zabala în gură, încalecă, și atunci calul odată zboară cu dânsul până la nouri și apoi se lasă în jos ca o săgeată. După aceea mai zboară încă o dată până la lună și iar se lasă în jos mai iute decât fulgerul. Și unde nu mai zboară și a treia oară până la soare și, când se lasă jos, întrebă:

– Ei, stăpâne, cum ți se pare? Gândit-ai vrodată că ai să ajungi: soarele cu picioarele, luna cu mâna și prin nouri să cauți cununa?

– Cum să mi se pară, dragul meu tovarăș? Ia, m-ai băgat în toate grozile morții, căci, cuprins de amețeală, nu mai știam unde mă găsec și cât pe ce erai să mă prăpădești.

– Ia, așa am amețit și eu, stăpâne, când mi-ai dat cu frâul în cap, să mă prăpădești, și cu asta am vrut să-mi răstorc cele trei lovituri. Vorba ceea:

una pentru alta. Acum cred că mă cunoști și de urât și de frumos, și de bătrân și de tânăr, și de slab și de puternic; de-aceea mă fac iar cum m-ai văzut în herghelie, și de-acum înainte sunt gata să te întovărășesc oriunde mi-i porunci, stăpâne. Numai să-mi spui dinainte cum să te duc: ca vântul ori ca gândul?

– De mi-i duce ca gândul, tu mi-i prăpădi, iar de mi-i duce ca vântul, tu mi-i folosi, căluțul meu, zise fiul craiului.

– Bine, stăpâne. Acum sui pe mine fără grijă și hai să te duc unde vrei.

.....

Harap-Alb, văzându-se pus în încurcală, nu mai știa ce să facă și încotro să-o dea ca să nu greșească tocmai acum, la ducă. Și, mai stând el pe gânduri oleacă, cum e omul tulburat, își aduce aminte de aripa cea de albină și, scoțând-o de unde-o avea strânsă, scapără și-i dă foc cu o bucățică de iască aprinsă. Și atunci, numai iaca se pomenește cu crăiasa albinelor.

– Ce nevoie te-a ajuns de mine, Harap-Alb? zise ea, zburând pe umărul său. Spune-mi, căci sunt gata să te slujesc.

Atunci Harap-Alb începe a-i spune toate cu de-amănuntul și o roagă de

toți dumnezeii ca să-i dea ajutor.

– N-ai grijă, Harap-Alb, zise crăiasa albinelor; las' că te fac eu s-o cunoști și dintr-o mie. Hai, intră în casă cu îndrăzneală, căci am să fiu și eu pe-acolo. Și cum îi intra, stai puțin și te uită la fete; și care-i vedea-o că se apără cu năframa, să știi că aceea este fata împăratului.

Atunci Harap-Alb intră, cu albina pe umăr, în odaia unde era împăratul și cu fetele, apoi stă

puțin deoparte și începe a se uita când la una, când la alta. Și cum sta el drept ca lumânarea și le privea, cu băgare de seamă, crăiasa albinelor zboară pe obrazul fetei împăratului. Atunci ea, tresărind, odată începe a țipa și a se apăra cu năframa, ca de un dușman. Lui Harap-Alb atâta i-a trebuit: îndată face câțiva pași spre dânsa, o apucă frumușel de mână și zice împăratului:

– Luminarea-voastră, de-acum cred că nu mi-ți mai face nici o împiedicare, pentru că am adus întru îndeplinire tot ceea ce ne-ați poruncit

– Din partea mea poți s-o iei de-acum, Harap-Alb, zise împăratul, ovilit și sarbăd la față de supărare și rușine; dacă n-a fost ea vrednică să vă răpuie capul, fii măcar tu vrednic s-o stăpânești, căci acum ți-o dau cu toată inima.

Harap-Alb mulțumește atunci împăratului și apoi zice fetei:, De-acum

Scenă din filmul „Harap Alb”, București, 1965, regizor Ion Gopo

putem să mergem, căci stăpânu-meu, luminarea-sa nepotul împăratului Verde, a fi îmbătrânit așteptându-mă.

– Ia mai îngăduiește puțin, nerăbdătorule, zise fata împăratului, luând o turturică în brațe, spunându-i nu știu ce la ureche și sărutând-o cu drag; nu te grăbi așa, Harap-Alb, că te-i pripi. Stai, că mai ai și cu mine oleacă de vorbă: înainte de pornire, trebuie să meargă calul tău și cu turturica mea să-mi aducă trei smicele de măr dulce și apă vie și apă moartă de unde se bat munții în capete. Și de-a veni turturica mea înainte cu smicelele și apa, ia-ți nădejdea despre mine, căci nu merg, ferească Dumnezeu! Iară de-i avea noroc și-a veni calul tău mai întâi și mi-o aduce cele poruncite, să știi că merg cu tine, oriunde mi-i duce; s-a mântuit socoteala.

Și atunci, odată pornesc și turturica și calul, fugind pe întrecute, când pe sus, când pe jos, după cum cerea trebuința.

Dar turturica, fiind mai ușoară, ajunge mai înainte; și pândind tocmai când era soarele în cruce, de se odihneau munții numai pentru o clipită, se repede ca prin foc și ia trei smicele de măr dulce și apă vie și apă moartă, și apoi ca fulgerul se întoarce înapoi. Și, când pe la poarta munților, calul îi iese înainte, o propește în cale și o ia cu măgulelile, zicându-i:

– Turturică-rică, dragă păsărică, adă la mine cele trei smicele de măr dulce, apa cea vie și cea moartă, și tu du-te înapoi de-ți ia altele și mi-i ajunge pe drum, căci ești mai sprintenă decât mine. Hai, nu mai sta la îndoială și dă-mi-le, căci atunci are să fie bine și de stăpânu-meu, și de stăpână-ta, și de mine, și de tine; iară de nu mi li-i da, stăpânu-meu Harap-Alb este în primejdie, și de noi încă n-are să fie bine.

Turturica parcă n-ar fi voit. Dar calul n-o mai întreabă de ce-i e cojocul; se repede și-i ia apa și smicelele cu hapca și apoi fuge cu dânsule la fata împăratului și i le dă, de față cu Harap-Alb. Atunci lui Harap-Alb i s-a umplut inima de bucurie.

CONSIDERAȚII GENERALE

Povestea lui Harap Alb este o opera epică în proză, un basm cult. A apărut în revista *Convorbiri literare* la 1 august 1877.

Subiectul este simplu, specific basmelor populare, cu eroi și motive populare, în care supranaturalul este împletit cu realul personajelor țărănești din Humuleștii lui Creangă.

Verde Împărat îi cere fratelui său să-l trimită pe cel mai viteaz dintre fii săi, ca să-l urmeze la tron. Pentru a-i pune la încercare, Împăratul verde se îmbracă într-o piele de urs și îi sperie pe cei doi fii mai mari, mezinul însă reușește să treacă proba și obține încuviințarea de a pleca spre împărăția unchiului său. Povățuit de Sfânta Duminică. Mezinul își alege „calul, armele

și hainele, pe care le avusese tatăl său când a fost mire” și pleacă la drum după ce primește sfaturile tatălui său, între acelea de a se feri de omul spân. Cu toate acestea el este păcălit de Spân, care, prin vicieșug, îl face slugă. Amenințat cu moartea, fiul împăratului jură că nu va spune nimănui cine este de fapt, păstrând taina „până când va muri și iar va învia”. Spânul îi dă numele de harap Alb, care-l slujește cu credință, respectându-și jurământul făcut. Ajunși la palatul Împăratului Verde, Spânul se dă drept nepotul său și, dintr-un nemăsurat orgoliu, îl supune pe Harap Alb la diferite încercări primejdioase, cu speranța că va scăpa de el.

Ajutat de Sfânta Duminică, de zâna Binefăcătoare, de furnici și de albine și povățuit permanent de calul său, Arap Alb reușește să învingă toate obstacolele. Cei cinci prieteni fabuloși: Ochilă, Setilă, Gerilă, Flămânzilă și Păsări-Lăț-Lungilă îl ajută să învingă piedicile ivite în încercare de a o aduce pe fiica Împăratului Roș la curtea lui Verde Împărat. Aici sunt întâmpinați cu toate onorurile, dar fata împăratului Roș îl respinge pe Spân și dezvăluie celor de față taina că Arap Alb este adevăratul nepot al lui Verde Împărat. Dat în vileag, Spânul se repede ca un „câine turbat și retează capul lui Arap Alb”, dar fata îl înconjoară cu trei smicele de măr dulce, îl stropește cu apă vie și acesta se trezește ca după un somn greu. Verde Împărat îi căsătorește pe Arap Alb cu fata lui Roș Împărat, iar la nunta lor au fost poftiți toți prietenii care l-au ajutat în peripețiile sale să treacă cu bine toate probele și primejdiile.

Finalul basmului este hiperbolizat, fiindcă veselie a ținut ani întregi și mai ține și acum, iar „cine se duce acolo, be și mănâncă, iar cine nu, se uită și rabdă”.

Basmul *Povestea lui Harap Alb* are ca sursă de inspirație basmul popular, de la care Ion Creangă păstrează motivele (călătoria, încercarea puterii, peșitul ș.a.), personajele fabuloase venite în sprijinul binelui, formele tipice și inovează pentru basmul cult umanizarea fantasticului prin comportamentul, gestică, psihologia și limbajul personajelor, precum și narațiunea prin dialog, umorul, jovialitatea, toate acestea particularizând stilul și talentul prozatorului ilustrat în *Amintiri din copilărie*.

Harap Alb este un fel de Făt-Frumos din basmele populare, este viteaz, răbdător, generos, curajos, angajat cu toată convingerea în lupta împotriva răului și mai ales este înzestrată cu arta de a-și face prieteni. El este mereu condus, sfătuit și ajutat de o multitudine de simboluri ale binelui, numai astfel reușind să treacă unele obstacole, altele fiind depășite de bunii săi prieteni, personajele fabuloase de basm. Pe de altă parte, Harap Alb este flăcăul supus inițierii în experiența vieții către maturizare, supus încercărilor sorții din care tânărul trebuie să devină apt de a-și întemeia o familie, a avea capacitatea de a conduce, a păstra o taină și de a-și ține

cuvântul dat, adică de a se putea integra în viața colectivității. Trecând cu bine peste toate încercările, fiul de împărat se înscrie în codul civilizației țărănești, demonstrând generozitatea, bunătate, inteligență, tact, discreție, capacitatea de a întreține o familie, valorificând tradițiile moștenite de la străbuni.

Numele personajelor constituie o particularitate a basmului lui Ion Creangă, deoarece ele definesc trăsătura dominantă de caracter care individualizează în mod sugestiv pe fiecare dintre ele.

Spânul este simbolul răului, viclean, agresiv, înfricoșător și violent, având ca principiu de viață ideea că „*cea mai mare parte a oamenilor sunt dobitoace care trebuie ținute în frâu*”. Prin întregul său comportament Spânul ilustrează proverbul „Să te ferească Dumnezeu când devii fecior de împărat”. Spânul este arogant, dictatorial și insuflă celor din jurul său groază, dar și antipatie.

Titlul neobișnuit al basmului evidențiază dubla personalitate a protagonistului, reprezentată printr-o identitate reală (de tânăr prinț) și una aparentă (de slugă a Spânului); totodată, acesta reflectă, prin contrastul cromatic alb-negru, armonizarea defectelor și a calităților umane, dintre care primele sunt necesare pentru a le verifica pe ultimele. Majoritatea eroilor stăpânesc tehnica psihologică a disimulării, creându-și false identități.

Spre deosebire de cei care-și modifică identitatea benevol, protagonistul basmului cult va fi constrâns de jurământul depus în fața Spânului. Pe toată durata întâmplărilor eroul va fi obligat să lupte pentru a-și afirma drepturile și pentru a se găsi pe sine. El se individualizează numai după întâlnirea cu Spânul, confruntarea cu personajul negativ formându-l ca om. Aceasta este una din teme principale ale basmului – cea a recunoașterii esenței umane dintre ipostazele înșelătoare ale aparenței.

În ansamblul ei, Povestea lui Arap Alb poate fi considerată un roman de formare, cu subiect fabulos, structurat în modalități de exprimare realistă. Iată, de pildă, ce spune în acest sens criticul literar Nicolae Manolescu: „*Geniul humuleștean este această capacitate de a-și lua în serios eroii, de a le retrăi aventurile, de a pune cu voluptate în fiecare propriile lui aspirații nerostite, slăbiciuni, vicii, tulburări și uimiri, adică de a crea viața. Singurele personaje negative din opera lui sunt acelea care contrazic natura, ca, de exemplu, omul spân și omul roș*”.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Organizarea narativă. Structură și compoziție

1. Pornind de la trăsăturile specific basmului ca specie folclorică,

stabiliți elementele care fixează structura de basm a **Poveștii lui Harap Alb**.

2. Precizați caracteristicile de sursă folclorică din basmul cult al lui Ion Creangă: formulele (inițiale, mediane, finale), motivele, personajele, amestecul armonios al realului cu fabulosul, victoria finală a Binelui asupra răului.

3. Ilustrați conceptual de narator, pornind de la afirmația: “ Eu sunt dator să vă spun povestea...”.

4. Efectuați o analiză a basmului, urmând reperaile:

- deplasarea interesului naratorului de la simpla povestire la crearea unor personaje individualizate prin atitudini, gesturi, vorbire;
- spre deosebire de povestitorul popular, Creangă transformă povestirea în dialog, introducând în derularea lor dialogul personajelor;
- arta scriitorului de a pătrunde în psihologia personajelor;
- umanizarea și autohtonizarea fantasticului; comicul;
- valorificarea folclorului, în special a proverbelor;unicitatea stilului, procedee de realizare a calităților fundamentale ale artei narative (oralitate, spontanietate, dinamism, ironie).

Personaj. Semnificații simbolice

1. Identificați principalele însușiri ale personajului principal din povestea lui Ion Creangă.

2. Realizați portretul câtorva personaje din textul citit.

3. Precizați semnificația numelui Harap Alb, dat eroului principal. Motivați.

4. Relevați antiteza ca figură de stil principală pe care se construiește opera citită.

5. Caracterizați particularitățile fabulosului care-l specifică pe Harap-Alb.

6. Demonstrați că personajul central este un simbol al inițierii.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Elaborați o compoziție în care să-l prezentați pe Harap Alb în toată complexitatea însușirilor sale, care fac din el un erou al unui mic roman de formare spiritual, cu subiect fabulos.

2. Scrieți un eseu, de 2-3 pagini, despre personajele basmului cult, pornind de la următoarea afirmație: „*Basmul e un gen vast. Caracteristica lui e că eroii nu sunt numai oameni, ci și anume ființe himerice, animale... Ființele neomenești din basm au psihologia lor misterioasă. Ele comunică cu omul, dar nu sunt oameni. Când dintr-o narațiune lipsesc acești eroi himerici, n-avem de-a face cu basmul*”. (**Estetica basmului** de George Călinescu)

REȚINEȚI!

Umorul (lat. *humor* = *umezeală*) are un caracter specific prin soluții neașteptate, caraghioase poate produce ilaritate. Persoanele cu umor sunt acele persoane care prin comportare sau verbal prin anumite contexte declanșează râsul.

Simțul umorului este influențat de tradițiile, cultura, istoria unui popor, sau diferă după poziția pe scara ierarhiei sociale. Umorul diferă de asemenea după anumite perioade istorice, multe glume din trecut nemaifiind actuale, au pierdut efectul de a produce hazul. Umorul poate fi usturător prin satiră, ironie, batjocură, cinic, sau blând binevoitor, plin de înțelegere, autocritic.

DĂNILĂ PREPELEAC

Erau odată într-un sat doi frați, și amândoi erau însurați. Cel mai mare era harnic, grijuliu și chiabur, pentru că unde punea el mâna punea și Dumnezeu mila, dar n-avea copii. Iară cel mai mic era sărac. De multe ori fugea el de noroc și norocul de dânsul, căci era leneș, nechitit la minte și nechibzuit la trebi; ș-apoi mai avea și o mulțime de copii!

Nevasta acestui sărac era muncitoare și bună la inimă, iar a celui bogat era pestriță la mațe și foarte zgârcită. Vorba veche: "Tot un bou ș-o belea". Fratele cel sărac, sărac să fie de păcate!, tot avea și el o pereche de boi, dar cole: porumbi la păr, tineri, nalți de trup, țepoși la coarne, amândoi cudalbi, țintați în frunte, ciolănoși și groși, cum sunt mai buni de înjugat la car, de ieșit cu dâșii în lume și de făcut treabă. Dar plug, grapă, teleagă, sanie, car, tânjală, cârceie, coasă, hreapcă, țăpoi, greblă și câte alte lucruri ce trebuiesc omului gospodar nici că se aflau la casa acestui om nesocotit. Și când avea trebuință de asemenea lucruri, totdeauna supăra pe alții, iară mai ales pe frate-său, care avea de toate. Nevasta celui bogat de multe ori făcea zile fripte bărbatului, ca să-l poată descotorosi odată de frate-său. Ea zicea adeseori:

- Frate, frate, dar pita-i cu bani, bărbate.
- Apoi, dă, măi nevastă, sângele apă nu se face. Dacă nu l-oi ajuta eu, cine să-l ajute? Nevasta, nemaiaivând încotro, tăcea și înghițea noduri.

Toate ca toate, dar carul său era de haimana. Nu treceau două trei zile la mijloc, și se trezea la ușa ei cu Dănilă, cumnatu său, cerând să-i împrumute carul: ba să-și aducă lemne din pădure, ba făină de la moară, ba căpiți din țarină, ba multe de toate.

– Măi frate, zise într-o zi cel mai mare istuilalt; mi-e lehamite de frăția noastră! Tu ai boi, de ce nu-ți închipuiești ș-un car? Al meu l-ai hârbuit de tot. Hodorog! încolo, hodorog! pe dincolo, carul se strică. Ș-apoi, știi vorba ceea: „Dă-ți, popă, pintenii și bate iapa cu călcâiele”.

– Apoi, dă, frate, zise istalalt, scărpinându-se în cap, ce să fac?

– Ce să faci? Să te-nvăț eu: boii tăi sunt mari și frumoși; ia-i și-i du la iarmaroc, vinde-i și cumpără alții mai mici și mai ieftini, iar cu banii rămași cumpără-ți și un car, și iaca te-ai făcut gospodar.

– Ia, știi că nu m-ai învățat rău? Așa am să fac.

Zicând aceste, se duce la dânsul acasă, își ia boii de-o funie și pornește cu ei spre târg. Dar, cum am spus, omul nostru era un om de aceia căruia-i mânca câinii din traistă, și toate trebile, câte le făcea, le făcea pe dos. Târgul era cam departe, și iarmarocul pe sfârșite. Dar cine poate sta împotriva lui Dănilă Prepeleac? (că așa îi era porecla, pentru că atâta odor avea și el pe lângă casă făcut de mâna lui). El tuflește cușma pe cap, o îndeasă pe urechi și habar n-are: „Nici nu-i pasă de Năstasă; de Nichita, nici atâta”.

Mergând el cu Duman și Tălășman ai săi, tot înainte spre iarmaroc, tocmai pe când suia un deal lung și trăgănat, alt om venea dinspre târg cu un car nou, ce și-l cumpăraseră chiar atunci și pe care îl trăgea cu mâinile singur, la vale cu proptele și la deal cu opintele.

– Stai, prietene, zise ist cu boii, care se tot smunceau din funie, văzând troscotul cel fraged și mândru de pe lângă drum. Stai puțin cu carul, c-am să-ți spun ceva.

– Eu aș sta, dar nu prea vrea el să steie. Dar ce ai să-mi spui?

– Carul dumitale parcă merge singur.

– D-apoi... mai singur, nu-l vezi?

– Prietene, știi una?

– Știu dacă mi-i spune.

– Hai să facem treampa; dă-mi carul, și na-ți boii. Nu vreau să le mai port grija în spate: ba fân, ba ocol, ba să nu-i mănânce lupii, ba de multe de toate...

Oi fi eu vrednic să trag un car, mai ales dacă merge singur.

– Șuguiеști, măi omule, ori ți-e într-adins?

– Ba nu șuguiesc, zise Dănilă.

– Apoi dar, te văd că ești bun mehenghiu, zise cel cu carul; m-ai găsit într-un chef bun; hai, noroc să dea Dumnezeu! Să-ți aibi parte de car, și eu de boi!

Apoi dă carul, își ia boii, pleacă pe costișă într-o parte spre pădure și se cam mai duce. Istalalt, adică Dănilă, zice în gândul său:

„Taci, că-i cu buche; l-am potcovit bine! De nu cumva s-ar răzgândi; dar parcă nu era țigan, să întoarcă.”

Apoi își ia și el carul și pornește tot la vale înapoi spre casă.

– Aho! car nebun, aho! Când te-oi încărca zdravăn cu saci de la moară, ori cu fân din țarină, atunci să mergi așa!

Și cât pe ce, cât pe ce să nu-l ia carul înaintea. Dar de la o vreme valea s-a sfârșit și s-a început un deal; când să-l suie la deal, suie-l dacă poți! Hârți! încolo, scârți! încolo, carul se da înapoi.

– Na! car mi-a trebuit, car am găsit!

Apoi cu mare greu hartoieste carul într-o parte, îl oprește în loc, se pune pe proțap și se așterne pe gânduri.

– Mă! asta încă-i una! De-oi fi eu Dănilă Prepeleac, am prăpădit boii; iar de n-oi fi eu acela, apoi am găsit o căruță... Ba e Prepeleac, ba nu-i el... Când iaca un om trecea iute spre târg c-o capră de vânzare.

– Prietene, zise Dănilă, nu mi-i da capra ceea, să-ți dau carul ista?

– Apoi... dă... capra mea nu-i de cele săritoare, și-i bună de lapte.

– Ce mai la deal, la vale! bună, ne-bună, na-ți carul și dă-mi-o!

Cela nu se pune de pricină, dă capra și ia carul. Apoi așteaptă până vin alte care, de-l leagă dinapoia lor, și se duce în treaba lui spre casă, lăsând pe Dănilă gură cască tot pe loc.

– Bun, zise Prepeleac. Ia, pe ist cu capra știu încaltea că bine l-am boit! Ia apoi și el capra și pornește iar spre târg. Dar capra tot capră; se smunea în toate părțile, încât îi era acum lehamete de dânsa.

– De-aș ajunge mai degrabă în târg, zise Prepeleac, ca să scap de râia asta. Și, mergând el mai departe, iaca se întâlnește c-un om ce venea de la târg c-o gâscă în brațe.

– Bun întâlnișul, om bun! zise Dănilă.

– Cu bine să dea Dumnezeu!

– Nu vrei să facem schimb? să-ți dau capra asta și să-mi dai gâsca.

– N-ai nimerit-o, că nu-i gâscă, ci-i gânsac; l-am cumpărat de sămânță.

– Da, dă-mi-l, dă-mi-l! că-ți dau și eu o sămânță bună.

– De mi-i da ceva adaos, poate să ți-l dau; iară de nu, norocul găștelor de-acasă; că are să facă un otrocol prin ele, de s-a duce vestea! În sfârșit, dur la deal, dur la vale, unul mai dă, altul mai lasă, și Prepeleac mărită capra! Apoi înșfacă gânsacul și pleacă tot înaintea spre târg. Când ajunse în târg, gânsacul, dorit de găște, țipa cât îl lua gura: „ga, ga, ga, ga!”

„Na! c-am scăpat de dracul și am dat peste tată-său: acesta mă asurzește! Las' că te însor eu și pe tine acuși, măi buclușule!”

Și, trecând pe lângă un negustor cu pungă de vânzare, dă gânsacul pe-o pungă de cele pe talger și cu băierile lungi, de pus în gât. Ia el punga, o sucește, o învârtește ș-apoi zice: „Na-ți-o frântă, că ți-am dres-o! Dintr-o

pereche de boi de-a mai mare dragul să te uiți la ei am rămas c-o pungă goală. Măi! măi! măi! măi! Doar știu că nu mi-i acum întâiași dată să merg la drum; dar parcă dracul mi-a luat mințile!”

Mai șede el cât șede de cască gura prin târg, ș-apoi își ia tălpășița spre casă. Și, ajungând în sat, se duce drept la fratesău, ca să-i ducă bucurie.

- Bine v-am găsit, bădiță!
- Bine-ai venit, frate Dănilă! Da’ mult ai zăbovit la târg!
- Apoi dă, bădiță; m-am pornit cu graba și m-am întâlnit cu zăbava.
- Ei, ce veste ne mai aduci de pe la târg?
- Ia, nu prea bună! Bieții boișorii mei s-au dus ca pe gura lupului.
- Vro dihanie a dat peste dânșii, ori ți i-a furat cineva?
- Ba! I-am dat eu singur cu mâna mea, bădiță.

Apoi spuse din capăt toată întâmplarea, pe unde-a fost și ce-a pățit; iar la urma urmelor zise:

– Ș-apoi, ce mai atâta vorbă lungă, dintr-o pereche de boi m-am ales c-o pungă; ș-apoi și asta pute a pustiu, bădiță dragă.

– Mă! da, drept să-ți spun, că mare nătărău mai ești!

– Apoi dă! bădiță! pân-aici, toate-au fost cum au fost, da’ de-acum am prins eu minte... Numai ce folos? Când e minte, nu-i ce vinde; când e brânză, nu-i bărbânță. Iaca îți dau dumitale punga asta, că eu n-am ce face cu dânsa. Și te mai rog de toți dumnezeii să-mi împrumuți macar o dată carul cu boii, s-aduc niște lemne din pădure la nevastă și la copii, că n-au scânteie de foc în vatră, sărmanii! ș-apoi, ce-a da Dumnezeu! cred că nu te-oi mai supăra.

– Ptiu! mă! zise frate-său, după ce l-a lăsat să sfârșască. Se vede că Dumnezeu a umplut lumea asta cu ce-a putut. Iaca-ți mai dau o dată carul, dar asta ți-a fi cea de pe urmă.

Lui Dănilă atâta i-a trebuit. Ia acum carul cu boii frăținesău și pornește. Cum ajunge în pădure, chitește un copac care era mai mare și trage carul lângă el; fără să dejudge boii, începe a tăia copacul, ca să cadă în car deodată. Trebi de ale lui Dănilă Prepeleac! Bocănește el cât bocănește, când pârrr! cade copacul peste car de-l sfarmă și peste boi de-i ucide!

„Na! că făcui pacostea și fraține-meu! Ei, ei, acum ce-i de făcut? Eu cred că ce-i bine, nu-i rău: Dănilă face, Dănilă trebuie să desfacă. Mă duc să văd, n-oi putea smomi pe frate-meu să-mi împrumute și iapa, să fug apoi cu ea în lume, iar copiii și nevasta să-i las în știrea Celui-de-sus.”

Așa zicând, pornește și, mergând prin pădure, s-a rătăcit. După multă trudă și buimăceală, în loc să iasă la drum, dă de-un heleșteu și, văzând niște lișițe pe apă, zvârrr! cu toporul într-însele, cu chip să ucidă vro una s-o ducă peșchin frăținesău... Dar lișițele, nefiind chioare, nici moarte, au zburat; toporul s-a cufundat, și Prepeleac a rămas bătând în buze.

„Mă! că rău mi-a mai mers astăzi! Se vede că m-a luat cineva din urmă!”

Apoi dă din umeri și pornește; mai merge el cât merge, până ce, cu mare greu, găsește drumul. Apoi o ia la papuc și hai, hai! hai, hai! ajunge în sat, la frate-său, și pe loc cârpește o minciună, care se potrivea ca nuca în perete.

– Frate, mai fă-mi un bine și cu iapa, ca să mân boii de călare: în pădure a plouat grozav, și s-a făcut o mângă și-un ghețuș, de nu te mai poți de fel ținea pe picioare.

– Mă! zise frate-său, se vede că tu ai fost bun de călugărit, iar nu de trăit în lume, să necăjești oamenii și să chiniești nevasta și copiii! Haiti! lipsești dinaintea mea și du-te unde-a dus surdul roata și mutul iapa, ca să nu mai aud de numele tău!

Iapa! Las'pe Dănilă, că știe el unde-a duce-o: să-și ia iertăciune de la boi și ziua bună de la car. Apoi iese pe ușă, pune mâna pe iapă și pe-o secure, și tunde-o! Când se trezește frate-său, ia iapa dacă ai de unde! Prepeleac era tocmai la heleșteul din pădure, să caute toporul. Aici îi trăsni în cap lui Dănilă că el ar fi bun de călugăr, după vorbele frăține-său.

– Am să durez o mănăstire pe pajiștea asta, de are să se ducă vestea în lume, zise el.

Și deodată se și apucă. Face mai întâi o cruce și-o înfige în pământ, de înseamnă locul. Apoi se duce prin pădure și începe a chiti copacii trebuitori: ista-i bun de amânare, cela de tălpi, ista de grinzi, cela de tumurugi, cela de costoroabe, ista de toacă; și tot așa dondănind el din gură, iaca se trezește dinaintea lui c-un drac ce ieșise din iaz.

– Ce vrei să faci aici, măi omule?

– Da' nu vezi?

– Stai, mă! nu te-apuca de năzbutii. Iazul, locul și pădurea de pe-aici sunt ale noastre.

– Poate-i zice că și rațele de pe apă sunt ale voastre, și toporul meu din fundul iazului. V-oi învăța eu pe voi să puneți stăpânire pe lucrurile din lume, cornoraților!

Dracul, neavând ce-i face, huștiuliuc! în iaz și dă de știre lui Scaraoschi despre omul lui Dumnezeu, cu năravul dracului. Ce să facă dracii?

Se sfătuesc între dânșii, și Scaraoschi, căpetenia dracilor, găsește cu cale să trimită pe unul din ei c-un burduf de bivol plin cu bani, să-i dea pusnicului Dănilă, ca să-l poată mătura de-acolo.

– Na-ți, mă, bani! zise dracul trimis; și să te cărăbănești de aici; că, de nu, e rău de tine!

Prepeleac se uită la cruce, se uită la drac și la bani... dă din umeri și-apoi zice:

– Aveți noroc, spurcaților, că-mi sunt mai dragi banii decât pusnicia, că v-aș arăta eu vouă!

Dracul răspunde:

– Nu te pune în poară, măi omule, cu împăratul iadului; ci mai bine ia-ți bănișorii și caută-ți de nevoi.

Apoi lasă banii și se întoarne în heleșteu, unde găsește pe Scaraoschi tare mâhnit pentru pierderea unei comori așa de mari, cu care ar fi putut dobândi o mulțime de suflete.

Prepeleac, în acest timp, se chitea cum ar face să vadă banii acasă la dânsul.

– Bun! zise Dănilă. Nici asta nu se ia din drum. Tot mănăstiri să croiești, dacă vrei să te bage dracii în seamă, să-ți vie cu banii de-a gata la picioare și să te facă putred de bogat!

Pe când se îngrijea el cum să ducă banii acasă, iaca un alt drac din iaz i se înfățișază înainte, zicându-i:

– Măi omule! Stăpănu-meu s-a răzgândit; el vrea mai întâi să ne cercăm puterile și-apoi să iei banii.

„Ia, acu-i acu!” zise Prepeleac în gândul său, oftând. Dar este o vorbă: tot bogatul mintios și tânărul frumos. Dănilă mai prinsese acum la minte.

– Puterile? Ei, cum și în ce fel?

– Iaca cum: dintru-ntâi și dintru-ntâi, care dintre noi amândoi a lua iapa ta în spate și va înconjura iazul de trei ori, fără s-o pună jos și să se răsufle, ai aceluia să fie banii.

Și cum zice, umflă dracul iapa în cârcă și într-o clipă înconjură iazul de trei ori. Prepeleac, văzând atâta putere din partea dracului, nu-i prea veni la socoteală, dar tot își ținu firea și zise:

– Măi Michiduță! doar eu te credeam mai tare decât ești! Așa-i că tu ai luat iapa în spate? Însă eu ți-oi lua-o numai între picioare; și îndată se și azvârle pe iapă și înconjură iazul de trei ori, fără să se răsufle.

Dracul atunci se miră mult de asta și, neavând ce mai zice, iscodi alta.

– Acum să ne întrecem din fugă, zise el.

– Măi Michiduță! da' cu mine ți-ai găsit că poți tu să te întreci din fugă?

– D-apoi cu cine?

– Vină încoace, să-ți arăt eu cu cine!

Apoi merge împreună cu dracul în niște porumbrei, unde vede un iepure dormind, și i-l arată.

– Vezi tu colo pe cineva ghemuit jos și mititel?

– Văd.

– Acela-i copilul meu cel mai mic. Aține-te! Și când l-oi trezi din somn, să te iei după el. Și-odată și strigă: u! ta! na! na! na!

Atunci iepurele sare, și dracul după el. Fug ei cât fug, și de la o vreme dracul pierde urma iepurelui. Până acum toți râdeau de Prepeleac, dar acum a ajuns să râdă și el de dracul. Pe când Dănilă se ținea cu mâna de inimă, râzând de prostia dracului, iaca și acesta se înturna găfuind.

– Mă! da' sprinten și sprintăroi copil mai ai, drept să-ți spun! Când aproape-aproape să pun mâna pe dânsul, i-am pierdut urma, și să te duci, duluiță!

– Seamănă tătâne-său, sireicanul! zise Dănilă. Ei? mai ai poftă să te întreci și cu mine?

– Ba mai pune-ți pofta-n cui! Mai bine să ne întrecem din trântă.

– Din trântă? Doar de ți-e greu de viață. Mă! tot am auzit din bătrâni că dracii nu-s proști; d-apoi, cum văd eu, tu numai nu dai în gropi, de prost ce ești. Ascultă! Eu am un unchi bătrân de 999 de ani și 52 de săptămâni; și de-l vei putea trânti pe dânsul, atunci să te încerci și cu mine, dar cred că ți-a da pe nas.

Zicând aceste, pornește înainte și face semn dracului cu mâna, să vină după el. În fundul pădurii, sub niște stânci, se afla o bizunie de urși, peste care dăduse Prepeleac, umblând câteodată, ca pusnic ce se găsea, după vlăstari sălbatici și după zmeură. Ajungând ei aproape, Dănilă zise:

– Iaca locașul unchiului meu. Intră înlăuntru; ai să-l găsești dormind în cenușă, cu nasul în tăciuni. De vorbit, nu poate vorbi, că măselele și dinții i-au căzut mai bine de o mie de ani.

Dracul, când n-are ce face, știți ce face... Intră înlăuntru și începe a-și purta codița cea bârligată pe la nasul uncheșului. Atâta i-a trebuit lui moș Ursilă, ș-apoi las' pe dânsul! Deodată sare mânios din bârlog, haț! dracul subsuoară și-l strânge cu atâta putere, de era să-și dea sufletul, și ochii i-au ieșit afară din cap cât cepele de mari.

– Na! nu cauți, ș-o găsești, zise Dănilă, care privea de departe vâlmășagul acesta și se strica de râs. Dar nu știu ce face dracul, că face el ce face, și cu mare greu scapă din labelle lui moș Ursilă. Dănilă, cum vede pe drac scăpat, bun teafăr... se face că-l scoate.

– Ia las', măi omule, las'! nu-ți mai face obraz. Dacă ai știut că ai un moș așa de grobian, pentru ce m-ai îndemnat să mă lupt cu el?

– Da' ce? Nu ți-a plăcut? Hai și cu mine!

– Cu tine, și numai cu tine, m-oi întrece din chiuit; și care-a chiui mai tare, acela să ia banii. Dar cred că banii vir fi ai mei și numai ai ainei, așa e.

– Bun! zise Dănilă în gând; las' că te-oi chiui eu! Măi Michiduță! Ia chiuite tu întâi, ca să aud cum chiui.

Atunci dracul se crăcește c-un picior la asfințit și cu unul la răsărit, s-apucă zdravăn cu mâinile de tortire cerului, cască o gură cât o șură, și, când chiuite o dată, se cutremură pământul, văile răsună, mările clocotesc și peștii din ele se sperie; dracii ies afară din iaz câtă frunză și iarbă! Și oleacă numai de nu s-a risipit bolta cerului. Dănilă însă ședea călare pe burduful cu bani și, ținându-și firea, zise:

– Mă! da' numai așa de tare poți chiui? Eu mai nu te-am auzit. Mai chiuite

o dată! Dracul chiuie și mai grozav.

– Tot nu te-am auzit. Încă o dată!

Dracul chiuie ș-a treia oară, așa de tare, de credeai că s-a rupt ceva.

– Acum nu te-am auzit nici atâta... Așa-i c-a venit și rândul meu?

– Mai așa!

– Măi Michiduță! când oi chiui eu, ai să asurzești ș-au să-ți sară creierii din cap. Înțeles-ai tu? Însă eu îți priesc bine, dacă-i vrea să mă ascuți.

– În ce fel?

– Ia să-ți leg ochii și urechile c-un ștergar, dacă vrei să mai trăiești.

– Leagă-mi ce știi și cu ce știi, numai să nu mor!

Atunci Dănilă leagă strâns c-un ștergar gros de călți ochii și urechile dracului, ca la baba-oarba; apoi ia o drughineăță groasă de stejar în mână, căci, cât era de pusnic Dănilă, tot mai mult se bizuia pe drughineăță decât în sfânta cruce, și pâc! la tâmpla dracului cea dreaptă, una!

– A... leu! destul! Nu mai chiui!

– Ba nu! stai, Sarsailă! tu cum ai chiuit de trei ori? Tros! și la stânga una!

– Va... leu! destul!

– Ba nu-i destul! și-i mai trage și-n numele tatălui una!

– A...uleo! strigă dracul îngrozitor, și cu ochii legați, cum era, văicărându-se grozav și zvârcolindu-se ca șarpele, se aruncă în iaz, spunând lui Scaraoschi cele întâmplute și că nu-i de șuguit cu vrăjitorul acesta.

Dănilă însă ofta din greu lângă burduful cu bani și se tot frământa cu gândul ce-i de făcut. Când, iaca al treilea drac i se înfățișază înaintea, c-un buzdugan strașnic de mare în mână, pe care îl trânteste la pământ și zice:

– Măi omule! ia, acum să te văd! Cine-a azvârli buzduganul ista mai tare în sus, ai aceuia să fie banii.

„Na! Dănilă, zice el în gândul său, așa-i c-ai sfeclit-o?”. Dar vorba ceea: „Nevoia învață pe cărăuș”.

– Ia zvârle-l tu întâi, măi dracule!

Atunci dracul ia buzduganul de coadă, și când îl zvârle, se suie așa de tare, de nu se mai vede; și abia după trei zile și trei nopți, căzând jos, cu mare strășnicie s-a cufundat în fundul pământului, de s-au zguduit temeliile lumii!

– Ia azvârle-l și tu acum, zise dracul îngâmfat.

– L-oi zvârli eu, nu te îngriji, dar scoate-l mai întâi în fața pământului, cum a fost și la tine. Dracul ascultă și-l scoate.

– Haiti! mai repede, mai repede, că n-am timp de așteptat...

– Mai îngăduiește puțin, tartarule, că nu te trag copiii de poale! Dracul îngăduie, căci n-are încotro.

Nu trecu mult și ziua se călători. Cerul era limpede, și luceferii sclipitori râdeau la stele, iară luna, scoțând capul de după dealuri, se legăna în văzduh, luminând pământul.

– Da’ nu-l mai zvârli, omule?
– Ba am să-l zvârl de-acum; dar îți spun dinainte, să te ștergi pe bot despre dânsul.

– De ce?

– Iaca de ce: vezi tu colo în lună niște pete?

– Le văd.

– Acolo-s frații mei din ceea lume. Și, Doamne, mare nevoie mai au de fier, ca să-și potcovească caii. Uite bine și vezi cum îmi fac semn cu mâna, să le dau buzduganul ista; ș-odată și pune mâna pe dânsul.

– Stăi, nepriceputule, că buzduganul ista îl avem lăsat moștenire de la strămoșul nostru; și nu-l putem da nici pentru toată lumea; ș-odată-i și smuncește buzduganul din mână, și fuga cu el în iaz, spunând lui Scaraoschi ce era să pățească cu buzduganul.

Atunci Scaraoschi, îngrijit și mânios grozav, chemă înaintea sa pe toată drăcimea și bătu din picior, strigând:

– Acum, în clipă, să se aleagă unul dintre voi care să meargă și să afurisească pe acest procler și vrăjmaș cumplit.

Pe loc și vine unul înantea sa, tremurând.

– Să trăiți, mârșăvia-voastră! Eu mă duc să îndeplinesc nelegiuita voastră poruncă.

– Mergi! și dacă-i fi meșter și-i izbuti, să știi c-am să te fac mai mare. Atunci dracul pornește c-o falcă-n cer și cu una-n pământ, și într-o clipă și ajunge la pusnicul Dănilă.

– Măi omule, zise dracul. Tu, cu șmecheriile tale, ai tulburat toată drăcimea; da’ acuși am să te vâr și eu în toate grozile morții! Hai să ne blestemăm, și care dintre noi amândoi a fi mai meșter, acela să ia banii!

Ș-odată și-ncepe dracul a boscorodi din gură și a descânta, că nu știu ce face, de-i pocnește lui Dănilă un ochi din cap. Săracul Prepeleac! se vede că i-a fost scris tot el să răsplătească și păcatele iepei frăține-său, ale caprei, ale gânsacului logodit și ale boilor uciși în pădure. Pesemne blestemul găștelor văduvite l-a ajuns, sărmanul!

Doamne! Multe mai are de pătimit un pusnic adevărat când se depărtează de poftele lumești și se gândește la fapte bune! Ș-apoi ce este mai gingaș decât ochiul? Dănilă crăpa de durere! dar, oricât îl durea de tare, el tot își ținu inima cu dinții și zise:

– Nu mă sperii tu cu de-alde-aceste, demon spurcat ce ești! Am să te fac să-ți muști mâinile și să mă pomenești în toată viața ta!

– Dă, dă, nu mai dondăi atâta din gură și blestemă și tu acum, să te văd cât ești de meșter.

– Ai să iei burduful cu bani în spate și ai să mergi la casa mea, căci blestemurile părintești nu-s la mine. Înțeles-ai?

Și, cum zice, încalecă și Dănilă pe burduf; iară dracu-i umflă în spate și zboară iute ca gândul taman la casa lui Dănilă Prepeleac.

Copiii și nevasta lui, când au văzut un bivol zburând pe sus, au rupt-o de fugă, înspăimântați. Dănilă, însă, a început a-i striga pe nume; și ei, cunoscând glasul lui, s-au oprit.

– Dragii tatei, băieți! Ia veniți încoace și aduceți cu voi și blestemurile părintești! ragila și pieptenii de pieptănat călți!

Băieții încep a curge toți, care dincotro, cu blestemurile părintești în mână. Îi venise acum și lui Dănilă apa la moară.

– Puneți mâna, copii, pe jupânul ista, și începeți a-l blestema cum îți ști voi mai bine, ca să-i placă și dumisale.

Atunci lasă pe copii, că și dracul fuge de dânșii. Au tăbărât cu toții pe dânșul și l-au schingiuit după placul lui Dănilă. Și-a început dracul a țipa cât îi lua gura; și scăpând cu mare greu de mâinile lor, hârșcâit și stâlcit cum era, a lăsat și bani și tot și s-a dus pe urlați după ceilalți.

Iară Dănilă Prepeleac, nemaifiind supărat de nimene și scăpând deasupra nevoii, a mâncat și a băut și s-a desfătat până la adânci bătrânețe, văzându-și pe fiii fiilor săi împrejurul mesei sale.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Citiți integral povestea **Dănilă Prepeleac** și rezumați conținutul ei.
2. Considerați că există afinități între povestea **Dănilă Prepeleac** și **Harap Alb**? Argumentați-vă răspunsul.
3. Analizați structura compozițională a poveștii. Comentați finalul acestei povești și faceți o paralelă între el și cel din **Harap Alb**.
4. Analizați personajele din povestea **Dănilă Prepeleac** și analizați-le pe cele principale.
5. Urmăriți din textul poveștii evoluția personajului principal și dați-i o apreciere.
6. Fixați tema poveștii.
7. Enumerați momentele subiectului.
8. Alcătuiți o compunere în care să faceți o paralelă între cele două povești ale lui Ion Creangă.

Referințe critice

„Creangă este un reprezentant perfect al sufletului românesc între popoare: al sufletului moldovenesc între români; al sufletului omului de la munte între țăranii moldoveni”. **Garabet Ibrăileanu**

„Limba lui Ion Creangă este o limbă populară. Numai că povestitorul...supune această limbă populară, cu ale cărei seve întremătoare

el își hrănește substanța expresiei lingvistice, unui proces de filtrare. Creangă nu este, deci, un simplu narator popular, ci un artist desăvârșit, care stăpânește “subțirile” artei celei mai pretențioase cu o siguranță și cu o dezinvoltură pentru care nici un epitet nu este superlativ”. **G. I. Tohăneanu**

„Creangă este o expresie monumentală a naturii umane în ipostaza ei estorică ce se numește poporul român sau, mai simplu, este poporul român însuși surprins într-un moment de genială expansiune...”. **George Călinescu**

ION LUCA CARAGIALE (1852 - 1912)

„Caragiale este cel mai mare creator de viață din întreaga noastră literatură”.

George Călinescu

Născut la 30 ianuarie 1852, în satul Haimanale (astăzi I.L.Caragiale), județul Dâmbovița, a urmat Gimnaziul *Petru și Pavel* din Ploiești, studiile liceale terminându-le la București. Atras de teatru, a urmat, în cadrul Conservatorului de Artă Dramatică din București, Clasa de mimică și declamație a unchiului său, Costache Caragiale (1868–1870). A frecventat apoi ședințele *Junimii* (1877–1878), în revista căreia, *Convorbiri literare*, își va publica principalele piese de teatru. De-a lungul timpului a ocupat diferite funcții: copist la Tribunalul de Prahova, sufleur, la Iași, în lui Mihail Pascaly, sufleur și copist la Teatrul Național din București, redactor la revista *Ghimpele* (1873–1875), la ziarul *Timpul* (1878–1881), revizor școlar, funcționar la Regia Monopolurilor Statului, profesor la liceul particular *Sf. Gheorghe* din București, director general al teatrelor (în stagiunea 1888–1889).

A editat revista de umor în format de buzunar *Claponul* (mai-iunie 1877), un *Calendar al Claponului* (1878), apoi ziarul *Moftul român* (1893, împreună cu A. Bacalbașa; 1901), *Vatra* (1901, împreună cu I. Slavici și G. Coșbuc).

În primăvara anului 1905 s-a stabilit la Berlin, autoexilându-se, împreună cu familia, în urma decepțiilor din plan social și cultural, care au culminat cu scandalosul proces al plagiatului (1901-1902) inventat de scriitorul obscur Caion (Constantin Al. Ionescu-Caion), referitor la piesa *Năpasta*. După debutul în gazetărie de la 21 de ani, în revista *Ghimpele*, unde

a susținut rubricile *Varietăți* și *Una-alta* (1873–1875), a continuat să colaboreze la numeroase publicații ale vremii cu cronici dramatice, schițe, traduceri: *Albina Carpaților*, *Convorbiri literare*, *Epoca*, *Literatura și arta română*, *Noua revistă română*, *Românul*, *Telegraful*, *Tribuna*, *Universul literar*, *Viața nouă*.

De o valoare deosebită sunt articolele sale pe teme sociale sau politice apărute în presă, dintre care se detașează articolul-pamflet „*Din primăvară până-n toamnă*”, publicat în revista vieneză *Die Zeit* (1907).

În scrierile sale (piese de teatru, schițe, farse), Caragiale a satirizat lumea pitorească a Capitalei și provinciei de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, afirmând că „*nimic nu-i arde pe ticăloși mai mult decât râsul*”.

S-a remarcat cu predilecție în dramaturgie, prin originalele comedii de moravuri: comedia în două acte *O noapte furtunoasă* (1878, premiera la 18 ianuarie 1879 la Teatrul Național din București, publicată în *Convorbiri literare* în oct.-nov. 1879) – capodoperă a dramaturgiei românești, farsa într-un act *Conul Leonida față cu Reacțiunea* (1880, publicată la 1 februarie, premiera la 16 aprilie 1912 la Teatrul Național din București), comedia în patru acte *O scrisoare pierdută* (1884, premiera la 13/25 noiembrie 1884 la același teatru), comedia în trei acte *D-ale carnavalului* (1885, jucată la 8 aprilie și publicată la 1 mai); drama *Năpasta* (1890, premiera în același an, la 3 februarie), alături de câteva piese de mai mică valoare.

A mai lăsat studiul teatral *Cercetarea critică asupra teatrului românesc* (1878), a tradus câteva lucrări dramatice din literatura universală (tragedia în versuri *Roma învinsă*, de Al. Parodi, reprezentată la Teatrul Național din București la 21 mai 1878; *La Camaraderie*, de E. Scribe).

Primul volum al lui Caragiale, *Teatru*, prefațat de Titu Maiorescu, prin studiul său din 1885, *Comediile d-lui I. L. Caragiale*, a apărut în anul 1889.

Creator al schiței în literatura română, a scris numeroase *Momente* și *Schițe*, asemănătoare teatrului, prin fondul lor dramatic și comic: *Domnul Goe*, *Vizită*, *Bubico*, *Tren de plăcere*, *Petițiune*, *Căldură mare*, *Un pedagog de școală nouă*, *Ultima oră*, *Inspecțiune*, *High-life*, *Telegrame*, *Justiție* etc.

Ca nuvelist, Caragiale a cultivat proza de observație psihologică și naturalistă (*O făclie de Paști*, *Păcat*, *Două loturi*, *În vreme de război*) și fantastică (*La hanul lui Mânjoală*, *Kir Ianulea*). A tradus din M. Twain, Ch. Baudelaire, E.A. Poe ș.a., iar opera sa a fost, la rândul ei, tradusă în numeroase limbi.

La 9/22 iunie 1912, I.L. Caragiale a încetat din viață la Berlin. Mai târziu, a fost înmormântat la *Cimitirul Bellu* din București, nu departe de Mihai Eminescu. A fost ales membru de onoare post-mortem al Academiei Române la 28 octombrie 1948.

O NOAPTE FURTUNOASĂ

PERSOANELE:

Jupân Dumitrache Titircă Inimă-Rea, chereștegiu, căpitan în garda civică

Nae Ipingescu, ipistat, amic politic al căpitanului

Chiriac, teșghetar, om de încredere al lui Dumitrache, sergent în gardă

Spiridon, băiat pe procopseală în casa lui Titircă

Rică Venturiano, arhivar la o judecătorie de ocol, student în drept și publicist

Veta, consoarta lui Jupân Dumitrache

Zița, sora ei

În București, la Dumitrache

ACTUL I

(O odaie de mahala. Ușă în fund dând în sala de intrare; de amândouă părțile ușii din fund, câte o fereastră. Mobile de lemn și paie. La stânga, în planul întâi și-n planul din fund câte o ușă; în dreapta, pe planul al doilea altă ușă. În dreapta în fund, răzemată de fereastră, o pușcă de gardist cu spanga atârnată lângă ea.)

SCENA I

Jupân Dumitrache, în haine de căpitan de gardă fără sabie, și Nae Ipingescu

Jupân Dumitrache: (urmând o vorbă începută) Iaca, niște papugii... niște scârța-scârța pe hârtie! 'I știm noi! Mănâncă pe datorie, bea pe veresie, trag lumea pe sfoară cu pișicherlicuri... și seara... se gătesc frumos și umblă după nevestele oamenilor să le facă cu ochiul. N-ai să mai ieși cu o femeie pe uliță, că se ia bagabonții laie după dumneata. Un ăla... un prăpădit de angajat, n-are chiar în pungă și se ține după nevestele negustorilor, să le spargă casele, domnule!

Ipingescu: Nu se ia după toate, Jupân Dumitrache; după cum e și femeia: dacă trage la ei cu coada ochiului și face fasoane, vezi bine! bagabonții atât așteaptă.

Jupân Dumitrache: Ba să am pardon! Știu eu ce vrei dumneata să zici... Dar nevastă-mea nui d-alea, domnule.

Ipingescu: Vai de mine! Jupân Dumitrache, adică, gândești că am vrut pentru ca să-ți fac un atac? Îmi pare rău!

Jupân Dumitrache: Nu, nene Nae; dar vreau să zic adică că nevasta mea nu-i d-alea cum ziseși, și iaca, după mine de ce s-a luat?

Ipingescu: S-a luat bagabonții și după dumneata?

Jupân Dumitrache: S-a luat și se ia...

Ipingescu: Și cum ești dumneata!...

Jupân Dumitrache: Eu am ambiț, domnule, când e vorba la o adică de

onoarea mea de familist...

Ipingescu: Rezon!

Jupân Dumitrache: Apoi să știi de bine că intru în cremenal! Să mai văz eu numai că se ține bagabontul după mine, lasă-l...

Ipingescu: Cara bagabont?

Jupân Dumitrache: Ei! iaca... un bagabont! de unde-l cunosc eu?

Ipingescu: Apoi, dacă nu-l cunoști, de unde știi că-i bagabont?

Jupân Dumitrache: Asta-i Una vorbim și bașca ne-nțelegem. Dar de! ai dreptul; nu știi ce mi s-a întâmplat, nu știi cum mă fierbe el pe mine de două

Scenă din spectacolul „O noapte furtunoasă”,

Teatrul „Andrei Mureșanu”, România, regia Cristian Ban, 2017

săptămâni de zile... Nu că mi-e frică de ceva, adică de nevastă-mea... să nu...

Ipingescu: 'Aida de! Coana Veta! Mie-mi spui? n-o știi eu?...

Jupân Dumitrache: Nu că mi-e frică... dar am ambiț, domnule; când e vorba la o adică de onoarea mea de familist...

Ipingescu: Rezon!

Jupân Dumitrache: Bagabontul...

Ipingescu: Că bine zici! Începuseși să-mi spui istoria.

Jupân Dumitrache: Stai s-o iau de la cap.

Ipingescu: Stau.

Jupân Dumitrache: Știi dumneata că la lăsata secului am mers la grădină la "Iunion"; erau eu, consoarta mea și cumnată-mea Zița. Ne punem la o masă, ca să vedem și noi comediile alea de le joacă Ionescu. Trece așa preț ca la un sfert de ceas, și numai ce mă pomenesc cu un ăla, cu un bagabont de angajat...

Ipingescu: – De unde știi că era angajat?

Jupân Dumitrache: După port nu semăna a fi negustor. Mă pomenesc că vine și se pune la altă masă alături, cu fața spre masa noastră și cu spatele la comedie. Șade rezemat într-un peș, șade, șade, șade, și se uită lung și galiș la cocoane, se uită, se... Eu, cum m-a făcut Dumnezeu cu ambiț, mă scol ca să plecăm; cocoanele nu! că să mai ședem, că încă nu s-a isprăvit comedia. Încep să mă-ncruntez la bagabontul și mai că-mi venea să-l cârlesc, dar mi-era rușine de lumne; eu de! negustor, să mă pui în public cu un coate-goale nu vine bine... Mai mă uit eu încolo, mai mă fac că nu mă sinchisesc de el... bagabontul cu ochii zgâiți la cocoane; ba încă-și pune și ochilarii pe nas. Tii! frata Nae, să fi fost el aici să mă fiarbă așa, că-i sărea ochilarii din ochi și giubenul din cap, de auzea câinii din Giurgiu.

Ipingescu: Rezon!

Jupân Dumitrache: În sfârșit, se isprăvește comedia. Ne sculăm să plecăm; coate-goale se scoală și dumnealui. Plecăm noi, pleacă și dumnealui după noi. Eu îl vedeam cu coada ochiului; dar nu vream să le spui cocoanelor, ca să nu le rușinez. Știi cum e Veta mea,... rușinoasă.

Ipingescu: Mie-mi spui? n-o știi eu?... Ei?

Jupân Dumitrache: Ei! Apucăm pe la Sfântul Ionică ca să ieșim pe Podul-de-pământ, – papugiul cât coala după noi; ieșim în dosul Agiei, – coate-goale după noi; ajungem la Sfântul Ilie în Gorgani, – moftangiul după noi; mergem pe la Mihai-Vodă ca să apucăm spre Stabilament, – mațe-fripte după noi... Eu trăgeam cu coada ochiului... fierbeam în mine, dar nu vream să spui cocoanelor...

Ipingescu: Rezon! ca să nu le rușinezi.

Jupân Dumitrache: Știi cum e Veta mea...

Ipingescu: Rușinoasă, mie-mi spui?

Jupân Dumitrache: Când apucăm de la Stabilament în sus, mă uit înapoi cu coada ochiului și nu mai văd pe coate-goale. Mai mergem ce mai mergem, mă uit iar... mă iertase bagabontul.

Ipingescu: – Jupân Dumitrache, adică să am pardon de impresie, eu gândesc că numa' ți-ai făcut spaimă degeaba. Poate că omul o fi șezând prin partea locului, pe Dealul Spirii. Ei! a venit și el la grădină ca și dumneavoastră, a stat și el până la isprăvitul comediei, și s-a nemerit să apucați tot pe-un drum ca să vă înturnați la domiciliu. El a rămas la al lui și dumneavoastră ați mers înainte.

Jupân Dumitrache: – Așa am crezut și eu întâi, dar stai să vezi!... A trecut după aia o săptămână la mijloc. Îmi ca și uitasem eu de istoria bagabondului; gândeam și eu: poate c-o fi stâng coate-goale prin partea locului, – bunioară vorba dumitale. Așa, zice cumnată-mea ieri: "Nene, hai deseară la „Junion” la Ionescu!" Cum auzii eu de „Junion”, mă făcui verde la față. „Ce să mai

căutăm la comediiile alea nemțești, niște mofturi; dăm parale și nu înțelegem nimica; mai bine punem banii în buzunarul ălălalt și zicem că ne-am dus.”

– „Aide, nene, zău! parol! să n-ai parte de mine și de Veta!” Ei! când am auzit așa vorbă mare, n-am putut pentru ca s-o tratez cu refuz.

Ipingescu: Rezon!

Jupân Dumitrache: Ei! haide!... dar unde mă gândeam eu că o să mi se întâmple un așa ceva. Ne ducem. Ședem la o masă mai la o parte; ședem cât ședem, și începe comedia. Nu știu cum mă-ntorc cu ochii înapoi, și pe cine gândești că văz la masa de la spate?...

Ipingescu: Pe bagabontul...

Jupân Dumitrache: – Pe coate-goale, domnule, pe moftangiul, pe mațe-fripte, domnule! Fir-ai al dracului de pungaș!... Bagabontul, nene, cu sticlele-n ochi, cu giubenul în cap și cu basmaua iac-așa scoasă. Cum m-a văzut, – că trebuie să fi fost schimbat la față, cum sunt eu când mă necăjesc (își mângâie favoritele) – cum m-a văzut, a sfeclit-o... A întorsc capu-ncolo și a început să bea din țigară știi așa, niznai. Dar mă trăgea cu coada ochiului. Mă-ntorc eu iar la loc și mă fac că mă uit la comedii, se-ntoarce și bagabontul iar cu ochii la cocoane!... mă it iar la el, iar se-ntoarce-ncolo;... mă-ntorc iar la comedii, iar se uită la cocoane;... mă uit iar la el, iar se-ntoarce-ncolo; mă-ntorc iar comedii...

Ipingescu: Iar se uită la cocoane...

Jupân Dumitrache: Ei! iac-așa m-a fiert fără apă toată seara...

Ipingescu: În sfârșit?

Jupân Dumitrache: În sfârșit... plecăm; coate-goale după noi. Era să mă-ntorc în poarta „Iunionului”, să-i zic numa': „Ce poftești, mă musiu?” și să-l și umflu; dar știi, am ambiț; m-am gândit: eu negustor... să mă pui în public cu un bagabont ca ăla, nu face...

Ipingescu: Rezon!... Ei! pe urmă?

Jupân Dumitrache: Pe urmă s-a ținut iar gaie după mine.

Ipingescu: Până la Stabilament...

Jupân Dumitrache: Da, până la Stabilament! S-a ținut după mine până la răscruți, știi, unde vrei s-apuci spre cazarmă. Ce ziceam eu? „Haide, drace, haide! să intri tu pe strada lui Marcu Aoleriu ori Catilina și lasă!” Aveam de gând să intru cu cocoanele în casă, să trimit repede pe Chiriac pe poarta de din dos pe maidan să-i iasă înaintea, și eu să-l iau pe la spate,... să-l apucăm la mijloc pentru ca să-l întreb: „Ce poftești, mă musiu?” și să-l și umflu!... Și dacă nu-i ajungea, să-mi tai mie favoridele!

Ipingescu: Ei! dacă nu-i ajungea, despărțirea e aproape; să fi poftit la mine la despărțire cu lăcrămație, că-i împlineam eu cât i mai lipsea.

Jupân Dumitrache: A avut noroca scăpat!

Ipingescu: Iii! păcat... Cum?

Jupân Dumitrache: Când am trecut eu de răscruci cu coaoene, și bagabontul era să intre după noi în uliță, a ieșit haita de câini de la maiorul din colț, și i-a tăiat drumul lui coate-goale. Am lăsat pe Zița acasă, m-am suit degrab cu Veta sus, am trimis pe Chiriac repede pe maidan, eu i-am ieșit înainte peste uluci tocmai pe la prăvălia lui Bursuc; dar... geaba! până să ieșim noi, fugise bagabontul!

*Scenă din spectacolul „O noapte furtunoasă”,
Teatrul „Andrei Mureșanu”, România, regia Cristian Ban, 2017
(Se aude glasul lui Chiriac, strigând afară: „Spiridoane! Spiridoane!”)*

Ipingescu: Iacătă vine Chiriac. Să n-auză.

Jupân Dumitrache: Aș! de el nu mă sfiesc. La din contra, el știe toată istoria, i-am spus-o de la început... Atâta om de încredere am... Băiat bun!... ține la onoarea mea de familist. Dacă nu l-aș fi avut pe el, mi-ar fi mers treaba greu. Eu, știi, cu negustoria, mai mergi colo, mai du-te dincolo, mă rog, ca omul cu daraveri, toată ziua trebuie să lipsesc de-acasă. Pe de altă parte, ce să-ți spui! am ambiț, țiu când e vorba la o adică la onoarea mea de familist. De! când lipsesc eu de-acasă, cine să-mi păzească onoarea? Chiriac săracul! N-am ce zice! onorabil băiat! De-aia m-am hotărât și eu, cum m-oi vedea la un fel cu meremetul caselor, îl fac tovarăș la parte și-l și însor!

Ipingescu: Da'... coana Veta ce zice?

Jupân Dumitrache: Consoarta mea?... Ce să zică?... De! ca muierea... mai ursuză. Am cam băgat eu de seamă că nu-l prea are ea la ochi buni pe Chiriac; dar - știi cum m-a făcut Dumnezeu pe mine, nu-i trec muierii nici atitica din al meu, - i-am zis pe șleau: "Nevastă, e băiat onorabil și credincios; n-ai ce-i face: ce-i al omului e al omului!"

Ipingescu: Rezon!

SCENA II

Aceiași – Chiriac

Chiriac: (intrând prin fund) Jupâne, trebuie să facem mandat de arestare pentru Tache pantofarul de la Sf. Lefteri; nu vrea să iasă mâine la izirciț cu nici un preț.

Jupân Dumitrache: Dar pentru ce nu vrea?

Chiriac: Zice că-i bolnav. Am trimis gornistul de trei ori la el cu biletul, și l-a primit cu refuz. Zice mă-sa că nu poate umbla, că de-abia s-a sculat după lingoare.

Ipingescu: Să dea ceferticat medical.

Chiriac: M-am dus eu la el chiar în persoană; zic: pe ce bază nu vrei să vii mâine la ezirciț, domnule? zice: sunt bolnav, domnule sergent, zice, de-abia mă țin pe picioare, nu pot să merg nici pân' la prăvălie, zice; zic: nu cunosc la un așa rezon fără motiv; zice: aduc martori, domnule sergent, că am zăcut o lună de zile, zice, întreabă și pe popa Zăbavă de la Sfântul Lefterie, zice, alaltăieri m-a grijit, m-a spovedit; zic: n-am eu de-a face cu popa Zăbavă, nu l am pe listă, zic, eu pe dumneata te am pe listă; să te prezanți mâini la companie.

- Acu, trebuie să-i dăm mandat, pentru ca să-l iau mâine dimineață.

Jupân Dumitrache: Să-i dăm, să-l iei! Ala-i de-al ciocoilor, îl știu eu; cât a umblat dânsul fel și chip să scape de gardă...

*Scenă din spectacolul „O noapte furtunoasă”,
Teatrul „Andrei Mureșanu”, România, regia Cristian Ban, 2017*

Ipingescu: Și eu îl am însemnat pe musiu Tache la catastiful meu; e finul lui Popa Tache.

Jupân Dumitrache: Ei! vezi!

Chiriac: Lasă-l că nu se sfințește el cu mine, jupâne, îl pocăiesc eu... Ei! după aia pe nea Ghiță Țircădău nu l-a putut găsi gornistul deloc. A fost la el și ieri și astăzi cu biletul; cică n-a dat pe-acasă de trei zile!
Jupân Dumitrache: Pricopsitul de cumnatu-meu, n-aș fi mai avut parte de el! Cine știe în ce cârciumă s-a-nfundat!...

Ipingescu: L-am văzut eu azi dimineată, trece pe la despărțire.

Chiriac: Mă duc să-i trimeț gornistul cu biletul pentru mâine. (*iese repede*)

Ipingescu: Era afumat rău nenea Ghiță.

Jupân Dumitrache: Ei! bravos! asta e una la mână. Om stricat, domnule! Păi de ce am dezvorțat-o pe Zița de el, gândești? Nu mai putea trăi cu mitocanul, domnule...

Ipingescu: Rezon!

Jupân Dumitrache: Fată frumoasă, modistă și învățată și trei ani la pasion, să-și mănânce ea tinerețele cu un ăla... Tot gândeam la început, că de! e tânăr, o să-i treacă mai încolo, o să-și vie la pocăință. Aș, ți-ai găsit! Țircădău și om de treabă! Eu, ca ăla, cumnat mai mare, cum am zice ca și un frate, tot i dam povețe fetii să mai rabde, să nu strice casa. Cu azi, cu mâine, a răbdat biata fată – biată să nu fie! – a răbdat cât a răbdat, până m-am pomenit într-o zi că vine țipând la mine, pe cum că: „Nene, moartă, tăiată, nu mai stau cu mitocanul, scapă-mă de pastramagiul! să știu de bine că mă duc la mănăstire, pâine și sare nu mai mănânc cu el!” Ei! dacă am văzut și-am văzut, zic: „Lasă, Zițo, zic, îți găsești tu norocul, n-a intrat zilele-n sac! acu e vremea ta! Lac să fie, că broaște destul!” – și-am și dezvorțat-o. Apoi nu mai era de suferit așa trai. N-o mai maltrata, domnule, măcar cu o vorbă bună. Mă rog, o dată ce nu e bărbatul levent, ce fel de casă să mai fie și-aia?

Ipingescu: Mie-mi spus? Nu i-am încheiat eu procestul-verbal atuncea noaptea, când a tratat-o cu insulte și cu bătaie? (*Chiriac reintră*)

Jupân Dumitrache: Apoi de ! n-a avut dreptul muierea să-l? Om fără ambiț, domnule, nu ținea la onoarea lui de familist! Un mitocan, mă rog; zice că-i negustor, alege-s-ar praful!

Chiriac: Jupâne, da' deseară că ești de rond... mergi?

Jupân Dumitrache: Mai e vorbă? cum să nu merg? De ce m-am îmbrăcat? nu vezi?

Chiriac: Jupâne, da' face toate posturile? nu-i așa? Nu sunt multe... până pe două după douășpce le isprăvești.

Jupân Dumitrache: Așa, cam pe la două după douășpce, ca totdeauna... Chiriac băiete (îl trage la o parte) ia vezi tu... mă știi că am ambiț, când e vorba la o adică, țiu la...

Chiriac: Lasă, jupâne, că doar nu mă cunoști de ieri de-alaltăieri.

SCENA III

Aceiași – Spiridon aducând o gazetă

Jupân Dumitrache: (lui Spiridon) Dar mai mult nu puteai să șezi, mă?

Spiridon: Vezi că era mulți muștirii, jupâne, până să-mi dea madama gazeta.
(*Ipingescu ia gazeta*)

Jupân Dumitrache: Mă Spiridoane, fii băiat de treabă, mă, că iau pe sfântul Niculae din cui; știi că i-am pus sfârcul nou de ibrișim să nu-i fac safta pe spinarea ta!

Spiridon: Da' de ce, jupâne?

Jupân Dumitrache: Atâta-ți spui eu ție: 'aida! du-te iute și cere cocoanii să-mi dea sabia și cintironul. (Spiridon pleacă.) Chiriac băiete, (îl ia la o parte) ia vezi, știi că am ambiț, țiu când e la o adică...

Chiriac: Lasă, jupâne, mă știi că consimț la onoarea dumitale de familist.

Jupân Dumitrache: Ei! ia vezi...

Chiriac: N-ai grije, jupâne... Eu mă duc să închiz cantorul și magazia. (cătră Ipingescu, care, de când a adus Spiridon gazeta, a sorbit-o cu ochii pe toate fețele.) Bonsoar, nene Nae.

Ipingescu: Salutare, onorabile!

(Chiriac iese, prin fund, după ce a schimbat gesturi de înțelegere, despre onoarea de familist, cu Jupân Dumitrache.)

*Scenă din spectacolul „O noapte furtunoasă”,
Teatrul „Andrei Mureșanu”, România, regia Cristian Ban, 2017*

Spiridon: (vine din dreapta cu sabia și cintironul)

Iaca, na, jupâne, poftim.

Jupân Dumitrache: Ce făcea cocoana, mă?

Spiridon: Cosea galoanele la mondirul lui nea Chiriac.

Jupân Dumitrache: Ce a zis?

(vine din dreapta)

Spiridon: Zicea că să vii mai devreme la noapte, că-i e urât singură-n casă.

Jupân Dumitrache: Uită mă! Ce ți-e cu muierea fricoasă! (strajnic) Da' Chiriac nu-i aicea?

Spiridon: Jupâne, nea Chiriac mi-a zic să-nchidem mai degrabă, că ai să pleci de rond.

Jupân Dumitrache: Du-t' de ado cheile și le du lui Chiriac jos. (Spiridon iese.) Nene Nae, auziși cum îmi poartă Chiriac de grija rondului? Ei! i-e tot frică să nu uit reglementul. Are ambiț băiatul, ca să fie compania noastră ceva mai abitir din toate. Gândești dumneata că mai primeam eu să fiu căpitan dacă nu-l alegea pe el sergent? Știi cum a regulat compania? E prima domnule, poci să zic...

Ipingscu: Bravos!

Jupân Dumitrache: Face să-i dea și dicorație!

Ipingscu: Să-i dea! de ce să nu-i dea? Și el e d-ai noștri, băiat din popor...

Jupân Dumitrache: Firește, dicorațiile nu sunt făcute tot din sudoarea poporului?

Ipingscu: Rezont!

Spiridon: (venind din fund) S-a închis, jupâne; acuma eu... mă duc să mă culc?

Jupân Dumitrache: Da, dar tutun și cărticică ți-ai luat? Chibrituri ai?

Spiridon: Ce tutun, jupâne?

Jupân Dumitrache: Te face că nu înțelegi, ai? Nu știi ce tutun? Eu n-am aflat că tragi țigară? Aoleo, Spiridoane, nu te-oi prinde odată!... Săracul sf. Niculae! i știi tu păpara lui...

Spiridon: Zău, jupâne.

Jupân Dumitrache: Haida pleacă. (Spiridon pleacă.) Mă! spune lui nen-tu Chiriac să nu uite de ce ne-a fost vorba... să fie cu ochii-n patru.

Spiridon: (ieșind) Bine, jupâne.

SCENA V

Spiridon: (singur, intră din dreapta făcându-și o țigară) Măă! al dracului rumân și jupânul nostru! Bine l-a botezat cine l-a botezat „Titircă Inimă-Rea”. Ce are el cu mine? Zău! Biata cocoană și cu nea Chiriac! Cu ei mai am noroc, ei mai mă scapă de afurisitul, că despre partea lui Jupân Titircă Inimă-Rea, halal să fie de oasele mele! m-ar cotonogi. Ieri săptămâna, când s-a întors de la grădină cu cocoanele, m-a găsit deștept: „Bravos, musiu Spiridoane! zice, nu te-ai culcat pân-acuma; mâine dimineață jupânul săracul să deschiză prăvălia; ai stat pân-acuma să beila tutun, 'ai?

– Nu jupâne, zic, da' dacă nu mi-e somn.

– Nu ți-s somn, 'ai? stai că-ți fac eu ție poftă de culcat!"... Bietul nea Chiriac

m-a scăpat, că luase pe sfântul Niculae din cui... Ieri seară m-a găsit dormind: „Bravos, musiu Spiridoane! zice; dormi, ce-ți mai pasă! tutun ai tras destul, acum te-ai pus să tragi la aghioase; trai, neneaco, cu banii băbachii! – Nu, jupâne, da' dacă mi-a fost somn, zic.

– Somn, 'ai? Te trage traiul îl bun la somn! (Auzi, cu sfântul Niculae trai bun, căde-i-ar bunul pe inimă lui jupânul!) Tragi la somn? Stai că am eu leac să-ți tai de piroteală." Și mi-a și pus mâna-n păr. Dacă nu era cocoana să sară pentru mine tocmai la apropot, mă rupea, că nu-ș' ce-avea, era turbat rău de tot (s-aude zgomot). Auliu! Vine! (*stinge repede țigara cu degetele și o bagă în buzunar.*)

SCENA VI

Spiridon, Zița intră agitată

Zița: Auzi mizerabilul! să se-ntinză până-ntr-atâta ca să-mi facă un afront.

Spiridon: Dumneata ești, cocoană Zițo? Bine că veniși. Eu n-am putut să viu. Mi-era frică să nu mă spuie nea Chiriac lui jupânul, că am umblat noaptea pe drum...

Zița: (repede) Ei! L-ai găsit? I-ai vorbit? I-ai dat? I-ai spus?

Spiridon: Da, cocoană.

Zița: Ce-a zis?

Spiridon: „Mersi!”

Zița: Și tu ce i-ai spus?

Spiridon: „Pentru puțin.”

Zița: Nu i-ai spus cum ți-am zis eu?

Spiridon: Ba da, l-am luat să-i arăt casa.

Zița: Nu mai trebuia să-i arăți nimic, că-i scrisesem în bilet unde să vie.

Spiridon: Așa mi-a zis, să-i arăt casa, ca să meargă la sigur... Dar când să ies de pă maidan cu dumnealui, tocmai trecea jupânul de la vale; am lăsat pe persoana în chestine să m-aștepte pe maidan și eu am sărit peste uluci prin fundul curții, că mi-era frică să nu dea jupânul cu ochii de mine, ori să vie acasă și să nu mă găsească.

Zița: Prostule! Nu știi că nenea e de rond la noapte? Nu mai dă pe-acasă până la ziuă.

Spiridon: Dar dacă mă găsea pe uliță, plăteai dumneata pielea mea?

Zița: Ei! Și zi persoana în chestiune așteaptă pe maidan?

Spiridon: Da, și mi-a dat și biletul ăsta ca să ți-l aduc.

Zița: (luând biletul) Și nu mi-l dai mai curând! Adu să văz. (merge la o parte și citește.) „Angel radios! De când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară, mi-am pierdut uzul rațiunii... (își comprimă palpațiile.) Te iubesc la nemurire, Je vous aime et vous adore: que prétendez-vous encore?”

Inima-mi palpită de amoare. Sunt într-o pozițiune pitorească și mizericordioasă și sufăr peste poate. O da! Tu ești aurora sublimă, care deschide bolta azurie într-o adorațiune poetică infinită de suspine misterioase, pline de reverie și inspirațiune, ...

(Foarte aprinsă, își face vânt cu scrisoarea și se plimbă repede.)

Spiridoane băiete, du-te, du-te iute; te așteaptă siguralmente... du-te... spune-i să aștepte, viu și eu după tine numaidecât, numai să vorbesc cevașilea cu țățica.

Spiridon: – Nu pot, cocoană, să mă duc, până nu mi-o da voie ori nea Chiriac, ori cocoana.

Zița: – Unde-i Chiriac?

Spiridon: – Nu știu, pân curte.

Zița: – Dar țăța?

Spiridon: Lucrează dincolo. *(Zița pornește spre ușa din stânga, intră.)*

SCENA VII

Aceiași – Veta

Veta: (intră cu lucrul în mână; coase galoanele la un mondir de sergent de gardă civică; este obosită și distrată, vorbește rar și încet) Cine-i aici? (văzând pe Zița.) A! Tu erai? mă miram cine-i. (trece încet să șază cu lucrul la masa din dreapta.)

Zița: – Eu, țățico; te rog lasă pe Spiridon să se ducă pân' la mine acasă, ca să-mi aducă mantelul; bate vântul și mi-e frică să nu răcesc când m-o întoarce... *(tăcere. Veta șade la dreapta și lucrează adâncită în gânduri.)* Îl lași, țățo? *(se apropie de ea.)*

Veta: – Ai? Ce să las?

Zița: – Să lași pe Spiridon să-mi aducă ceva de acasă.

Veta: – Da, îl las.

Zița: – Du-te, Spiridoane.

Veta: – Dar tu, Zițo, la ce-ai venit? *(lucrează înainte.)*

Zița: – Stai să-ți spui... Dar nu mă-ntrebi, țățo, să-ți povestesc ce am păți cu mitocanul! Să vezi, e halima... Auzi, mizerabilul! să-ndrăznească să-mi ție drumul ca să-mi facă un atac... Stai, țățo, să-ți spui și să te crucești, nu altceva. Mai adineaori ședeam acasă. Tușica, cum știi c-a făcut-o Dumnezeu, se culcă o dată cu găinile. Eram ambetată absolut. „Dramele Parisului” câte au ieșit până acuma le-am citit de trei ori. Ce să fac? N-aveam ce citi. Zic: hai să mă duc la țăța, dacă nu s-o fi culcat, să mai stăm de vorbă. Scoț ivărul de la salon și plec. Când să trec pe maidan, mă pomenesc cu mitocaul, cu pricopsitul de Țircădău, că-mi taie drumul. „Bonsoar-bonsoar”, și știi așa deodată, sanfasò: „Hei, cocoană, zice, mai bine ți-e acuma văduvă?”

*Scenă din spectacolul „O noapte furtunoasă”,
Teatrul „Andrei Mureșanu”, România, regia Cristian Ban, 2017*

– Pardon, domnule, zic, n-am de-a face cu dumneata, și mai întâi când e la o adică, nu sunt văduvă, sunt liberă, trăiesc cum îmi place, cine ce are cu mine! Acu mi-e timpul: jună sunt, de nimini nu depand, și când oi vrea, îmi găsește nenea Dumitrache bărbat mai de onoarea ca dumneata.

– Zic: pardon, domnule, nu-ți permit să te-ntinzi mai mult la un așa afront; mă-nțelegi? - zice...”

Veta: (întrerupând-o scurt) Zițo... ce e când ți se bate tâmpla a dreaptă?

Zița: – Îți vine o bucurie.

Veta: – Mie, bucurie?... nu crez.

Zița: – Da' de ce nu?

Veta: Dar când ți se bate a stângă?

Zița: – Te-mpaci cu o persoană cu care ești certată.

Veta: (ridicând capul cu mult interes) Da? (dând din umeri.) Cu cine să mă-mpac?... Nu sunt certată cu nimeni.

Zița: – Așa... zic mitocanului... țațo, că era trăsnit... Am auzit că de la o vreme-ncoace într-o băutură o duce. Uf! țățico, mașer, bine că m-a scăpat Dumnezeu de traiul cu pastramagiul! Să trăiesc eu cu un mitocan! Nu era de mine; eu sunt o persoană delicată; bine că m-am văzut liberă!... Așa – să nu mi uit vorba – zic mitocanului: „Nu-ți permit, domnule, să te naintezi la un așa afront! Da' el: „Gândești, zice, că o să te măriți, cocoană?

– Asta mă-mportă pe mine, cine ce treabă are!

– Să te măriți, 'ai? Cât o trăi Ghiță Țircădău, ori să te-nhăitezi cu vreunul? Sărcul! Dar să știu de bine că merg cu el de gât până la Dumnezeu, tot n-ai dumneata parte de un așa ceva; încai dacă m-ai lăsat pe mine, să te duci la mănăstire, că așa te lăudai la trebunar!...

– Mitocane, pastramagiul! La polițiune! Vardist! Nene Dumitrache!... „Am avut țațo, parte că a sărit nenea Dumitrache și cu Nae ipistatul! aminteri, mitocanul scosese șicul de la baston pentru ca să mă sinucidă... Ei! Ce zici dumneata, țățico, de nasul care și l-a luat mitocanul? (Veta nu răspunde; Zița s-apropie de ea și o observă.) „Țațo! Ce ai? Plângi?”

Veta: (ștergându-se la ochi) Eu? De ce să plâng? Mă doare capul, mi-e cam rău.

Zița: – Îți sunt ochii turburi grozav...

Veta: – Nu-ș' ce am; parcă mă-ncearcă niște friguri.

Zița: – Nenea e de rond la noapte?

Veta: – Da. (*s-apucă iar de lucru.*) Tu mai stai, Zițo

Zița: – Nu, țațo; o să mă duc și eu să mă culc; trebuie să fie târziu.

Spiridon: (intră și trece repede lângă Zița) Coccoană! (*încet.*) Până acu am așteptat degeaba. L-am căutat peste tot, nu e nicăieri.

Zița: (încet) Biletul, zici că i l-ai dat.

Spiridon: – Nu știi? I l-am dat de când m-am dus la tutungerie, când m-a trimes jupânul. (*iese în dreapta*)

Zița: – Bine. (*cătră Veta.*) Ei! țațo, eu mă duc, bonsoar, alevoa. Culcă-te și matale, nu mai lucra dacă ți-e rău.

Veta: – Lasă să-mi fie rău. (râzând silit) Mai bine ar fi să mor.

Zița: – Vai de mine! Ce vorbă-i asta? Ce, ți-e rău de tot? Să trimitem să caute pe nenea.

Veta: – Aș! Ești nebună! Nu vezi că glumesc. Mă doare capul; nu ți-am spus? Am lucrat mult la lumânare. (*are un fior*) M-a tras și fereastra...

– Cum m-oi culca, îmi trece.

Zița: Atunci, alevoa, bonsoir, țațo. (*pleacă și se întoarce*) A! să nu uit; mâine ne vedem, știi că-i sărbătoare. Să ne legăm de nenea să ne ducă la „Iunion”.

Veta: (repede) La „Iunion”? Nu Zițo, nu mai merg la „Iunion”.

Zița: Da' de ce?

Veta: Pentru că... pentru că nu-mi face nici o plăcere acolo, nu-nțeleg comediile alea... Ei! Ce să-ți spui! Nu voi.

Zița: Ei, Doamne! Țato, parol, știi că ești curioasă! Ce, pentru comediile alea mergem noi? Mergem să mai vedem și noi lumea. Ce, adică toți câți merg acolo înțeleg ceva, gândești? Merg numai așa de un capriț, de un pamplezir; de ce să nu mergem și noi?

Veta: – De ce, de ne-ce, nu voi să merg.

Zița: – Aide, zău, țațo; i zic eu lui nenea,... vrei?

Veta: – Nu voi, ți-am spus o dată, și nici dumnealui nu mai vrea să meargă; mi-a spus de azi dimineață: degeaba-i zici.

Zița: – Zău! Țățico, parol! Să mă-ngropi!

Veta: – Nu merg, Zițo, nu. Mă știi tu; când zic o vorbă e vorbă.

Zița: – Zi, nu vrei să mergi, țăto?

Veta: – Nu.

Zița: (obidindu-se treptat) Nu?

Veta: – Nu.

Zița: (podidind-o plânsul) Fir-ar a dracului de viață ș-afurisită! Că m-a făcut mama fără noroc! (pleacă.) N-am avut parte și eu pe lume măcar de o compătimire! (iese, plângând și trântind ușa, prin fund. – Spiridon intră din dreapta.)

SCENA VIII

Spiridon, Veta

Veta: (*lasă mondirul din mână*) Spiridoane băiete, tu de ce mai stai? Mai ai vreo treabă?

Spiridon: Nu, cocoană.

Veta: – Apoi, dut-t' te culcă, ce mai aștepți?

– Domnul Chiriac unde este?

Spiridon: E jos pân curte; adineaori șede pe lavița de la poartă. Dar... nu știi ce o fi având nea Chiriac, cocoană... parcă nu-i sunt toți boii acasă...

Veta: Cine știe ce-o fi având și dumnealui.

Spiridon: E necăjit foc; un ceas s-a tot plimbat pe jos; când am trecut pân curte, umbla de colo până colo, parcă vorbea singur și se bătea cu pumnii-n piept...

Veta: O fi supărat, cine știe!... Spune-i să-nchiză poarta. Galoanele i le-am cusut; uite mondirul, să i-l duci.

Spiridon: Bine, cocoană. (vrea să plece cu mondirul.)

Veta: Pe urmă, să-i spui... nu; pe urmă, să te duci să te culci, nu mai ai ce căuta p-aci. Să nu vie dumnealui să te găsească deștept, că iar o pați.

Spiridon: (aparte) Ei, că parcă dacă m-o găsi dormind nu-i tot un drac!

Veta: – Aide, du-te.

Spiridon: – Mă duc; noapte bună, cocoană.

Veta: – Noapte bună, Spiridoane. (Spiridon iese.) Noapte bună!... Săracul Spiridon! Nu știe el ce-i pe sufletul meu, nu știe el cum râde de mine! Eu și noapte bună!... (merge încet la fereastra din dreapta ușii din fund, se uită în curte, apoi se-ntoarce tot adâncită în gânduri.) Ei! Iacă nu vrea omul, nu vrea! Dragoste cu sila nu se poate.

– Nu-i mai place, nu mai vrea!... Bine! N-o să mor nici eu!... De unde știi? Poate mai bine că s-a întâmplat așa... A! De ce mai dă Dumnezeu omului fericire, dacă e să i-o ia înapoi!? De ce nu moare omul când e fericit!? De ce am mai trăit eu s-ajung la așa ceva!?... (plânge; se aude zgomot.) Vine! (se șterge la ochi repede și vrea să plece.) Nu! Nu mai voi să fiu proastă:

dragoste cu sila nu se poate! (pornește să iasă spre stânga, când intră Chiriac, care rămâne un moment la ușă. Veta stă locului. Tăcere.)

SCENA IX

Chiriac, Veta, apoi de afară Jupân Dumitrache și Ipingescu

Chiriac: – Dumneata m-ai chemat?

Veta: – Eu?... Nu.

Chiriac: – Spiridon mi-a spus că...

Veta: – Da... am zis lui Spiridon să-ți aducă mondirul; l-am cusut.

Chiriac: – Mersi!

Veta: – Pentru puțin.

Chiriac: Poarta... am închis-o.

Veta: Bine. (*întoarce capul în fața scenii; e mișcată.*)

Chiriac: Alt nimic nu mai ai să-mi poruncești?

Veta: – Ce! Eu să-ți poruncesc dumitale?

Chiriac: – Să-mi poruncești, firește; nu-mi ești stăpână?... Nu sunt slugă în casa dumitale, cu simbrie?

Veta: (*întorcându-se cu fața spre Chiriac*) Bine, domnule Chiriac, bine; zi înainte, că n-ai zis destule.

Chiriac: (*înaintează*) Ei! De ieri seama până acu cum ai petrecut?

Veta: (*scoborând un pas spre a se depărta de el*) Da.

Chiriac: – Îți pare bine de ce-ai făcut?

Veta: Nu mă știi să fi făcut nimic; dar nu-mi pare rău că s-a-ntâmplat așa.

Chiriac: (*mai apropiindu-se*) Măine seară mergi iar la „Iunion”?

Veta: Dacă o vrea dumnealui să mergem, trebuie să merg, firește.

Chiriac: – Ca să te curtezi cu ampoiul dumitale?

Veta: (*tresărind și ridicând capul spre el*) Domnule, te-am rugat să fii bun să nu-mi mai zici vorba asta. Dacă n-ai avut destul vreme să mă cunoști, păcat! Eu te credeam pe dumneata mai deștept.

Chiriac: (*stă la îndoială, apoi se mai apropie*) Jură-te încă o dată!

Veta: – Să mă mai jur – eu?... Nu m-am jurat? N-am plâns? Cu ce m-am ales? Nu mai mă jur, pentru că nu mă crezi; de plâns aș mai plânge, dar nu mai pot... Dar... în sfârșit, nu strici dumneata... eu stric... nu trebuia să-mi pui mîntea cu un copil ca dumneata... D-aia zic și eu mai bine că s-a întâmplat așa. Tot trebuia să isprăvim odată... Am isprăvit...

Chiriac: – Jură-te încă o dată și...

Veta: (*cu emoție din ce în ce mai nestăpănită*) Ce folos! Dumneata crezi mai mult în prostiile și în bănuielile lui bărbatu-meu, decât în jurământul meu, și gândesc că trebuia să ne cunoști destul de bine și pe mine și pe dânsul. Dar... foarte bine ai făcut să nu mă crezi. Așa e. Eu sunt o femeie rea; am vrut numai să râz de dumneata. Eu te las pe dumneata ca p-o slugă „cu

simbrie” să păzești casa, și târăsc pe dumnealui pe la grădini ca să curtez cu alții. Eu sunt o femeie mincinoasă; n-am simțit nimic când ți-am spus că nu știu să mai fi trăit până să nu te cunosc pe dumneata... Toate le-am făcut pentru dumneata numai din prefăcătorie... totdeauna alta ți-am spus și alta am gândit; te-am minți, te-am amăgit, am râs de dumneata atâta vreme... Acuma, bine că ți-ai deschis și dumneata în sfârșit ochii ca să vezi cine sunt. De! Ți-am făcut rău, dar... ai scăpat de mine. Lasă! Ce-a fost a trecut... Bonsoar. (*vrea să plece spre stânga.*)

Chiriac: (*ieșindu-i cu un pas înainte*) – Te duci?

Veta: – La ce să mai stau? Ce mai am eu cu dumneata?

Chiriac: Nu-mi mai zice „dumneata”.

Veta: – Cum poftești să-ți zic?

Chiriac: – Cum mi-ai zis până ieri.

Veta: – Azi e azi, ieri a trecut. (*pornește să iasă.*)

Chiriac: (*tăindu-i drumul*) Și nu vrei să se mai întoarcă?

Veta: (*scoboară un pas, depărtându-se de el la dreapta*) Nu.

Chiriac: (*apropiindu-se*) Veto!

Veta: – Nu; lasă-mă... Ce folos câtă fericire am avut un an, dacă într-o zi mi-am plâns-o toată! Nu, nu mai voi; mai bine mi-este așa cum sunt...

Chiriac: – Dar eu.. eu ce să fac?

Veta: – Ce fac și eu... Învățul are și dezvăț, nu știi dumneata?

Chiriac: – Dezvăț! Lesne din gură. Îi scoți rumânului ochii și după aia-i zici: „Lasă că nu e rău și fără să mai vezi... mai bine că s-a întâmplat așa! N-o să mori fără luminile ochilor!... Învățul are și dezvăț!...” Dar dacă n-oi vrea eu să mai trăiesc așa!... care va să zică să mor, 'ai?

Veta: – Ei, bine ar fi să poată muri omul când vrea; dar... nu moare nimeni de asta!

Chiriac: – Dar dacă eu oi muri? (*se repede și ia spanga de la pușcă*) Vezi dumneata spanga asta?

Veta: (*se redepe la el și vrea să i-o smucească*) Chiriac!

Chiriac: (*luptându-se cu ea*) – Fugi!... Lasă-mă!...

Veta: – Nu te las! Te știu eu cine ești. Nu te las! Nu voi să ți se tragă moartea de la mine.

Chiriac: – Lasă-mă! Lasă-mă!... (*se luptă.*)

Veta: (*desperată*) Chiriac! (*încându-se.*) – Dacă vrei să te omori, omoară-mă întâi pe mine! (*se luptă din putere.*) Chiriac!... Nu ți-e milă ție de mine? Toate, toate de un an și mai bine le-ai uitat într-o zi?... Chiriac!...

Chiriac: – Tocmai pentru că nu le-am uitat, vreau mai bine să mor. Dacă nu mai este nimic între noi, spune-mi dumneata cum să mai trăiesc! Dacă mă lași, dacă nu mai mă vrei, tot mort sunt eu; mai bine, lasă-mă: adio, viață! (*se smucește.*) Lasă-mă!

Veta: (ținându-l strâns) Chiriac! Vrei să strig? Ești nebun?

Chiriac: Da! Sunt nebun, firește că sunt nebun; m-ai înnebunit dumneata; dumneata să-mi tragi păcatul! Câte gânduri și dor m-a ars pe mine, nu măntrebi?

Veta: – Dar tu pe mine nu mă-ntrebi?

Chiriac: – Nu mai boi să știu de nimic, nu mai știu cine sunt! Am vrut să mă omor adineori în curte, dar ți-am văzut trecând umbra peste perdeaua de la fereastră, ș-am vrut să te mai văz o dată. Încă să mor lângă tine, cum am trăit. (*cu vorbele acestea Chiriac s-a mai domolit.*)

Veta: Chiriac, ascultă. Nu mi-ai zis tu să mă jur încă o dată? Dacă m-oi jura, mă crezi?

Chiriac: – Te crez.

Veta: (*repede*) Dragă Chiriac, să n-am parte de ochii mei, să n-am parte de viața ta, să nu mai apuc măcar o zi fericită cu tine – na! Ce mai vrei? – Dacă știu eu ceva la sufletul meu din câte ți le-a sporit dumnealui.

Chiriac: – De ce te-ai dus la grădină?

Veta: – M-am dus numai de gura sorii-mii Ziții. Era lume multă, de n-aveam unde sta; cânta muzica; juca comedii; n-am auzit nimic, n-am văzut nimic. Toatea seara în uietul grădinii m-am gândit numai la tine; parcă dormeam și visam ceva... Știam eu că o să mi se întâmples mie un necaz mare; mi se făcuse semn: răsturnasem de dimineață candela.. Încă dumnealui, dacă m-a văzut că mă speriu, zice: "Ei ce e dacă s-a răsturnat! Nu mai crede în prostii de-alea. Ce! Ce-o să ni se-ntâmples? Să-mi arză chereștigiria? Arză sănătoasă! Nu m-a făcut ea pe mine! Este asiguripsită... Atâta pagubă!..." Răsturnasem candela; pe urmă ochiul ăl drept mi se bătea într-una de vreo trei zile. Pe tine te lăsasem acasă ștergându-ți pușca: știi că ruginise încercătura înăuntru și te apucaseși s-o scoți cu vergeaua. Nu puteam să-mi iau gândul de la pușcă. Mă gândeam: dacă s-o descărca, Doamne ferește! Pușca în mâna lui, ce să mă fac eu când l-oi găsi mort întins acasă!... Da' de ce nu i-am spus să bage de seamă! De ce nu l-am rugat să o lase cu gândurile toată seara. N-am văzut, zău! N-am văzut nimic, n-am auzit nimic! Mă jur pe ce vrei tu; mă crezi?

Chiriac: (*biruit cu desăvârșite*) Te crez! (*aruncă departe spanga și ia pe Veta în brațe.*)

Veta: (*strângându-l cu putere*) Chiriac! (rămân o clipă îmbrățișați în tăcere.) Chiriac, să nu mai faci ce mi-ai făcut, că mor... zău! mă omori...

Chiriac: Nu, nu mai fac.

Veta: – Îmi făgăduiești? Te juri?

Chiriac: – Da.

Veta: – Și o să mă crezi că eu numai la tine mă gândesc?

Chiriac: – Da.

Veta: – Că numai pentru tine trăiesc?

Chiriac: Da.

Veta: – Și n-o să-mi mai zici nici o vorbă rea?

Chiriac: Nu.

Veta: – Și n-o să mai mă faci să plâng?

Chiriac: Nu! Nu! Nu! Dar mă ierți?

Veta: – Dar tu pe mine mă ierți?

Chiriac: Eu te-am iertat de mult (*se strâng bine în brațe*).

Jupân Dumitrache: (de afară, sub fereastră) Chiriac! Chiriac!
(*Cei îmbrățișați rămân încremeniți ascultând.*)

Veta: – Hii! Dumnealui...

Chiriac: (repede, fără s-o lase din brațe, merge spre fereastră) Nu-i nimic! Trece la posturile dinspre Marmizon... (cătră Jupân Dumitrache, pe fereastră.) Dumneata ești, jupâne?

Jupân Dumitrache: (de afară) – Dar ce, Chiriac puiule, nu te-ai mai culcat?

Chiriac: – Încă nu, jupâne, acu mă culc.

Jupân Dumitrache: (*de afară*) – Somn ușor!...

Ipingescu: (*asemenea*) – Și vise plăcute, onorabile!

Jupân Dumitrache: Chiriac, puiule, ia vezi de ce am vorbit, fii cu ochii-n patru, d-aproape de tot: mă știi că ți-u când e la o adică...

Chiriac: (*strângând pe Veta cu putere*) – Lasă, jupâne, mă știi că consimț la onoarea dumitale de familistă.

CONSIDERAȚII GENERALE

Debutul dramaturgic al lui Ion Luca Caragiale arte loc la Teatrul Național din București la 18 ianuarie 1879. În acea zi a fost reprezentată versiunea întâi a piesei ***O noapte furtunoasă***, aceea fiind citită de autor cu două luni înainte. După spusele lui C.I.Nottara, martor al evenimentului, o parte din acțiune se desfășura în curtea caselor lui Jupân Dumitrache, unde acesta avea cherestengeria. Celebra conversație dintre Jupân Dumitrache și Nae Ipingescu, ipistarul, avea loc pe prispa casei, iar Spiridon, când aducea gazeta „Vocea Patriotului Național” venea dinspre stradă.

Protagonistul piesei comice scrise de Ion Luca Caragiale se recomandă „cherestegiu și căpitan în garda civică”, dubla calitate de care este foarte mândru, mai ales când îmbracă costumul de gală, își încinge „sabia și cintironul” și pleacă „de rond” însoțit de Nae Ipingescu „ipistat, amic politic al căpitanului”. Jupân Dumitrache manifestă un orgoliu întreit: că e proprietar stăpân pe averea lui, că partidul lui se află la putere și că păzește cu vigilență sporită să nu-i fie știrbită „onoarea de familist”, sintagmă

reluată până la stereotipie în vocabularul lui. Cherestegiul are doi subordonați: pe Chiriac, „tejghetar, sergent în garda publică”, omul de încredere al patronului, pe care se pregătește să-l facă partener de afaceri, și pe Spiridon, „băiat de procopseală în casa lui Titirică”. În cel dintâi are încredere neclintită, convins că-i este devotat atât în afaceri, cât și în apărarea onoarei conjugale; pe cel de-al doilea îl ceartă fără motiv și chiar îl bate cu biciul, justificând porecla atribuită în folclorul mahalalei de „Titirică Inimă-Rea”. Față de primul dintre angajații săi, se dovedește credul și ridicol Chiriac ignorând buna-credință a patronului cu soția căruia trăiește în concubinaj. Față de celelalte se dovedește impulsiv, grosolan, pedepsindu-i pentru greșeli închipuite. În ierarhia lor valorică primară, bazată strict pe acumulare de capital, negustorul de chereștea disprețuiește orice altă îndeletnicire, dar mai ales pe cele neproductive, exercitate de angajații la stat. Pe Rică Venturiano îl consideră, la început, un moftangiu și „un coate-goale”. Când Nae îl atenționează că tânărul este autorul articolelor la „Vocea Patriotului Național”, comerciantul își schimbă brusc atitudinea față de el, începând să-l respecte „cu stimă”.

Din politica vremii, cherestegiul, nu pricepe nimic fără ajutorul lui Nae, care îi traduce ideile silabisite din presă, deformate pe măsura înțelegerii lui și al vocabularului redus al amândurora.

În comedia lui Ion Luca Caragiale avem o gamă de personaje tipologice. Jupân Dumitrache și oamenii lui ilustrează trei straturi distincte ale aceleiași categorii socio-profesionale care a format prima treaptă a burgheziei. Dumitrache, Chiriac, Spiridon, deși individualizați, reprezintă variante tipologice ale aceluiași prototip uman, obscur ca proveniență socială și ca potențial de realizare spirituală.

Cele două surori, Veta și Zița, deși au vârste apropiate, se comportă absolut diferit. Veta, stăpâna casei și matroana plictisită de o viață cenușie, pare îmbătrânită prematur, lipsită de preocupări. Nu-și respectă partenerul de cuplu, dar se teme de el și își ascunde viața dublă cu stângăcie.

Zița, recent despărțită de Chiță Țircădău, duce o viață veselă, adorând „ieșirile” mondene și refuzând categoric noțiunea de femeie căsătorită.

După modelul vodevilurilor și al farselor scrise de V. Alecsandri, I. L. Caragiale pune accent pe grotesc, șarjă umoristică și pe caricatură, confuzia de situații și de persoane. Scriitorul a îmbinat comicul de situații cu cel de caractere, nepotrivirile și încurcăturile făcând mai evidentă tema fundamentală a teatrului său: neconcordanța dintre esență și aparență, dintre ceea ce vor personajele să pară și ceea ce reprezintă ele cu adevărat. Cele două forme de comic sunt întărite de onomastica sugestivă a majorității eroilor, dar mai ales de comicul de limbaj, care le individualizează cel mai pregnant.

Receptare și semnificație

1. Numiți izvorul esențial al mândriei lui Jupân Dumitrache.
2. Prezentați sursa teribilei neliniști în care se află personajul.
3. Din tot ce declară și face, rezultă că este un bărbat gelos? Comentați.
4. Vanitatea lui Jupân Dumitrache este o componentă intrinsecă a caracterului sau efectul sentimentului apartenenței la o categorie socială importantă? Comentați, argumentând cu replici din text.
5. Citiți cu atenție declarația de dragoste pe care o face Rică Venturiano.
6. Extrageți și comentați elementele care provoacă, în acest caz, comicul de limbaj.

Personaj. Semnificații simbolice

1. Raportați construcția personajului principal la definiția comicului și explicați care sunt discrepanțele generatoare de comic în cazul lui Jupân Dumitrache (vă veți referi la relația lui cu soția, cu Chiriac și la atitudinea pe care o adoptă față de soarta Zitei).

2. Despre Veta, criticul Garabet Ibrăileanu afirma: „*Veta nu numai că nu e ridicolă, dar nu e nici comică măcar, ca Zița*”. Pornind de la afirmația de mai sus, realizați un scurt portret al personajului Veta.

3. Încadrați tipologic personajele și caracterizați două dintre ele.

4. Identificați în cazul fiecărui personaj „tirada” care îl caracterizează. Numiți trăsătura tipică rezultând din ea, având în vedere că tirada este o formă de monolog impusă de dramaturgia romantică și care constă dintr-o succesiune de întrebări și răspunsuri ample, cu o anume independență.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Exemplificați natura comicului în ***O noapte furtunoasă***, comentând și mijloacele de realizare a acestui.

2. Alcătuiți o fișă de caracterizare a unui personaj din comedia citită, după următorul plan:

- a) indicația autorului despre personaj;
- b) principale acțiuni ale acestuia;
- c) motivarea acțiunilor;

d) trăsătura fundamentală a caracterului, valori morale, psihologice asociate acestuia;

e) analiza limbajului.

3. Alcătuiți un eseu cu tema „*Ipostaze comice în opera lui Caragiale*”, pornind de la următoarea afirmație critică: „...*Mahalaua, pe care o caracterizează Caragiale, nu e o categorie socială – clasa de mici burghezi, de*

mici funcționari, care stă în suburbie și ale cărei mijloace materiale, ca și intelectuale, sunt restrânse. Mahalaua pe care a caracterizat-o Caragiale e o categorie psihologică.”

REȚINEȚI!

Realismul este un curent literar care se manifestă în secolul XIX și are drept centru de iradiere Franța. Mișcare, curent, atitudine în creația sau teoria literară și artistică având ca principiu de bază reflectarea realității în datele ei esențiale, obiective, caracteristice.

Concepție opusă idealismului, potrivit căreia lucrurile există independent de faptul că sunt percepute sau nu.

Romanele realiste au următoarele caracteristici:

1. Teme: parvenitismul, avariția, imoralitatea, singurătatea etc.
2. Motive: parvenitul, avarul, zgârcitul.
3. Compoziție: obiectivă, narator omniscient și omniprezent.
4. Subiecte: inspirate din realitate.
5. Acțiune: pe mai multe planuri.
6. Conflicte: sociale, psihologice, politice, etc.
7. Personaje: întruchipează mai multe categorii sociale, complex caracterizate, reprezintă tipuri umane.
8. Structura închisă.
9. Se utilizează tehnica detaliului.
10. Se accentuează relația dintre mediu și personaj.
11. Reprezentanți români ai Realismului: Costache Negruzzi, Nicolae Filimon, Ion Luca Caragiale, Liviu Rebreanu, George Călinescu.

Realismul este o ideologie estetică, în care se pune accentul pe relația dintre artă și realitate. Instrumentul indispensabil al artei autorului este observarea atentă a realității și reflectarea ei veridică, obiectivă în creație.

Realismul a avut un impact major în epocă, în special asupra romanului și în dramaturgie. Una dintre trăsăturile caracteristice ale acestuia este interesul acordat de către scriitori raporturilor dintre om și mediu, dintre individ și societate. Elementele unui stil realist pot fi identificate în diferite culturi și epoci istorice. În cea de-a doua parte a secolului al XIX-lea, realismul capătă, pe plan european, caracterul unui curent, al unei orientări estetice, teoretizate de către artiști și de către critici și ilustrate prin numeroase creații. Autori celebri de romane realiste sunt considerați a fi Honoré de Balzac, Stendhal și Gustave Flaubert în Franța, Charles Dickens și William Makepeace Thackeray în Anglia, Feodor Mihailovici Dostoievski și Ivan Sergheevici Turgheniev în Rusia.

REȚINEȚI!

Comedia (fr. *Comédie* lat. *comoedia* gr. *Komoida*, „cântec de sărbătoare”) este o specie a genului dramatic, în proză sau în versuri cu acțiune și deznodământ vesel și care satirizează realități sociale, slăbiciuni general – umane sau prezintă situații hazlii.

„Prin conținut și prin modul de rezolvare a conflictului, comedia se subordonează comicalului, care este o categorie estetică fundamentală, care denumește una dintre atitudinile esențiale în fața vieții și a artei, avându-și sursa în dezvoltarea unui contrast sancționat printr-o gamă largă de reacții morale, de la compasiune la dispreț, provocând o participare afectivă specifică, de la zâmbet la râsul cu hohote.” (Dicționar de termeni literari).

În antichitate, specia era definită prin contrast cu tragedia, insistându-se asupra caracterului obișnuit al faptelor și al oamenilor prezentați, spre deosebire de evenimentele pline de măreție și de caracterul nobil – din punct de vedere social și moral – al personajelor tragice. În viziunea lui Aristotel, comedia este „imitația unor oameni neciopliți, nu însă o imitație a totalității aspectelor oferite de o natură inferioară, ci a celor care fac din ridicol o parte a urâtului. Ridicolul poate fi definit ca un cusur și o urâtenie de un anumit fel, ce nu aduce durere, nici vătămare; așa cum masca actorilor comici este urâtă și frământată, dar nu până la suferință.”

Cu o bogată ilustrare în cultura universală, fapt ce întărește spusele lui François Rabelais, potrivit căreia „râsul este propriu omului”, comedia și-a inventat numeroase subspecii: de situații, de moravuri, „de caracter, de intrigă, de salon, ori bulevardieră (vodevilul), cea eroică sau tragică, dar și cea grotescă, satirică ori amară; așadar o categorie estetică la fel de diversă ca viața însăși. Râsul este arma imbatabilă a spiritului omenesc împotriva ridicolului, a derizoriului, a grotescului, a absurdului din sfera socială, îndeosebi. Prin umor, ironie, sarcasm, după împrejurări, comedia biciuiește vicii și moravuri, urmărind corijarea sau extirparea lor.

Referințe critice

„Caragiale e privit ca adevăratul întemeietor al teatrului de satiră social. Poate cel mai de seamă... Înzestrat cu o reală putere de observație a contrastelor dintre formă și fond, cu un mare talent de a proiecta subspecia scenică de tipuri, care, printr-o unitate sufletească, energică și expresivă, au devenit simboluri ale mentalității unei întregi clase sociale din epoca noastră de prefacere...” **Eugen Lovinescu**

„Lucrarea domnului Caragiale este originală: comediile sale pun pe scenă câteva tipuri din viața noastră socială de astăzi și le dezvoltă cu semnele lor

caracteristice, cu deprinderile lor, cu expresiile lor, cu tot aparatul înfățișării lor în situațiile anume alese de autor...În acest caleidoscop de figuri, înlănțuite în vorbele și faptele lor spre efecte de scenă cu multă cunoștință a artei dramatice. Caragiale ne arată realitatea din partea ei comică”.

Titu Maiorescu

„Caragiale are o dublă intuiție a individului: a categoriei lui sociale și sufletești. Această sinteză constituie rezistența operei lui. Comedia de moravuri se împletește cu aceea de caracter”. **Pompiliu Constantinescu**

„Caragiale se consacră în exclusivitate teatrului, realizând un număr de comedii care au rămas până astăzi cele mai importante din întreaga literatură română”. **Florin Manolescu**

„Nici un scriitor român nu a surprins cu atâta acuitate ca autorul **Scrisorii pierdute** fenomenul social-politic din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea”. **Liviu Călin**

BARBU ȘTEFĂNESCU DELAVRANCEA **(1858 - 1918)**

„Din opera clasicului Delavrancea se desprinde o puternică dragoste de popor și un patriot robust.” **Constantin Ciopraga**

Barbu Ștefănescu Delavrancea (n. 11 aprilie 1858, București, d. 29 aprilie 1918, Iași) a fost un scriitor, orator și avocat român, membru al Academiei Române și primar de București. Este tatăl pianistei și scriitoarei Cella Delavrancea, precum și al arhitectei Henrieta (Riri) Delavrancea, una dintre primele femei-arhitect din România.

S-a născut la 11 aprilie 1858, în mahalaua Delea-Nouă, din bariera Vergului, București, mezinul unei familii modeste. Tatăl, Ștefan „căruță-goală”, pe numele adevărat Ștefan Tudorică Albu, era descendent din familia unor ciobani vrânceni, „strămutat în marginea Bucureștilor, în căutarea unei munci mai rodnice”, devenind căruțaș de grâne pe traseul București-Giurgiu și „staroste al cărăușilor din barieră”. Tatăl lui Delavrancea a fost împrăștiat la Sohatu-Ilfov, ca urmare a legii rurale elaborate de Cuza-Vodă și M. Kogălniceanu: „Eu nu pot

să uit că sunt copilul țaranului clăcaș împroprietărit la '64 ... Străbunii mei se pierd în haosul iobagilor, suferind cu ceilalți țărani deopotrivă și lipsa, și foamea, și năvălirile ...". Mama lui Barbu, Iana (Ioana sau Ana), era „fiica văduvei Stana din Postrăvari, sat locuit de clăcași, de pe moșia familiei Filipescu”.

Primii ani de viață și-i petrece în ulița Vergului, în tovărășia tatălui, ajuns la aproape 70 de ani: „Mi-aduc și acum aminte (aș fi mulțumit dacă n-ar fi decât o amintire) cum mă agățam de scurteica lui lungă și îmblănită cu mârșă neagră și-l linguseam și-l mângâiam pe obraji și pe pletele-i rotunjite ca să mă ia în căruță”.

Părinții îl dădură în primire diaconului Ion Pestreanu de la Biserica Sf. Gheorghe Nou, „să-l învețe slovele noi și să citească”. În clasa a II-a (1866) intră elev la Școala de Băieți Nr. 4, unde îl are învățător pe Spirache Danilescu, „om luminat”, urmând ca în anul următor să treacă la Școala Domnească, pentru clasele a III-a și a IV-a. Studiază cu învățătorii E. Becarian și Ion Vucitescu, în condițiile de rigoare ale internatului și ale școlii vechi în care se practicau pedepse aspre. În registrele matricole era trecut numele de Ștefănescu Barbu.

După cele patru clase primare, Barbu este înscris, după un an, ca bursier la Liceul „Sf. Sava”, învață cu cei mai de seamă profesori ai Capitalei din acea vreme (D.A. Laurian, Anghel Demetriescu, Vasile Ștefănescu), fiind remarcat pentru talentul și capacitatea sa de asimilare. Atmosfera din internatul de la „Sf. Sava” și imaginea adolescentului vibrând de pasiune vor fi evocate în nuvela *Bursierul*. Din această perioadă (1876-1877) datează și primele lui încercări literare. Din 1877 devine student la Facultatea de Drept.

Adevărata „*producție poetică a liceanului*” poate fi identificată mai târziu, în 1878. După ce începe să publice versuri în ziarul *România liberă*, în 1878 publică primul său volum, placheta de poezii *Poiana lungă. Amintiri*, semnată doar cu prenumele Barbu, în tradiția poeziei din primele decenii ale veacului, cu o bună primire din partea criticii, în revistele *Viața literară*, *România liberă*, *Familia*. În 1882, Barbu Delavrancea își trece examenul de licență la Facultatea de Drept din București, cu teza de licență în drept *Pedeapsa, natura și însușirile ei*, pe care o publică în același an, semnată Barbu G. Ștefănescu. Gheorghe era bunicul dinspre partea tatălui: „*Gheorghe Tudorică Albu din Sohatu*”.

Scriitorul își va semna operele cu varianta definitivă Barbu Delavrancea (ortografiată la început „*de la Vrancea*”, după acel ținut de mare originalitate etno-culturală, de care scriitorul se simțea foarte legat sufletește). În perioada 1880–1882, Barbu Ștefănescu publică în *România liberă* foiletoanele intitulate *Zig-Zag*, semnând cu pseudonimul Argus. De acum datează și debutul propriu-zis al scriitorului ca nuvelist,

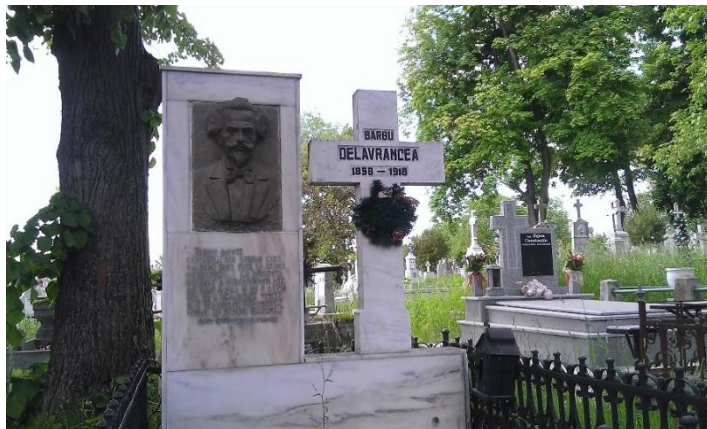
cu *Sultănică* (România liberă, 9-15 martie, 1883), semnată Argus. După un scurt popas la Paris (1882–1884), pentru a-și desăvârși studiile juridice, Delavrancea publică în 1885 volumul de nuvele *Sultănică*.

Prozator și dramaturg, gazetar, avocat și orator, cu vocația perceperii evenimentelor

politice și culturale în cele mai profunde sensuri ale acestora, lansat în politică, ajunge în 1899 primar al Bucureștilor. Rămâne în literatură, însă, întâi de toate prin Hagi-Tudose și prin trilogia dramatică moldovenească.

La 12 mai 1912, ca o apreciere a întregii sale activități de prozator și dramaturg, scriitorul este ales membru al Academiei Române, urmând să rostească, peste un an, alocuțiunea omagială. În ședința festivă în fața plenului întrunit la 22 mai 1913, Delavrancea rostește discursul *Din estetica poeziei populare*, care va avea un ecou deosebit în lumea literară. În presa timpului sunt reproduse ample fragmente, evidențiindu-se forța inedită a scriitorului de a argumenta întreaga complexitate a creației populare. Mulțumind cu modestie membrilor înaltului for cultural, autorul dramei *Apus de soare* apreciază activitatea literară a altor colegi de generație.

La 29 aprilie 1918 scriitorul moare la Iași și este înmormântat la Cimitirul *Eternitatea*.

Mormântul lui Barbu Ștefănescu Delavrancea din Cimitirul „Eternitatea”, Iași, România

APUS DE SOARE

Scena I

DOAMNA MARIA, IRINA, REVECA, OANA.

IRINA: Culcă-te, frumoasă doamnă, n-ai închis ochii toată noaptea...

REVECA: Măcar un ceas, doamnă.

DOAMNA MARIA: Să-l fi văzut, o! Irino! Cu ce foc vorbea ascunzându-și durerile... Părea un sfânt!... Că câtă lepădare de sine și-a scos mantia domnească și-a pus-o pe umerii lui Bogdan... A târât pe Bogdan pe tron, a îngenuncheat, a dat să-i sărute mâna... Și s-a rostogolit... O!...

IRINA: Osteneala, măria-ta.

REVECA: De când se-ntoarse din pustia de Pocuția...

DOAMNA MARIA: Sât... Să nu te auză că vorbești așa.

OANA (se duce în vârful picioarelor la pat): Doarme domnul, doarme.

IRINA: E zobit de osteneală.

REVECA: A adormit? Se face bine.

DOAMNA MARIA: Să te-auză Maica Domnului! (S-aude gemând. Doamna Maria se duce binișor la pat.)

OANA: Doarme?

DOAMNA MARIA: Doarme, bogdaproste!

IRINA: Odihnă sufletului fără odihnă!

DOAMNA MARIA: De două nopți n-a dormit așa de liniștit. Cum ațipea, lega vorbe fără șir cu unele gânduri întunecate... A! Paharnice, vrei ipitropie la scaunul Moldovei... Și ieri, toată vremea cu ochii la paharnicul Ulea... O fi ceva... Ce să fie?...

REVECA: Nu e nimica...

IRINA: Ca omul bolnav...

DOAMNA MARIA (se duce la fereastră): Și ce bucurie!...

Păsările au început cu limbuția lor... Cucul s-aude cântând... Soarele răsare aurind munții... Cerul senin... Și Ștefan zace... Ce nepăsare! (Plânge năbușit).

IRINA: Culcă-te, frumoasă doamnă!

REVECA: Ei, da, da...

DOAMNA MARIA: Fie... În odaia d-alături... Rămâi tu, Oană... Cum s-o scula să-mi dai de veste... Auzi?

OANA: Da, doamnă.

DOAMNA MARIA: Mititica, cum se cunoaște că n-a dormit... (Ies pe ușa din dreapta).

Scena II

OANA, ȘTEFAN, într-un vestmânt de borangic.

OANA: Dă-i, Doamne, somn dulce și mai dulce, ca la un copil de țâță scaldat și primenit!... Ce zile posomorâte și ce nopți lungi... Toată noptica m-am rugat... Să vedem ce face... (Se duce binișor la pat și desface perdelele.) A!...

ȘTEFAN: Ce, te-ai speriat, Oană?... Dă perdelele într-o parte...

OANA: Credeam că dormi, doamne, credeam că dormi...

ȘTEFAN: Vino-ncoa... Așaaa... (Oana îngenunche lângă pat.) Așaaa...

OANA: Credeam că dormi...

ȘTEFAN: Dormii, ș-am să dorm, ș-am să dorm... Doamna?

OANA: Acum ieși. Nu crez să-și fi scos haina... (Se scoală.) Mi-a zis s-o vestesc.

ȘTEFAN: Lasă, Oană, pe biata doamnă să se întinză oleacă... Pe doftori până i-am făcut să iasă... În curând au de lucru... Oană, ție nu-ți place să vorbești cu mine?

OANA: Stăpâne...

ȘTEFAN: Nu, băbătie, nu așa... Aci... Da...

OANA: Cum vrei, măria-ta...

ȘTEFAN: Vreau să vorbim... Mult... Mult...

OANA: Cum vrea măria-ta, așa vreau și eu... Voința măriei tale nu-mi dă pas să voiesc altfel... Și mi-e așa de drag!

ȘTEFAN: Ce ți-e așa de drag?

OANA: Când simț că-ți fac plăcere... Când îmi zici cum îmi zici...

ȘTEFAN: Băbătie?... Oh!... Nimic...

OANA: Ah!

ȘTEFAN: Ce?... Boala mea?... Nu, n-am să mai bolesc multă vreme...

OANA: De ce?

ȘTEFAN: Cum de ce?... Nu vrei să-mi treacă?...

OANA: O! Ba da!... Dar măria-ta ai zis tocmai de la lingurea... N-am să mai bolesc multă vreme... Că... (Oana se șterge la ochi.)

ȘTEFAN: Mie nu-mi plac...

OANA: Nici mie... Iacă așa, ca o proastă...

ȘTEFAN: Î... Î... Să te sărut...

OANA: Aș vrea...

ȘTEFAN: Ce?

OANA: Să te faci la loc, să-ncalici pe Voitiș...

ȘTEFAN: Da, da, pe Voitiș...

OANA: Și să te duci, să te duci, și să te-ntorci iarăși biruitor ca totdeauna...

ȘTEFAN: Să mă duc, să mă duc și să mă-ntorc iar pe Voitiș...

OANA: Iar... În fiecare zi de la Dumnezeu, noi, fetele, vorbim de biruințele măriei-tale, parcă am spune niște basme vechi...

ȘTEFAN: Da, da... Mâna și piciorul ăsta blestemat...

OANA: Nu zice așa, măria-ta... De multe ori mă gândesc că de ce nu fusei eu un băiat... Nu m-aș fi dezlipit de măria ta... P-un cal ca un zmeu... C-un paloș ca o limbă de foc... Și mi-ai fi zis: Ioane... Vezi bulucul cela? Să nu mai fie! Și unde m-aș fi săltat în scări, și m-aș fi făcut nevăzut, și m-aș fi întors nădușală și sânge, și aș fi zis: Nu mai sunt, măria ta!... Ba uneori visez... Dacă...

ȘTEFAN: Oană, ce suflet e-n tine!

OANA: Se vede că tata cine-o fi fost a fost ostaș.

ȘTEFAN (se scoală într-o rână): Da... Și ce ostaș!

OANA: L-ai cunoscut?

ȘTEFAN: Firește!... Era un om... De măsura mea... Cu mustăți aduse... Tocmai ca mine... Cu părul alb... Asta... Nu... Cu părul cărunt și-l purta lunguleț... Ca și mine...

OANA: Bietul tata! Și cum a murit?

ȘTEFAN: Rănit la picior... Ca și mine... Ce fulgere...

OANA: Nu fulgeră, măria-ta...

ȘTEFAN: Ca și mine... Dă-mi un pahar cu apă...

OANA: Mă duc s-aduc proaspătă de la izvor... (Iese prin stânga).

ȘTEFAN: Ăstor copii nu le-am spus... Păcat!... Și mi-e așa de dragă ca ochii din cap... Î... Și poate să mă duc călare pe Voitiș... E sângele meu în ea... Să-i mărturisesc barim ca-n vis, până mai e vreme... (Se aude Oana suind repede scările.) În inima mea, ca o dulce moleșeală... (Oana vine c-un urciore de argint. Ia paharul de alabastru și toarnă de sus).

OANA: Ce rece și limpede e!

ȘTEFAN: Limpede ca privirile tale, ca sufletul tău, ca vorbele tale... Numai că privirile, sufletul și vorbele tale sunt calde ca lumina soarelui de dimineață...

OANA: O! Măria-ta!

ȘTEFAN: Paharul!...

OANA: Dar nu bea repede... E prea rece...

ȘTEFAN: Nu... (Ștefan bea și începe să caște.) Mi-e somn... Îmi cad pleoapele... Oană... (Oana vrea să tragă perdelele.) Nu... Parcă aș fi un osândit... Doftorii se vede vă mi-au dat un aromitor... Du-te la fereastră, Oană... (Cască.) Deschide fereastra... Aerul bun, dimineața... Soarbe-l pe gură... Răsuflă bine... (Cască, se face că adoarme, apoi începe să vorbească ca-n vis, rar și cu glasul schimbat.) O!... Ce?... Nu vreau...

OANA (sare de la geamuri): Măria-ta!

ȘTEFAN: ...Pe valea unde se-ntinde umbra norilor ca un oghial

OANA: A adormit? Așa de repede? Ca un copil la sânul mă-sei... Visează...

ȘTEFAN: ...Zidăria cenușie... Departe... Castelul meu din Hârlău...

OANA: L-am turburat cu vorba mea, ca o seacă... Ce să fac? Îl iubesc așa de mult... Aș vrea să fiu pielea de urs pe care calcă, vesmintele cu care se-mbracă, sabia de care nu se desparte...

ȘTEFAN: ...E de mult... Nu... Răreșoia... Cânta de te slăvea cântece bătrânești... Tot am uitat... Peste câteva luni născu o fată... Da... Eu... Ștefan... Tatăl bun al ei...

OANA: De multe ori visezi ce cu gândul n-ai gândi.

ȘTEFAN: ...La doi ani o iau ș-o aduc la curte... Mărturisesc doamnei... Cum e ea bună... O crește ș-o îngrijește ca pe copilul ei...

OANA: Ce Dumnezeu!

(Să uită lung la Ștefan). Răsuflarea grea... Doarme...

ȘTEFAN: ...N-a înțeles... De unde?... Se face mare... Ochii verzi, părul rotunjit pe spate și galben ca spicul copt... Oana!...

OANA: Poruncă, măria-ta! O! Cum mi se bătu inima! Îmi vine să-l deștept. Mâinile mi s-ar topi ca ceara... În vis multe spune omul...

ȘTEFAN: ...Mângâierea mea... Rodul meu din urmă... Visul meu... Căci nu i-am spus... Poate să mor...

OANA (se închină): Ferească Maica Domnului de jaful tătarilor și de moartea voievodului nostru!

ȘTEFAN: ...Pe umărul stâng are un luceafăr... Semn că este ea...

OANA: Doamne!... Doarme... Visul lui mă arde... Mâna dreaptă îmi furnică... Ochii verzi, părul rotunjit, doi ani, crește la castel, nu i-am spus... E vis?... N-am voință... Și-n vis vorba lui e poruncă... Să caut... Să mă uit... Ah! Rupeți-vă, încheietori, dacă nu vă desfaceți... Oh! D-aia îl iubeam, nu ca roabă, ci ca copil!... (Ș-acoperă ochii și plânge năbușit.)

ȘTEFAN: Î... Î... Î...

OANA: Ce, măria-ta?

ȘTEFAN: Ah! Ce vis frumos... Ș-odată într-unul urât!... Cum mi se bate inima... Apă... Apă...

OANA: Apă, doamne! Bea apă, să-ți treacă!

ȘTEFAN: Oană, Oană! Vino încoa, aici... (Îi ia capul în mâini, o privește țintă și lung și-o sărută de mai multe ori, pe păr, pe obraji, pe frunte.) Ai înțeles, Oană?...

OANA: Da, măria-ta! (Îi curg lacrămile.)

ȘTEFAN: Nu plânge...

OANA: Nu plâng... Sunt fericită și nefericită... Fericită de vis, nefericită că suferi așa de mult...

UN CURTEAN: Rareș vrea să intre cu d-a sila... I-am spus...

Scena III

ȘTEFAN, OANA și PETRU RAREȘ, prăfuit și noroit.

PETRU RAREȘ (vine din stânga): Doamne!

ȘTEFAN: O! Rareș, ești ca un câine scăpat din jujău... O! Ho!

PETRU RAREȘ: M-a dus iubirea ca vântul și m-a întors grijea ca gândul. Am trecut râuri iazuri, mocirle, viroage. N-am ocolit nici deal, nici vale. Mi-a plesnit calul, am prins altul... Al cui o fi? Nu știu. Ș-am ajuns.

ȘTEFAN: Tot?

PETRU RAREȘ: Tot, măria-ta!... Oană, să mă iubești ca pun frate.

OANA: Cum ți-am spus, Rareș.

PETRU RAREȘ: C-a p-un frate bun, din aceeași mamă și din același...

OANA: Cum?

PETRU RAREȘ: Din aceeași mamă...

OANA: Da, frate... (Se îmbrățișează.)

ȘTEFAN: Două ramuri ale aceluiași stejar bătrân! Rareș, grozav te așteptam... Ai! Ai!...

OANA: Ce?

ȘTEFAN: Nimic... (lui Rareș) Na. Ia cartea asta. Bag-o în sân. Ia seama la pecetie. Pune caii la un olac Alege unul bine ferecat. Și la drum. Zi și noapte. Schimbă caii din popas în popas. Și să nu te oprești decât în Țarigrad. Acolo s-o dai în mână marelui vizir. Și să vestești tuturor să nu uiți pe Ștefănel al răposatului Alexandru că ieri am pus pe Bogdan în scaunul Moldovei și azi, 2 iulie, se strâng glasurile țării să-l aleagă și mitropolitul Gheorghe să-l ungă.

PETRU RAREȘ: Da?

ȘTEFAN: De ce te uiți așa?

PETRU RAREȘ: Poi...

ȘTEFAN: Poi?

PETRU RAREȘ: Măria-ta...

ȘTEFAN: Nu vezi suflarea mea? Nu simți încheieturile mele?... Cum să le simți... Ai!... Ai auzit pe Ștefan văietându-se vreodată?

PETRU RAREȘ: Nu, măria-ta...

ȘTEFAN: L-ai văzut vrodată lungit în pat?

PETRU RAREȘ: Nu, măria-ta...

ȘTEFAN: Mi-a venit veleatul... O tărie mai am: să nu-mi ascunz sfârșitul... (Oana plânge năbușit.) Ah! Oană, Oană... Vino încoa... Trăiește trăiește moș Ștefan... Rareș, ca vântul!

PETRU RAREȘ: Ca vântul!

Scena IV

ȘTEFAN, OANA, un PIETRAR.

UN CURTEAN: Meșterul pietrar...

ȘTEFAN: Cine?... Să intre... Piatra care s-acopere ce a mai rămas din deșertăciunea omului...

OANA: Deșertăciunea omului?

ȘTEFAN: Deșert ca merticul cu boabe când ai golit merticul...

OANA (se silește ca să-l înțeleagă): Când ai golit merticul?

ȘTEFAN: N-ar fi totuna... Sunt deșert, dar de deșertăciuni niciodată n-am fost plin.

MEȘTERUL PIETRAR: Doamne, iacă ce-am făcut!

(Desfășură un pergament.)

ȘTEFAN: Tu?

MEȘTERUL PIETRAR: Din câte mi-ai spus, măria-ta.

ȘTEFAN: Slovele prea mari și prea mic chenarul.

MEȘTERUL PIETRAR: Să sporesc chenarul.

ȘTEFAN: Piatra e mărginită de... (Ș-arată.) Dacă sporești chenarul în măsura slovelor ca să mărești... (pe furiș de Oana) tocmai când... Ai!... Se micșorează... Să se ducă din el ceea ce a fost silnic cuprins și abia așteptată să izbucnească slobod... El... Ai...! Dar nu eu... Dacă mărești piatra, se supără cei din dreapta și cei din stânga... Acolo sunt toți deopotrivă...

OANA: Cine se supără?

ȘTEFAN: Meștere, păstrează măsura. N-am vrut un lucru uimitor, ci cumpănit. Nu-ți dau pe mână sufletul, ci trupul. (Meșterul pietrar iese prin stânga.)

OANA: Trupul?

ȘTEFAN: Cum? Să-i dau lui să-mi împodobească sufletul?

OANA: Sufletul? Dar ce om ar mai născoci când Dumnezeu n-a mai avut ce dărui?

ȘTEFAN: Taci... Simt ce e durerea...

Scena V

ȘTEFAN, DOAMNA MARIA, îmbrăcată în alb, și OANA.

DOAMNA MARIA (vine din dreapta): De mult te-ai deșteptat? M-ai păgubit într-o clipă cu ce nu mi-ar da veacurile...

ȘTEFAN: Care veacuri, buna mea Marie? Ale trecute sau ale ce vor veni? Din ale trecute ai ieșit, nu puteai pierde din ceea ce n-ai învățat. Cele viitoare? Care înțelept nu va zice cu ecleziasticul: o sută de ani ca ziua de ieri? Oană... Un pahar de apă... O... O... O!... Așa-mi placi, Mario!

DOAMNA MARIA: Ce te-a durut, măria-ta?

ȘTEFAN: Pe mine? Tot... Pe mine? Nimic.

DOAMNA MARIA: Ți-e cald?

ȘTEFAN: Nu.

DOAMNA MARIA: Ți-e frig?

ȘTEFAN: Nu.

DOAMNA MARIA: Cum te simți?

ȘTEFAN: Ca doi oameni care ar ieși din același om. Unul rănit, celălalt mândru. Mi-e milă de cel rănit, mă duc după cel mândru...

Scena VI

Cei de sus. Hatmanul ARBORE, postelnicul TOADER vin din stânga.

HATMANUL ARBORE: Ce mai faci, măria-ta?

ȘTEFAN: Ce mai face paharnicul Ulea?

HATMANUL ARBORE: El? Sănătos.

ȘTEFAN: Adevărat? E mai bolnav ca mine.

POSTELNICUL TOADER: Mai mult se făcea...

ȘTEFAN: Ieri? Nu se făcea, se pregătea să facă... Umbla încet să nu-l simță nimenea... Cum vi se pare vorba lui?

HATMANUL ARBORE: Nu i s-aude glasul. Şopteşte, nu vorbeşte.

ŞTEFAN: Şi ce şopteşte?

HATMANUL ARBORE: Nimicuri.

OANA: Nimicuri?

ŞTEFAN: Dar ce şopteşte, Oană?

OANA: Ştiu eu, măria-ta?

*Scenă din filmul „Apus de soare” în regia lui Dan Piţa,
Teatrul Naţional din Bucureşti, 2004*

ŞTEFAN: Fireşte că tu nu ştii, cum e firesc să ştie portarul Sucevei...

HATMANUL ARBORE: Ce să ştiu, măria-ta?

ŞTEFAN: Luaţi seama la Ulea, la Drăgan şi la Stavăr... Bogdan ce face?

POSTELNICUL TOADER: Împotriva voinţei lui, ceea ce ia poruncit măria-ta.
Scrise lui Vladislav.

ŞTEFAN: Eu nu dau porunci domnului meu...

DOAMNA MARIA: Dar fiului tău?

ŞTEFAN: Până ieri, el asculta, de ieri încoace eu ascult...

POSTELNICUL TOADER: Au să vie doftorii, măria-ta.

HATMANUL ARBORE: Şi noi...

ŞTEFAN: O să s-adune ţara, şi voi slujiţi domnului, nu omului, lui Bogdan, nu lui Ştefan... Să nu se ţeasă vro urzeală...

HATMANUL ARBORE: Împotriva cui?

ŞTEFAN: Împotriva voinţei mele de când eram domn...

HATMANUL ARBORE: Voinţa ta, doamne? Ca apele Ceahlăului când se umflă primăvara. Ce zăgaz n-ar rupe? Cine să puie piepturile?

ȘTEFAN: Ulea... Drăgan... Stavăr...

HATMANUL ARBORE: Dar n-a ruginit sabia care a slujit lui Ștefan!

ȘTEFAN: Ho! Domol, Arbore... Domol... Vârâți-vă printre cei ce se adună și spuneți că voința mea e să nu curgă sângele pe locașul meu ohavnic ... (Ies Arbore și Toader prin stânga.)

OANA (lui Arbore): Temeți-vă de oamenii care șoptesc.

Scena VII

ȘTEFAN, DOAMNA MARIA, OANA, clucerul MOGHILĂ, doftorul CESENA, doftorul KLINGENSPORN și doftorul ȘMIL cu niște legături în mână. Toți intră prin dreapta.

ȘTEFAN: Sunteți căteșitrei? Să cunoaște că v-ați culcat târziu...

DOFTORUL ȘMIL: Și după ce s-ar cunoaște, măria-ta?

ȘTEFAN: Ochii trași... O! O! O!... Șmil... Parcă un zugrav ți-ar fi încondeiat chipul... Ca un mucenic...

DOFTORUL ȘMIL: Ca un mucenic? Eu? Ca un mucenic?

CLUCERUL MOGHILĂ: La măria-ta, nu se cunoaște.

ȘTEFAN: Nu se mai cunoaște... Nu te gândi la zilele d-acuși, ci la întruchipările de mai-nainte...

CLUCERUL MOGHILĂ: Totdeauna, ai fost ca totdeauna!

ȘTEFAN: Acu, ca niciodată... Șmil, dar ce sunt fașele acelea?

DOFTORUL ȘMIL: Astea? Pentru un copil sau pentru un om mare...

ȘTEFAN: A?... Pentru un bătrân căzut în copilărie... A?

DOFTORUL ȘMIL: Care bătrân? Care copil?

ȘTEFAN: Ho! Șmil... Uită-te bine...

DOFTORUL ȘMIL: Iacă mă uit...

ȘTEFAN: Și nu-i vezi?

DOFTORUL ȘMIL: Ce să văz?

ȘTEFAN: N-ai dormit bine, Șmil...

ȘTEFAN: Iacă bătrânul... Iacă și copilul... Un copil parcă ar fi al meu... Parcă... (Îi bagă mâna prin păr.) De mătase... Învolt... Ca un fum cald prin care ar trece razele soarelui...

OANA: Și ce vor doftorii, măria-ta?

ȘTEFAN: Vor să te sărut... (O sărută.) Nu-i așa Șmil?

DOFTORUL ȘMIL: S-o săruți? La asta mă gândeam!

ȘTEFAN: Mario... Oană... (oftează lung)... Ieșiți... Vă chem eu...

DOAMNA MARIA: Ah!

Scena VIII

ȘTEFAN, clucerul MOGHILĂ, doftorul KLINGENSPORN, doftorul ȘMIL.

ȘTEFAN: Gata?

DOFTORUL CESENA: Si, ilustrissime.

DOFTORUL ŞMIL: Gata?... Aproape gata... Dacă mi-ai da voie... Să stai așa... Cu fața în jos... Așa. Și dacă mi-ai da voie, să trec pe sub măria-ta fașa asta...

ŞTEFAN: O! Ho! Ho!... Dacă mi-ai da voie, ș-un laț de gât... Glumiți, Şmil...

DOFTORUL ŞMIL: Să glumim? E vreme de glumă? Și cu măria-ta?

ŞTEFAN: Desfă, Şmil! Ştefan al Moldovei n-are nevoie să fie legat! (Doftorul Klingensporn aduce un mangal. În foc, fiare cu mânerul de lemn.)

DOFTORUL ŞMIL: Să fie legat? Dar când vom trece cu para focului în sus și în jos, ca să ardem bine... Cum să nu sară-n sus măria-ta?

ŞTEFAN: Vreau! (Doftorul Şmil îi desface legăturile. Ştefan își întoarce privirile spre icoană.) Vedeți?... Nici o legătură... A răbdat piroanele... A ridicat ochii-n sus și-a zis Iartă-i pe ei, Doamne, că nu știu ce fac! Și el a răbdat pentru alții, și eu să nu rabd pentru mine? (Se închină, apoi se așează cu fața în jos.)

CLUCERUL MOGHILĂ: O!

ŞTEFAN: Aide! (Scena se petrece după perdele.)

DOFTORUL KLINGENSPORN: Acum încleștează mâinile.

ŞTEFAN (în torturi): Otce naș ije esi na nebeseh...

Tatăl nostru carele ești în ceruri, sfințească-se numele tău... Vie împărăția ta... Fie voia ta... Precum în cer și pre pământ... Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi... Și ne iartă nouă datoriile noastre, precum și noi iertăm datornicilor noștri... Și nu ne duce pre noi întru ispită... Ci ne izbăvește de cel viclean... Că a ta este împărăția și puterea... Și mărirea... Și mărirea... Și slava în veci... Și puterea...

CLUCERUL MOGHILĂ: O! Părintele nostru!

ŞTEFAN: ...Și ne izbăvește de cel viclean...

DOFTORUL ŞMIL: O! Minunat om!

DOFTORUL CESENA: Gesù Maria

ŞTEFAN (se aude ca din depărtare): Petru Aron... La Răuseni... Întinse cursă fratelui său, tatălui meu Bogdan... Și când îl străpunse, Bogdan îi zise... Câine, ce-ai făcut pe fratele tău... Și când își dete sufletul strigă... A! A! O! O!

Scena IX

Cei de sus, DOAMNA MARIA, OANA, IRINA, REVECA vin din dreapta. La intrarea din stânga apare o clipă paharnicul ULEA și stolnicul DRĂGAN.

DOAMNA MARIA: Ştefan... Ce e, Ştefane?...

OANA: Măria-ta... Ce e, măria-ta?

PAHARNICUL ULEA: Ca și mort... La lucru...

DOAMNA MARIA: E cald... (Îi pipăie mâinile și le sărută.) N-a murit...

OANA (doftorilor): Nu e așa că nu moare, că nu moare...

DOFTORUL ŞMIL: Nu moare... Are atâtea puteri... Așa un suflet, Doamne...

DOAMNA MARIA: Cum îi picură nădușelile pe pernă... Ce mult a suferit...

*Scenă din filmul „Apus de soare” în regia lui Dan Pița,
Teatrul Național din București, 2004*

(Reveca și Irina, la iconostas, zic rugăciuni.)
DOFTORUL ȘMIL (lui Klingensporn): Ai ars tot?
DOFTORUL KLINGENSPORN: Tot ce era de ars.
DOFTORUL ȘMIL: Scapă... (Doftorul Klingensporn și doftorul Cesena dau din cap.) Ce? Nu?
DOFTORUL CESENA: Si, signore.
DOFTORUL ȘMIL: Când s-o deștepta... Oleacă de vin... (Oana se repede și aduce vin.) Așa, un vin tare, să puie la inimă...
DOFTORUL KLINGENSPORN: Și liniște, liniște... Dumnezeu va face și minunea asta...
OANA (turnând vin în paharul de alabastru, îi tremură mâna): E cotnar... D-ăl care-i place măriei-sale... (S-aude tumultul în depărtare.)
DOAMNA MARIA: Tocmai acum? Mâine nu s-ar putea?
CLUCERUL MOGHILĂ: Cum? Să ieșim din cuvântul lui?... Unde se află...
DOAMNA MARIA: Ce strigă?
CLUCERUL MOGHILĂ (ascultă): Nu s-aude.
ȘTEFAN (în toropeală): Mai repede... Arde... O! O! Flăcări...
DOFTORUL ȘMIL: Unde e paharul?
OANA: Iacătă-!
ȘTEFAN (se mișcă): Ce foc! O! O! (Tumultul s-aude din când în când.)
DOAMNA MARIA: Foc nestins!
ȘTEFAN (se întoarce, deschide ochii, se uită la toți): Maria... Oana... Șmil... N-am murit?
DOAMNA MARIA: Nu... Nu... (Plânge și-i sărută mâinile.)
ȘTEFAN: Atunci, de ce plângi?

DOFTORUL ŞMIL: Măria-ta, niţel vin...

ŞTEFAN: Şmil... (Un zâmbet dureros. Soarbe vinul.) Aaah! Dar ce mă arde așa? Că bine ziceţi... Ce e focul ăsta pe lângă focul de pe inima mea... Ia! (S-aude tumultul mai limpede.) Ce?... N-auz bine? Ba, auz... Ce strigă?

CLUCERUL MOGHILĂ: Aleg pe Bogdan, măria-ta.

ŞTEFAN: Î... Î... Î... Parcă ş-un alt nume... Nu strigă toţi la fel... Cine să trăiască? (Se scoală pe jumătate.) Cine să trăiască?... Ştefan? Eu? Fiul cui?... Nepotul cui... Moghilă, vezi ce strigă... (Moghilă se duce la fereastră şi se întoarce schimbat la faţă.) Spune-mi vorba care ar ucide pe oricare altul în locul meu... Ce?...

CLUCERUL MOGHILĂ: Nedesluşit... Mă repez să aflu... (Iese repede prin stânga.)

DOFTORUL KLINGENSPORN: Orice mişcare...

DOFTORUL ŞMIL: E moartea!

DOAMNA MARIA: Auzi, măria-ta!

ŞTEFAN: N-auz... S-a potolit... Iar încep?... A... A... A... A!... (S-aude glasul lui Ulea cerând domn pe Ştefăniţă.) Daţi-mi... Ah!... Daţi-mi...

DOFTORUL ŞMIL: Ce faci... (Toţi îl înconjoară d-aproape.)

DOFTORUL CESENA: Nu!

DOAMNA MARIA: Nu!

OANA: Ah! Nu!

REVECA: Nu!

IRINA: Nu!

DOFTORUL KLINGENSPORN: A! Nu!

ŞTEFAN: Toţi, duşmani?... Şi tu, Oană?... (S-aude din nou strigând pe Ştefăniţă. Se ridică în picioare.)

DOAMNA MARIA: Nu... Nu te duce...

ŞTEFAN: Tu să schimbi ce-mi este scris... Oană! Sabia... Sabia... C-am să judec!... (Oana îi dă sabia.) Ştefan, nu Ştefăniţă... Viu, viu, numaidcât! O! Ho! Ho! Să se împlinească legea!... (Ştefan pleacă repede şi, şchiopătând mai greu, iese prin stânga.)

DOAMNA MARIA (târându-se în genunchi): Ah! Nu! Nu te duce! (Se ridică în picioare şi fuge la fereastră.) A!... Se duce ca un vifor... Ca un taur îndârjit în mijlocul mieilor!

DOFTORUL ŞMIL: S-a sfârşit! Păcat!

DOAMNA MARIA: Ah! Doamne!

OANA: N-a picat?

DOAMNA MARIA: Da... Păcătosul...

OANA: Un munte i-ar fi stat în faţă!

DOAMNA MARIA: Spune poporului ceva... (S-aude: Să trăiască Bogdan!) Se cutremură... Se întoarce... Vine... (Toate izbucnesc în plâns.)

Scena X

ȘTEFAN se oprește pe treptele intrării, cu părul în neorânduială, tulburat, ca un halucinat. De pe sabia curge sângele. Toți fac câțiva pași spre el și se opresc încremenți de durere și de spaimă.

ȘTEFAN: O! Cine vrea pe Ștefăniță, nepotul răposatului domn al Moldovei?... Cine a zis că sunt bătrân și bolnav?... Pe Ulea l-am măsurat cu privirea... Murise înainte d-a-l izbi!... Picăturile astea sunt calde... În fiecare ostaș e o fiară!... Iată-l... Pândește călare... Calul îi tremură și joacă... Bagă pintenii până la rădăcină... Chiuiе de-nfioară valea Racovățului... Unde e mai greu, acolo cade... Un leu în mijlocul dihorilor... Zboară capetele până nu mai simte mâna din umăr... Când mă văzu, își cuprinse fața cu amândouă mâinele, și eu cu amândouă o învârtii, și trecu prin el ca printr-un aluat ce se dospește... Dumnezeu să-l ierte... Dumnezeu?... Dar cine e de vină? Io, Ștefan voievod, am suit pe Bogdan pe tron... Io, Ștefan voievod, i-am așezat cu mâna mea coroana strămoșilor mei... El fu de față și văzu ce vreau eu, și tot sfatul, și toată ostășimea... Sufletu-mi nu vrea, și ca un scos din fire se aruncă în sabia mea... Cine e de vină?... Se cutremura Moldova și-o prăpastie se deschise... Și cu acest sfânt oțel oprii cutremurul și umplui prăpastia! (S-aude: Să trăiască domnul Bogdan!) Î... Î... Î... Da...! S-a împlinit legea! (Scoboară treptele și aruncă sabia.) Ți-ai împlinit menirea ca și mine! Maria... Oana... Răsuflarea... (Cade pe brațele lor și-l duc pe scaunul cu stemă.) Deschideți geamurile... Apă... (Oana îi dă apă în paharul de alabastru.)

DOAMNA MARIA (covârșită de durere): Măria-ta, să te odihnești!

ȘTEFAN: Mă voi odihni...

DOAMNA MARIA: Bogdan e domn... Uită tot...

ȘTEFAN: Voi uita tot... Nu-mi voi aduce aminte de nimic... (Sufală greu. Pipăie pe Maria și pe Oana.) Să dăruiți paharul acesta Mânăstirei Putna... Nu vine...? Mai iute...

DOAMNA MARIA: Cin să vie, măria-ta?

ȘTEFAN: Nu, doamna aceea înfășurată în negru... Ea o să vie mai degrab decât am dori-o... Poftim... Te-am privit d-atâtea ori în față...

Nu mi-e frică de tine... (Sughită.) A! Ci vin o dată, Bogdane, că nu pot... (S-aude la intrare: Să trăiască vodă Bogdan! Năvălesc Bogdan, hatmanul Arbore și toți ceilalți pârčălabi și Sfatul domnesc, ostași, popor, și cad în genunchi.)

BOGDAN: A! Măria-ta!

ȘTEFAN: E... (Sughită.) E... Mă-ri-a-ta!... Frig... Frig... (Se uită la doamnă, apoi se uită lung la Oana.) Mai bine... (Sughită.) Mă... Voi... Odihni... (Se întinde în șira spinării. Face cruce.) O... O... O... Moldova... (Îi cade capul pe pieptul Oanei.) (Din mulțime s-aude un geamăt lung.)

Faptele vitejești ale trecutului, reliefând lupta pentru menținerea independenței țării, subliniind contribuția maselor în făurirea istoriei, l-au pasionat întotdeauna pe Barbu Ștefănescu Delavrancea. Pornind de la îmbinarea datelor istorice cu cele furnizate de folclor, Delavrancea a creat o cunoscută trilogie ca o ripostă romantică adresată unui prezent meschin, în care o burghezie incultă și incapabilă hotăra destinele țării. Vremurile chemate pentru a realiza contrastul erau cele dominate de figura, unica în istoria noastră, a lui Ștefan cel Mare. ***Apus de Soare*** surprinde un moment semnificativ din istoria unui stat feudal. Existența a două tendințe opuse este specifică pentru epoca dată; pe de o parte domnitorul cu dragostea de țară, interesat în continua consolidare a unui stat puternic, capabil să opună, prin forță și abilitate, rezistență presiunii turcești; pe de altă parte, unele grupări de boieri care râvnesc la domnie. De aici izvorăște conflictul esențial al piesei.

Apus de soare este prima piesă din trilogia dramatică închinată Mușatinilor și este considerată și astăzi o capodoperă a teatrului istoric național de factură romantică. Drama în patru acte se referă la perioada 1503-1504 și surprinde ultima campanie militară întreprinsă de Ștefan cel Mare în Pocuția, urmată de moartea eroului după aproape 48 de ani de cărmuire glorioasă a Moldovei. Acțiunea începe în cetatea de scaun de la Suceava cu evocarea personalității deja legendare a stăpânului țării de către fetele din suita doamnei Maria. Fetele vorbesc despre victoriile și cele câteva înfrângeri ale lui Ștefan cel Mare, ajungând la concluzia, pe care o rostește Reveca, dar care exprimă gândul întregului popor despre marele Ștefan: „ *El să trăiască și Moldovei i-e bine*”. Tot în actul întâi Ștefan îi comunică soției sale decizia de a iniția o ultimă campanie militară în ciuda vârstei înaintate, convins că Pocuția aparținea doar formal Poloniei; „...*Această bucată de pământ e mult mai moldovenească ca leșească, s-o ținem zălog pe bani buni din punga strămoșilor, s-o avem cu armele noastre și Ștefan n-a murit încă*”. Domnul se reunește cu hatmanul Sucevei, Luca Arbore și cu principalii pârçalabi ai ținuturilor, cerându-le informații utile pregătirilor de luptă și convocarea unei armate de cinci mii de oșteni. Unicul care i se împotrivesc este paharnicul Ulea, cărui mai târziu i se alipesc și stolnicul Drăgan, și jitnicerul Stavăr, care pun la cale un complot împotriva domnitorului.

În actul al doilea autorul detaliază îngrijorarea și tristețea doamnei Maria, care deplânge soarta unei soții de voievod războinic, mereu plecat pe câmpurile de luptă, temându-se atât pentru viața lui, cât și pentru ceea ce a fiului lor Bogdan, care-și pierdu-se un ochi într-o bătălie din Codrii

Cosminului. Soție și mamă devotată, ea ar fi dorit să-i facă sănătoși pe amândoi cu propriul sacrificiu. Tot în acest act vedem cum se amplifică uneltirile împotriva lui Ștefan de către Ulea, Drăgan și Stavăr, care sunt de părere că „în curând scaunul Moldovei e văduv”. Cei trei boieri nu mai doresc un domn la fel de autoritar ca Ștefan cel mare, ci ar vrea să-l înscăuneze pe Ștefăniță, nepotul domnitorului. Întorcându-se rănit de pe câmpul de luptă, Ștefan cel Mare decide ca în ziua de 1 iulie 1504 să-l înscăuneze pe fiul său Bogdan al III-lea. În actul al treilea dramaturgul prezintă scena adunării festive cu ocazia întronării lui Bogdan, la care domnitorul rostește o cuvântare memorabilă în care își rememorează principalele momente ale îndelungatei sale domnii, bătăliile purtate în care a fost învingător sau învins, își amintește de tovarășii de luptă credincioși care au murit și susține că el este un om muritor, dar țara rămâne neclintită, fiindcă a fost apărată de eroii ei cunoscuți sau rămași anonimi. Decide că a venit momentul ca altul mai tânăr să preia puterea și își scoate mantia voievodală, așezând-o pe umerii fiului său. În acest moment cade în brațele doamnei Maria și a medicului, iar clucerul Moghilă răspunde la întrebarea înfiorată a hatmanului Arbore dacă a murit: „Cine să moară? Soarele nostru n-a apus...”.

Domnitorul este avertizat la timp de uneltirile boierilor și în ultimul act, o dată cu rezolvarea conflictului, autorul redă moartea voievodului. Ștefan suportă cu o voință extraordinară operația primitivă de ardere a răniilor cu fierul înroșit; glasul lui Ulea cerând domnitor pe Ștefăniță îl determină să ia pentru ultima oară sabia în mână pentru a-l decapita pe paharnic. Domnitorul este epuizat de puteri și se stinge cu numele Moldovei pe buze.

În chipul Domnitorului există ceva din cunoscuta caracterizare aflată în cronică lui Grigore Ureche, dar măreția sa și, în același timp, firescul, căldura, omenia înțeleasă ca o sete nepotolită de dreptate s-au transmis personajului realizat de Delavrancea prin intermediul folclorului, care a păstrat vie de-a lungul veacurilor imaginea voievodului iubit. Ștefan apare ca un conducător neînfricat, dar în același timp, om ca toți ceilalți.

Rupând cu artificialitatea multor lucrări de factură romantică, autorul l-a coborât pe eroul său printre contemporani, Ștefan fiind om la fel ca aceștia, dar dominându-i prin putere, prin voință, prin înțelegerea profundă a momentului istoric respectiv, în care mâna de fier și mintea lucidă acționează împreună în folosul țării și împotriva dușmanilor ei.

Ștefan cel Mare, în piesă este un exemplu viu de patriotism.

Fără să fie un supraom, el este erou adevărat, asemenea eroilor din baladele bătrânești. Sentimentul datoriei față de țară îi impune Domnitorului o ținută deosebită, iar autoritatea pe care a dobândit-o de-a lungul anilor se cerea menținută mai ales în acele momente când boierii trădători mizau pe aparenta simplitate a Voievodului.

Prin *Apus de soare* autorul a adus o contribuție importantă la dezvoltarea și îmbogățirea repertoriului național. Piesa sa, de esență romantică, a contribuit în mod temeinic la cunoașterea unui trecut de luptă glorios și la cultivarea dragostei de patrie. Scrisă într-o frumoasă limbă românească, mimând uneori limbajul vechilor cronici, drama lui Delavrancea este reprezentată și astăzi cu succes pe scenele teatrelor din România, Moldova și din alte țări.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală

1. Pe baza lecturii piesei și a reperelor de interpretare, explicați semnificația titlului simbolic *Apus de soare*.
2. Faceți o caracteristică amplă a situației social-politice a Moldovei din perioada domniei lui Ștefan cel Mare, bazându-vă pe opera citită.
3. Argumentați, cu ajutorul unor scheme din textul dramatic, de ce Ștefan cel Mare se bucura de respectul tuturor și răspândește o aură legendară încă din timpul vieții.
4. Integrați piesa *Apus de soare* în literatura de evocare istorică a secolului al XIX-lea (Constantin Negruzzi, Alexandru Odobescu, Vasile Alecsandri), subliniind ce aduce nou Barbu Ștefănescu Delavrancea.
5. Recitiți integral tirada rostită de Ștefan cel Mare în actul al treilea, scena a patra și interpretați ideile și sentimentele protagonistului operei dramatice, apoi formulați opiniile personale.

Personaj. Semnificații simbolice

1. Analizați personalitatea marelui domnitor Ștefan cel mare și precizați modalitatea dramatică a construirii personajului.
2. Motivați cu argumente de ordin istoric și literar-estetic faptul că piesa de teatru *Apus de soare* este o dramă istorică de factură romantică.
3. Comentați cuvintele Revecai despre domnul providențial pentru destinul tuturor: „*El să trăiască și Moldovei i-e bine!*”.
4. Identificați procedeele artistice prin care autorul construiește portretul lui Ștefan cel Mare în drama sa. Comentați-le.
5. Motivați că personajul central al operei studiate este un personaj istoric, iar drama *Apus de soare* este o operă naturalistă.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Citiți din *Letopisețul Țării Moldovei* de Grigore Ureche capitolul intitulat *De moartea lui Ștefan Vodă celui Bun, va leato 7012/1504* și comparați printr-o paralelă momentul solemn și tragic al ultimelor clipe

din viața voievodului român în viziunea cronicarului din secolul al XVII-lea și al scriitorului modern român de la începutul secolului al XX-lea.

2. Structurați într-un eseu trăsăturile morale, umane și pe cele privind autoritatea voievodală, reunite în personalitatea excepțională a lui Ștefan cel Mare ca personaj literar.

3. Scrieți o comunicare pe tema: „Ștefan cel Mare – simbol al identității naționale”.

REȚINEȚI!

Naturalismul este o ramură a realismului, o mișcare literară proeminentă la sfârșitul secolului XIX în Franța și în restul Europei.

Scriitorii naturaliști au fost influențați de către teoria evoluționistă a lui Charles Darwin. Aceștia credeau că ereditatea unei persoane și mediul decid caracterul acesteia. În timp ce realismul încearcă doar să descrie subiecții așa cum sunt ei în realitate, naturalismul radicalizează principiile estetice ale realismului în direcția reprezentării aspectelor brutale ale realității.

Ambele sunt opuse Romantismului, în care subiecții au o simbolistică profundă, sunt idealistici și cu puteri supranaturale. Naturalismul considera că mediul socio-cultural exercită o influență absolut covârșitoare în apariția și dezvoltarea personalității umane. De asemenea studiau elemente umane tarate, alcoolici, criminali, sau persoane alterate genetic de un mediu social viciat.

Observațiile lor în materie de psihologie erau totuși rudimentare având în vedere că psihologia se dezvoltă abia după apariția teoriilor lui Sigmund Freud. Naturaliștii au adoptat de asemenea tehnica descrierii detaliate de la predecesorii lor imediați, realiștii.

Principalul susținător al naturalismului a fost Émile Zola, care a scris un tratat despre subiect („Le roman experimental”) și a folosit stilul în multele sale romane. Alți autori francezi influențați de Zola sunt Guy de Maupassant, Joris-Karl Huysmans și frații Goncourt.

Elementele naturaliste se găsesc în literatura română în unele nuvele ale lui Caragiale și Delavrancea sau în proza lui Liviu Rebreanu. Adesea termenul *naturalism* este folosit de către criticii literari cu un sens mai general, care îl apropie de cel al termenului realism, subliniind conformitatea cu *natura, fidelitatea față de realitate* a reprezentării artistice.

În literatura română, se poate vorbi de naturalism încă de la Ioan Slavici, în **Moara cu Noroc**, curentul definitivându-se prin semnalarea și notarea senzațiilor fizice și fiziologice (transpirație, „inima care bate gata

să-i sară din piept”).

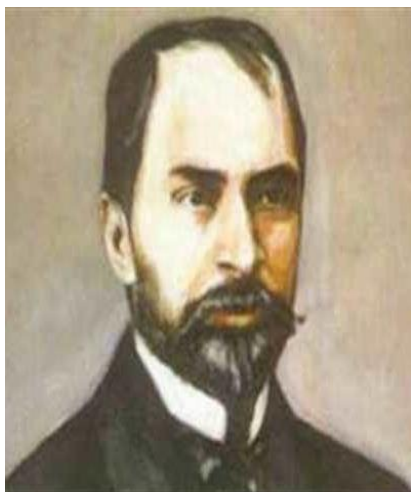
Naturalismul în literatura română va conduce la nașterea realismului. Un alt scriitor român care a fost apropiat de estetica naturalismului este Ion Luca Caragiale. În nuvelele sale *Păcat*, *În vreme de război*, *Grand Hotel Victoria Română* sau *O făclie de Paște*, Caragiale a folosit numeroase procedee naturaliste. Alte influențe naturaliste în literatura română întâlnim în operele lui Barbu Ștefănescu Delavrancea (1858–1918) – îndeosebi în nuvela *Hagi-Tudose* și în cea a lui Liviu Rebreanu (1885–1944) – pasaje naturaliste din romanele *Ion* și *Răscoala*.

Referințe critice

„Un ochi deprins cu lucrările de artă, chiar să nu-l cunoască pe Delavrancea, numai citind *Apus de soare*, fără să-l vadă reprezentat, trebuie îndată să gândească: a câștigat desigur cultura românească un eminent literat”. **Ion Luca Caragiale**

„Prin lirismul ei de o amplă vibrație, lirism comunicând iubire de oameni, elan patriotic, îndemnând la sporirea frumuseții în lume, opera lui Barbu Delavrancea ne este un însoțitor și un sprijin în acțiunea de construire a unei lumi noi, în care tot ce-i înălțător în sufletul omenesc să-și găsească împlinirea”. **Dumitru Micu**

GEORGE COȘBUC (1866 – 1918)

„Coșbuc este un poet mare, profund original, un vizionar al mișcărilor sufletești sempiternice cu un profund accent ardelean.” **George Călinescu**

George Coșbuc (n. 20 septembrie 1866, Hordou, comitatul Bistrița-Năsăud, azi Coșbuc, județul Bistrița-Năsăud - d. 9 mai 1918, București) a fost un poet român din Transilvania. S-a născut al optulea dintre cei 14 copii ai preotului greco-catolic Sebastian Coșbuc și ai Mariei, fiica unui preot greco-catolic. Copilăria și-o va petrece la Hordou, în orizontul mitic al lumii satului, în tovărășia basmelor povestite de mama sa. Primele noțiuni despre învățătură le primește de la țăranul Ion Guriță, dintr-un sat vecin, despre care Maria Coșbuc auzise „că

ştie poveşti". De la bătrânul diac Tănăsucă Mocodean, Coşbuc învaţă a citi încă la vârsta de cinci ani.

Poetul şi-a început studiile la şcoala primară din Hordou, în toamna anului 1871, pe care, din motive de sănătate, le întrerupe după clasa I. Din toamna anului 1873, pentru clasele a II-a şi a III-a, urmează cursurile şcolii din Telciu, comună mare pe Valea Sălăuţii, învăţând germana cu unchiul său Ion Ionaşcu, directorul şcolii. În clasa a VII-a, Coşbuc este ales vicepreşedinte al societăţii, iar la 2 octombrie 1883 devine preşedinte. Publică în paginile revistei *Muza someşeană* primele poezii, citeşte la şedinţele societăţii traduceri din *Rückert*, *Petőfi* şi o poveste populară, în 600 de versuri, *Pepelea din cenuşă*. În mai 1884 îşi susţine examenul de bacalaureat, după trecerea acestuia, în toamna anului 1884, se înscrie la Facultatea de Filosofie şi Litere a Universităţii maghiare din Cluj.

Despre începuturile sale literare George Coşbuc mărturiseşte: „*Cea dintâi poezie am publicat-o la vârsta de 15 ani într-o foaie pedagogică din Ardeal. N-o mai am şi nici nu ştiu ce era, însa îmi amintesc ca a fost o poezie de dragoste. Am publicat apoi fel de fel de încercări prin toate foile ardeleneste*”.

În noiembrie 1886, bolnav şi confruntat cu diverse dificultăţi materiale, nu mai figurează printre studenţii clujeni, frecventând doar anumite cursuri universitare. Publică la revista din *Gherla*, *Cărţile săteanului român*, continuă să tipărească în *Tribuna poveşti* şi basme versificate (*Fulger*, *Brâul Cosânzenii*, *Tulnic* şi *Lioara*), corespundează cu Slavici, care îl cheamă la Sibiu, în redacţia ziarului.

Din vara anului 1887 poetul începe să lucreze ca redactor la *Tribuna*, inaugurându-se astfel o etapă hotărâtoare în formaţia sa.

Debutul publicistic propriu-zis se produce tot în 1884, când revista *Tribuna* din Sibiu îi publică sub pseudonimul C. Boşcu (anagrama numelui Coşbuc), snoava versificată *Filosofii şi plugarii*.

În august 1887, G. Coşbuc ajunge la Sibiu, unde va rămâne până în 1889. Slavici va consemna cu entuziasm evenimentul: „*De vreo două săptămâni avem aici pe Coşbuc, un admirabil băiat de vreo 21 de ani, unul din cele mai distinse capete*”. Mişcarea literară de la *Tribuna* a dus la cristalizarea poziţiei lui Coşbuc faţă de literatură, în direcţia interesului către folclor, ca bază a literaturii culte, şi către limbajul popular, orientată, în esenţă, spre idealul restabilirii unităţii culturale a poporului român.

Ioan Slavici mărturiseşte următoarele în *Amintiri*: „*Gheorghe Coşbuc, înzestrat din belşug de către firea cea darnică, s-ar fi ridicat în toate împrejurările deasupra contemporanilor săi, n-ar fi ieşit ceea ce a fost dacă nu şi-ar fi croit lucrarea vieţii în mijlocul acestor oameni cu cultură generală, care toţi erau scriitori ...*”.

Anii petrecuți în redacția Tribunei sibiene (1887-1889) alături de Ion Slavici vor culmina cu apariția poemului *Nunta Zamferei*, un poem – spectacol admirabil, care a impresionat chiar și pe olimpiantul Titu Maiorescu.

Spre anul 1889, Tribuna începe să lucreze în pierdere, situația ducând la desființarea unor posturi, printre care și cel al lui Coșbuc. La insistențele lui I. Slavici, Titu Maiorescu îl cheamă la București, unde sosește pe la mijlocul lunii decembrie 1889.

Venit la București, Titu Maiorescu l-a primit în ședința Junimii din 23 decembrie 1889, ardeleanul citind, alături de I.L. Caragiale. I se oferă un post de desenator-calculator la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Coșbuc publică la *Convorbiri literare* poemele *La oglindă* (1890), alte trei poezii, între care și *Rea de plată* (1892). Continuă să publice la *Tribuna* (*Pe lângă boi, Trei, Doamne, și toți trei, Cântec*), la *Lumea ilustrată* (*Fatma, 1891; Vestitorii primăverii, Noaptea de vară, Vara, Vântul, 1892; Rugăciunea din urmă, 1893*).

Demisionează din postul de funcționar și este cooptat în colectivul profesorilor asociați care elaborau un manual de școală intitulat *Carte românească de citire*. În 1893 îi apare primul volum de versuri, *Balade și idile*; editează în colaborare cu I.L. Caragiale și I. Slavici, revista *Vatra* (1894). În 1895 s-a căsătorit cu Elena, sora editorului C. Sfetea, și, în același an, la Craiova, i s-a născut unicul fiu, Alexandru.

La 28 martie 1902 Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor îl numește în postul de șef de birou, creat prin bugetul administrației Casei Școalelor. Conduce revista *Viața literară*, este numit în postul de referendar în Administrația Casei Artelor (1906). Din 1907 lucrează intens la traduceri; este numit în postul de șef al Biroului de control al activității extrașcolare.

În august 1915 moare Alexandru, fiul poetului, într-un accident de automobil. Coșbuc suportă foarte greu lovitura, se izolează, încetează să mai publice. „*O mare nenorocire a atins pe George Coșbuc. N-a fost om care, știind bucuriile și durerile unui părinte, care să nu-și șteargă o lacrimă atunci când inima cea mare sângera de cea mai înspăimântătoare rană, care niciodată nu se poate închide*”, scria Nicolae Iorga în toamna acestui an.

Vorbind în numele Secției literare, Duiliu Zamfirescu spunea în raportul său: „*Reputația sa literară e așa de întinsă, încât numele său a devenit popular în toate țările locuite de Români. Primindu-l în mijlocul nostru consfințim ceea ce opinia publică a hotărât de mult. Domnul Coșbuc a dat poporului român, în mai puțin de 25 de ani, o cantitate de muncă literară atât de considerabilă, încât numai pentru aceasta s-ar cuveni să-i deschidem ușile amândouă pentru a-l primi între noi. Dar calitatea lucrărilor sale întrece cantitatea. Poeziile sale sunt adevărate poezii și sunt originale.*”

La București, George Coșbuc a mai făcut parte și din conducerea revistelor *Vatra* (1894), *Foaie interesantă* (1897), *Sămănătorul* (1901) și *Viața literară*. Înființată la 1 ianuarie 1894, la București, revista *Vatra*, concepută în descendența Daciei literare și a Tribunei va apărea doar în 44 de numere, bilunare, până 1896.

„La 9 mai 1918, poetul George Coșbuc moare la București. Țara pierde un mare poet, în sufletul căruia s-au reflectat toate aspirațiile neamului nostru ...” spunea Bogdan-Duică la înmormântarea ilustrului dispărut. La moartea lui Coșbuc, Nicolae Iorga, cel care afirmase mai demult că *„poezia lui Coșbuc este de o virtuozitate extraordinară”*, publică un necrolog pe care-l încheie cu următoarele cuvinte: *„Cel ce a cântat toate vitejiile neamului, de la Gelu al legendei până la dorobanții din 77, moare fără a fi văzut cu ochii sub steag pe aceia care au onorat din nou sfântul drapel al țării. Să lăsăm ca asupra frunții lui palide, acum liniștite, să cadă o umbră mângâietoare a depărtatului tricolor nevăzut.”*

În ziarul *Lumina*, din București, Liviu Rebreanu publică, la 14 mai 1918, articolul George Coșbuc, afirmând printre altele: *„Coșbuc e primul poet pe care-l dă Ardealul literaturii românești. Ardelean a rămas toată viața. Până și în graiul viu păstrase o notă ardelenască, particulară, care îi șede bine. Aici în țară dragostea lui a fost pentru cele șase milioane de țărani. Simțea o fraternitate profundă cu dânșii ... A răsărit deodată, fără să-l știe nimeni, fără să facă ucenicia cafenelelor și bisericuțelor bucureștene. Și a biruit împotriva tuturor celor scufundați în inimații și neputințe. A adus lumină, sănătate, voieșie. Scrisul lui Coșbuc trăiește și va trăi cât va trăi neamul românesc.”*

POETUL

Sunt suflet în sufletul neamului meu
Și-i cânt bucuria și-amarul –
În ranele tale durutul sunt eu,
Și-otrava deodată cu tine o beu
Când soarta-ți întinde paharul.
Și-oricare-ar fi drumul pe care-o s-apuci,
Răbda-vom pironul aceleiași cruci
Unindu-ne steagul și larul,
Și-altarul speranței oriunde-o să-l duci,
Acolo-mi voi duce altarul.

Sunt inimă-n inima neamului meu
Și-i cânt și iubirea, și ura –
Tu focul, dar vântul ce-aprinde sunt eu,
Voința mi-e una, că-i una mereu

În toate-ale noastre măsura.
Izvor ești și ținta a totul ce cânt –
Iar dacă vrodat-aș grăi vrund cuvânt
Cum nu-ți glăsuiește scriptura,
Ai fulgere-n cer, Tu cel mare și sfânt,
Și-nchide-mi cu fulgerul gura!
Ce-s unora lucruri a toate mai sus,
Par altora lucruri deșarte.
Dar știe Acel ce compasul și-a pus,
Pe marginea lumii-ntre viață și-apus,
De-i alb ori e negru ce-mparte!
Iar tu mi-ești în suflet, și-n suflet ți-s eu,
Și secolii-nchid-ori deschidă cum vreu
Eterna ursitelor carte,
Din suflet eu fi-ți-voi, tu, neamule-al meu,
De-a pururi, nerupta sa parte!

CONSIDERAȚII GENERALE

George Coșbuc este unul din scriitorii, opera cărora are ca fundament viața românilor în toate aspectele ei. Citind poezia lui Coșbuc, constatăm că poetul s-a pus în slujba neamului și a verbului matern pentru a ridica moralul consângenilor și a-i face să privească și să accepte viața cu toate frumusețile și tainele ei, cu necazurile inevitabile și dorința de a învinge răul. De aceea poezia **Poetul** trebuie percepută ca un crez al scriitorului, ca un jurământ dat în fața lui Dumnezeu că va sluji cu devotament poporul din mijlocul căruia s-a născut. El afirmă, fără nici un echivoc, că e „*suflet în sufletul neamului*” și viața lui e pusă pe același cântar cu cea a oamenilor din jurul său, cu cea a întregului său neam. Mai mult chiar, autorul e gata să se jertfească în numele acestui popor, fiind predispus să îndure chiar și răstignirea pe cruce. Iar dacă va rosti măcar vreodată un cuvânt care să devieze de la legile scrise și nescrise ale poporului său, poetul îl roagă pe Sfântul Cereș să-i închidă gura cu un fulger.

Scrisă în anul 1911, deci după răscoala din 1907, poezia **Poetul** vine să afirme o dată în plus că George Coșbuc a rămas aceeași fire sensibilă la tot ce îl înconjoară, numai că de ta aceasta accentele din versurile sale sunt mai grave și autorul pune definitiv semnul egalității între sine și soarta întregului popor. El nu mai este acea fire veselă, încântată de farmecul naturii și de frumusețea folclorului românesc, ci își vede misiunea în contopirea cu întregul neam, pentru a fi alături de el și la bine, și la rău.

În sufletul său se dă o luptă ascunsă între poetul de până la 1900 și cel

de la finele primului deceniu al secolului al XX-lea, sensibil la ecourile faptelor de vitejie ale înaintașilor, care au iubit libertatea și s-au jertfit pentru ea. Idealurile lor l-au făcut să revină în sânul poporului, la durerile și necazurile lui zilnice. Aceste afirmații le găsim în tot conținutul poeziei sale, care are un profund caracter social prin ideile și emoțiile evocate de autor.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală

1. Citiți expresiv poezia și delimitați, în succesiunea lor, cele mai semnificative secvențe ale stării emoționale a eroului liric.
2. Încadrați tematic poezia de mai sus în ansamblul tematic al creației lirice a lui George Coșbuc.
3. Demonstrați că poezia **Poetul** are un profund caracter social.
4. Remarcați preocuparea poetului față de evidențierea unei anumite stări de spirit.
5. Explicați semnificația titlului. Argumentați-vă răspunsul.

Stil și limbaj artistic

1. Comentați rolul utilizării verbului „a fi” la timpul prezent poezie.
2. Comentați semnificația poetică a expresiilor „pironul aceleiași cruci”, „îmi voi duce altarul”, „nu-ți glăsuieste scriptura”, „nerupta sa parte”.
3. Selectați și înscrieți în caiete figurile de stil întâlnite în textul poeziei.
4. Comentați-le.
5. Realizați scurte aprecieri de natură prozodică (ritm, rimă, măsură, organizarea versurilor).
6. Efectuați un comentariu amplu al conținutului de idei al poeziei lui George Coșbuc.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Realizați o compoziție în care să configurați imaginea poetului, așa cum se deduce din poezia **Poetul** de George Coșbuc.
2. Comentați într-un eseu următoarea afirmație critică: „...Poet al soarelui și verii, al energiilor necesare, al nădejdlor, mâniilor și bucuriilor colective, George Coșbuc înscrie în istoria literaturii noastre unul dintre capitolele cele mai luminoase”. (Aurel Martin)

NUMAI UNA!

Pe umeri pletele-i curg râu
Mlădie, ca un spic de grâu,

Cu șorțul negru prins în brâu,
O pierd din ochi de dragă.
Și când o văd, îngălbenesc;
Și când n-o văd, mă-mbolnăvesc,
Iar când merg alții de-o pețesc,
Vin popi de mă dezleagă.
La vorbă-n drum, trei ceasuri trec
Ea pleacă, eu mă fac că plec,
Dar stau acolo și-o petrec
Cu ochii cât e zarea.
Așa cum e săracă ea,
Aș vrea s-o știu nevasta mea,
Dar oameni răi din lume rea
Îmi tot închid cărarea.

Și câte vorbe-mi aud eu!
Toți frații mă vorbesc de rău,
Și tata-i supărat mereu,
Iar mama, la icoane,
Mătăanii bate, ține post;
Mă blestemă: De n-ai fi fost!
Ești un netot! Ți-e capul prost
Și-ți faci de cap, Ioane!

Îmi fac de cap? Dar las să-mi fac!
Cu traiul eu am să mă-mpac
Și eu am să trăiesc sărac,
Muncind bătut de rele!
La frați eu nu cer ajutor,
Că n-am ajuns la mila lor
Și fac ce vreau! Și n-am să mor
De grija sorții mele!

Mă-ngroapă frații mei de viu!
Legat de dânsa, eu să știu
Că am urâtei drag să-i fiu?
Să pot ce nu se poate?
Dar cu pământul ce să faci?
Și ce folos de boi și vaci?
Nevasta dacă nu ți-o placi,
Le dai în trăsnet toate!

Ori este om, de sila cui
Să-mi placă tot ce-i place lui!
Așa om nici vlădica nu-i
Și nu-i nici împăratul!
Să-mi cânte lumea câte vrea,
Mi-e dragă una și-i a mea:
Mi-e dragă una și-i a mea:
Decât să mă dezbar de ea,
Mai bine-aprind tot satul!

CONSIDERAȚII GENERALE

Inclusă în volumul *Balade și idile* (1893), poezia *Numai una!* Este reprezentativă pentru viziunea artistică a lui George Coșbuc asupra manifestărilor erotice ale tinerilor îndrăgostiți. Poezia *Numai una!* Se încadrează în creațiile lirice de dragoste, în care, pornind de la situații reale din viață, Coșbuc prezintă procesele ciclice ale existenței țărănești, tiparele străvechi ale unui mod de viață, perechi de personaje tipice ale colectivității, vechi mentalități și obiceiuri, un model tradițional care poate fi greu de depășit. Raportându-se critic la relația poetului cu tradiția, criticul Nicolae Manolescu reține faptul că, pentru Coșbuc, „*viața satului, folclorul, obiceiurile, credințele religioase și ceremoniile – toate sunt tratate ca izvoare posibile, ca teme, din ele tradiționaliștii făcându-și imaginile, adică universul*”.

În această idilă Coșbuc se prezintă ca rapsod al dragostei de la țară, cântând sentimentul în tipare ancestrale, fără a se lăsa copleșit de bogăția și varietatea materialului folcloric, dar păstrând tipicul. Universul său erotic se detașează de pitorescul excesiv al creației populare, păstrându-i numai spiritul, îngemănat însă armonios cu optimismul său robust. În acest sens idila de factură clasică se potrivește poetului cel mai bine înseninat în gânduri și echilibrat sufletește.

Poezia *Numai una!* este alcătuită din șase strofe a câte opt versuri. Prin intermediul lor poetul reface procesele tipice ale erosului rustic, impresionând prin trăirile și concretețea gesturilor unui tânăr îndrăgostit și neînțeles de întreaga colectivitate sătească. În idilă poetul realizează o monografie a erosului care ne demonstrează tangențe comune cu poezia noastră populară. Dragostea este înfățișată monografic, de la primele ei înmuguriri până la urmările triste pe care le poate avea. Realizată dramatic, această poezie ia forma unei scenete populare, în care gesturile și materialului lingvistic este tras în tipare și capătă un caracter liric.

În idila lui Coșbuc erosul își destramă visele, fiind proiectat în prezentul cotidian, având relații cu socialul și cu tradiția. Apar diferențieri sociale

între tineri, chiar dacă acestea sunt proiectate numai în psihologie. În majoritatea idilelor lui Coșbuc, ca și în ***Numai una!***, descoperim o viziune realist-populară despre dragostea văzută natural, ca un epicentru al universului rural. Astfel, Coșbuc creează idila în ordine clasică, evidențiind natura robustă a sentimentului de dragoste. În “ peisajul moral”, afirmă Vladimir Streinul, „*întregul erotism coșbucian, ca un just complement al peisajului în care se desfășoară, are acest farmec de elementaritate*”.

În poezia ***Numai una!*** Coșbuc transpune psihologia secolului într-un spațiu deschis, galant și bucolic în liniile sale fundamentale. Gesturile tânărului îndrăgostit nu sunt instinctuale, ci căutate, fiindcă eul-subiect urmărește încadrarea într-o anumită spiritualitate și într-un comportament străvechi. În idilă reprezentarea lucrurilor se face într-un mod lirico-epic, recurgându-se adesea la monolog și dialog. Scrisă la persoana întâi, poezia are rol de reprezentativitate, dezvăluind lirismul obiectiv al poetului.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală. Structură și compoziție

1. Poezia ***Numai una!*** este alcătuită din șase strofe a câte opt versuri. Prin intermediul lor poetul reface procesele tipice ale erosului rustic, impresionând prin trăirile și concretețea gesturilor unui tânăr îndrăgostit și neînțeles de întreaga colectivitate sătească. Delimitați cele mai semnificative secvențe ale reacțiilor flăcăului. Comentați-le.

2. Dați alte cinci exemple de poezii semnificative pentru viziunea poetului asupra dragostei.

3. Ce aspecte de ordin social declanșează în poezie mânia flăcăului?

4. Descrieți reacțiile sufletești prin care este evocat orgoliul nemăsurat al posesiunii trăit de d flăcău.

5. Argumentați în ce măsură izbucnirea conflictului dintre flăcău și familie devine reprezentativă pentru atmosfera satului.

Stil și limbaj artistic

1. Comentați rolul elementelor de portret fizic și moral în descrierea fetei iubite.

2. Comentați rolul elementelor de portret fizic și moral în descrierea fetei iubite. Argumentați cu versurile potrivite.

3. Comentați semnificația poetică a cuvintelor și expresiilor populare în refacerea discursului liric: „*o pierd din ochi*”, „*vin popi de mă dezleagă*”, „*pețesc*” etc.

4. Analizați poezia din punct de vedere prozodic.

5. Comentați, într-un text de volum mic, limbajul poetic al operei.

6. Demonstrați că poezia **Numai una!** de George Coșbuc este o idilă și numiți cel puțin două caracteristici care dovedesc apartenența poemului la lirismul obiectiv.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Comentați într-o mică compoziție titlul poeziei.
2. Comentați într-o mică compoziție titlul poeziei.
3. George Coșbuc este un artist neîntrecut în versificație. Vladimir Streinu consideră că la Coșbuc “ tehnica versificației este copleșitoare. Bogăția ritmurilor, raritatea, felurimea și perfecțiunea lor fac din Coșbuc un poet unic la noi”. Stabiliți modul de organizare a versurilor în poezia **Numai una!** și expuneți-vă părerile în acest context.
4. Multe dintre idilele lui George Coșbuc se desfășoară monologic, dar cu intervenții de mare ingenuitate ale partenerului. Argumentați, cu elemente corespunzătoare din text, că poezia **Numai una!** păstrează în linii generale trăsăturile caracteristice ale acestui mod de organizare.
5. Reamintiți-vă de opera lui George Coșbuc **Nunta Zamferei**. Ce idei comune conțin aceste două opere **Nunta Zamferei** și **Numai una!**?
6. Descrieți într-o minicompunere obiceiurile de nuntă ale poporului român și ale poporului ucrainean. Ce au comun și prin ce se deosebesc?

Referințe critice

„Coșbuc înseamnă cea mai pură victorie literară, înseamnă poezia însăși. Poemele lui principale circulau și circulă și erau cunoscute pretutindeni ca și azi, intrând încă de atunci în patrimoniul culturii românești. Nu există român cât de cât cultivat care să nu știe aproape pe dinafară „ Mama”, „ Noapte de vară”, „Cântecul fusului”, „La oglindă”, „Moartea lui Fulger”, „ Noi vrem pământ” ... Multe dintre ele erau melodizate și astfel mai aproape de inima celor mulți”. **Liviu Rebreanu**

„Coșbuc este nu numai un desăvârșit tehnician, dar nu rareori un poet mare, profund original, un vizionar al mișcărilor sufletești sempiternе, cu un accent de ardelean numaidecât evident, inimitabil și tocmai pentru aceea așa de des imitat. El a izbutit, ca și Eminescu, de altfel, să facă poezie înaltă care să fie sau măcar să pară pricepută poporului și să educe astfel la marele lirism o categorie de oameni străini în chip obișnuit de literatură”. **George Călinescu**

„Poezia lui Coșbuc ne oferă, în concentrări de mărgăritare, viața satului românesc. Vuiesc în ea codrii, se desfășoară în soare câmpii, râd lunci și gârle, râuri șerpuiesc printre munți, scânteiază lacuri, își unduiesc miresmele dumbrăvi. Esențialul îl constituie prezența umană... Nelipsit, cum s-a putut constata, omul imprimă, în creația coșbuciană, peisajului amprenta existenței aspirațiilor sale.”. **Dumitru Micu**

OCTAVIAN GOGA (1881 – 1938)

„Poezia lui Octavian Goga este un model de limbă românească bine cernută și aleasă”. **Ov. Densușeanu**

Octavian Goga se naște la 1 aprilie 1881 în satul Rășinari, de lângă Sibiu, fiul preotului ortodox Iosif Goga și al soției sale, Aurelia, învățătoare. Goga a fost un poet român, ardelean, de origine aromână, politician de extremă dreaptă, și prim-ministrul României din 28 decembrie 1937 până la 11 februarie 1938. Membru al Academiei Române din anul 1920.

Între anii 1886-1890, Goga a urmat școala primară din satul natal. Cea mai mare parte a vacanțelor, așa cum povestește autorul în diverse texte autobiografice, și le-a petrecut în satul natal al tatălui său. Satul se află pe Târnava Mică, astăzi fiind parte a comunei Cetatea de Baltă și circa 20% din familiile din sat poartă numele de Goga. În 1890, poetul s-a înscris la liceul de stat din Sibiu (astăzi Liceul Gheorghe Lazăr), ale cărui cursuri l-a urmat până în 1899, când s-a transferat la liceul românesc din Brașov. La absolvirea liceului, în 1900 s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Budapesta, continuându-și apoi studiile la Berlin și încheindu-le în 1904.

În ziarul *Tribuna* (Sibiu) a fost publicată prima poezie, *Atunci și acum*, semnată Tavi. Ion Pop-Reteganul de la *Revista ilustrată* (Bistrița) i-a scris la

poșta redacției: „*Ai talent, tinere amic, cultivează-l cu diligență, că poți deveni mare. Ziua bună de dimineață se arată. Nu cumva să neglijezi datorințele de studinte*”. După aceste încurajări, i se publică pe o jumătate de pagină poezia Nu-i fericire pe pământ. Goga, elev la liceul cu limba de predare maghiară din Sibiu, încă nu împlinise șaptesprezece ani.

În 1905 a apărut la Budapesta volumul Poezii, reeditat apoi de editura Minerva la București, în 1907 și la Sibiu, în 1910. După acest debut editorial, „*adevărat eveniment literar*”, poetul a intrat tot mai mult în conștiința opiniei publice. Criticul literar Ion Dodu Bălan aprecia că volumul lui Goga „*înseamnă începutul unei noi epoci pentru sufletul nostru românesc*”, pentru că „*nimeni n-a întrecut la noi vigoarea, puritatea și muzica limbii, bogăția colorilor, originalitatea ideilor, seninătatea concepțiilor, candoarea expresiilor și fondul sănătos național, ce se concentrează în aceste poezii*”. Poeziile din acest volum sunt considerate „*creațiuni geniale*” și cei mai valoroși critici „*înțeleg rosturile sociale, naționale și estetice ale acestei apariții în istoria liricii românești*”.

Până la declanșarea primului război, Goga s-a impus ca ziarist strălucit prin articolele publicate în revista *Țara noastră*, ziarul *Epoca*, *Adevărul*, revista *Flacăra* și revista *România*, proza sa jurnalistică fiind comparabilă, stilistic și tematic, cu a celei eminesciene.

Goga și-a axat publicistica pe problemele „*românismului*”. Prin revista *Luceafărul* a reușit să-și întărească legăturile culturale cu România, spre unirea politică de mai târziu. Și revista *Țara Noastră*, axată pe ideologia lui Goga, și-a întărit legătura cu oamenii de la sate, fiindu-le sfătuitor, dar și un factor capabil să le rezolve nevoile spirituale și materiale. Deși puțin numeroasă, inegală și aflată sub nivelul realizărilor din poezie, dramaturgia lui Goga, mai ales prin Domnul notar, a fost un reper urmat mai târziu. Premiera piesei a avut loc la Teatrul Național din București, la 14 februarie 1914. Goga a lăsat, sub formă de proiect, și două piese într-un act (*Sonata lunei și Lupul*), sceneta *Fruntașul*.

Adversar al politicii guvernelor maghiare, Goga a fost, în același timp, un prieten adevărat al marilor scriitori ai literaturii maghiare clasice și moderne. A studiat încă din anii de liceu de la Sibiu și apoi ca student, la Universitatea din Budapesta, opera lui Petőfi și Imre Madách, s-a bucurat de prietenia celor mai de seamă scriitori maghiari ai timpului, primele încercări de traducere din Tragedia omului datând din anii de școală.

Activitatea literară a lui Octavian Goga a fost dublată de o susținută activitate politică-socială. Goga a devenit, la începutul secolului al XX-lea, mesager al tuturor aspirațiilor susținute de românii transilvăneni. În septembrie 1906, Goga a fost ales secretar literar al Asociației transilvană pentru literatura română și cultura poporului român. Prin articole publicate

în revista Țara noastră, a adoptat o poziție critică față de exploatarea la care erau supuși țăranii din România și față de guvernării de atunci. Ca o consecință a acestor atitudini curajoase, Goga a fost deținut în iarna anului 1911 timp de o lună în penitenciarul din Seghedin, unde a fost vizitat de Caragiale, care a protestat în articolul „*Situație penibilă*” împotriva arestării.

După doi ani, în 1911, Goga a fost din nou arestat la Seghedin.

După izbucnirea primului război mondial, Goga s-a stabilit în România, continuând de acolo cu tenacitate lupta pentru eliberarea Transilvaniei și pentru desăvârșirea unității statale. Din cauza activității sale politice în România, guvernul de la Budapesta i-a intentat lui Goga – ca cetățean austro-ungar – un proces de înaltă trădare, fiind condamnat la moarte în contumacie. S-a înrolat în armata română și a luptat ca soldat, în Dobrogea. La încetarea ostilităților și semnarea păcii de la București, Goga a fost nevoit să părăsească România, plecând în Franța. În vara anului 1918 s-a constituit la Paris Consiliul național al unității române, forum de presiune asupra marilor puteri pentru obținerea unității statale românești. La începutul anului 1919, în România reîntregită.

Guvernul prezidat de Goga, demis după 44 de zile, a fost creat de Partidul Național Creștin rezultat din fuziunea la 14 iulie 1935 la Iași a Ligii Apărării Național Creștine (condusă de Alexandru C. Cuza) și a Partidului Național Agrar (condus de Goga).

Prin acordarea la 21 martie 1906 a premiului „*Năsturel Herescu*” pentru volumul de debut, creația poetică a lui Octavian Goga a primit consacrarea Academiei Române. În 1920, Goga a fost ales membru al Academiei discursul de recepție fiind intitulat Coșbuc. În 1924, poetul a primit Premiul Național de poezie, iar Mihail Sadoveanu pentru

Considerat poet al neamului, pe ambii versanți ai Carpaților, poetul s-a bucurat, la numai 25 de ani, de un prestigiu literar remarcabil. La 5 mai 1938, în parcul Castelului de la Ciucea poetul a suferit un infarct cerebral și a intrat în comă.

În ziua de 7 mai 1938, s-a stins din viață la vârsta de 57 de ani. Ulterior trupul poetului a fost înmormântat la conacul lui Goga de la Ciucea, conform dorinței acestuia.

RUGĂCIUNE

Rătăcitor, cu ochii tulburi,
Cu trupul istovit de cale,
Eu cad neputincios, stăpâne,
În fața strălucirii tale.
În drum mi se desfac prăpăstii
Și-n negură se-mbracă zarea,

Eu în genunchi spre tine caut:
Stăpâne-orânduie-mi cărarea!

În pieptul zbcuiumt de doruri
Eu simt ispitele cum sapă,
Cum vor să-mi tulbure izvorul
Din care sufletul s-adapă.
Din valul lumii lor mă smulge
Si cu povața ta-nțeleaptă
În veci spre cei rămași în urmă
Stăpâne, vâzul meu îndreaptă.

Dezleagă minții mele taina
Și legea farmecelor firii,
Sădește-n brațul meu, stăpâne,
Taina urii și-a iubirii.
Dă-mi cântecul și dă-mi lumina
Și zvonu firii-ndrăgostite,
Dă-i raza soarelui de vară
Pleoapei mele ostenite.

Alungă patimile mele,
Pe veci strigarea lor o frânge
Și de durerea altor inimi
Învață-mă stăpâne a plânge.
Nu rostul meu, de-apururi pradă
Ursitei mastere și rele,
Ci jalea unei lumi, părinte,
Să plângă-n lacrimile mele.

Dă-mi tot amarul, toată truda
Atâtor patimi fără leacuri,
Dă-mi viforul în care urlă
Și gem robiile de veacuri.
– Demult plâng umiliți-n umbră
Cu umerii gârbori de povoară
Durerea lor înfricoșată
În inimă tu mi-o coboară.

În suflet samănă-mi furtună,
Să-l simt în matca-i cum se zbate,
Cum tot amarul se revarsă

Pe strunele înfiorate:
Și cum sub bolta lui aprinsă,
În smalt de fulgere albastre,
Închingă-mi glasul de aramă:
Cântarea pătimirii noastre.

CONSIDERAȚII GENERALE

Poezia **Rugăciune** deschide primul volum de versuri al lui Octavian Goga, publicat în 1905 și intitulat *Poezii*. Așezată în deschiderea volumului, ea constituie crezul poetic al scriitorului, un adevărat manifest artistic și social, un program de luptă și o mărturie militantă, ceea ce îl definește pe Goga ca poet mesianic și vizionar.

Titlul poeziei este semnificativ pentru ruga fierbinte a poetului adresată Divinității pentru a-i izbăvi de chinuri și suferințe pe țărani români asupriți social și național. Poezia este o expresie a misiunii poetului care se simte exponent al neamului său, simțind deplin povara răspunderii sale și rostul propriei creații. Indicii persoanei I realizează o imagine plină de zbucliu al eului poetic.

Cele șase strofe ale poeziei sunt structurate simetric și exprimă crezul artistic al poetului-cetățean prin repetarea obsesivă a pronumelui personal la persoana I în relație directă cu pronumele la persoana a doua, într-o adresare de implorare a divinității pe care o exprimă prin vocativ (părinte, Doamne, Stăpâne).

Prima strofă este o adresare directă divinității, iar însiruirea metaforelor dă o expresivitate impresionantă dezorientării și căutării unui sprijin moral de care poetul are nevoie pentru a-și ajuta neamul chinuit. Strofa a doua sugerează apăsarea suferinței și profunzimea sufletească a poetului ca simbol al durerii unui neam întreg, aflat într-un moment de răscruce și care-și îndreaptă speranțele către Dumnezeu.

Strofa următoare este o enumerare de simboluri și metafore care sugerează că opera literară este menită să dea glas sentimentelor umane de dragoste și ură, de bucurie și tristețe, accentuate prin folosirea verbelor la începutul versurilor („dezleagă”, „sădește”, „dă-mi”, „alungă”, „învață-mă”). Revărsarea durerii izvorâtă din nedreptăți sociale și naționale constituie un argument pentru caracterul militant al artei și rolul de mesager al scriitorului.

Ultimele trei strofe, printr-o suită de substantive: durerea, lacrimile, amarul, truda, dau un patetism dramatic întregii poezii. Apelul poetului către confracții săi este și un îndemn ca aceștia să fie nu numai martori ai istoriei, ci și făuritorii ei.

Revolta poetului se amplifică în finalul poeziei și se revarsă, cuprinzând întreg pământul și adunând în glasul suferinței „cântarea pătimirii noastre”. Mărturisindu-și vocația, Goga spunea: „*Eu m-am născut cu pumnii strânși*”, definindu-se astfel ca revoltat permanent, ca o conștiință socială și națională, ca interpret al năzuințelor unui popor întreg, de aceea țăranul este văzut de Goga ca „un om chinuit al pământului”.

Însuși Octavian Goga, în **Mărturisiri literare**, spune că „...*grație structurii mele sufletești, am crezut întotdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile prin sufletul lui și se transformă într-o trâmbiță de alarmă. Am văzut în scriitor un element dinamic, un răscolitor de mase, un revoltat... Am văzut în scriitor un semănător de credințe și un semănător de biruințe*”. Această afirmație a poetului devine mai târziu moto al poeziei **Rugăciune**.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală

1. Citiți expresiv poezia **Rugăciune** și identificați strofa-cheie. Comentați.
2. Însemnați pasajul care v-a sugerat ideea că poezia **Rugăciune** este o artă poetică.
3. Extrageți din text elementele care sugerează starea sufletească a poetului. Definiți prin câteva cuvinte această stare.
4. Explicați în ce constă dubla ipostază a ființei poetice.
5. Extrageți cuvintele care alcătuiesc aria semantică a suferinței. Comentați relevanța lor.
6. Reflectați asupra sensurilor următoarelor sintagme: „ochii tulburi”, „cei rămași în urmă”, „durerea lor înfricoșată”.
7. Alegeți o altă operă poetică cunoscută și comentați asemănările și diferențele dintre cele două crezuri artistice.

Stil și limbaj artistic

1. Identificați în text sintagmele recurente, specifice liricii lui Octavian Goga, și care particularizează compoziția poeziei.
2. Identificați metaforele și hiperbolele care sugerează dramatismul căutării și intensitatea rugăciunii.
3. Identificați lexicul care aparține domeniului religios. Au aceste cuvinte în contextul discursului poetic o semnificație specială? Argumentați într-un sens sau altul.
4. Analizați poezia lui Octavian Goga din punct de vedere al versificației.
5. Realizați un text în care să vorbiți despre limbajul poetic al poeziei **Rugăciune** de Octavian Goga.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Realizați o compoziție în care să conturați imaginea eului poetic, așa cum se deduce ea din poezia **Rugăciune** de Octavian Goga.
2. Comentați, într-un eseu, următoarea afirmație critică: „Goga nu e un poet al trecutului, ci al viitorului”. (Eugen Lovinescu)
3. În primele patru versuri ale poeziei sintaxa poetică este una afectivă, generând expresivitate prin antepuneri, inversiuni, și dislocări. Rescrieți textul într-o topică normală și discutați asupra determinărilor gramaticale.
4. Opoziția dintre arta individului, a pătimirilor, și cântecul închinat celor mulți are relevanță în întreaga poezie; patimile individuale sunt înlocuite de imaginile durerii celor mulți: amarul, truda, dorurile fără leac, robiile de veacuri. Discutați pe marginea acestor teme, care se constituie într-o gradație ascendentă a formulării ideii de artă mesianică.

NOTĂ!

Mesianic – în legătură cu Mesia. Cuvântul definește o atitudine profetică și de exaltare în împlinirea unei misiuni prin sacrificiu. Primele elemente de poezie mesianică (profetică) se găsesc în textele biblice ale lui Isaia și Ezechil, ce pot fi considerați primii poeți-profeți. Ei vor anunța pieirea Sodomei și Gomorei.

REȚINEȚI!

Curent literar se numește o mișcare literară de o anumită amploare care reunește un număr de scriitori în baza unui program estetic și a unor înclinații relativ comune și constituie o rezultantă generală a tendințelor unei anumite epoci.

În cadrul unui curent literar, unitatea de viziune (Weltanschauung) se exprimă prin temele, motivele, subiectul, personajele și formulele expresive preferate.

Scriitorii aparținând unui curent literar împărtășesc principii estetice similare, se raportează într-o manieră comună la o anumită tradiție literară, concordă în preferințele lor pentru anumite genuri și specii literare, recunoscând o anumită ierarhie a acestora ca, de exemplu, preferința clasicismului pentru tragedie. În operele lor, ei utilizează modele artistice asemănătoare într-un sens larg (de exemplu, în creațiile romanticilor se întâlnește frecvent antiteza).

Principiile estetice ale unui curent literar sunt cristalizate, de obicei, într-un manifest literar.

REȚINEȚI!

Manifestul literar este un text de dimensiuni reduse, în care se afirmă o nouă concepție cu privire la literatură.

El este conceput, de regulă, sub o formă polemică, deoarece noua orientare literară se opune orientării anterioare. De obicei, un manifest programatic este publicat într-o revistă, ori ca prefață a unei cărți, semnată de un autor binecunoscut, dar se întâlnesc și situații când principiile sale au fost desprinse mai târziu, pe măsura manifestării curentului literar respectiv.

APOSTOLUL

Ca o vecernie domoală
Se stinge zvonul din dumbravă,
Pleoapa soarele-și închide
Sus, pe-o căpiță de otavă.
Norodul a cuprins podmolul
Lângă frăgarul din uliță -
De cârjă sprijinit răsare
Bătrânul preot la portiță.

Moșneag albit de zile negre,
Așa îl pomenise satul,
Pe pieptărelul lui de lână
Purtând un ban de la-mpăratul.
Domol, în mijloc se așază,
Și sprijinind încet toiagul,
Clipind din genele cărunte,
Începe-a povesti moșneagul.

Întreg poporul ia aminte,
Ascultă jalnica poveste,
Și fusul se oprește-n mâna
Înduioșatelor neveste.
Moșnegii toți fărâcă lacrimi
Cu genele tremurătoare,
Aprinși, feciorii strâng prăseaua
Cuțitului din cingătoare.

Atâtea patimi plâng în glasul
Cuvântătorului părinte,

Și-atâta dor aprind în inimi
De clipa răzbunării sfinte.
Bătrânul mag înalță fruntea,
Ce sfânt e graiul gurii sale:
Din el va lumina norocul
Acestui neam sfârșit de jale!
Același dor tresare-n piepturi,
Când glasul strigător răsună,
Și gemăt înfioară firea
Prelung și greu, ca o furtună.
Frăgarul își îndoaie coapsa,
Iar de prin văi purcede vântul,
Prin largul albelor văzduhuri,
Să ducă cerului cuvântul.

Din cetățuia strălucirii
Coboară razele de lună,
Pe-argintul frunții lui boltite
Din aur împletesc cunună.
Cuvine-se hirotonirea
Cu harul cerurilor ție,
Drept-vestitorule apostol
Al unei vremi ce va să vie!

CONSIDERAȚII GENERALE

Poezia **Apostolul** (inclusă în volumul de debut din 1905) prezintă imaginea unuia dintre mântuitorii „*acestui neam sfârșit de jale*”: bătrânul preot dintr-un sat ardelenesc.

Titlul este un substantiv comun de adânci rezonanțe biblice, fiind numele dat fiecăruia dintre cei 12 discipoli ai lui Iisus. Asemenea acestora, bătrânul preot este un propăvăduitor al adevărilor sacre și un profet al vremurilor viitoare.

Apostolul lui Goga nu are nume (tot așa cum spațiul evocat în poezie nu este fixat); imaginea lui crește hiperbolic, acoperind întreg Ardealul devenit biserică a suferinței.

Universul operei (idei, sentimente):

Poezia începe cu un prolog de patru versuri, în care se prezintă atmosfera tainic – sacramentală a întâlnirii dintre **Apostol** și norod: „*Ca o vecernie domoală/ Se stinge zvonul din dumbravă. Pleoapa soarele-și închide Sus, pe-o capiță de otavă.*”

Străbătută de un fior de sfințenie, natura devine un spatiu, în care va avea loc un ritual, în ceasul tainic al inserării.

Portretul bătrânului preot se constituie prin acumulări de detalii și atitudini emblematice: „*Moșneag albit de zile negre, Așa il pomenise satul, /Pe pieptărelul lui de lână/ Purtând un ban de la-mpăratul./ Domol, în mijloc se așază,/ Și sprijinind încet toiagul, /Clipind din genele cărunte, începe-a povesti moșneagul*”.

Termenii care încadrează strofa a II-a (*moșneag-moșneagul*) și epitetul „*genele cărunte*” fixează ipostaza reală, obișnuită a acestui om; la aceasta contribuie și epitetul individual (*moșneag albit*) din primul vers. Tot aici, metafora „*zile negre*” îi încadrează existența în destinul de „*patimi*” al poporului său, prefigurând ipostaza lui sacră:

„*Atatea patimi plâng în glasul / Cuvântătorului părinte, /Și-atâta dor aprind în inimi /De clipa răzbunării sfinte. Bătrânul mag înalță fruntea, / Ce sfânt e graiul gurii sale:/ Din el va lumina norocul /Acestui neam sfârșit de jale!*”

Începând cu strofa a IV-a, imaginea prezentă este proiectată în timpul biblic, iar preotul devine „*bătrânul mag*” și „*Drept-vestitorul apostol*”, fiind încadrat în categoria sacralului.

Ultimele patru versuri ale strofei de mai sus exprimă **mesianismul poeziei**: „*Graiul*”, „*sfant*” al Apostolului „*va lumina norocul*”. *Acestui neam sfârșit de jale*”, izbăvindul-l (așa cum a făcut-o și Iisus = Mesia).

La întâlnirea cu bătrânul preot participă sătenii, pe care autorul îi înfățișează într-un tablou colectiv, ca într-o procesiune sacră: „*Întreg poporul ia aminte, /Ascultă jalnica poveste, / Și fusul se oprește-n mâna induiosatelor neveste. / Moșnegii toți fărâcă lacrimi / Cu genele tremurătoare, / Aprinși, feciorii strâng praseaua / Cutitului din cingătoare*”.

Reconstituită în cuvintele preotului, istoria devine timp tragic (inversiunea „*jalnica poveste*”), a cărui evocare trezește dureri ancestrale (oximoronul „*fărâcă lacrimi*”, inversiunea „*induiosatelor neveste*”) și doruri de răzbunare.

Ultimele două strofe constituie o revenire la poezia de atmosferă: de data aceasta, natura – răscolită și ea de „*glasul strigător*” al preotului – se zbuciumă dramatic: un „*geamăt*” se aude peste întinderi, dudul (personificat) se înconvoaie, vantul se ridică din văi; pe aripile acestuia, cuvântul Apd Stolului va fi dus spre cer, întorcându-se în Logos.

În ultima strofa, razele de lună, care încununează fruntea bătrânului preot, îi sacralizează, ca un nimb, chipul:

„*Din cetațuia strălucirii
Coboară razele de lună,*

Pe-argintul frunții lui boltite

Din aur împletea cununa".

În final, ideea mesianică este reluată: Apostolul merită a fi ridicat la harul sfânt, pentru că el vestește vremea „*ce va să vie*” (timpul eliberării).

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală

1. Citiți expresiv poezia **Apostolul** și încadrați-o în registrul tematic al creației lui Octavian Goga.
2. Alegeți o altă operă cunoscută de voi și comentați asemănările și diferențele dintre ele din perspectiva conținutului de idei.
3. Identificați în text sintagmele care definesc mesajul central al poeziei **Apostolul** și formulați câteva teze cu referire la conținutul ideatic al poeziei.
4. Recitați strofa finală a poeziei și comentați-o. Care este semnificația ultimelor două versuri?
5. Explicați semnificația titlului poeziei.

Stil și limbaj artistic

1. Comentați structura poeziei.
2. Selectați figurile de stil din textul poeziei citite și comentați-le. Care dintre ele prevalează? Argumentați.
3. Selectați și înscrieți în caiete sintagmele care-l caracterizează pe bătrânul apostol. Ce procedee artistice utilizează autorul pentru a ne emoționa mai puternic?
4. Analizați poezia din punct de vedere al prozodiei.
5. Comentați, într-un text, specificul limbajului artistic al poeziei studiate.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Memorizați una dintre poeziile lui Octavian Goga și recitați-o expresiv în clasă.
2. Faceți o paralelă între poeziile **Apostolul** și **Bătrâni** de Octavian Goga. Elaborati în acest sens un text în care să prezentați comuniunea de idei dintre cele două poezii.
3. Pregătiți o comunicare despre aria tematică a poeziei lui Octavian Goga și organizați o dezbatere pe această temă.

Referințe critice

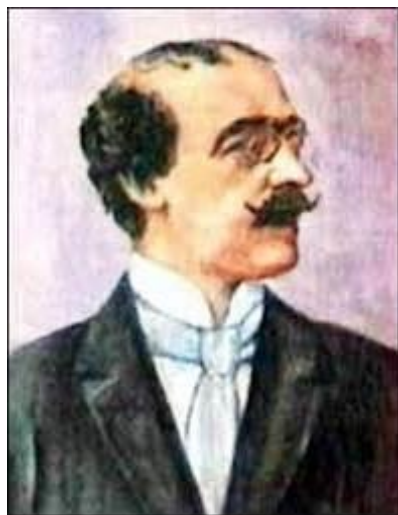
„În poezia lui Goga dăm de structura poeziei lui Eminescu, astfel acoperită încât abia se bagă de seamă. Goga a intuit mai bine decât oricare geniu poetului „Doinei” și a știut să-l continue cu o materie nouă. Și Eminescu, și

Goga cântă un inefabil de origine metafizică, o jale nemotivată de popor străvechi, îmbătrânit în experiența crudă a vieți, ajuns la bocetul ritual, transmis fără explicarea sensului... După Eminescu și Macedonski, Goga e întâiul poet mare din epoca modernă, sortit prin simplitatea aparentă a liricii lui să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulțimii, poet național totdeodată și pur ca și Eminescu". **George Călinescu**

„Octavian Goga este un poet revoluționar și ca atare prezice schimbări radicale, nu numai istorice, dar și politice. Dacă în poezii ca „Apostolul” sau în „Codru” gândul său se apleacă limpede asupra patriei nefericite, în „Plugarii”, „Clăcașii” și în „Graiul pâinii” sensibilitatea lui reacționează fără echivoc la obida mulțimilor înjosite și mizere”. **Ion Negoiteșcu**

„Ca poet și publicist nu puțini au văzut în el continuatorul înzestrat al genialului precursor, Mihai Eminescu; iar ca patriot și luptător l-au socotit un descendent, în linie dreaptă, al marilor figuri din istoria zbuciumată a Transilvaniei: Horia, Cloșca și Crișan”. **Ion Dodu Bălan**

ALEXANDRU MACEDONSKI (1854 – 1920)

„Astăzi opera lui Macedonski ne apare ca una dintre cele mai însemnate ale epocii sale, mai întâi prin interesanta și elocventa reflectare a acesteia”. **Tudor Vianu**

Alexandru M. Macedonski (n. 14 martie 1854; d. 24 noiembrie 1920) a fost un poet și prozator, dramaturg, șef de cenaclu literar, publicist român.

Născut la București în mahalaua „Precupeții-Noi”, la 14 martie 1854, Alexandru Macedonski a fost nepotul lui Dimitrie Macedonski, căpitan de panduri, participant la revolta din 1821 și adept al Eteriei. Tatăl sau, colonelul (devenit apoi general) Al. Dimitrie Macedonski, a avut un rol foarte important în alegerea lui Alexandru Ioan Cuza drept domnitor al celor două provincii românești unite. A devenit Ministru de război al domnitorului Cuza. Mama sa, Maria, era fiica pitarului Dimitrie Părăianu din mica boierime oltenească.

Cea mai mare parte a copilăriei Alexandru a petrecut-o în satul natal al tatălui Adâncata-Pometești, pe valea Amaradiei, în județul Dolj. În toamna

lui 1862, Alexandru Macedonski, a pășit pragul celei mai vechi (și mai importante, pe atunci) școli primare a Craiovei din epoca sa, școala de la biserica Obedeanu. După absolvirea cursurilor școlii primare, viitorul poet este înscris, în septembrie 1865, în prima clasă a Colegiului din Craiova. Plecat după absolvirea clasei a IV-a gimnazială, la numai 16 ani, în străinătate, colindă de unul singur Austria, Italia, Elveția, apoi din nou Italia, pentru a se stabili, în 1872, la București.

Poezia lui Macedonski este eclectică, are elemente împrumutate de la parnasianism, simbolism, sau romantism. Până în 1890 Macedonski scrie poeme ample, de făptură romantică, cu versuri lungi, și cu un pronunțat caracter satiric, scrie ciclul *Noptilor*, caracterizat și printr-un abundent retorism romantic, inspirat din volumul *Noptile* al poetului romantic francez Alfred de Musset.

După 1890 lirica lui Alexandru Macedonski trece printr-un proces de esențializare. În acest an scrie *Rondelurile*, iar discursul liric este rezultatul unui efort de sinteză și se bazează pe o metaforă concretă. Poetul renunță la retorismul primei etape, poezia devenind sugestie și muzicalitate. Tot în aceeași perioadă scrie: *Rondelul rozelor ce mor*, *Rondelul apei din grădina japonezului*, *Rondelul câinilor*, *Rondelul lucrurilor*.

Macedonski e unul dintre puținii noștri autori de rondel. Spre sfârșitul vieții a scris celebrele cicluri: *Rondelurile pribege*, *Rondelurile celor patru vânturi*, *Rondelurile rozelor*, *Rondelurile Senei și Rondelurile de porțelan*. Cele cinci cicluri au fost publicate în volumul postum *Poema Rondelurilor* (1927). A publicat un volum de versuri în limba franceză intitulat *Bronzes*.

Macedonski este și fondatorul revistei și cenaclului *Literatorul*, o grupare formată în 1880 ca reacție a influenței germane a grupării *Junimea*. Poetul a încercat astfel să relanseze caracterul neolatin al limbii și literaturii române. Alexandru Macedonski a încurajat, la începuturile activității lor scriitoricești, numeroși tineri talentați, printre care George Bacovia, Tudor Vianu, pe care i-a publicat în revista sa – *Literatorul*. În 1873 scoate ziarul *Oltul*, iar în 1896 revista *Liga ortodoxă* în care vor debuta alți mari scriitori: Tudor Arghezi, Gala Galaction.

Teoretician al simbolismului și promotor al noii poezii: *Arta versului* (1890); *Poezia viitorului* (1892).

În februarie, anul 1919 boala de inimă face progrese. Peste câteva luni scrie ultima serie de *Rondeluri*.

Este numit de Octavian Goga, ministrul cultelor și artelor, șef de birou clasa I. Socotindu-se retrogradat, refuză demn această „ofensă”.

Apare în "*Universul literar*" ultima poezie tipărită de Macedonski în timpul vieții este: *Rondelul apei din ograda japonezului*.

În septembrie 1920 este ținut definitiv la pat având un consult medical excesiv. La 24 noiembrie poetul moare inhalând parfum de trandafiri, cerut cu aviditate. Este înmormântat la Cimitirul Bellu.

NOAPTE DE DECEMVRIE

Pustie și albă e camera moartă...
Și focul sub vatră se stinge scrumit...
Poetul, alături, trăsnit stă de soartă,
Cu nici o scânteie în ochiu-adormit...
Iar geniu-i mare e-aproape un mit...
Și nici o scânteie în ochiu-adormit.

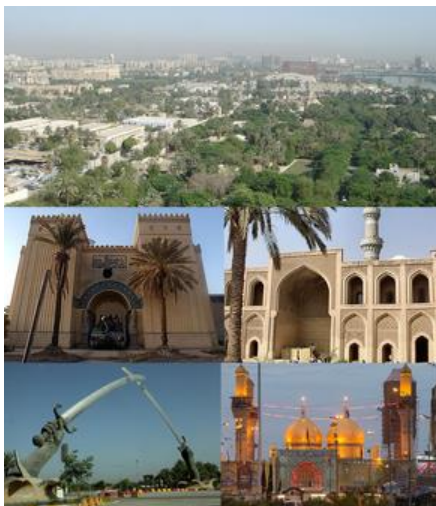
Pustie și albă e-ntinsa câmpie...
Sub viscolu-albastru ea geme cumplit...
Sălbatică fiară, răstriștea-l sfâșie,
Și luna-l privește cu ochi-oțelit...
E-n negura nopții un alb monolit...
Și luna-l privește cu ochi oțelit.

Nămeții de umbră în juru-i s-adună...
Făptura de humă de mult a pierit
Dar fruntea, tot mândră, rămâne în lună
Chiar alba odaie în noapte-a murit... –
Făptura de humă de mult a pierit.

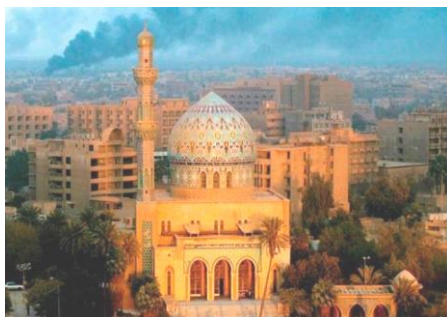
E moartă odaia, și mort e poetul...
În zare, lupi groaznici s-aud, răgușit,
Cum latră, cum urlă, cum urcă, cu-ncetul,
Un tremol sinistru de vânt-năbușit...
Iar crivățul țipă... – dar el, ce-a greșit?
Un haos, urgia se face cu-ncetul.

Urgia e mare și-n gându-i ș-afară,
Și luna e rece în el, și pe cer...
Și bezna lungește o strașnică gheară,
Și lumile umbrei chiar fruntea i-o cer...
Și luna e rece în el, și pe cer.

Dar scrumul sub vatră, deodată, clipește...
Pe ziduri, aleargă albastre năluci...
O flacăra vie pe coș izbucnește,
Se urcă, palpită, trosnește, vorbește...
„Arhanghel de aur, cu tine ce-aduci?”

Orașul Bașdad (Irak)

Orașul Bașdad (Irak)

Și flacăra spune: „Aduc inspirarea...
Ascultă, și cântă, și tânăr refii...
În slava-nvierii îneacă oftarea...
Avut și puternic emir, voi să fii.”
Și flacăra spune: „Aduc inspirarea
Și-n alba odaie aleargă vibrarea.

Răstriștea zăpezii de-afară, dispারে...
Deasupră-i e aur, și aur e-n zare,
Și iată-l emirul orașului rar...
Palatele sale sunt albe fantasme,
S-ascund printre frunze cu poame din basme,
Privindu-se-n luciul pârâului clar.
Bagdadul! Bagdadul! și el e emirul...
Prin aer, petale de roze plutesc...
Mătasea-nflorită mărită cu firul
Nuanțe, ce-n umbră, încet, veștejesc... –
Havuzele cântă... – voci limpezi șoptesc...
Bagdadul! Bagdadul! și el e emirul.

Și el e emirul, și are-n tezaur,
Movile înalte de-argint și de aur,
Și jaruri de pietre cu flăcări de sori;
Hangiare-n tot locul, oțeluri cumplite
În grajduri, cai rezezi cu foc în copite,
Și-ochi împrejuru-i – ori spuză, ori flori.

Bagdadul! cer galben și roz ce palpită,
Rai de-aripi de vise, și rai de grădini,
Argint de izvoare, și zare-aurită
Bagdadul, poiana de roze și crini
Djamii – minarete – și cer ce palpită.

Și el e emirul, și toate le are...
E tânăr, e farmec, e trăsnet, e zeu,
Dar zilnic se simte furat de-o visare...
Spre Meka se duce cu gândul mereu,
Și-n fața dorinței – ce este – dispারে
Iar el e emirul, și toate le are.

Spre Meka-l răpește credința – voința,
Cetatea preasfântă îl cheamă în ea,
Îi cere simțirea, îi cere ființa,

Orășul Bașdad (Irak)

Meka

Îi vrea frumusețea – tot sufletu-i vrea
Din tălpi până-n creștet îi cere ființa.

.....
Spre albele ziduri, aleargă – aleargă,
Și albele ziduri, lucesc – strălucesc,
Dar Meka începe și dânsa să meargă
Cu pasuri ce-n fundul de zări o răpesc,
Și albele ziduri, lucesc, – strălucesc!

Ca gândul aleargă spre alba nălucă,
Spre poamele de-aur din visu-i ceresc...
Cămila, cât poate, grăbește să-l ducă...
Dar visu-i, nu este un vis omenesc
Și poamele de-aur lucesc – strălucesc
Iar alba cetate rămâne nălucă.

Rămâne nălucă, dar tot o zărește
Cu porți de topaze, cu turnuri de-argint,
Și tot către ele s-ajungă zorește,
Cu toate că știe prea bine că-l mint
Și porți de topaze, și turnuri de-argint.

Rămâne nălucă în zarea pustiei
Regina trufașă, regina magiei,
Frumoasa lui Meka – tot visul țintit,
Și vede pe-o iasmă că-i trece sub poartă...

Pe când șovăiește cămila ce-l poartă...
Și-n Meka străbate drumetul pocit,
Plecat șchiop și searbăd pe drumul cotit
Pe când șovăiește cămila ce-l poartă...
Și moare emirul sub jarul pustiei
Și focu-n odaie se stinge și el,
Iar lupii tot urlă pe-ntinsul câmpiei,

Și frigul se face un brici de oțel...
Dar luna cea rece, ș-acea dușmănie
De lupi care urlă, – ș-acea sărăcie
Ce-alunecă zilnic spre ultima treaptă,
Sunt toate pustia din calea cea dreaptă,
Ș-acea izolare, ș-acea dezolare,

Meka

Meka

Meka

Sunt Meka cerească, sunt Meka cea mare...
Murit-a emirul sub jarul pustiei.

CONSIDERAȚII GENERALE

Poemul *Noapte de decembrie* are ca punct de plecare o legendă veche orientală, potrivit căreia prințul Ali-ben-Mohamet-ben-Hassan primește cu limbă de moarte de la tatăl său îndemnul de a nu se abate niciodată în viață de la calea cea dreaptă. Poemul apare în volumul *Flori sacre* în 1912 și îl definește pe Macedonski ca pe un poet ce face trecerea de la romantism la simbolism, de la curente tradiționale la cele moderne prin ideea principală care o conține – condiția omului superior ce nu poate admite nici un compromis în calea sa spre stingerea absolutului. Textul se întemeiază pe structura fundamentală a arhetipului *moarte și renaștere*, exersată, mai întâi, în poemul în proză *Meka și Meka* (1889), unde scriitorul apelează la o desfășurare aproape completă a imaginarului: naștere și origine, creștere și educație. Dar în poemul lui Alexandru Macedonski acestea sunt reduse la câteva elemente principale, care, la rândul lor, sunt supuse unui proces de ambiguitate. Au fost păstrate doar episoadele *tentația, călătoria inițiativă și înfruntarea dificultăților*.

Poemul reunește, într-o manieră originală, romantismul cu simbolismul, în care există, însă, și elemente de factură clasică vizibile mai ales în structura armonioasă, simetria poeziei și stilul elevat. Simetria poemului este definită de două secvențe lirice care descriu spațiul poetic, universul inspirației, al creației, ce apar la începutul și în finalul poemului, fiind simbolizate de odaia poetului.

Poemul *Noapte de decembrie* începe prin descrierea spațiului poetic, de creație, sugerând lipsa de inspirație a poetului prin utilizarea simbolurilor „pustie și albă e camera moartă”, „palatele sale sunt albe fantasme”, în care poetul „trăsnit sta de soartă”, absența muzei fiind sugestiv exprimată prin „nici o scânteie în ochiu-adormit”.

De la spațiul interior, în care poetul se simte izolat, se trece la imaginea exterioară a câmpiei „pustie și albă” și ea simbol al lumii în care trăiește poetul. Culoarea albă domină întreg tabloul, sugerând absența oricărui contururi ideatice atât în spațiul poetic interior, cât și în cel exterior, imaginea fiind amplificată prin elemente auditive: „lupi groaznici s-aud, răgușit/ Cum latră, cum urlă”, „Sub viscolu-albastru ea geme cumplit...”

Apare inspirația simbolizată de „flacăra vie” care este adusă de un arhanghel, semn că ea este de natură divină, poetul simțindu-se emoționat de tema poeziei care-i este sugerată direct: „Avut și puternic emir voi să fii”. Așadar, emirul dornic să plece la cetatea sfântă Meka, fapt pentru care va fi

nevoit să-și părăsească „rozul Bagdad”, constituie simbolul poetului. Ca un om superior el nu se mulțumește cu fericirea pământească, și acest lucru este motivat de Macedonski printr-o serie de calități ce ilustrează genul: „Și el e emirul, și toate le are, / E tânăr, e farmec, e trăsnet, e zeu”, dar și de idealul superior către care aspiră „Spre Meka se duce cu gândul mereu”.

Emirul părăsește „roza idilă” a Bagdadului pentru că mirajul cetății preasfinte devine pentru el o obsesie. În drumul său îl întâlnește pe „drumețul zdrențuros și pocit”, de care apoi se desparte, urmându-și fiecare calea simbolic: „Și pleacă drumețul pe-un drum ce cotește... / Pocit, șchiop și searbăd abia se târăște .../ „Iar el emirul, de- asemenea pleacă- /” ...Pustia-l așteaptă în largu-i s-o treacă...”

Tânărul prinț, mergând pe drumul drept, își pierde caravana în nisipurile deșertului, el însuși aflându-se la capătul puterilor. Ajuns la apogeul călătoriei sale, emirul trăiește iluzia idealului pa care să-l atingă prin intrarea sa în sfânta cetate. Setea poetului de a atinge perfecțiunea creației este un ideal ce depășește aspirația umană, pentru că „visu-i nu este un vis omenesc”, de aceea atingerea absolutului este imposibilă – „alba cetate rămâne nălucă”.

Iluzia emirului sugerează un sfârșit tragic al omului superior care-și închină întreaga sa existență împlinirii unui ideal absolut, el căzând victimă propriului crez care cere sacrificii și care este de neatins. Finalul poemului redă simbolul destinului omului superior supus suferinței pricinuite de incapacitatea oamenilor obișnuiți de a-i înțelege idealul ce este greu de atins: „Murit-a emirul sub jarul pustiei”:

Noapte de decembrie este un poem amplu, structurat în două părți: prima parte – planul real – impune imaginea creatorului într-un mediu social ostil, iar partea a doua are ca temă mirajul cetății sfinte Meka. Poemul se caracterizează prin desfășurări descriptive simple, organizate plastic și muzical.

Una din calitățile importante ale poemului este tensiunea crescândă, încât la un moment dat atmosfera devine fierbinte și cititorul simte că goana emirului spre Meka are ceva din propria-i viață. Moartea emirului ne îndurerează, dar nu ne decepționează, deoarece sensul vieții lui – lupta neînfricată cu greutățile – rămâne viu.

Sensul întregului poem este următorul: arta presupune inițiere sinucigașă, proces care se înscrie în arhetipul fundamental *moarte și renaștere prin artă*. Aceasta este concepția fundamentală a poemului **Noapte de decembrie**.

Întreg poemul lui Macedonski îmbină într-un mod armonios elemente romantice cu cele simboliste. Prin temă, **Noapte de decembrie** este romantic, iar prin muzicalitatea versurilor, prin cromatică, poemul

aparține simbolismului. Deci, poemul este o sinteză între tradiția romantică și elementele înnoitoare ale simbolismului.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală

1. Comentați semnificația poetică a expozițiunii în structura poemului, insistând asupra caracteristicilor spațiului sugerat de versurile date.
2. Identificați elementele epice și dramatice din poem și exemplificați-le cu versurile potrivite.
3. Comentați valoarea simbolurilor și semnificația alegorică a poemului, pornind de la afirmația că *Noapte de decembrie* e o operă în care este abordată problema geniului.
4. Exprimați-vă opinia despre raportul dintre omul superior și lumea comună, ilustrat în poemul lui Alexandru Macedonski.
5. Demonstrați că în poemul *Noapte de decembrie* Alexandru Macedonski exprimă lupta pentru atingerea absolutului în chip alegorico-simbolic.
6. Numiți elementele care îl plasează pe emir în categoria personajelor alegorice.
7. Ilustrați conceptul operațional de *artă poetică*, pornind de la textul lui Alexandru Macedonski.
8. Realizați un comentariu în care să prezentați conținutul de idei al poemului *Noapte de decembrie* de Alexandru Macedonski.
9. Demonstrați, cu argumente, că opera citită mai sus este o trecere de la romantism la simbolism.

Stil și limbaj artistic

1. Precizați mijloacele lingvistice și stilistice prin care se obține nota de ireal, oniric, fantomatic în poem.
2. Explicați rolul imaginilor auditive și vizuale din fragmentele citite.
3. Identificați elemente ale unei antiteze în poem. Explicați rolul ei.
4. Analizați poemul din perspectiva limbajului poetic.
5. Stabiliți elementele de prozodie în poem.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Citiți în întregime poemul *Noapte de decembrie* de Al. Macedonski și efectuați un scurt comentariu, în care să demonstrați că poemul îmbină atât elementele romantice, cât și cele simboliste.
2. Realizați o sinteză în care să vă exprimați opinia cu privire la condiția creatorului, în baza studiului operei date.

3. Realizați un eseu liber despre soarta omului superior, având ca punct de plecare poemul lui Alexandru Macedonski.

REVISTA *LITERATORUL*

Literatorul a fost o revistă literară, înființată de Alexandru Macedonski. A apărut la București, cu mari intermitențe, între 1880 și 1919.

Inițial a teoretizat, prin Macedonski, poezia socială, urmând tradițiile progresiste ale pașoptiștilor. Ulterior a militat în chip confuz și nediferențiat pentru simbolism, instrumentalism, sau neoromantism, precum și pentru parnasianism, adoptând astfel o atitudine eclectică. Printre colaboratorii mai de seamă, permanenți sau incidentali, ai revistei, se numărau și Vasile Alecsandri, Traian Demetrescu, Cincinat Pavelescu, Ștefan Petică, Alexandru T. Stamatiad, Tudor Vianu, Duiliu Zamfirescu, dar și alții.

Cenaclul și revista *Literatorul* au reprezentat deschiderea unei noi direcții în poezia românească de la sfârșitul secolului al XIX-lea. A. Marina a afirmat că "opera esențială a lui Alexandru Macedonski e cenaclul. Și-a făcut din casa sa un templu al poeziei care îl salvează de toată patima sa pentru ea". Conform aceleiași confesiuni, în mijlocul casei era un fel de altar. Toată familia sa era implicată. Pe tron citea maestrul, Alexandru Macedonski. După confesiunile participanților, Ștefan Petică avea o prezentare în registru grav, iar Mihail Sadoveanu în registru ironic. După modelul parisian, Macedonski aduna tinerele condeie din București. Cum însă preocupările oamenilor din capitala României nu erau prea legate de artă, și mai ales de poezie, Cenaclul *Literatorul* era un punct luminos în viața Capitalei. O bună parte a reușitei *Cenaclului* se datora erudiției literare a mentorului acestora, care cunoștea foarte bine poezia lumii și poezia românească, mai ales cea modernă.

Revista *Literatorul* fondată de Macedonski a fost continuată într-o serie nouă, în 1991, de către Marin Sorescu. În 2016, revista și-a suspendat, temporar, apariția, din cauza dificultăților financiare. Și-a reluat apariția, în noiembrie 2017, avându-l ca redactor șef pe scriitorul Nicolae Iliescu.

RONDELUL ROZELOR CE MOR

E vremea rozelor ce mor,
Mor în grădini și mor și-n mine –
Ș-au fost atât de viață pline,
Și azi se sting așa ușor.

În tot, se simte un fior.
O jale e în orișicine.

E vremea rozelor ce mor –
Mor în grădini, și mor și-n mine.

Pe sub amurgu-ntristător,
Curg vâlmășaguri de suspine,
Și-n marea noapte care vine
Duiioase-și pleacă fruntea lor... –
E vremea rozelor ce mor.

CONSIDERAȚII GENERALE

Rondelurile macedonskiene au fost scrise între anii 1916–1920 și aparțin perioadei de maturitate a creației poetului. Au fost publicate în volumul *Poema rondelurilor* abia în anul 1927.

Volumul cuprinde cinci cicluri: *Rondelurile pribege*, *Rondelurile celor patru vânturi*, *Rondelurile rozelor*, *Rondelurile Senei*, *Rondelurile de porțelan*.

Teoretician al simbolismului românesc, Alexandru Macedonski este preocupat de muzicalitatea versurilor, de efectele sonore ale cuvintelor, armonizând unitar temele majore ale liricii macedonskiene, între care tema dămării, starea depresivă ori starea de extaz, semnificative în lirica sa.

Rondelul, ca și sonetul, este o poezie cu formă fixă și a fost încetățenit în literatura română anume datorită lui Alexandru Macedonski. La rândul său el a preluat această specie din literatura franceză, unde încă în evul mediu au trăit și au creat câțiva virtuoși ai rondelului, care l-au și impus în istoria literaturii universale.

Macedonski este unul dintre poeții români preocupați profund de muzicalitatea versului, de capacitatea de a sugera prin poezie nu atât o reprezentare vizuală asupra lumii, ci una muzicală, capabilă să releve o structură nevăzută a realului, un spațiu ideal al naturii și al poeziei deopotrivă.

Rondelul rozelor ce mor face parte din volumul *Poema rondelurilor* (1927) și aparține ultimei perioade de activitate a poetului, când seninătatea ia locul sentimentului de frustrare resimțit anterior. Din punct de vedere compozițional, Rondelul rozelor ce mor respectă normele speciei: este alcătuit din 13 versuri, dintre care primele două se repetă în pozițiile 7 și 8, iar primul este reluat și în final.

Ca și în alte rondeluri ale lui Macedonski, poezia dată este o meditație melancolică pe tema scurgerii timpului și concentrează mai multe motive macedonskiene: motivul rozelor, flori ale căror parfum diafan duce într-o lume ideală, motivul timpului trecător și al morții totale, precum și oscilația

dintre elevație și damnare, înălțare și suferință. Sentimentul dominant al poemului e acela al stingerii inexorabile, al destrămării ființei în fața timpului necruțător.

Există în poezia lui Macedonski un amestec semnificativ de frumusețe și de tulburătoare agonie; de parcă în filigranul expresiv al rozelor, în trecătoarea lor somptuozitate s-ar întrevea chiar sfârșitul, lenta lor trecere, chemările de despărțire cele surpă ființa adâncă. Atras de mirajul florilor, Macedonski pune față în față două realități: una exterioară, ținând de un anume decor și una lăuntrică. Sentimentul sfârșitului este exorcizat prin transcriere în expresie poetică, e ridicat la statura frumosului, de aceea senzația transmisă nu e una de sfâșiere lăuntrică, ci una melancolică.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală

1. Citiți expresiv rondelul propus mai sus și stabiliți tema lui.
2. Identificați versurile care se repetă (refrenul) și, pornind de la ele, formulați ideea poetică a rondelului.
3. Explicați ce semnificație are cuvântul „roze”.
4. Poezia concentrează unul dintre motivele tipice macedonskiene-motivul rozelor. De ce credeți că anume aceste flori își au prezența în poezia autorului? Ce rol joacă factorul olfactiv în acest sens?
5. Explicați ce legătură are titlul rondelului cu realul, sau este mai degrabă o transfigurare a acestuia, o proiecție a unei stări sufletești. Argumentați.
6. Discutați despre sistemul de corespondențe existent în text, prin intermediul căruia poetul reușește să sugereze o stare poetică profundă, amestec de frumusețe și speranță.
7. Stabiliți motivul central al poeziei, reieșind din simbolurile principale ale textului. Motivați-vă răspunsul.
8. Ilustrați, într-un text de volum mic, mesajul poeziei lui Alexandru Macedonski.

Elemente de versificație. Limbaj artistic

1. Stabiliți valoarea poetică a verbelor din textul poeziei citite.
2. Selectați din poezie simbolurile principale și explicați-le.
3. Comentați poezia din punct de vedere al versificației și limbajului poetic.
4. Argumentați că poezia citită de voi este un rondel.
5. Explicați în câteva rânduri ideea versurilor:
„E vremea rozelor ce mor, / Mor în grădini și mor și-n mine – / Ș-au fost atât de viață pline, / Și azi se sting așa ușor.”

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Memorizați rondelul lui Alexandru Macedonski și recitați-l expresiv în clasă.
2. Citiți și alte rondeluri din creația lui Alexandru Macedonski și comentați-le în clasă.
3. Ilustrați, într-un text de 5-10 enunțuri, relațiile care se stabilesc în **Rondelul rozelor ce mor** între eul empiric și eul poetic. Căutați, pentru a rezolva tema, informații despre viața lui Alexandru Macedonski.
4. Realizați un comentariu în legătură cu afirmația poetului francez Mallarmé: „*Să evoci încetul cu încetul un obiect ca să arăți o stare de suflet, sau invers, să alegi un obiect și să desprinzi din el o stare de suflet printr-un șir de descifrări – iată adevărata poezie*”. Argumentați această idee cu texte din creația lui Macedonski.
5. Demonstrați că rondelurile lui Alexandru Macedonski sunt opere ce se supun criteriilor curentului simbolist.

REȚINEȚI!

Rondelul este o poezie scurtă cu formă fixă, a cărei structură se bazează, ca și balada, pe refren, care a apărut în Franța medievală sub denumirea de **rondeau**.

Originile rondelului se regăsesc în cântec. La început, rondelul era legat de muzică și dans, astfel că la sfârșitul secolului al XV-lea era considerat o formă muzicală prin excelență. Prin urmare, de la originea sa cel mai important a fost aspectul oral, și anume rimele și refrenul.

Încă din secolul al XIII-lea, rondelul este inserat în romane, acolo unde textul evoca sărbători și dansuri.

În decursul secolelor, forma sa a evoluat. Prima formă clar definită a fost stabilită în Evul Mediu de Adam de la Halle și Guillaume de Machaut, respectiv rondelul simplu (din care în secolul al XVI-lea va deriva trioletul), compus din 7 sau 8 versuri, construit pe două rime; refrenul, constând din 2 versuri, apare la început și la sfârșit, cel de-al patrulea vers reluându-l pe primul.

Această formă a evoluat, crescând în lungime: refrenul va trece întâi la trei versuri, așa numitul **rondel terțet** (în franceză *rondeau tercet*) și apoi la patru versuri (în franceză *rondeau double*) și chiar la cinci versuri (în franceză *rondeau cinquain*).

Începând cu secolul al XV-lea, rondelul ia o formă nouă, mult folosită în următoarele două secole. Refrenul, (în franceză *rentrement*), conține în

primul emistih al versului 1 revine la sfârșitul celei de-a doua strofe și a celei de-a treia a strofe. Rimele sunt tot în număr de două, iar numărul de versuri variază între 12 și 15. Cel mai reprezentativ poet care a compus rondeluri în această formă a fost Clément Marot. Lungimea versului este variabilă, dar repartiția versurilor pe strofe este fixă.

În cazul rondelului de 15 versuri, cele 3 strofe au câte 4, 5 și, respectiv, 6 versuri, ultimul vers din strofa a doua și a treia fiind mai scurt, reprezentând refrenul.

Strofele pot avea și 5, 4 și 6 versuri, ca în exemplul următor:

Versul 1 – a (R) (De obicei primul vers este și refren)

Versul 2 – a / Versul 3 – b / Versul 4 – b / Versul 5 – a / Versul 6 – a /
Versul 7 – a / Versul 8 – b / Versul 9 – R / Versul 10 – a / Versul 11 – a
Versul 12 – b / Versul 13 – b / Versul 14 – a / Versul 15 – R

În rondel, refrenul joacă un rol primordial, în special din momentul în care acesta devine perfect autonom și se detașează de muzică. Originalitatea și subtilitatea acestui gen liric țin în mare parte de variațiile de sens operate de poet asupra grupului de cuvinte care revine de mai multe ori în poem. Acest procedeu este cunoscut sub denumirea de antanaclază (repetiție a unui cuvânt folosit succesiv cu alte sensuri, din motive stilistice). Acest procedeu permite jocuri de cuvinte care rup monotonia refrenului și creează efectul de surpriză. De aceea, rondelul are un caracter ludic foarte pronunțat.

În Evul Mediu se scriau rondeluri în cadrul unor concursuri de poezie organizate de societățile literare puse sub ocrotirea Fecioarei Maria (în franceză *puys*), în care amatori și profesioniști rivalizau în ingeniozitate.

De la începutul secolului al XVI-lea până la mijlocul celui de-al XVII-lea, poeții prețioși, respinși de grupul de poeți francezi din secolul al XVI-lea cunoscuți sub denumirea de **Pleiadă** (în franceză *Pléiade*), au resuscitat acest gen de poezie, făcând din el un gen monden și rafinat, care făcea parte din jocul dragostei, așa cum era el conceput de noblețea din epocă.

Temele din rondeluri sunt aproape mereu legate de dragoste, de celebrarea bucuriilor sale, de evocarea necazurilor pe care aceasta le produce. Primii poeți francezi care au compus rondeluri au fost:

- Guillaume de Machaut (către 1300 – către 1377).
- Eustache Deschamps (către 1346 - către 1406), Poésies.
- Charles d'Orléans (1391 – 1465), Ballades et rondeaux.
- Clément Marot (1496 – 1544), l'Adolescence clémentine.
- Vincent Voiture (1597 – 1648), Poésies.
- Saint-Amant (către 1594 – 1661).

În epoca modernă, poeți ca Alfred de Musset și Theodore de Banville au încercat să perpetueze această formă, dar maniera era puțin artificială.

REȚINEȚI!

Simbolismul a fost o mișcare artistică și literară de la sfârșitul secolului al XIX-lea, potrivit căreia valoarea fiecărui obiect și fenomen din lumea înconjurătoare poate fi exprimată și descifrată cu ajutorul simbolurilor.

Tot prin **simbolism** se înțelege și modul de exprimare, de manifestare, propriu acestui curent.

Adeesea se consideră că poeți ca Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud și Paul Verlaine fac parte din acest curent, dar Stephane Mallarmé este cel care îl întruchipează cel mai bine în poezie.

Definit în sens strict, simbolismul reprezintă un cerc literar restrâns din care făceau parte poeți cum ar fi Stuart Merrill, Albert Samain și Jean Moréas, care a publicat manifestul mișcării în 1886, în ziarul *Le Figaro*.

În acel articol, Jean Moréas vorbește despre o artă care va fi inamica declamației, a didacticismului sau a falsei sensibilități și proclamă că poezia trebuie să sugereze, nu să descrie. La acestea adaugă folosirea cuvintelor rare, a metaforelor rafinate și prețioase și a versurilor impare ce ar permite reînnoirea limbajului poetic.

Deși simbolismul francez a durat foarte puțin, el a fertilizat poezia modernă, negând gândirea științifică, raționalistă. Pe drumul deschis de simbolism au pășit ulterior Arthur Rimbaud cu experiența clarviziunii, s-au născut tema lui Charles Baudelaire a corespondențelor și una din temele poeziei lui Stephane Mallarmé în care lumea întregă e o imensă carte.

Dintre temele simboliste pot fi citate: impalpabilul, angoasele identitare ale Eului, imaginea femeii, decadenta, arta pentru artă.

Manifestul simbolist a fost ulterior pus în versuri de Arthur Rimbaud în poemul *Les Voyelles* („*Vocalele*”), un exemplu perfect de sinestezie literară și Charles Baudelaire în poemul *Correspondances* („*Corespondențe*”), în care natura este definită drept un "templu de simboluri".

În opoziție cu retorismul romantismului, simbolismul preferă un ton mai intim și confesiv, iar spre deosebire de răceala și formalismul parnasionismului, se îndreaptă spre emoția și muzica interioară a ideii.

Are ca scop cultivarea celor 3 S: simbolul, sinestezia, sugestia. Prin simbol cuvintele capătă altă semnificație (*Plumbul* din poeziile bacoviene capătă înțelesul greutății, apăsării sufletești, și nu mai reprezintă un element chimic). Sugestia este constituită din stări sufletești nedefinite. O altă trăsătură specifică este muzicalitatea versurilor și a ideilor.

Această este dată de repetarea unui cuvânt, a unei sintagme sau a unui vers (formându-se astfel refrenul). Simbolismul se diferențiază de celelalte mișcări literare prin cultivarea versului liber și a corespondenței între senzații diferite: auditive, vizuale, olfactive, motorii.

Referințe critice

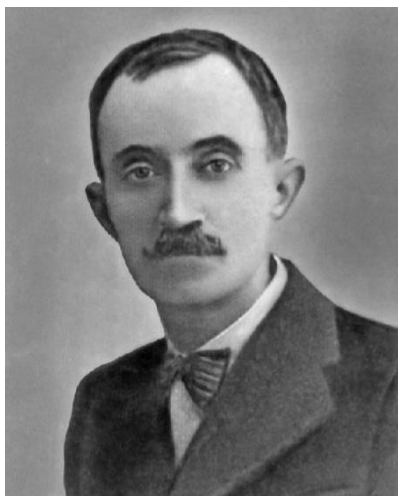
„Originalitatea lui incontestabilă, îndrăzneala concepțiilor și atitudinilor lui, farmecul cântecului său, când jubilând de bucurie, când dulce și melancolic, forța și fecunditatea imaginației sale, armonia savantă a lirei pe care o înstrunea, nenumăratele ale inițiative poetice care și-au găsit atâția imitatori și continuatori, toate acestea fac din Macedonski unul dintre cel mai mari poeți ai literaturii române. Alături de Grigore Alexandrescu, de Alecsandri, de Eminescu, de Coșbuc, Macedonski este unul din clasicii noștri...”

Tudor Vianu

„Personalitatea lui Macedonski este una dintre cele mai importante ale poezie române, dublată de un estetician, fără îndoială, predominant empiric, dar pătrunzător și subtil, demonstrând în tot cazul cea mai fină și evoluată conștiință a epocii sale. Pe ambele laturi poetul reprezintă un moment decisiv de trecere, de la romantism spre simbolism, un propulsor de vocații cum viața noastră literară din trecut nu mai cunoaște, un animator literar cu multe stridente, desigur, dar mereu interesant și de mari proporții...”

Adrian Marino

GEORGE BACOVIA (1881 - 1957)

(n. 4/17 septembrie 1881, Bacău - d. 22 mai 1957, București) a fost un scriitor român format la școala simbolismului literar francez. Numele său real e George Vasiliu.

Poetul s-a născut în casa comerciantului Dimitrie Vasiliu și a Zoei Vasiliu. Copilul în vârsta de doar 6 ani începe să învețe limba germană. Apoi între 1889-1890 urmează clasa întâi la un pension din Bacău. Într-o toamnă rămâne închis o noapte întreaga, din neatenția paracliserului, în turnul bisericii Precista din orașul natal. Această întâmplare îi va inspira poezia **Amurg violet**, scrisă în 1899. Vădește mare talent la desen. Se

dovedește foarte bun executant la vioară și la alte instrumente din orchestra școlii, pe care o și dirijează. Se evidențiază la gimnastică. În 1899 obține

premiul I pe țară la concursul "Tinerimii române" pentru desen artistic de pe natură. În 1900 se înscrie la Școala Militară din Iași, de unde se retrage în al doilea semestru, neputând suferi disciplina cazonă. Compune poezia **Plumb**, o va finisa totuși abia în 1902. În 1901 se înscrie în cursul superior al Liceului Ferdinand. Absolvă liceul din Bacău în 1903. Se înscrie la Facultatea de Drept din București.

Colaborează la revista *Arta* de la Iași. Se retrage de la Facultatea de Drept din București. Se stabilește în 1905 În București, împreună cu fratele său Eugen.

În 1914 se internează la sanatoriul Dr. Mărgăritescu din București. Publică în suplimentul literar al ziarului *Seara*. Trimite la tipar volumul **Plumb**. În 1915 editează la Bacău, în colaborare, revista *Orizonturi noi*. Publică poezii, proză, recenzii, sub mai multe pseudonime. Strânge relațiile de prietenie cu Alexandru Macedonski.

În 1916 devine copist la Direcția învățământului secundar și superior din Ministerul Instrucțiunii. În iulie apare în librării volumul **Plumb**. În timpul războiului, în octombrie, este trimis cu arhiva direcției sale în evacuare la Iași. În perioada 1917-1919 e funcționar în București. În 1920 devine șef de birou clasa a III-a în Ministerul Muncii. În 1921 este avansat șef de birou clasa a I-a în același minister. Se îmbolnăvește de plămâni și demisionează. Un an mai târziu se reîntoarce la Bacău.

În 1924 apare la Râmnicu-Sărat ediția a II-a a volumului **Plumb**. Este numit suplinitor de desen și caligrafie la Școala comercială de băieți din Bacău. În 1925 devine primul director al revistei *Ateneul cultural*. În 1926 tipărește pe cont propriu la Bacău volumul **Scântei galbene**. Îi apare și volumul *Bucăți de noapte*, editat de poeta Agatha Grigorescu. Între 1926-1928 funcționează ca profesor suplinitor de desen și caligrafie la Școala comercială de băieți din Bacău.

În 1928 se căsătorește cu Agatha Grigorescu și se stabilește la București, unde soția sa era profesoară.

În 1929 retipărește volumele **Plumb** și **Scântei galbene** sub titlul *Poezii*, la Editura *Ancora*. Din noiembrie 1930 până în octombrie 1933, locuiește în Bacău, fără serviciu. În 1931 i se naște unicul fiu, Gabriel, iar în 1932 Societatea Scriitorilor Români (S.S.R) îi aprobă o pensie lunară de 1000 lei. Din 1933 se stabilește cu familia în capitală, unde rămâne până la sfârșitul vieții. În 1934 i se tipărește volumul antologic **Poezii**. În 1940 i se majorează pensia acordată de S.S.R la 2000 lei lunar. Se înființează Casa de pensii a scriitorilor, de unde obține o pensie de 10.000 lei lunar.

În 1944 apare volumul intitulat **Opere**, care reunește toate scrierile sale publicate anterior. În 1945 este numit bibliotecar la Ministerul Minelor și Petrolului. Este editat în 1946 volumul **Stanțe burgheze**, pentru care va fi

criticat de autoritățile comuniste. Este pus la index, dar la mijlocul anilor '50 este repus în circulație. E sărbătorit ulterior de Ministerul Artelor, care-l și angajează. În 1956 i se publică volumul **Poezii**. Moare în ziua de 22 mai 1957 în locuința sa din București.

Este autorul unor volume de versuri și proză scrise în baza unei tehnici unice în literatura română, cu vădite influențe din marii lirici moderni francezi pe care-i admira. La început văzut ca poet minor de critica literară, va cunoaște treptat o receptare favorabilă, mergând până la recunoașterea sa ca cel mai important poet simbolist român și unul dintre cei mai importanți poeți din poezia română modernă.

PLUMB

Dormeau adânc sicriile de plumb,
Și flori de plumb și funerar veștmânt
Stam singur în cavou... și era vânt...
Și scârțâiau coroanele de plumb.

Dormea întors amorul meu de plumb
Pe flori de plumb, și-am început să-l
strig
Stam singur lângă mort... și era frig...
Și-i atârnav aripele de plumb.

DECEMBRE

Te uită cum ninge decembre,
Spre geamuri, iubito, privește –
Mai spune s-aducă jăratec
Și focul s-aud cum trosnește.

Și mână fotoliul spre sobă,
La horn să ascult vijelia,
Sau zilele mele – totuna –
Aș vrea să le-nvăț simfonia.

Mai spune s-aducă și ceaiul,
Și vino și tu mai aproape –
Citește-mi ceva de la poluri,
Și ningă... zăpada ne-ngroape.

Ce cald e aicea la tine.
Și toate din casă mi-s sfinte, –
Te uită cum ninge decembre...
Nu râde... citește-nainte.

AMURG VIOLET

Amurg de toamnă violet ...
Doi plopi, în fund, apar în siluete
– Apostoli în odăjdii violete –
Orașul e tot violet.

Amurg de toamnă violet ...
Pe drum e-o lume leneșă, cochetă;
Mulțimea toată pare violetă,
Orașul tot e violet.

Amurg de toamnă violet ...
Din turn, pe câmp, văd voievozi cu
plete;
Străbunii trec în pâlcuri violete,
Orașul tot e violet.

E ziuă și ce întuneric...
Mai spune s-aducă și lampa –
Te uită, zăpada-i cât gardul,
Și-a prins promoroacă și clampa.

Eu nu mă mai duc azi acasă...
Potop e-napoi și-nainte,
Te uită cum ninge decembrie,
Nu râde, citește-nainte.

CONSIDERAȚII GENERALE

Imaginarul bacovian. De la simbolism la modernism

De la debutul editorial *Plumb* (1916) până la ultimul volum antum *Stanțe burgheze* (1946) și mai târziu, în posteritate, George Bacovia este situat între două momente ale istoriei literare românești, ilustrând, de fapt, devenirea istorică a curentului simbolist spre formule lirice intermediare impresioniste și expresionist-moderniste. Poet al începutului de secol, G. Bacovia este cel mai mare poet simbolist român.

Bacovia este creatorul unei poezii de atmosferă. Referindu-se tocmai la acest aspect, E. Lovinescu observa înclinația poetului către o atmosferă dezolantă, „*de toamne reci, cu ploi putrede, cu arbori cangrenați, limitat în peisajul de mahala de oraș provincial*”, plasat între cimitir și abator. Influențele de factură simbolistă se concretizează la Bacovia prin atmosfera de nevroză, prin ideea morții, prin cromatică ori prin predilecția pentru muzică. Impresiile sunt sugerate prin intermediul corespondențelor muzicale sau coloristice *Amurg violet*.

Poeziile bacoviene ilustrează ideea că realitatea degradată a orașului distruge în sufletul omului bucuria și speranța. Abatorul, piețele pustii reprezintă elemente ale universului citadin care provoacă oroare și spaimă existențială. Majoritatea poeziilor tratează sfârșitul vieții cu spaimă, ironie sau detașare, afirmând supremația spiritului asupra morții biologice. La Bacovia fenomenul final provoacă rareori panică, fiind de obicei dorit, așteptat, ca un remediu pentru boala existențială de care suferea poetul.

În lirica lui Bacovia, cadrul natural apare trist, dezolant, iar anotimpurile se succed chinuitor. Ploaia și ninsoarea au rezonanță în sufletul omenesc, generând monotonie, chin și frig lăuntric. Dacă în unele versuri iarna domină întreaga lume, prevestind moartea *Din vremuri*, alteori ninsoarea aduce o liniște și o reconciliere cu sentimentele proprii *Decembrie*. În lirica bacoviană, iubirea se manifestă mai mult ca o iluzie sau ca o amintire. Poetul nu trimite la o ființă concretă, ci doar exprimă nevoia de comunicare.

Eul poetic speră să găsească liniștea și împlinirea în casa unei iubite ipotetice. Scrisă în 1902 și publicată în revista *Vremea* (1911) cu semnătura George Andone, inclusă mai apoi în volumul **Plumb** (1916), poezia **Plumb** sintetizează motive și mijloace de expresie, stări poetice și viziuni definitorii pentru lirica bacoviană. „*Volumul Plumb este, de fapt, o singură poezie, care trebuie străbătută dintr-o dată... Am arătat că în Plumb se poate desluși acest proces de stingere a conștiinței, care atinge stările fiziologice, precum și mișcarea inversă a vieții, adică mișcarea de involuție, de cădere pe linia dezorganizării până la stările primare ale materiei*”. (Vladimir Streinu)

Cadrul exterior se construiește din îmbinarea unor elemente lipsite de viață (*sicrie, cavou, flori de plumb, coroane*). Bacovia selectează termeni care sugerează apăsarea sufletească, neliniștea, tentația morții; atmosfera sumbră se susține prin imagini vizuale și auditive cu adâncă rezonanță în sufletul omenesc. Eul liric pare condamnat la o existență fără rost și fără bucurie, în care singura posibilitate de scăpare o constituie trecerea în tărâmul de dincolo.

Atmosfera funebră, dezolantă își găsește corespondențele în planul interior, sufletesc. Moartea erosului se exprimă sugestiv prin imaginea aripilor care atârnă, având drept semnificații zborul frânt, căderea, distrugerea speranței. Singurătatea cotopește și distruge spiritul, creând un dezechilibru lăuntric imposibil de anihilat.

Plumbul constituie, în discursul liric bacovian, un simbol descendent, al ratării ontologice și al morții. Element saturnian, plumbul sugerează, în același timp, absența oricărui ideal, dominația materiei, existența deznădăjduită, monotonă. „*În plumb văd, mărturisesc poetul, culoarea galbenă. Compușii lui dau precipitat galben. Temperamentului meu îi convine această culoare. După violet și alb, am evoluat spre galben... Plumbul ars e galben. Sufletul ars e galben*”.

Spre deosebire de romantici, poeții simbolști speculează magia limbajului și a sunetelor, întrucât poezia se vrea o alcătuire suficientă sieși, cu multiple iradiere de semnificație, prezentându-se ca o rețea de tensiuni ale forțelor absolute ce acționează sugestiv asupra straturilor preraționale, făcând să vibreze și zonele de mister ale noțiunilor.

În cazul lui Bacovia, repetiția și leitmotivele nu subliniază doar ideea, ci codifică semnificațiile-cheie, concentrează sensurile fundamentale, dincolo de cuvinte. Refrenul bacovian imprimă obsedant în minte o imagine primară, atinge zone obscure, subliminale.

Poetul francez Mallarme spunea: „*A numi un lucru însemnă a suprima trei sferturi din plăcerea poemului, care stă în a ghici puțin câte puțin: a-l sugera, iată visul!*”. Sugestia este cultivată de majoritatea poezilor moderni, prin intermediul corespondențelor și a simbolurilor. Astfel, în **Plumb**, efectul

final devine acela al unei existențe apăsătoare, chinuitoare, al unei lumi închise și mohorâte. În alte poezii bacoviene se conturează, prin tehnica sugestiei, aceeași oboseală ontologică, aceeași anxietate, aceeași deprimare. În opinia lui Hugo Friedrich, „*sugestia e clipa în care poezia intelectual dirijată dezleagă forțe magice sufletești și emană iradiații cărora cititorul nu li se poate sustrage. Asemenea iradiații sugestive pornesc mai ales de la forțele senzoriale ale limbajului, de la ritm, sunet, tonalitate*”.

Într-o convorbire cu I. Valerian George Bacovia își justifică arta poetică simbolistă: „*În poezie m-a obsadat totdeauna un subiect de culoare. Pictura cuvintelor, sau audiție colorată, cum vrei s-o iei. Îmi place mult vioara. Melodiile au avut pentru mine influență colorantă, întâi am făcut muzică și după strunele vioarei am scris versuri. Fie după note, fie după urechea sufletului, acest instrument m-a însoțit cu credință, până azi. Am făcut și compoziții pentru mine. Pictorul întrebuițează în meșteșugul său culorile alb, roșu, violet. Le vezi cu ochii. Eu am încercat să le redau cu inteligență, prin cuvinte. Fiecărui sentiment îi corespunde o culoare. Acum, în urmă, m-a obsadat galbenul, culoarea deznădejdi. De aceea ultimul volum poartă titlul **Scânteii galbene**. Roșul e sângele, e viața zgomotoasă. Nu vreau să-ți fac teorii. Urâsc definițiile dascălilor pentru adormit copiii. Asta-i osânda modernă. Unii ar spune: metafizica culorilor.*”

Și mai departe, despre modelele lui literare: „*Cât privește despre mine, am fost și rămân un poet al decadenței, fără a pierde nici grandoarea versurilor unui Vigny. Dintre confrăți, n-am înțeles nici poezia lui Minulescu, și poate nici pe Stamatiad. Citesc din toți, dar nu admit pe nimeni. Din tumultul de la polul artei, nu dezvelesc decât întârziate țipete de cocori pe un cer înnoptat de iarnă. După mine se vor limpezi și aceste lucruri. Mi-a plăcut în artă să urmăresc întotdeauna o problemă. Deși am citit în tinerețe pe Rimbaud, Baudelaire, Laforgue și alții, n-am simțit sufletul românesc vibrând lângă ei. Alt neam, altă vârstă.*”

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală. Structură și compoziție

1. Analizați structura celor două strofe din poezia Plumb. Considerați că
2. simetria formată poate conduce la o simetrie a semnificațiilor?
Motivați răspunsul.
3. Selectați, din prima strofă, elemente ale cadrului exterior. La ce temă fundamentală a creației bacoviene trimit cele mai multe motive?
4. Stabiliți corespondențele dintre planul exterior (cavoul, cimitirul) și planul interior (sufletul omenesc).
5. Comentați valențele sugestive ale enunțului „*Și era frig*”, căutând varianta de răspuns potrivită: răceală sufletească, senzația morții, golul

interior, spaima de necunoscut.

6. Comparați motivul *aripilor* din poezia romantică și motivul aceluiași cuvânt din poezia lui George Bacovia.

7. Realizați o dezbateră în jurul temelor poetice bacoviene, aducând argumente referitoare la tema principală (moartea, singurătatea, moartea erosului).

Stil și limbaj

1. Descoperiți rolul formelor verbale de imperfect, precizând dacă acestea sugerează: atemporalitatea evenimentului; experiența neterminată; ratarea cunoașterii.

2. Numiți figura de stil realizată cu ajutorul adverbului *adânc* și comentați efectul ei stilistic.

3. Analizați sensul metaforic al verbului *a dormi*, luând în considerație juxtapunerea termenilor: *a dormi – sicrie*.

4. Alegeți o variantă de interpretare a termenului *amorul* (din versul al cincilea):

- personificare a sentimentului de dragoste;
- aluzie la zeul iubirii (Eros).

5. Interpretați semantic substantivul *mort* din strofa a doua. Termenul sugerează:

- disoluția întregii lumi, extincția universului;
- anularea oricărei speranțe de fericire prin moartea erosului;
- moartea definitivă a eului.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Pornind de la ideea că plumbul este un metal greu, tern (cuvântul însuși are o sonoritate apăsătoare), explicați titlul poeziei.

2. Susțineți cu argumente pro și contra, în ce măsură George Bacovia depășește, ca poet, granițele curentului simbolist. Luați în discuție și următoarea opinie critică: „*George Bacovia reprezintă punctul cel mai înalt al simbolismului românesc, situându-se totodată, prin valoare, mai presus de orice curent literar, în universalitate*”. (Nicolae Manolescu)

3. Tratați, într-un eseu, tema singurătății în creația bacoviană.

Referințe critice

„*De la debutul editorial până la ultimul volum antum și, mai târziu, în posteritate, George Bacovia este situat între două momente ale istoriei literare românești, ilustrând, de fapt, devenirea istorică a curentului simbolist spre formule lirice intermediare impresioniste și expresionist-moderniste*”.

Nicolae Manolescu

„Romantic printr-o sensibilitate dominată de voluptatea autoflagelării morale, simbolist prin afinități declarate cu poezia lui Rollinat, Corbiere, Laforgue sau Baudelaire, expresionist prin adâncirea existențială a nevrozelor și în latura picturală a poemelor din **Plumb**, Bacovia este, prin sensibilitate și tehnică, un autentic reprezentant al liricii moderne”.

Ștefan Augustin Doinaș

„Bacovia este prin excelență poetul marginii existențiale, care închide toate perspectivele și naște, evident, o conștiință a claustrării fatale, tragice. Printr-un miracol artistic, se îmbină teatralitatea, artificialitatea cu autenticitatea, naturalețea, Bacovia e, prin esența sa profundă, un poet eminescian, un poet al ființei în spiritul lui Eminescu”. **Mihai Cimpoi**

MIHAIL SADOVEANU (1880 - 1961)

„Prin gura sa vorbește un singur om, simbolizând o societate arhaică, dar, spre deosebire de Eminescu, societatea aceasta este analizată în toate instituțiile ei”. **George Călinescu**

Mihail Sadoveanu (n. 5 noiembrie 1880, Pașcani – d. 19 octombrie 1961, București) a fost un scriitor, povestitor, nuvelist, romancier, academician și om politic român. Este considerat unul dintre cei mai importanți prozatori români din prima jumătate a secolului XX. Opera sa se poate grupa în câteva faze care corespund unor direcții sau curente literare dominante într-o anumită epocă: o primă etapă sămănătoristă, cea de început, a primelor încercări, nuvele și povestiri, o a doua mitico-simbolică, din perioada interbelică (reflectată în romane precum *Creanga de aur* sau *Divanul persian*, precum și o ultimă fază care corespunde realismului socialist, în acord cu perioada socialist-comunistă la care Sadoveanu va adera ideologic.

Părinții lui Mihail Sadoveanu au fost avocatul Alexandru Sadoveanu din Oltenia și Profira Ursache, fată de răzeși. Urmează gimnaziul "*Alecu Alexandru Donici*" la Fălticeni. În timp ce studia la gimnaziu, în 1897, intenționează să alcătuiască, împreună cu un coleg, o monografie asupra lui Ștefan cel Mare, renunțând, însă, din lipsă de izvoare istorice. Urmează apoi cursurile Liceului Național din Iași, iar la București studiază dreptul. Debutează în revista bucureșteană *Dracu* în 1897. În 1898 începe să

colaboreze la foaia Viața nouă alături de Gala Galaction, N.D. Cocea, Tudor Arghezi ș.a., semnând cu numele său, dar și cu pseudonimul M.S. Cobuz.

Se stabilește la București, în 1904, se căsătorește, și va avea unsprezece copii. În același an are loc debutul editorial cu patru volume deodată – *Povestiri, Dureri înăbușite, Crîșma lui Moș Precu, Șoimii* – în care Sadoveanu manifestă predilecție deosebită pentru istorie. Nicolae Iorga va numi anul 1904 "anul Sadoveanu".

În 1910 este numit în funcția de director al Teatrului Național din Iași. În acest an publică volumele *Povestiri de seară* (la Editura Minerva), *Genoveva de Brabant*, broșura *Cum putem scăpa de nevoi și cum putem dobîndi pămînt* ș.a. Colaborează la revista *Sămănătorul*, dar se va simți mai apropiat spiritual de revista care apărea la Iași, *Viața Românească*.

În anul 1919 editează, împreună cu Tudor Arghezi, la Iași, revista *Însemnări literare*. În decembrie, revista își anunță încetarea apariției: *Viața românească* își pornește iar munca pentru cultură și folos. Noi, cei de la *Însemnări literare*, reintrăm în curentul ei cu modestele noastre mijloace. În editura revistei ieșene publică volumul de nuvele *Umbre* și broșura *În amintirea lui Creangă*, iar la Editura *Luceafărul*, volumul *Priveghiuri*. Devine membru al Academiei Române în 1921.

În anul 1926 reprezintă Societatea Scriitorilor Români, împreună cu Liviu Rebreanu, la Congresul de la Berlin.

În 1928 publică povestirea *Hanul Ancuței*, aparținînd perioadei de maturitate a scriitorului, fiind un volum de 9 povestiri, o îmbinație ideală a genului epic și liric. În anul 1936 Mihail Sadoveanu, George Topîrceanu, Mihai Codreanu și Grigore T. Popa scot, începînd cu luna ianuarie, revista lunară *Însemnări ieșene*. La moartea lui Garabet Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu va evoca cu cuvinte elogioase personalitatea criticului de la revista *Viața românească*.

După anul 1947, scrisul său virează spre ideologia noului regim comunist, publicînd opere afiliate curentului sovietic al realismului socialist, celebre fiind romanul *Mitrea Cocor* sau cartea de reportaje din URSS *Lumina vine de la Răsărit*. Ca recompensă pentru această orientare, devine președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale, funcția politică maximă ocupată de un scriitor român în timpul regimului comunist și se bucură de toate privilegiile ce decurgeau din aceasta.

În anul 1948 publică romanul *Păuna Mică*, iar un an mai tîrziu în 1949, Mihail Sadoveanu este ales președinte al Uniunii scriitorilor. Cîțiva ani mai tîrziu, în 1952 publică romanul istoric *Nicoară Potcoavă*, capodoperă a genului. În 1954 publică volumul *Aventură în lunca Dunării*.

În anul 1955, scriitorului i se conferă titlul de Erou al Muncii Socialiste. Mihail Sadoveanu a primit Premiul Lenin pentru Pace în 1961.

Mihail Sadoveanu se stinge din viață la data de 19 octombrie 1961, fiind înmormântat alături de Eminescu și Caragiale.

„Sadoveanu cultivă valorile inteligenței, drept nu ale unei inteligente dialectice, ci ale uneia „așezate” [...]. Personajul lui cel mai caracteristic e dominat de înțelepciunea adâncă și puțin sceptică a omului care confruntă orice situație de viață cu o enormă experiență personală, istorică, ancestrală.”

FRAȚII JDERI

Capitolul I

Despre hramul sfintei mănăstiri Neamțu, la anul de la Hristos 1469, și despre o istorisire a lui Nechifor Căliman, starostele vânătorilor domnești.

De Sfânta înălțare, hram al ctitoriei Neamțu, se strânsese în preajma zidurilor și în ogrăzile călugărilor mare număr de norod. Unii veniseră să asculte slujba, alții ca să ieie binecuvântare ori năforă, alții pentru scrisori de friguri, alții cu femei lunatice, ca să le supuie sub patrafir la ieromonahi cu darul cetitului. Mai ales prea sfințitul Iosif, starețul, era vestit întru această bună tămăduire, nu numai în Moldova, ci și-n Țara Leșască și cea Rusească. Toți cei sosiți știa deasemeni că se vor îndestula cu mâncare și vin, faima de primire de oaspeți a mănăstirii fiind întru totul neștirbită. Osârdia boierilor și mila voievozilor înzestraseră îndestulător acest sfânt lăcaș; din turmele de la munte, din podgoriile de la dealuri, din câmpiile arate de la apa Prutului, cu mila lui Dumnezeu, era de unde sătura și mai mari mulțimi decât cele strânse acolo, în acea luminată zi de mai a anului 1469.

În livezile mănăstirii mai erau încă meri înfloriți; soarele îi pătrundea de o aburire trandafirie. Slujba dintâi se mântuise la biserică cea mare din cetățuie, când toaca bătu din nou în turnul de la poartă, după care clopotul cel bătrân începu a suna rar, numai într-o dungă. Grămezile de oameni prinseră a se mișca neliniștite. Se întrebau întâi din ochi, apoi dând glas.

O parte umplură medeanul de dinaintea intrării, în jurul fântâniei și a foișorului unde se slujea, iarna, sfințirea apelor. Prea puțini, și numai dintre cârmuitorii mănăstirii și ai ținutului, cunoscuseră din vreme vestea care se vădea acum. Câțiva slujitori aflaseră știrea cu două zile mai înainte și o ținuseră tăinuită de poporul care se îmbulzea la hram.

Cu două zile în urmă, marți, sosiseră doi călărași de la Suceava cu carte pentru vlădica Iosif. Unul poposise la mănăstire; al doilea trecuse mai departe spre Cetate, spre Vânători și spre herghelia domnească de la Timiș la apa Moldovei, unde era rânduit de multă vreme, în slujba de comis, bătrânul Manole Păr-Negru, prietin de demult al răposatului Bogdan-Voievod, părintele măriei sale Ștefan-Vodă.

Еcranizare după romanul „Frații Jderi” de M. Sadoveanu. Regie: Mircea Drăgan, 2011

Cartea pe care o cetise cu destulă greutate prea sfințitul Iosif, punând între dânsa și ochii sfinției sale o făclie de ceară, cuprindea veste de sosire a măriei sale Ștefan Vodă la hramul sfintei mănăstiri Neamțu. Acum vestea asta o aflau și noroadele. Pe când dădea sunet greu și prelung, din când în când, chimvalul cel mare, monahii își purtau ici-colo rantiile mohorâte și-și aplecau bărbile spre urechile oamenilor. Ca și cum s-ar fi aprins pulbere de pușcă, murmurul trecu dintr-o lătura în alta, apoi se revărsă în ogrăzi. Muierile, care niciodată n-au destulă minte, prinseră a se tângui cu mâinile la tâmple și a-și căuta pruncii.

Dacă bate clopotul și vine măria sa, cine știe ce are să se întâmple! Au să se iște puhoaiie, are să reverse apa Moldovei, are să pornească iar vreun război! A rămas acasă, în sat, mâța închisă în chiler; găinile umblă slobode și n-are cine le da de mâncare. Cuminte și bine ar fi să înhame gospodarii caii și pe loc să pornească fiecare la locul său; dar mai întâi trebuie să se știe de ce-i vorba și numaidecât fiecare dintre cei care nu l-au văzut trebuie să vadă pe măria sa. Cu toate că numai un om viteaz poate cuteza să ridice ochii spre măria sa, iar cei nevrednici cată să-și plece pletele în țărână, muierile tot or îndrăzni să fure cu coada ochiului, doar l-or zări. Să fie oare cumplit la vedere precum se spune? Are anume paloș cu care ceartă pe unii boieri, scuturăndu-i, după câte se povestesc? Dacă și riga ungurilor, măria sa Matiaș-Crai, a dat înapoi de «la Baia, când s-a arătat asupra-i, călare pe cal alb, măria sa Ștefan-Vodă - ce poate face un creștin de rând? Acel crai a și căzut la pat din acel cutremur, zăcând trei luni. I s-au și risipit ostile, a prăpădit puștile cele mari. A ieșit la toți craii spaimă despre acest Ștefan-Vodă, cum că a bătut și cetatea Hotinului și a Chilieii; și este o poveste cum că părintele său Bogdan- Vodă l-a blagoslovit în taină la o biserică din

muntele Atonului, ca să se ridice în zilele lui cu puteri mari. de oști și să bată război cu spurcații ismailiteni.

Așa că măța și găinile or mai răbda, până ce ochii oamenilor de la hram s-or învrednici să vadă pe măria sa și până ce urechile s-or îndestula de toate veștile pe care le aduc curtenii și ostașii. Afară de asta, este praznic. Cum să pornești la drum pe inima goală? Cine scornește asemenea zvonuri de primejdie și de ce să plece lumea așa fără de nici un temei, înainte de a vedea ce e de văzut, de a auzi ce e de auzit și de a ospăta ceea ce s-a pregătit la cuhniile sfântului lăcaș? Numai niște bărbați besmetici cum sânt moldovenii pot face asemenea socoteli. Dacă n-ar fi muierile, cu rânduială și cumițenie, ce s-ar face țara? Nepotrivit și prostesc lucru, să fugă noroadele de la vederea Domnului lor. Dimpotrivă, bine este a-i ieși întru întâmpinare.

Femeile, deci, cu mare aprindere, poșteau să afle pe unde are să vie alaiul domnesc. Despre asta nu știe nimeni.

Nu se afla slujitor ori monah care să dea știre anume pe unde și cum are să vie alaiul lui Vodă.

Atunci de ce-s buni slujitorii și monahii, dacă nu cunosc batâr atâta lucru? Slujitorii să caute în catastif uri și monahii să cetească în cărțile lor și să spuie.

Degeaba, slujitorii au catastif uri mai puțin bune și monahii cărți mai puțin iscusite decât în vremea veche!

S-aude chiar că Măria sa nici nu mai vine. Sună clopotul în zadar, ca să stârnească omenirea; iar măria sa are alte treburi.

Așa-i în ziua de azi lumea. Boierii se învrednicesc să vadă pe măria sa în fiecare zi; pe când sărmanii nu-1 pot vedea niciodată. Minunat ar fi să nu mai fie în țara asta boieri, și să fie praznice pe la mănăstiri măcar în fiecare zi câte unul. Și batâr o dată pe an, la un asemenea praznic, să se arate măria sa, cu toată pohfala!

Se vorbește prin sate despre măria sa că-i om nu prea mare de stat, însă groaznic când își încruntă sprinceana. Iar când vine la o sfântă mănăstire, n-are de ce se uita groaznic. Când vine la o sfântă mănăstire (dacă vine intr-adevăr și nu scornesc acești monahi vorbe deșarte); când vine la o sfântă mănăstire, măria sa trebuie să se uite blajin în jurul său. Vede ici un prunc; vede ici o fată; vede dincolo o nevastă. Al cui e pruncul acesta? A cui e nevasta asta?

Ca un stăpân al țării ce se află, măria sa trebuie să cunoască al cui e pruncul și a cui e nevasta. Îndată vin boierii lângă măria sa și-i spun la ureche. Astfel măria sa vede și cunoaște unele și altele; mai ales că măria sa, fiind vădov de atâția ani, de când a murit Doamna sa Evdochia, trebuie să-și desfăteze ochii și să se mai Îmblânzească din strășnicia în care se ține.

Să zicem că măria sa nu se uită la dreapta și la stânga și, cufundat fiind în

gânduri, nu-și vede decât socotelile lui domnești. Atunci sânt ostași și curteni care se uită la lume.

Bune sânt hramurile când pe lângă praznice au și asemenea alaiuri.

Miercuri la amiază, s-a văzut intrând în mănăstire, călare pe un harmasaraș pag, un fecioraș de boier. Abia îi înfiera mustața. Purta contăș de postav albastru de Flandra, ciubote de marochin roș și jungher la cingătoare. Avea cușma plecată pe o sprinceană și zâmbea primăverii. Venea dinspre Cetate.

S-a aflat că acel fecioraș ar fi mezinul lui Manole Păr-Negru de la Timiș. L-a trimes comisul într-o întâmpinarea Domniei.

- Deci măria sa vine negreșit.
- Cine spunea că nu vine?

De altminteri, dac-ar fi să nu vie, n-ar bate clopotul întruna, de-ți bubuie în ureche. S-a aflat de la cuvioșii monahi că acel fecioraș are numele Ionuț, dar e mai cunoscut după poreclă. Comisului celui bătrân Manole Păr-Negru îi zice lumea și Jder. Deci băiatului îi spune Jder cel mititel. Muierile au băgat îndată de samă că-i stângaci, și au scos din asta semne și vestiri pentru treburile lui de dragoste. Îl arată și chipul să fie un pui vrednic de părintele său, care l-a făcut așa de târziu. L-a făcut nu se știe când și cum, nu în casa lui ci, după feleșagul cucului, în cuib străin. După ce s-a ridicat la vârsta asta, l-a adus între ceilalți feciori ai lui legiuți. Jder bătrânul zice că-i un fin din Țara de Jos, dar jupâneasa Ilisafra Jderoia știe adevărul și zâmbește numai dintr-o lăture a gurii. Altfel, Jderul cel mititel, plăcând tuturor, îi place și ei.

Capitolul II

Cuviosul ieromonah Nicodim, fost în lumea profană fecior al comisului Manole Păr-Negru de la Timiș, era o ființă care- și căuta înțelepciunea într-o mahnire și cărțile sfinte. Voia să uite, deși nu putea, că lumea-i spusese cândva "al doilea Jder". Avea și el într-adevăr pe obraz, sub coada pleoapei stângi, acel semn oval cât ai pune degetul cel mare, împodobit cu păr de culoarea jivinei a cărei poreclă o purta comisul și, după el, toți feciorii domniei sale în număr de cinci.

Întâi fuseseră patru feciori, dar, de vreo șapte ani, se adăogise și al cincilea. La început, când sosise la Timiș, între comisul Manole și starostele Nechifor Căliman, acel băiețandru subțiratic, străin și orfan, nimeni nu bănuia că el ar fi fiind mezinul celor patru. Numai după trei ani, jupâneasa Ilisafra comisoia, care era ageră muiere, începu să se uite cu mare luare- aminte la acel fecioraș șagalnic, până ce descoperi că, în coada ochiului lui stâng, îi naște pata de jder. Întâi a fost o întunecare a pielii, după aceea s-a zămislit perișor în semnul știut domniei sale, întocmai ca la feciorii săi, cât ai pune degetul cel mare. Atuncea s-a spăimântat foarte

jupâneasa Ilisafta, numărându-și pe degete nașterile cunoscute; pe urmă i-a fost mai drag acel prunc săriman, strângând partea cu jder la sânul său. Avea un sân larg dumneai și un trup bine împlinit, care fusese frumuseță în Țara-de-Sus; și o privire tare sub sprâncene negre, și un glas îmbelșugat, care săgeta ades, însă nu cu răutate. Măicuța acestui prunc, își zicea dumneai, așa ca să audă și alții, a fost mai tânără decât mine și cu mult mai frumoasă, ca să descalice comisul la poarta ei, când dumnealui era în pribegie în Țara-de-Jos. Dumnezeu i-a pus semn și l-a trimis tot la mine, ca să-i țin loc celei care s-a prăpădit, cine va fi fost și unde va fi fost - asta-i o taină pe care nu poate s-o știe nimeni, poate nici comisul.

Când intrase mezinul la Timiș, tocmai se întâmpla să-l tundă pe Nicoară la Neamțu și să-l binecuvânteze prea sfințitul Iosif în tagma monahicească, punându-i nume nou Nicodim. Așa că și asta părea o rânduială a înțelepciunii Celui mai presus de noi: că Dumnezeu a primit pe feciorul al

Ecranizare după romanul „Frații Jderi” de M. Sadoveanu. Regie: Mircea Drăgan, 2011

doilea al casei comisului, însă a adaos îndată pe mezin. Deci fratele său părintele Nicodim îl cunoscuse cel mai puțin pe Ionuț Păr-Negru. Din pricina asta monahul era bucuros să vadă din când în când pe acest „trimes”.

Cum îi intra în chilie lumina acelui obraz tinerel, se bucura ridicându-se de la masa lui de pe târfăloagele cele vechi picurate cu ceară, cuprindea pe copil de după umeri și-l săruta în creștetul capului, simțind în nări mireasmă de flori de câmp. îi plăcea după aceea să-l asculte vorbind. îi da din când în când învățătură, spunându-i câteva vorbe înțelepte, la care mezinul râdea. N-avea de unde-l prinde și ce-i face. Era fluture, flacăară, schimbător ca un pui de demon. Nu era frumos; avea nas cam mare, ca și tatăl său Jderul cel bătrân. Avea înclinare spre deșertăciune și strai frumos. „Parcă n-are cui

semăna? întreba comisoaia înălțându-și ochii la sfintele icoane. Așchia nu sare departe de trunchi.”

Era fără liniște; îi plăceau toate zburdălniciile. Învățase cu ușurință, de mititel, meșteșugurile vânatului la starostele Căliman; iar acum era nedespărțit de fratele său cel mare Simion, între caii de la herghelia domnească, îndrăzne să încalcece harmăsarii cei mai nărăvași.

Vorbeau încă, părintele Nicodim și Jderul cel mititel, când coborau de sub pădurea din asfințit, de la chilie, ca să intre la adunarea soborului și dregătorilor ținutului, în cetățuie.

Clopotele dădeau slavă din când în când și aveau și răstimpuri de alinare.

– L-am văzut pe măria sa acu trei ani, își aducea aminte Ionuț. M-a mângâiat pe obraz și plete. Are la mână un inel cu pecete mare. N-am îndrăznit să mă uit la măria sa, dar acuma am să îndrăznesc.

– Ți-a fost frică? întrebă monahul, zâmbind.

– Da. Așa mi-a mai fost mie frică odată când mi s-a făcut inima numai cât o scânteuță. Dar atuncea eram mititel.

– Când a fost asta?

– Asta, bădiță Nicoară, a fost...

– Când trecem prin norod, nu-mi spune Nicoară.

– Asta, părinte Nicodim (lasă-mă să-ți spun încetișor „bădiță Nicoară”), asta părinte Nicodim, mi s-a întâmplat mie când aveam numai cinci ani și mergeam cu moș Căliman, starostele, ca să prindem iepuri. Are moș Căliman starostele un meșteșug de zvârle o scurtătură de băț de corn încârligată la capăt, încât pălește iepurele de la douăzeci de pași. Cum i-1 scoală câinii, cum l-a și lovit. Prinde iepurele și cu ogari; dar mie îmi place mai mult când azvârle scurtătura de corn. Pe urmă se suia călare, mă lua pe botul șelei dinainte, și ne înturnam acasă. Mătușa Varvara ieșea în prag. Acuma într-un rând, după ce ajungem noi acasă, mătușa Varvara n-are pe cine trimite la moară ca să deie de veste morarului, s-aducă făină pentru colaci. “Moara-i aproape; se vede din prag; du-te tu, Ionuț, și dă poruncă morarului.” Eu mă duc pe cărare; ajung la moară și iese în prag morarul cu părul buhos și nu mă sfiesc de el; îi spun ce aveam de spus; după aceea încep să cotilesc încolo și încoace, până ce ajung în dosul morii și acolo, în dosul morii, văd că întoarce capul și se uită la mine un iepure de o sută de ani. Atuncea m-am spăriat și am țipat. Am fugit acasă și am spus mătușii Varvara întâmplarea.

– Care iepure de o sută de ani?

– Era măgărușul morarului, zâmbi feciorașul. Am să-ți mai spun cu, bădiță Nicoară și părinte Nicodim, și altele câte mi s-au întâmplat mie de când sânt eu pe lume. Acuma vine Vodă și n-avem vreme.

– Ascultă, Ionuț, de ce ai cotit pe cărarea asta și n-ai dat de-a dreptul printre oameni?

- Am apucat pe altă cărare? Nici n-am băgat de samă.
- Ascultă, băietule, nu-ți spurca limba cu neadevăruri.
- Care neadevăruri, bădiță Nicoară?
- De ce-ai ocolit pe staroste?
- Care staroste, bădiță Nicoară și părinte Nicodim? Nu te alinta așa ca o muierușcă. Nu știi care staroste?
- Ba știu, bădiță.
- Atuncea de ce-1 ocolești în chip viclean? Ți-i rușine de el pentru că-i un om dintr-o stare de jos și tu acum ești fecioraș de boier?
- Nu-i asta, părinte Nicodim. Dar are un nărav, când mă vede. Odată începe: „He-he! ce mai faci, mânzule?” Acuma mi-i rușine să-mi zică mânz - într-o adunare ca asta și mai ales între femei. Călugărul își întoarse în dreapta obrazul cu barbă bălaie, ca să-și ascundă zâmbetul.

Mezinul se tângui:

– Știu, părinte Nicodim, că am păcate și sânt nevrednic de frații mei. Părintele nostru comisul în fiecare zi se fudulește cu domniile voastre. Numai se ridică și-și desface pieptul: Am eu niște feciori! zice. Vorbește de dumneavoastră. La mine se uită așa ca la o găză.

– N-are încredere în tine. Ești încă prunc.

Cu toate acestea muța se sparie c-am să-mi iau zborul de subt aripa ei.

– Care muță?

– Așa-i: cuvioșia ta nu mai ai tată și mamă; ești desfăcut de ale lumii. Muța e dumneaei comisoaia Ilisafa Jderoaia. Când mă întorceam de la ceair și o căutam din odaie în odaie și o găseam la urmă în kuhne, scoțând pâinea din cuptor, dumneaei avea obiceiul să-mi dei ^ o pupăză cu ochi de cernușcă. Uneori, când o găseam cu aluatul în covată, mă împingea afară cu cociorva. Acuma se ploconeste în fața mea și se minunează că- mi crește mustața; de unde eu înțeleg că nu mai sânt prunc. Bag samă că țigăncușele fug de mine.

– Ai băgat de samă asta?

– Da. Am spus și comisului. El râde. Zice că mă fudulesc. A pus pe acele țigăncușe, care slujesc la iatacul mutei, să-mi coase o năframă. „Ca să-ți ștergi cu ea cașul de la plisc”, zice dumnealui. Așa că vezi, cuvioșia ta, câte năcazuri am eu. Cum să mă opresc ca să-mi spuie starostele Căliman:

„He-he! ce mai faci, mânzule?”

– Feciorașul oftă; apoi se lumină la față numaidecât.

Oștenii se rânduiau zid la dreapta și la stânga; cinstita adunare a locului, cu prea sfințitul în frunte, trecea la apa Nemțisorului. Se alătură și el, cu monahul, între dregători. Omenirea adunată își încremenise talazurile sub soarele puternic al ceasului al treilea al dimineții.

Sunară trâmbiți. În prund, în dreptul sfintei mănăstiri, era un loc unde apa Nemțisorului fugea pe dedesubt. La acea trecătoare prea sfințitul Iosif se

opri, ca să primească alaiul măriei sale. Călăreții își struniră caii, scânteind din coifuri și platoșe. Măria sa privi o clipă împrejurimile. Copiii de casă grăbiră să coboare, ca să-i apuce frâiele și scările. Când descăleca Domnul, într-o singură mișcare călăreții puseră piciorul la pământ. Alexandrel-Voievod, feciorul bălan al Domniei, sări de-a dreptul din șa. Purta, ca și părintele său, brocart de Veneția, giugiuman de samur și marochinuri. Trei boieri dintre cei mari, care însoțeau pe stăpân, adică portarul Sucevii, Bodea, Toma logofătul și luga postelnicul, își lăsară caii în mâna slujitorilor și grăbiră la trecătoarea pârăului.

Cântăreții soborului începeau, cu glasuri destul de aspre, axion pentru slava măriei sale: „Cade-se să te ferimim...”

Vodă Ștefan, călcând atunci în al patruzecilea an al vârstei, avea obrazul ars proaspăt de vântul de primăvară. Se purta ras, cu mustăța ușor cărunțită. Avea o puternică strângere a buzelor și o privire verde tăioasă. De și scund de statură, cei dinaintea sa, oprîți la zece pași, păreau că se uită la el de jos în sus.

Pe când suna încă axionul, vlădica Iosif înainta, cădelnițând între făcliile diaconilor, apoi, primind sfântă Evanghelie de la cei care i-o purtau, o înfățișă măriei sale ca să-i sărute icoanele de smalt, așezate în chip de cruce.

Vodă făcu semnul creștinesc și sărută Evanghelia, apoi îndemnă printr-un semn mic, din ochi, pe coconul său să săvârșească același lucru. Poporul și dregătorii se aplecară adânc în fața slăvitei fețe a măriei sale. Prea sfințitul sărută mâna cu pecetea de aur. Vodă își împlini aceeași datorie cătră

Еcranizare după romanul
„Frații Jderi” de Mihail Sadoveanu.
Regie: Mircea Drăgan, 2011

bătrânul stareț. Îndată medelnicerul sfântului lăcaș păși înainte, înfățișând pâinea și sarea. Domnul frânse o viță a colacului. Abia o atinse de buze și se puse în mișcare cu pas viu. Prundul începu să sune de pașii cailor. Cum prea sfințitul Iosif umbla greu în odăjdii, Vodă se opri zâmbind o clipă, și porni iar mai domol, alături de călugăr.

„Vlădica are barbă înviersunată și trup încalat, se gândea Jderul cel mititel, râzând în soare și iscodind cu ochii toate. Ar vrea să grăiască, dar gâfâie și nu poate. Întoarce ochi deznădăjduiți către măria sa. L-ar

ruga să pășească și mai încet. A băgat de scamă și Alexandrel-Vodă asta și, ca desmierdat ce este, își îngăduie să zâmbească, înturnând fruntea și

privind soarele și împrejurimile. A dat cu ochii de Jder cel mititel, care râde fără de sfială. Și-au legat o clipă privirile.

Ionuț înțelege că Săndrel își amintește de el. „Îi pare bine, își urmează el gândurile. Suntem de o vârstă. Am să-i arăt eu meșteșugurile mele vânătoarești”.

Cu mișcare domoală, alaiul domnesc ajunge la porțile sfintei cetăți. Acolo Vodă se opri, c-o ușoară mișcare de nerăbdare, pipăindu-și locul săbiei la coapsa stângă și jungherul cu mănunchi de fildeș din dreapta cingătoarei. Spătarul al treilea Chiriac Sturza, care purta spata măriei sale, înainta grabnic, înfățișându-i-o. Era o spată dreaptă, cu strajă înflorită cu rubinuri, în chip de cruce.

– Prea sfințite, grăi Domnul apropiindu-se de vlădica Iosif; intră prea sfinția ta cu clerul în biserică, până ce eu mă voi arăta norodului. Vin și eu îndată după asta, pentru cele de cuviință.

Fără a aștepta răspuns, măria sa făcu semn cătră paicii care purtau de dârlogi caii. Înălțându-se în șa, Domnul primi spata în mâna dreaptă, ridicând-o o clipă asupra poporului îngenunchiat și tăcut. Șiragurile dintâi păreau a nu cuteza să ridice frunțile cătră strălucitul chip al Domniei. După năravurile viclene ale moldovenilor, însă, toți se sileau să-l vadă pe furiș, strâmbându-și grumazurile. Domnul îndemnă din zăbală calul alb, purtându-l câțiva pași. Privi mulțimea îmbulzită și supusă, în medean, până cătră bolniță și la intrările tuturor hudiților. Erau mai mult de douăzeci de mii. Clopotele conteniră; vibrațiile mai plutiră un timp peste tăcere.

– Să se ridice norodul, porunci măria sa, ca să privească pe Domnul său și pe fiul nostru Alexandru-Vodă.

Oștenii descălecați, care stăpâneau îmbulzelile, repetară porunca; un murmur scurt se împrăștie în mișcări neregulate de vârtej; poporul se sui în sus c-o mișcare de val. Bărbații își scuturară îndărăt pletele, femeile își potriviră ștergarele. Câteva neveste țipară de sfială, văzând pe Vodă în asemenea înălțime și săgetări de lumină.

Noroadelor și creștinilor, zise iarăși stăpânitorul, înălțând din nou până lângă tâmpla sa dreaptă straja cu rubine a spatei; cunoașteți semnul Domniei mele carele se arată pentru legea lui Hristos Dumnezeu și pentru rânduiala acestui pământ al Domniei mele. Poftesc tuturor bine și bielșug; să știe și cei de jos că județul nostru nu se va clăti niciodinioară din cumpăna dreaptă poruncită nouă de Cel care stă deasupra vieții și morții.

CONSIDERAȚII GENERALE

Cele trei secole ilustrate de proza istorică sadoveniană marchează istoria zbuciumată a Moldovei, capodopera acestui gen creator fiind romanul

Frații Jderi, car evocă epoca de glorie a Moldovei în secolul al XV-lea. Romanul se compune din trei volume, fiecare purtând un titlu semnificativ pentru esența subiectului: **Ucenicia lui Ionuț** (1935), **Izvorul alb** (1936) și **Oamenii Măriei Sale** (1942). Opera are în centrul epoca de strălucire a domniei lui Ștefan cel Mare, cuprinsă în perioada 1469–1475, fiind prezentată de însuși autorul ei cu subtitlul *roman istoric*, și este o epopee care reconstituie timpul și atmosfera acestei perioade cu o deosebită autenticitate a evocării, o cronică, o legendă, un poem folcloric, un roman realist, un roman de aventură, un roman de dragoste și un roman social. De aceea această operă este cunoscută ca un „roman de romane”, o adevărată rapsodie națională în care se împletește frumosul cu sublimul și ci tragicul. În roman predomină elementele de epopee care sunt ilustrate chiar de titlu – Frații Jderi, indicând o pluralitate familială cu reminiscențe gentilice. Solidaritatea familială a Jderilor implică totodată existența unei colectivități legată indisolubil.

Tema romanului prezintă istoria Moldovei în timpul lui Ștefan cel Mare, construită ca o amplă cronică a vieții sociale din perioada de maturitate a domniei, epocă de înflorire a țării, de progres și de libertate națională și socială. Acțiunea are două planuri: unul istoric, care ilustrează evenimentele politice și militare ale epocii și unul social, având în centru familia Jderilor și devotamentul oamenilor Măriei sale. Sadoveanu evocă epoca pregătirii și a începerii luptei pentru independență, pentru scuturarea vasalității față de turci, starea în care se afla Moldova din timpul lui Petru Aron. Viața feudală românească este cuprinsă între doi poli: descrierea hramului de la mănăstirea Neamț, simbol al înțelepciunii, al vitalității poporului și al voinței de a dăinui și se încheie cu victoria de la Vaslui din 1475, a eroismului național.

În centrul cărții stă familia lui Manole Păr Negru, formată din cinci membri: Ionuț, Simion, Nicoară, Manole și Cristea. Primul volum, **Ucenicia lui Ionuț**, prezintă formarea lui Ionuț Jder, fiul cel mai mic al lui Manole Păr negru, ca ostaș, ucenicia lui în slujba lui Alexandrel Vodă, dorind să-și împlinească visul de a ajunge la Suceava. Cu prilejul hramului Mănăstirii Neamț, Ionuț este cunoscut de Ștefan Voievod și, în scurt timp, după lupte de la Lipnic cu tătarii, unde-ți arată puterea, împreună cu frații săi, Ionuț devine un oștean adevărat la curtea domnească a lui Ștefan.

Al doilea volum, **Izvorul alb**, este un poem al „iubirii matrimoniale”. Simion Jder se îndrăgostește de Marușca, fiica lui Iațco Hudici, care este răpită și dusă în Țara Leșească. Cu învoirea Domnului, merge în Polonia și o aduce. Tot în acest volum este descrisă o vânătoare la care Jderii își dovedesc virtuțile în fața domnitorului și episodul care prezintă căutarea

unui bour vestit care ar fi fost îmblânzit de un sihastru, în munții Ceahlăului, pe Valea Izvorului Alb.

Primele două volume alcătuiesc o cronică de familie, a vieții de toate zilele, cu obiceiuri și practici tradiționale, și una socială, prezentând noile rânduieli ale societății sub semnul dreptății lui Ștefan Voievod.

Partea a treia, **Oamenii Măriei sale**, cuprinde evenimentele petrecute între 1471 și 1475. Romanul ilustrează una dintre cele mai impresionante și de neuitat bătălii din istoria Moldovei – lupta de la Vaslui, unde Ștefan a obținut o strălucită victorie, dar cu pierderi grele de vieți omenești. Însuși Ștefan cel Mare îi plânge pe oamenii lui iubiți care au pierit în această luptă, bătrânul comis Manole Păr negru, Simion Jder, Căliman, și fiul său Samoilă, toți devotați cu credință, până la moarte, Domnitorului.

Mihail Sadoveanu în romanul **Frații Jderi** aduce date reale ale societății moldovenești, lupta domnitorului cu dușmanii interni – boierii, care se opuneau centralizării puterii, în detrimentul intereselor țării și cu dușmanii externi – turcii și tătarii, care râvneau la bogățiile țării. Toate acțiunile voievodului sunt subordonate luptei pentru independență, pentru supraviețuire ca popor. Ștefan cel Mare este ilustrat atât ca domnitor, cât și ca om. Portretul este preluat de la Grigore Ureche și este semnificativ din punct de vedere psihologic. Autorul ne prezintă forța morală a eroului., marea sa voință, precum și autoritatea lui asupra celor din jur. Ștefan este un personaj construit mai ales din narațiunile celorlalte personaje, el fiind la început absent, dar influențând comportamentul celor din jur, conferindu-i astfel o forță divină asupra lor. Eroul principal este simbolul puterii, al autorității și al instanței supreme și este un înțelept care ajunge la cunoașterea prin respectarea ritualurilor strămoșești. Ștefan cel Mare este un personaj clasic pentru că acționează mereu sub imperiul datoriei față de țară și popor, iar între rațiune și pasiune, învinge totdeauna rațiunea. Totodată este un personaj romantic pentru că este construit din trăsături excepționale, căpătând aura mitică și legendară, trăsături ce reies din opiniile oamenilor, cât și din comportamentul lui în bătălii, unde dovedește o vitejie fabuloasă. Trăsăturile ce doină portretul lui Ștefan cel mare sunt patriotismul fierbinte, setea de adevăr,, vitejia, curajul, puterea de sacrificiu și spiritul justițiar. Mihail Sadoveanu vede în Ștefan cel mare, ca și Nicolae Iorga, pe „*cel mai cinstit și mai harnic domnitor, strașnic la mânie și senin în iertare*”, menținându-l într-o aură legendară prin modul în care se răsfrânge în conștiința celorlalți, situând personajul la limita dintre fantastic și real, dintre mit și istorie, dintre istorie și legendă.

Alte personaje reprezentative ale romanului sunt oamenii Măriei sale, modele de credință și de jertfă față de țară și de Voievod. Ionuț Jder, mezinul adoptiv al clanului Jderilor, este a doua mare proiecție către fantastic, după

Voievod, Plin de farmec, inteligent, el întruchipează „vicienia lui Ulise și vitejia lui Ahile” (Al. Piru). El este urmărit de autor în două momente: ucenicia, în care învață, se formează să fie ostaș, și maturitatea, unde demonstrează devotamentul său față de domnitor. Înzestrat de la natură cu spirit aventurier, bun de știi, el scapă din situații dificile și în acest fel se maturizează. Jder cel mititel nu cunoaște piedici naturale sau omenești, ci trăiește mai ales sub semnul vitejiei și al curajului.

Prin complexitatea vieții, prin solemnitatea ritualurilor și ceremonialurilor care amintesc de vechile epoci, prin exaltarea unei lumi eroice, romanul **Frații Jderi** este o epopee. Sadoveanu exprimă la un nivel artistic superior particularitățile proprii poporului român în timp și spațiu., opera lui fiind înrădăcinată adânc în existența noastră spirituală. Astfel, putem afirma că Sadoveanu este o sinteză a literaturii de până la el, devenind un mare scriitor național.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală

1. Citiți fragmentele din romanul **Frații Jderi** propuse și rezumați oral conținutul lor.
2. Identificați fragmentele din care reiese că este vorba despre un roman istoric.
3. Determinați izvoare de inspirație ale romanului și explicați ce tangențe comune există între ele și romanul lui Mihail Sadoveanu.
4. Stabiliți elementele care indică momentele reale și mitice în romanul **Frații Jderi**.
5. Mihail Sadoveanu este creatorul romanului istoric în literatura română. Care este viziunea autorului asupra istoriei? Comentați acest fapt, pornind de la textul citit.
6. Comentați tenta de fabulos în romanul **Frații Jderi** de M.Sadoveanu.
7. Argumentați de ce romanul lui Mihail Sadoveanu are caracter de legendă.

Organizarea narativă. Personaj. Semnificații simbolice

1. Analizați structura și problematica romanului, determinând caracterul monografic al acestuia.
2. Identificați personajele principale din roman și efectuați o scurtă caracteristică a lor, plasându-le în timpul și spațiul cuvenit.
3. Chiar dacă numele lui Ștefan cel Mare nu apare în titlu, prezența lui se simte în fiecare pagină a romanului, devenind, copleșitoare. Argumentați acest fapt cu citate corespunzătoare din text.

4. Caracterizați personajul principal al romanului, scoțând în evidență trăsăturile ce domină portretul lui.

5. Stabiliți similitudini între portretul lui Ștefan cel Mare efectuat de Mihail Sadoveanu și alte portrete ale marelui domnitor din literatura artistică.

6. Analizați particularitățile artistice ale romanului.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Citiți integral romanul **Frații Jderi** de Mihail Sadoveanu și alcătuiți fișe de lectură în baza celor citite.

2. Extrageți, pe fișe, citate din roman care cuprind portretele personajelor principale.

3. Redactați o compunere, în care să argumentați că romanul Frații Jderi de Mihail Sadoveanu este un roman istoric, dar și un roman al unei formații, având ca punct de reper afirmația lui Perpessicius: „*Pornind de la izvoarele istorice, Sadoveanu izbutește să se ridice deasupra datelor materiale, să le învâluie într-o atmosferă de irealitate legendară, să dea un suflet și o poezie ce stăruie adânc în amintire*”.

REȚINEȚI!

Romanul istoric este unul dintre tipurile de roman. El pendulează între ficțiune și document. Este o ficțiune, dar cu anumite momente (date, evenimente, limbaj) identificabile și în alte scrieri de specialitate, sau texte vechi, în special, cronici istorice. Personajele pot fi reale sau ficționale.

În *romanul istoric* trecutul istoric și prezentul, viața adevărată și viața mistică se interferează în permanență pentru a se propune reciproc ca dublul unuia al celuilalt sau ca dublul uneia al celeilalte. În *romanul istoric* se pot citi și alte texte, uneori singurele ce atestă anumite evenimente istorice, relația dintre ele fiind, evident, una intertextuală. Cititorul unui roman istoric este transpus imaginar într-o lume pre-existentă conținutului textual citit, el „trăiește” conținutul imaginar al altor texte, acolo unde au existat „într-adevăr” anumite realități atestate documentar. Invers, autorul va cerceta mai întâi foarte atent cronici și documente, pentru ca apoi să scrie *romanul istoric*.

Spre exemplu în romanul **Frații Jderi** de Mihail Sadoveanu este un roman istoric, deoarece evocă epoca istorică a lui Ștefan cel Mare. În acest sens, pe de o parte, informația despre domnitor poate fi verificată în

Letopisețul lui Grigore Ureche sau în culegerea de legende **O samă de cuvinte** a lui Ion Neculce și alte surse interne și externe, pe de altă parte, meritul lui Mihail Sadoveanu constă tocmai în a prezenta artistic acea epocă, ceea ce ar însemna, de facto, distanțarea voită de cronică sau voința de a o completa, de a umple anumite locuri goale, de a trăi trecutul cu ochii prezentului.

Romanul istoric are următoarele caracteristici:

- Cititorul este informat despre un eveniment social, politic, personal etc. trecut și terminat.
- Personajul evocat este unul cunoscut și are o alură „legendară”.
- Limbajul, comportamentul și felul de a gândi al personajelor este cel al epocii descrise, chiar și în cazul unei parodii.

În funcție de distanța temporală între cel ce narează și evenimentul narat se pot delimita două tipuri de romane istorice:

- Cele ale căror distanță dintre timpul scrierii și timpul evenimentului narat sau descris este foarte mare și poate fi atestată, verificată în anumite surse istorice.
- Cele ale căror distanță temporală dintre timpul scrierii și eveniment este nu mai mare decât o vârstă de om, adică naratorul a fost martor ocular la eveniment și chiar unii cititori mai pot confirma anumite evenimente.

Aici trebuie exclusă axioma potrivit căreia toate romanele sunt istorice, deoarece sunt o mărturie reflectată artistic a timpului în care au fost scrise, cititorul fiind constrâns să țină cont de convențiile epocii date. Raportat la convențiile unui curent literar, romanul istoric este unul romantic, numai că uneori acesta este deghizat, în dependență de mesajul pe care autorul vrea să-l transmită indirect unui anumit segment de cititori, pentru a stimula sau manipula (prin efectele unui eu simbolic) amintirea documentară a trecutului acestora.

Referințe critice

„Mihail Sadoveanu e un scriitor vast. El are realismul lui Balzac și melancolia unui romantic, meditația aspră a lui Miron Costin, voluptatea senzorială a lui Rabelais. E precis ca un pictor flămând și inefabil ca un muzician, contemplator al frumuseților lumii și naturalist plin de asociații, un creator de atmosferă și un analist al sufletelor impenetrabile, un dramaturg în proză, un epic total obiectiv și un introspectiv fin, un înțelept oriental, vorbind în pilde și un critic al ordinii sociale nedrepte.

Mihail Sadoveanu rămâne în mijlocul nostru mereu contemporan; pe el, cel fără vârstă, natura l-a binecuvântat cu cea mai lungă viață. Fi-va peste multe veacuri unul dintre cele mai înalte piscuri ale culturii românești, stăpâni-va peste generații precum Ceahlăul domină Moldova”. **George Călinescu**

„Definiția unei națiuni se face prin scriitorii ei. Aceștia plămădesc cu încetul conștiința națională. Mai mult ca oricare scriitor, Mihai Sadoveanu ne-a arătat ceea ce e românesc. Dacă o conștiință scrupuloasă, nemulțumită cu indicațiile instinctului de solidaritate oarbă, ar fi întrebat înainte de scriitorul Sadoveanu, după ce caractere clare se poate recunoaște specificul nostru, ar fi rămas încurcată. O simțeam cu toții confuz: n-o putea spune nimeni. Mihail Sadoveanu ne-a demonstrat realitatea fenomenului românesc...”

Mihai Ralea

„Fără literatura sadoveniană de evocare, puțința noastră de a ne reprezenta plastic imaginea veacurilor încheiate ar fi, cu siguranță, mult mai restrânsă. Puțini își pot concretiza după datele cronologice fizionomia unei epoci, psihologia socială, vechile dezbateri umane. Cu marea lui capacitate de a desfășura semnele vechimii, Sadoveanu era indicat să reînvie istoria, într-o viziune diferită poate de aceea a istoricilor, însă covârșitoare și clară. Înainte de a cerceta cronici și opere de erudiție, creatorul Fraților Jderi a vibrat la vederea relicvelor: cetăți, mănăstiri, inscripții. În legende și balade pulsa un trecut fragmentat în epizoadeperate: un romancero eroic tulburător. Unificându-le, artistul le-a dat ritmul larg al eposului.”

Constantin Ciopraga

LITERATURA DIN BUCOVINA

Drumul spre sincronizare și afirmare valorică

(Literatura română actuală din nordul Bucovinei)

Din punct de vedere cronologic, literatura română din nordul Bucovinei este o literatură tânără, istoria căreia începe prin anii 55 – 56 ai secolului trecut. Dacă în perioada interbelică în Bucovina funcționau mai multe publicații literare și activau câteva cercuri și grupări literare din care făceau parte asemenea scriitori ca Mircea Streinul, Ion Roșca, George Drumur, Teofil Lianu, Iulian Vesper, Traian Chelariu, apoi după 1944 viața literară cunoaște o stagnare, justificată, de altfel, de o istorie bulversată a ținutului Țării Fagilor.

Primele firicele ale unei literaturi originale la Cernăuți, în limba lui Mihai Eminescu, apar abia prin anii 1955 – 56, când în presa locală încep să publice versuri Vasile Levițchi, Ion Gainiceru, Alexandru Burla, Ilie Damaschin, Ion Bejenaru, Dumitru Hriniciuc ș.a.

Prin 1958 se înfiripă un cenaclu literar care funcționează pe lângă redacția ziarului „*Radyanska Bucovina*” („*Bucovina Sovietică*”), condus de Vasile Levițchi, la ședințele căruia încep să participe și poeți din generațiile mai tinere (Grigore Crigan, Grigore Bostan, Ilie Gavanos, Mircea Lutic, Vasile Tărățeanu, Ilie T. Zegrea, Simion Gociu, Arcadie Suceveanu ș.a.).

După debutul literar al lui Vasile Levițchi cu placheta „Versuri”, ce a văzut lumina tiparului în 1959 la editura „Cartea Moldovenească” din Chișinău, viața literară din nordul Bucovinei se înviorează și în anii 1968 și 1971 la editura „Carpați” din Ujgorod apar două culegeri colective ale poezilor din Cernăuți, unde găsim și numele lui Vasile Levițchi, Ion Gainiceru, Ion Gheorghită, Ilie Motrescu, dar și ale unor tineri cum ar fi Ilie T. Zegrea, Ilie Tomiuc, Vasile Tărățeanu, Elena Crigan, Simion Gociu. Criticul literar Ștefan Hostiuc menționează, bunăoară, în volumul „Scriitori români din nordul Bucovinei” (Editura Institutului Cultural Român, București, 2005) că „*Poezia scrisă la Cernăuți, în anii 70, de generația lui Ilie T. Zegrea consună mai degrabă ... cu poezia clujeană din generația lui Teohar Mihadaș decât cu cea a echinoxistilor, de care se apropie cronologic*”. Așadar, Ștefan Hostiuc găsea o nesincronizare vădită a poeziei tinere bucovinene cu cea din România.

O atare stare a lucrurilor se explică, după noi, în primul rând prin situația social-politică ce a dominat viața cultural-literară decenii al rând în timpul imperiului comunist și al „cortinei de fier” ce a separat literatura și cultura din fosta Uniune sovietică de cea occidentală, iar în cazul nostru – și de cea din România. Referindu-se la acea perioadă, poetul Arcadie Suceveanu menționa în eseul „*Aventura sublimării poetice*”: „Trăiam (într-un fel e contumacie) realitatea literară din Țară, o cunoșteam mai ales din revistele „*România literară*” și „*Luceafărul*”.

După debutul lui Vasile Levițchi cu volumul „Versuri”, peste câțiva ani debutează cu volume aparte Mircea Lutic („*Baștina luminii*”, ed. „Carpați”, 1973), Ion Vatamanu („*Primii fulgi*”, ed. Cartea Moldovenească”, Chișinău, 1962), Ion Gheorghită („*Neliniști matinale*”, ed. „Carpați”, 1968). În 1972 tot la această editură apare, postum, volumul de versuri și proză „*Mă uit în soare*” al regretatului Dumitru Hriniciu.

Peste câțiva ani în viața literară a Cernăuțiului apare o nouă generație de scriitori, majoritatea dintre ei fiind incluși cu cicluri de versuri în culegerile colective „*Dintre sute de catarge*”, apărute la Chișinău, prin osârdia criticului literar Mihai Cimpoi, între anii 1971 – 1977. E vorba de Vasile Tărățeanu, Simion Gociu, Ilie T. Zegrea, Arcadie Suceveanu, Ștefan Hostiuc... Referindu-se la această perioadă a debuturilor în serie a tinerilor poeți din nordul Bucovinei, Arcadie Suceveanu menționa: „În 1977, cartea sa de debut „*Timpul ierbilor*” (Ilie T. Zegrea)... a fost prima care a forțat ușile și a deschis drum plachetelor noastre, ale celorlalți comilitoni din sublimul pluton, grăbiți a intra cât mai curând în arenă” (Ilie T. Zegrea „*Spectacolul sentimentelor*”, revista „*Contrafort*, 3, 2014).

În anii următori debutează cu volume de versuri aparte și ceilalți tineri din această generație. Astfel, în 1979 Arcadie Suceveanu debutează cu volumul „*Mă cheamă cuvintele*”, în 1981 vede lumina tiparului volumul

„*Harpele ploii*” semnat de Vasile Tărâțeanu. Grigore Bostan, după ce a publicat câteva lucrări științifice, în 1982 tipărește prima plachetă de versuri „*Cântece de drum*”, iar în 1984 debutează Simon Gociu cu volumul „*Sărutul spicelor*”. Tot în acești ani apar și câteva debuturi cu anumite întârzieri. E vorba de placheta de versuri „*Hotarul de foc*” a poetei Elena Marița (2001) și de volumul de proză „*Casa cea nouă*” semnat de Grigore Crigan (2002), etc.

Din ultima generație de poeți bucovineni care se afirmă la hotarul secolelor XX și XXI merită amintiți în primul rând (ținând cont de anul debutului), Lia Popov (debut cu volumul „*Un loc pentru mine*”, 1999), Doina Bojescu (debutează cu volumul „*Arhiva celulelor*”, 2001), Dumitru Mintencu (debut cu placheta „*Timpul tăindu-și nasturii de la cămașă*”, 2003), Marin Gherman (debutează cu volumul „*Derivatele istoriei*”, 2009). Tot în 2009 debutează Gheorghe Ungureanu cu placheta „*Eu fără titlu*”, Grigore Gherman cu volumul „*Epoca nedescifrată*”.

Referindu-se la această generație de poeți, Ștefan Hostiuc subliniază că „*scrisul acestor tineri se deosebește net de scrisul predecesorilor*”. Și aduce câteva argumente în sprijinul acestei afirmații. Să sperăm că timpul îi va da dreptate. Noi vrem să menționăm doar atât: viața literară din nordul Bucovinei are farmecul ei, își urmează făgașul și sperăm că va avea și continuatori care să ducă mai departe ceea ce au pus la temelie verbului românesc atât înaintașii Asachi și Eminescu, cât și contemporanii noștri Vasile Levițchi, Ion Vatamanu și Arcadie Suceveanu – nume de referință astăzi în literatura noastră națională, poezia lor fiind perfect sincronizată cu cea a poeților din Țară.

* * *

În încheiere vrem să subliniem o particularitate importantă a vieții literare din nordul Bucovinei, și anume existența în paralel a câtorva literaturi diferite: literatura ucraineană, literatura română și literatura în limba rusă. Evident, literatura ucraineană are o prezență mai mare în mijlocul cititorilor, reieșind și din numărul populației. Însă acest fapt nu constituie o piedică în calea unei colaborări și conlucrări fructuoase a scriitorilor români cu confrății lor ucraineni. Mai mult chiar, putem afirma că la Cernăuți s-a creat o adevărată școală a traducătorilor din literaturile ucraineană și rusă, bazele ei fiind puse de Vasile Levițchi. Iar doi dintre cei mai renumiți ucenici ai lui, am spune, sunt Mircea Lutic și Grigore Crigan, care au transpus în limba lui Eminescu zeci de opere fundamentale ale unor scriitori ucraineni cum sunt Olesi Honcear, Mihailo Koțiubinski, Vasili Stefanik, Volodimir Sosiura, Mihailo Stelimah ș.a. Totodată amintim și câțiva scriitori bucovineni: Vitalii Kolodii, Petro Palii, Volodymir Vozniuk, Galina Tarasiuk, Boris Bunciuk, versurile cărora au fost traduse în limba

română de Mircea Lutic, Elena Marița, Ilie T. Zegrea ș.a. La rândul lor, scriitorii ucraineni au tradus în limba lui Taras Șevcenko opere literare de valoare din literatura română. Vitalii Kolodii, de pildă, a făcut cea mai bună traducere în limba ucraineană a poemului „Luceafărul” de Mihai Eminescu, oferind posibilitate cititorilor ucraineni să cunoască și versuri din creația poeților români bucovineni Mircea Lutic, Ilie T. Zegrea, Vasile Tărățeanu ș.a.

SIMION GOCIU (1948)

Poet, prozator, traducător, publicist. S-a născut la 1 septembrie 1948 în satul Molnița, raionul Herța, regiunea Cernăuți. Între anii 1967–1972 studiază la Universitatea de Stat din Cernăuți, Facultatea de Litere, secția Limba și Literatura Română. După absolvire, lucrează corespondent la ziarul regional *Zorile Bucovinei*. Între anii 1973 – 1985 este profesor școlar. Din 1985 revine la ziar. În 1992 lansează publicația raională *Gazeta de Herța*, redactorul-șef al căreia este până în 1995. În baza unei hotărâri a

Parlamentului Ucrainei, din 1995 lansează ziarul *Concordia* – publicație a românilor din Ucraina, și este redactorul-șef al ei până în 2010, când se pensionează. Tot în același an, 1995, fondează revista *Făgurel*, pentru copiii români din Ucraina.

Debutază cu poezii în ziarul regional *Zorile Bucovinei* în 1964, iar editorial în 1984 cu placheta de versuri „Sărutul spicelor” (editura *Carpați*).

Fiind elev și apoi student frecventează cenaclul literar de pe lângă „Zorile Bucovinei” condus de poetul Vasile Levițchi. În timpul cât a condus ziarul republican „Concordia” a lansat (1996) la Ceamașir, raionul Chilia din regiunea Odesa, Festivalul de poezie sud-basarabeană *Pavel Boțu*. În două legislaturi consecutive (1998-2006) este deputat în Consiliul Regional Cernăuți.

Membru fondator al Societății pentru Cultura Românească *Mihai Eminescu* din regiunea Cernăuți (1989). Ca membru al Prezidiului societății și conducător al secției școli s-a ocupat de problemele școlilor românești din ținut. Până în prezent a publicat 16 cărți originale de poezie, proză, publicistică, unele dintre ele fiind distinse cu premii ale uniunilor de creație

din Ucraina, Moldova și România. A tradus din limba ucraineană povești, povestiri, versuri, manuale școlare.

Este membru al Uniunii Naționale a Scriitorilor din Ucraina (1992), al Uniunii Scriitorilor din Moldova (1995) și al Uniunii Scriitorilor din România (1998).

TAINUL POETULUI

Care-i tainul poetului,
când se desface floarea
și albina este regina
aleasă de toată suflarea
în regatul pometului?

El adună nectarul, amarul,
din grădina dalbă a limbii
și poartă sâmburii
din care încolți-vor poeme
în steme sfințindu-ne harul.
La un semn de bună vestire,
pe simțuri cu taine se spală
și cuvântul în sânge răscoală
țara în care va fi mănăstire.

Acesta-l tainul, puținul,
În stare să înalțe altare
De suflet în alese hotare.

Și când înmoaie în sânge condeiul,
În candela, magic, se aprinde uleiul.

CONSIDERAȚII GENERALE

Motivul creației este frecvent în poezia lui S. Gociu și întotdeauna este pătruns de un fior aparte de vrajă, când *"la țârmure de suflet/ în țara cea de rouă/ clopotele zilei/ lumina explodează"* **La țârmure de suflet**, și *"greierul umblă prin cântec/ și nu poate găsi/ începutul acestei lumini"* **Alături cicoarea, deoarece** *"...soarele/ plimbă în văzduh/ caii albi ai cântecului"* **scuturat din gușa ciocârliei, Ciocârlia**. Dar vraja aceasta poate fi adumbrită de anumite temeri ce-l frământă pe autorul care, la un moment dat se destăinuie: *"Coboram din cuvinte/ să mă regăsesc pe mine însumi/ întru a mă cunoaște./ Semănam cu un rege părăsit de oșteni."* **Singur**. Și acești oșteni nu sunt altceva decât cuvintele limbii materne, pe care le putem pierde în orice moment, dacă ne lăsăm ademeniți de diferite basne ce ajung și la urechile

noastre. Pentru poet cuvântul este „...fructul/ din pomul ceresc/ îl port în suflet/ ca pe un templu/ zidit din smirnă/și mireasmă de busuioc”. Face această destăinuire în poezia „Întru iertarea păcatelor”, dându-ne de înțeles că numai așa verbul matern trebuie să fie pentru fiecare în parte.

În poezia *Tainul poetului*, autorul își pune întrebarea: „Care-i tainul poetului,/ când se desface floarea/ și albina este regina/ aleasă de toată suflarea/ în regatul pometului?” Răspunsul pe care îl primim ne dă în vileag destinele a doi magicieni care sunt asemănătoare: albina și poetul. Prima preface nectarul florii în miere, al doilea adună din grădina limbii harul cuvântului și-l preface în loc sfânt – mănăstire, loc de rugăciune a sufletului unui neam de oameni. Că ce poate fi mai prețios pentru „regina aleasă de toată suflarea pometului”, ca mierea, iar pentru poet – limba prin care se ține vie ființa neamului.

TEXT ȘI INTERPRETARE

Situare contextuală

1. Citiți expresiv poezia lui Simion Gociu și determinați conținutul de idei.
2. Ce idei desprindem din prima strofă a poeziei? Motivați-vă răspunsul.
3. Ce semnificație are titlul poeziei lui Simion Gociu? Motivați-vă răspunsul.
4. Unul dintre motivele centrale ale poeziei îl constituie motivul *Cuvântului*. Ce semnificație are el în poezia citită?
5. Care este relația dintre eul poetic și univers prezentată de autor în poezia *Tainul cuvântului*?

Stil și limbaj artistic

1. Urmăriți structurarea versurilor în poezia *Tainul poetului*. Ce puteți spune în acest context?
2. Identificați figurile de stil în textul poeziei și comentați-le. Alcătuiți cu aceste figuri de stil câteva propoziții.
3. Analizați poezia din punct de vedere prozodic.
4. Formulați câteva teze cu referire la limbajul artistic al acestei poezii.

ACTIVITATE INDEPENDENTĂ

1. Citiți câteva poezii (la opțiune) din creația poetului bucovinean Simion Gociu și faceți o paralelă cu cea studiată în clasă.
2. Dezvoltați ideea de artă poetică într-o compoziție literară, având ca reper poezia *Tainul Poetului* de Simion Gociu.
3. Pregătiți o comunicare amplă despre poezia din Bucovina, referindu-vă, în special, la poezia secolului XXI.
4. Numiți și alți poeți care au scris opere cu idei asemănătoare.

Referințe critice

„Departate de bătăliile literare cu săbii încrucișate și cu vorbe grele aruncate din teci, poetul Simion Gociu, înconjurat de liniște, venită poate și dinspre tăcerile codrilor Cosminului, visează la un țărm neprihănit, plin de păsări libere să zboare, de pomi pașnici și miresme în jur, de iubirea care curge ca izvorul curat pe lespezi de piatră, cu trupul de fecioară când „eu voi fi acela care ține/ candela luminii aprinsă să înspic/ Timpul de aur, care vine / C-un fir de romaniță taina să-i despici”. În lungul și frumosul poem „Neprihănitul țărm” întâlnim un romantic care face abstract că trăiește în vremuri postmoderne, el vede doar că „Cerul pașnic se deschide
pentru zbor de porumbei,
când purcezi cu prunc în brațe
să trezești floarea în tei”.

Țărmul pe care și-l imaginează e un fel de meditație melancolică rostită în versuri cu mersul râurilor molcome pe lângă care poetul se plimbă însingurat. Metafora înalță și mai mult starea singulară, iar tăcerea este mai plină de sevă decât orice vorbă sonoră și agresivă”. **Nicolae Busuioac**

„Simion Gociu este poetul de specie rimbaldian-lorchian-eseninină, care își face din suflet altar și se vrea contopit osmotic, în cheie romantic-adolescentină cu acesta. Poezia ar fi oglindă înrourată a sufletului, icoană emblematică, remember al fragilei structuri sufletești a poetului. Este un Orfeu care fraternizează cu florile.” **Mihai Cimpoi**

„Lirica sa, credincioasă unui suflet elegiac, poartă un tragism subiacent; ea, disciplinată, cu vers cantabil, turnată în tipare care ar putea insinua o meticulozitate contabilă, se varsă în delta unei senzualități adormite, neispită de descărcări tribuniste.” **Adrian Dinu Rachieru**

RECEPTAREA TEXTULUI ARTISTIC

(evaluare finală)

TEXTUL EPIC

Eminescu și neființa

Constantin Noica

S-a vorbit prea mult despre dor la români; s-a vorbit prea mult despre neființa lui Eminescu.

Neființa aduce totuși odihna. Eminescu, neodihna. Nu ne putem odihni în el. Întreg evantaiul lui de deschideri către lume și cultură se strânge pentru noi într-o inimă, care bate.

Cărui popor i s-a făcut darul acesta? O conștiință mai bună, o spusă mai bună și exemplară au desigur câteva mari popoare și culturile lor. Dar câte din ele au cu adevărat o inimă?

Că inima aceasta suferă:

Ai milă și stinge lungi zilele mele... cum spune poetul singur? Dar zilele i-au fost lungi din *prea plinul*, și nu din golul lor.

Că viziunea sa despre lume este a unei prăbușiri: *Știm noi de nu trăim pe-o lume, ce pe nesimțite cade?* Sau *Și popoarele de gânduri risipescu-se în vânt...* din plin adevărat. Dar sunt popoare de gânduri, au fost popoare în cugetul său.

Dacă nici un scriitor român n-a invocat mai mult neființa, este pentru că nici unul n-a înfruntat-o mai mult. Trebuie să vii cu mâna plină în fața neființei. Așa cum a venit el – și atunci ce rămâne din neființa invocată?

Așa cum el ni se putea părea o clipă prea mult întors spre trecut: *Unde vine drum de fier...* ca și cum ar fi regretat o noutate a veacului, pe măsura căreia în realitate puțini erau ca el, cu deschiderea sa către științe; așa cum astăzi, în a doua jumătate a secolului XX – când știința și tehnica s-au maturizat, în așa fel încât ele nu mai fac să piară cântecele – folclorul se întoarce, cu stilul și viziunii sale, spre viitor; așa cum o fac în același timp cuvintele bătrâne românești; în care poți citi o anticipație a lămuririlor și iscusirilor ce stau să vină pentru om, la fel invocarea neantului de către Eminescu poate să nu mai apară acum o nostalgie, ci drept umană sfidare.

În tratatul său despre *Demnitatea omului*, singurul în care Pico della Mirandola ne mai poate spune ceva, acesta declară că omul e unica ființă ce s-a ivit fără chip determinat, fără hărăziri speciale (ca ale îngerilor, spune el) și fără sălaș – spre a le putea avea pe toate. De aceea, adaugă el, omul poate căpăta numele tuturor făpturilor din lume; dar este astfel deasupra lor, căci „el nu se mulțumește niciodată cu locul al doilea”.

Eminescu a venit cu mâna plină înaintea neființei. „Rătăcit, nemângâiat,

ca un suflet *fără parte*". Exact cum spune omul Renașterii despre om că e ființa ce n-are partea ei, poetul nostru și-a primit lotul, trăind pe măsura acestuia, în marginile, ba chiar în nemarginile lui.

Darul ce ni s-a făcut prin Eminescu? A apărut în lumea noastră un om care a înțeles să fie om deplin. Cineva care n-a voit să fie al doilea.

Îndrumări

Eminescu și neființa încheie eseu publicat în 1975 ***Eminescu sau gândul despre omul deplin al culturii românești***. Cartea este rezultatul fascinației pe care a exercitat-o asupra lui Noica lectura manuscriselor eminesciene. Problematika abordată în eseurile cuprinse în carte este foarte bogată. O bună parte dintre ele sunt pledoarii pentru publicarea *Caietelor eminesciene*. Fără a-și propune un studiu organizat asupra atelierului cultural și literar cuprins în manuscris, Constantin Noica se oprește fie asupra unor interpretări formale (*Eminescu e un geniu*), fie asupra mirării celor care l-au cunoscut că nu era, în viața cotidiană, decât un om, și descoperă în manuscrise notații banale, cugetări extraordinare, argumentări greșite duse până la absurd, dar merei, vastitatea culturii poetului și fructificarea sa în notații, variante ale unor viitoare poeme, notații lingvistice, dovezile că Eminescu a fost un poliglot.

Eseistul urmărește obsesii și figuri artistice din poezia eminesciană. În fragmentul prezentat, obsesia poetică lingvistică este *neființa* pe care o compară cu noțiunea de *dor* la români. Odihna în neființă, la Eminescu nu este posibilă, pentru că poetul are o inimă și aceasta suferă. Paradoxul obsesiei neființei pornește tocmai de acolo de unde Eminescu a fost cel care a înfruntat-o cel mai mult.

Definiția ființei, așa cum apare la Eminescu, este asemănătoare cu cea dată de Pico della Mirandola: omul vine pe lume fără a avea hărăziri speciale. Eminescu a căpătat „numele tuturor făpturilor din lume”, „a înțeles să fie un om deplin. Cineva n-a voit să fie al doilea”.

NOTĂ! Eseu. Termenul provine din franceză *essai* „încercare” și este o formă de notație a unor observații personale, cu caracter reflexiv, în care se aduc, la modul impresionist, cu o deplină libertate de mișcare a spiritului, sugestii de cunoaștere pe cele mai diverse teme. Oferind surpriza de a comunica puncte de vedere în deriva unor reacții subiective, eseu se relevă ca un exercițiu critic nesistematic prin excelență.

În tendința de a da expresie unei trăiri lirice a ideilor, eseu stă la interferența filozofiei cu literatura și se definește inițial prin Montaigne, care creează genul într-un spirit de devansare modernă a epocii (Eseuri, 1580), ca jurnal de moralist.

Exerciții. Înțelegerea textului

1. Rezumați conținutul textului citit mai sus, scoțând în relief câteva idei principale.
2. Identificați în conținutul textului cuvintele (sintagmele) pe care le considerați esențiale în redarea mesajului central. Comentați-le.
3. Identificați în text cuvintele aflate în raport de opoziție. Comentați.
4. Extrageți din text termenii care prin însuși sensul lor scot în evidență ideea centrală a eseului.
5. Definiți atmosfera eseului.
6. Explicați semnificația cuvântului *neființă*. Ce sens are cuvântul dat în textul lui Constantin Noica?
7. Încercați să susțineți prin argumente afirmația lui Noica că Eminescu este „*omul deplin al culturii române*”. Stabiliți raportul dintre această afirmație și cuvântul *neființă*.
8. Formulați câteva teze care să generalizeze ideea pe care o aduce în acest eseu Constantin Noica.
9. Raportați textul citit mai sus la rigorile eseului. Formulați concluzia de rigoare cu privire la apartenența acestui text eseului.
10. Realizați în limita a 2-3 pagini de caiet un eseu în care să susțineți sau să combateți cu argumente afirmația lui Constantin Noica „*Eminescu a înțeles să fie un om deplin. Cineva n-a voit să fie al doilea*”.
11. Citiți și alte eseuri în care este redat chipul și personalitatea lui Mihai Eminescu și discutați-le în clasă.
12. Realizați o conferință cu genericul „**Eminescu și posteritatea**”.
13. Explicați semnificația structurii: „*Rătăcit, nemângâiat, ca un suflet fără parte*”.

TEXTUL LIRIC

Trecut-au anii de Mihai Eminescu

Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iar,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri,
Ce frunte-mi de copil o-nseninară,
Abia-nțelese, pline de-nțelesuri -
Cu-a tale umbre azi în van mă-presuri,
O, ceas al tainei, asfințit de sară.
Să smulg din sunet din trecutul vieții,
Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri
Cu mâna mea în van pe liră lunec;

Pierdut e totu-n zarea tinereții
Și mută-i gura dulce-a altor vremuri,
Iar timpul crește-n urma mea...mă-ntunec!

Îndrumări

Există, s-ar putea spune, o evoluție interioară a spiritului liric eminescian ce s-ar putea pune în lumină luându-se ca reper cele douăzeci și șase de sonete scrise între 1873 și 1880.

Preferința lui Eminescu pentru sonet este evidentă în toate etapele creației sale și ea este motivată și de posibilitatea ce o oferă sonetul, în ciuda legilor prozodice care îl guvernează, a unui spațiu ideal de expresie a unor trăiri dintre cele mai subtile, într-o adecvare deplină a fondului cu formă, a trăirii cu expresia. Ordinea, echilibrul, rigoarea formală pe care o presupune sonetul, specie cu formă fixă ce exclude arbitrariul, hazardul și permite exprimarea clară a unei idei într-o desfășurare coerentă – toate aceste trăsături denotă și interesul poetului pentru arhitectura versului, pentru coerența sa intimă, pentru logica sa interioară.

De asemenea, se poate constata că una dintre modalitățile predilecte de modelare a viziunii este confesiunea, o modalitate de rescriere a timpului trecut și de recuperare a unor vârste revolute ale ființei. Din conjuncția aceasta între clipă și eternitate se naște senzualismul temporal, cu un ușor accent erotizant ce este caracteristic mai ales așa-numitelor sonete ale interiorității.

Există, cum a observat exegeza eminesciană, o extrem de evidentă coerență, de viziune și stil, a sonetelor eminesciene. O recurență vizibilă a sonetelor este aceea a coordonatei temporale. Referințele la timp nu au doar funcționalitatea sugerării unui cadru, ci și pe aceea de reglare a metabolismului liric și de regăsire a identității cu sine a ființei, tocmai în această dialectică clipă/eternitate sau eu/exterioritate.

Sonetul ***Trecut-au anii*** se remarcă, la fel ca și celelalte, prin rigoare formală și expresia plastică a versurilor, printr-o economie a figurilor de stil și prin limbajul concentrat la maximum, desemnat de a realiza un scenariu poetic centrat pe ideea scurgerii timpului, cu diversele sale ipostaze, scenariu modulat în registrul unei temporalități.

Exerciții. Înțelegerea textului

1. Citiți poezia lui Mihai Eminescu și explicați următoarele cuvinte: *eresuri, în van*. Introduceți aceste cuvinte în enunțuri.
2. Identificați în poezie cuvintele în raport de opoziție.
3. Extrageți din text și scrieți în coloane afirmațiile și sentințele poetului.
4. Identificați figurile de stil prezente în poezie și clasificați-le.

5. Extrageți din text cuvintele care prin însuși sensul lor scot în evidență ideea scurgerii timpului.

6. Demonstrați cu secvențe din text prezența în poezie a următoarelor motive:

- ireversibilitatea timpului;
- soarta schimbătoare;
- paradisul pierdut al copilăriei;
- prezentul-umbră;
- criza inspirației.

7. Definiți atmosfera poeziei. Ce contribuie la crearea acestei atmosfere? Argumentați-vă opțiunea.

8. Care din stările enumerate sunt trăite de eul liric al poeziei: tânguie despre curgerea timpului și despre fericirea pierdută, plictiseala, spaima de întuneric și singurătate, tristețea metafizică, prefigurarea sfârșitului tragic, spaima din cauza trecerii timpului.

9. Optați pentru una din afirmații și susțineți-vă punctul de vedere cu argumente din operă:

a) În poezie perspectiva viitorului există ca direcție a unei intenții, a unei realizări.

b) Perspectiva viitorului există ca o amenințare constantă, ce apasă asupra prezentului.

10. Corelați sugestia figurilor de stil cu motivele atestate.

11. Citiți alăturat primul și ultimul vers. Comentați distihul obținut.

12. Încercați să susțineți prin argumente afirmația lui Perpessicius că Eminescu ar fi scris mai întâi finalul poemului (exclamația „mă-ntunec”) și că acest final ar fi determinat scrierea celorlalte versuri.

13. Identificați versurile și extrageți din operă: teza enunțată, dezvoltarea ei, concluzia.

14. Pornind de la ideea că un sonet trebuie să sune, identificați asonanțele și aliterațiile, precizând sugestia lor. Pronunțați-vă asupra simbolismului fonetic (repetarea vocalei *u*) din ultima strofă.

15. Determinați piciorul de ritm al poeziei și tipurile de rimă.

16. Raportați poezia respectivă la rigorile sonetului, luând ca repere: numărul de versuri, organizarea strofelor, organizarea ideilor în strofe, piciorul de ritm și tipurile de rimă.

17. Realizați un eseu în care să combateți cu argumente afirmația lui George Călinescu:

„*Poezia **Trecut-au anii** evocă o vreme fabuloasă, pierdută dincolo de pragul timpului mișcător*”.

TEXTUL DRAMATIC

O scrisoare pierdută

de Ion Luca Caragiale

Scena II

Pristanda (singur) : Grea misie, misia de polițai... Și conul Fănică cu coana Joițica mai stau să-mi numere steagurile... Tot vorba bieteii neveste, zice: „Ghiță, Ghiță, pupă-l în bot și-i papă tot, că sătulul nu crede la ăl flămând...” Zic: curat! De-o pildă, conul Fănică: moșia moșie, funcția funcție, coana Joițica, coana Joițica: trai, neneaco, cu banii lui Trahanache... (*luându-și seama*) babachii... Da' eu, unde? famelie mare, renumerație după buget mică. (șade în fund pe un scaun la o parte).

Scena III

Zaharia Trahanache, Ghiță Pristanda,
apoi **Tipătescu și Zoe**

Trahanache (intră prin fund, fără să ia seama la Ghiță, care se ridică repede la intrare. Trahanache e mișcat) : A! ce coruptă soțietate!... Nu mai e moral, nu mai sunt prințipuri, nu mai e nimic: enteresul și iar enteresul... Bine zice fiu-meu de la facultate alaltăieri în scrisoare: vezi, tânăr tânăr, dar copt, serios băiat! zice: „Tatițo, unde nu e moral, acolo e corupție, și o soțietate fără prințipuri, va să zică că nu le are!...” Auzi d-ta mișelie, infamie. (vede pe Ghiță) Aici erai Ghiță? (se stăpânește)

Pristanda: Aici, sărut mâna, coane Zahario.

Trahanache: Fănică a ieșit?

Pristanda: Ba nu, coane Zahario, vine numaidecât momental, e dincolo... A! iată conul Fănică...

Tipătescu (*cu pălăria și haina de oraș vine din stânga, e surprins la vederea lui Zaharia*) : Neica Zaharia! Cum se poate? Ai ieșit înainte de dejun? Ce e?

Trahanache: E comédie, mare comédie, Fănică, stăi să-ți spui. (îi face semn să expedieze pe Pristanda)

Pristanda (răpede) : Mai aveți ceva să-mi ordonați, coane Fănică?

Tipătescu: Nu... Nu uiți de ce-am vorbit. Trebuie să avem dezlegarea istoriei cât mai degrabă.

Pristanda: Ascult.

Tipătescu: Nene Zahario, e lung ce ai să-mi spui? Nu mi-o poți spune la dejun?

Trahanache: Ai puținică răbdare... Nu trebuie să știe Joițica... E comédie mare, Fănică. (șade pe canapea, cu spatele spre fund)

Tipătescu (uitându-se la ceas) : Atuncea treci, Ghiță, pe la nenea Zaharia

p-acasă și lasă-i vorbă coanei Joițichii — nu-i așa, nene Zahario? — să fie așa de bună să nu se supere dacă om întârzia de la dejun... avem ceva politică de vorbit între bărbați.

Pristanda: Ascult, coane Fănică. (Pristanda pleacă spre fund. Tipătescu se întoarce spre Trahanache și coboară. Când Pristanda vrea să iasă prin fund, ușa din dreapta se deschide puțin, Zoe scoate capul, cheamă pe Pristanda: „Pst! Pst!” și închide repede ușa. Tipătescu se întoarce și îl vede pe Pristanda lângă ușa din dreapta)

Tipătescu: 'Ai? Un' te duci?

Pristanda (făcându-i semn să tacă și arătându-i pe Trahanache): Unde mi-ați ordonat.

Tipătescu (fără a înțelege): De ce nu ieși prin față?

Pristanda (urmându-și jocul): Da, prin față... (se-ntoarce spre ușa din fund. Tipătescu se-ntoarce iar spre Trahanache. Jocul Zoi se repetă. Fănică se-ntoarce iar. Ghiță care este iar lângă ușa din dreapta, iese năvală pe acolo. Tipătescu, dând din umeri, fără să-nțelegă, se coboară să șază pe fotoliu.)

Îndrumări

Capodopera dramaturgiei lui Ion Luca Caragiale este considerată comedia ***O scrisoare pierdută***. Este o comedie de moravuri politice, ilustrând dorința de parvenire a burgheziei în timpul campaniei electorale pentru alegerile de deputați. La putere se aflau în acea perioadă liberalii în guvernarea cunoscută sub numele de viziratul lui I. C. Brătianu. Acțiunea se petrece în capitala unui județ de munte la sfârșitul secolului al XX-lea. Pe fondul agitației oamenilor politici aflați în campanie electorală, se nasc conflictele între reprezentanții opoziției (Cațavencu și grupul electoral de intelectuali independenți) și reprezentanții guvernului (Ștefan Tipătescu, Zaharia Trahanache, Zoe). Prefectul județului, Ștefan Tipătescu și Zaharia Trahanache, „*venerabilul prezident al mai multor comitete și comisii*”, conduc județul, având ca principala preocupare avantajele personale și care vor să-l propună drept candidat pe pentru a deveni deputat pe Farfuridi. Ambițiosul Nae Cațavencu, avocat din opoziție și directorul ziarului ***Răcnetul Carpaților***, care vrea el această candidatură, îl amenință pe prefect cu un șantaj ce constă într-o scrisoare de amor trimisă de prefect doamnei Zoe Trahanache, soția venerabilului său prieten și protector.

Personajele comediei sunt create tipologic și, după cum spune Garabet Ibrăileanu, „fac concurență stării civile”. Ion Luca Caragiale creează tipologii de personaje dominate de caracteristici morale negative, care sunt redade prin diferite surse ale comicului: comicul de caracter, comicul de nume, comicul de limbaj, comicul de situație și comicul de intenție. Eroii lui Caragiale sunt luați din viață, așa că, în afară de o trăsătură dominantă, ei

sunt exponenți tipici ai clasei umane, ce diferă prin statutul social, temperament, intelect sau limbaj, deoarece, după cum spune chiar Caragiale, „*natura nu lucrează după tipare, ci-l toarnă pe fiecare după calapod deosebit: unul e sucit într-un fel, altul într-alt fel, fiecare în felul lui, încât nu te mai sature să-i vezi și să-ți faci haz de ei*”.

Caragiale își iubește cu patimă personajele, îi e dragă lumea aceasta degradată, care-i dă posibilitatea să ridiculizeze, să ironizeze, punând în situații absurde, grotești uneori, oamenii acestei societăți corupte, meschine și perfide.

NOTĂ! **Comedia** este o specie a genului dramatic, în care personajele, moravurile sunt înfățișate în așa fel încât stârnesc râsul.

Exerciții. Înțelegerea textului

1. Citiți fragmentele propuse și marcați pe bază de scurte citate: intriga piesei, momentul de maximă încordare, deznodământul.
2. Prezentați succint acțiunile personajelor care v-au impresionat mult.
3. Care este impresia voastră generală vizavi de personajele operei? Care dintre ele v-a amuzat cel mai mult? Motivați.
4. Cum vi se par alegerile de deputați desfășurate în localitatea respectivă: spectaculoase, exemplare, demne de toată critica, cu mici abateri de la normă, altă opinie?
5. Identificați în fragmentele citite câte o replică a personajelor principale care vi se pare mai semnificativă. Comentați-o. Motivați-vă alegerea.
6. Ce rol i se atribuie în această comedie scrisorii de dragoste?
7. Raportați fiecare personaj la o tipologie umană căreia îi aparține.
8. Analizați o secvență de dialog, pe baza următorului plan orientativ:
 - delimitarea cadrului dialogal;
 - precizarea detaliilor, a mișcării scenice, a aspectului regizoral;
 - analiza replicilor; a vocabularului.
9. Ce aspecte din operă provoacă râsul? Exemplificați comicul de intenție, precizând atitudinea scriitorului față de evenimente și oameni.
10. Care din formele comicului au fost folosite de autor în opera sa?
11. Indicați în fragmentele citite elementele care vă permit să observați că textul citit este o piesă de teatru.
12. Formulați o concluzie cu privire la structura unei piese de teatru.
13. Aduceți argumente în sprijinul ideii că ***O scrisoare pierdută*** aparține genului dramatic.
14. Demonstrați, referindu-vă la piesa dată, justetea următoarei aprecieri critice: „*Veselia caragialeană are ecou prelung. Coboară până într-un fond al reflecției și până într-un strat al melancoliei*”.

16. Faceți o caracteristică a personajului care v-a impresionat cel mai mult.

15. Demonstrați într-o compoziție de 2-3 pagini că la baza piesei lui Ion Luca Caragiale se află comicul.

TEME ORIENTATIVE PENTRU SISTEMATIZAREA ȘI GENERALIZAREA MATERIEI STUDIATE

1. Demonstrați că Titu Maiorescu a contribuit decisiv la dezvoltarea literaturii „epocii marilor clasici”.

2. Faceți o paralelă între Titu Maiorescu și Mihai Eminescu, între portretele lor, așa cum vi s-au conturat prin operă și prin datele de istorie literară pe care le-ați asimilat. Încercați să descoperiți atât diferențe semnificative, cât și posibile apropieri.

5. Precizați rolul Junimii și al revistei Convorbiri literare în impunerea noii direcții în literatura română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

6. Argumentați ideea că poezia *Glossă* de Mihai Eminescu este o poezie cu formă fixă.

7. Prezentați trăsăturile romantice ale operei lui Mihai Eminescu.

8. Numiți temele și motivele principale ale creației eminesciene.

9. Demonstrați că dragostea și natura sunt două elemente definitorii ale creației lui Mihai Eminescu.

10. Imaginea acreditară a geniului (mai ales celui romantic) este de om profund nefericit, trăind într-o orgolioasă izolare și recompensat numai de posteritatea mai dreaptă. Amintiți-vă biografia lui Eminescu și scrieți un eseu pe tema împlinirilor de care, totuși, poetul a avut parte în timpul vieții.

11. Prin ce anume, credeți, că un scriitor important este mereu actual? Gândiți-vă la Eminescu și Caragiale – două structuri umane și creatoare foarte diferite, aproape antagonice. În ce constă actualitatea fiecăruia?

12. Reliefați, într-un eseu analitic, particularitățile liricii existențial-filozofice în concepția lui Mihai Eminescu.

13. Enumerați cinci argumente în favoarea afirmației că *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă este biografia artistică a satului moldovenesc de la mijlocul secolului al XIX-lea.

14. Demonstrați, cu argumente suficiente, că *Amintiri din copilărie* este o operă realistă.

15. Formulați trei teze pentru un eseu, privind măiestria de narator a lui Ion Creangă.

16. Încercați să scrieți o mică povestioară despre copilăria voastră, având ca punct de reper *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă.

17. Argumentați că drama *Apus de soare* de Barbu Ștefănescu Delavrancea este o dramă istorică.

18. Motivați, printr-un eseu analitic, faptul că eroii comici ai lui Caragiale sunt veritabile caractere, având o dominantă comportamentală și fiind puși în situații conflictuale tipice.

19. Demonstrați că personajele lui Caragiale sunt individualizate cel mai pregnant prin comicul de limbaj.

20. Argumentați că poezia Poetul de George Coșbuc este o artă poetică.

21. Ilustrați conceptul operațional de artă poetică, având ca punct de reper poezia *Rugăciune* de Octavian Goga.

22. Explicați noțiunea de simbolism și faceți referire la câteva opere literare simboliste din literatura română.

23. Demonstrați că romanul *Frații Jderi* de Mihail Sadoveanu este un roman istoric.

24. Elaborați un text de 2-3 pagini în care să vorbiți despre traducерile în limba ucraineană a unor scriitori români studiați (Mihai Eminescu, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu etc.).

25. Motivați, într-un eseu, tendințele dezvoltării literaturii di Bucovina, apelând la operele unor scriitori de origine română, dar și ucraineană din ținutul nostru.

26. Pregătiți o dezbatere pe tema „*Debutul literar al lui Mihai Eminescu și orașul Cernăuți*”.

27. Redactați un eseu „*Pașii lui Eminescu prin Bucovina*”.

28. Numiți autorii și operele în care apar descrieri despre Bucovina, Ucraina.

29. Încercați să alcătuiți câteva versuri despre Ucraina, Bucovina, satul, orașul natal folosind figurile de stil cunoscute de voi.

30. Alcătuiți o compunere despre Ucraina. Intitulați-o.

31. Citiți cu atenție textul. Îndepliniți cerințele date.

George Bacovia

Gri

Plâns de cobe pe la geamuri se opri,
Și pe lume plumb de iarnă s-a lăsat;
„I-auzi corbii” – mi-am zis singur... și-am oftat;
Iar în zarea grea de plumb
Ninge gri.

Ca și zarea, gândul meu se înnegri...
Și de lume tot mai singur, mai barbar,
Trist cu-o pană mătur vatra, solitar...
Iar în zarea grea de plumb
Ninge gri.

Cerințe:

1. Alcătuiți două enunțuri pentru a ilustra polisemia cuvântului *vatră*.
2. Precizați două mărci lexico-gramaticale prin care se evidențiază prezența eului liric în textul dat.
3. Menționați două teme/ motive literare prezente în poezie.
4. Explicați semnificația a două figuri de stil identificate în prima strofă.
5. Comentați, în 6–10 rânduri, ultima strofă, prin evidențierea relației dintre ideea poetică și mijloacele artistice.
6. Prezentați semnificația titlului în relație cu textul poetic.
7. Explicați semnificația structurilor: „*Ninge gri, mi-am zis singur, zarea grea de plumb, gândul meu se înnegri, mătur vatra*”.
8. Identificați rima, ritmul, măsura versurilor și tipul strofei.

32. Citiți cu atenție textul. Îndepliniți cerințele date.

Dimitrie Anghel

Balul pomilor

Cu legănări abia simțite și ritmice, încet-încet,
Pe pajiștea din fața casei, caișii, zarzării și prunii,
Înveșmântați în haine albe se clatină în fața lunii,
Stând gata parcă să înceapă un pas ușor de menuet.

Se cată ram cu ram, se-nclină, și-n urmă iarăși vin la loc,
Cochetării și grații albe, și roze gesturi, dulci arome,
Împrăștie în aer danțul acesta ritmic de fantome,
Ce-așteaptă de un an de zile minuta asta de noroc.

Ce e de spumă, sus pe ramuri, se face jos de catifea,
Și astfel umbrele căzute pe pajiște par mantii grele

Zvârlite de dănțuitorii ce au rămas numa-n dantele,
În parcul legendar în care s-a prefăcut grădina mea.

Pe gura scorburilor vântul plecat a deșteptat un cânt,
Și-nvoalte* mâneci horbotate* se-ntind ușoare să salute
Preludiul acestei stinse și dulci orchestre nevăzute,
Și-apoi cu reverențe pomii s-au înclinat pân' la pământ.[...]

Așa-s în clipa asta toate, dar mâine albi cavaleri,
Despodobiți de-atâtea grații, ce le-mprumută luciul lunii,
Vor deveni ce-au fost de-a pururi: caișii, zarzării și prunii,
Banalii pomi din fața casei, ce-i știu de-atâtea primăveri

* *horbotate*, *adj.* – *dantelate*.

Cerințe:

1. Transcrieți două cuvinte care aparțin câmpului semantic al pomilor.
2. Precizați rolul cratimei și al apostrofului, din structura „s-au înclinat pân' la pământ”.
3. Transcrieți doi termeni derivați cu prefix.
4. Menționați două teme/ motive literare prezente în poezie.
5. Transcrieți două structuri/ fragmente de vers care conțin imagini artistice diferite.
6. Explicați semnificația unei figuri de stil identificate în strofa a doua a poeziei.
7. Prezentați semnificația titlului în relație cu textul poeziei date.
8. Comentați, în 6–10 rânduri, ultima strofă a poeziei, prin evidențierea relației dintre ideea poetică și mijloacele artistice.
9. Motivați, cu ajutorul a două argumente, prezența descrierii în poezie.

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	3
Literatura – artă a cuvântului.....	4
Literatura și genurile literare.....	9
Titu Maiorescu.....	11
<i>Junimea</i> și revista <i>Convorbiri literare</i>	13
Titu Maiorescu. <i>Eminescu și poeziile lui</i>	19
Mihai Eminescu.....	21
Epigonii.....	23
Scrisoarea I.....	29
Glosă.....	37
Lirica de dragoste.....	41
Luceafărul.....	56
Sărmanul Dionis.....	64
Ion Creangă.....	85
Mihai Eminescu și Ion Creangă.....	87
Amintiri din copilărie.....	89
Povestea Harap Alb.....	100
Dănilă Prepeleac.....	109
Ion Luca Caragiale.....	119
O noapte furtunoasă.....	121
Barbu Ștefănescu Delavrancea	143
Apus de soare.....	145
George Coșbuc.....	162
Poetul.....	165
Numai una.....	167
Octavian Goga.....	172
Rugăciune.....	174
Apostolul.....	179
Alexandru Macedonski.....	183
Noapte de decembrie.....	185
Rondelul rozelor ce mor	191
George Bacovia	197
Plumb. Decembre. Amurd violet	199
Mihail Sadoveanu.....	204
Frații Jderi.....	206
Literatura din Bucovina.....	220
Simion Gociu. Tainul poetului.....	223
Receptarea textului artistic.....	227
Teme orientative pentru sistematizarea materiei studiate.....	235

Навчальне видання
Говорнян Лілія
Колесникова Дойна

РУМУНСЬКА ЛІТЕРАТУРА **(профільний рівень)**

Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням румунською мовою

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Румунською мовою

Редактор Л.С. Пушкарьова
Коректор І.В. Іоницой

В оформленні підручника на сторінках 3, 4, 10, 11, 15, 16, 21, 22, 25, 26, 29, 33, 37, 42, 44, 45, 49, 50, 52, 57, 65, 82, 83, 85, 87, 90, 91, 101, 102, 103, 104, 109, 119, 122, 125, 126, 128, 132, 143, 145, 146, 152, 155, 162, 168, 171, 172, 175, 179, 180, 183, 185, 186, 187, 192, 197, 199, 200, 204, 207, 210, 213, 223, 224, 226, 236, 238 використано фотографії з колекцій вільних зображень електронних ресурсів.

Формат 70x100¹/16.
Ум. друк. арк. 19,44. Обл.-вид. арк. 16,8.
Тираж 727 пр. Зам. № 70П

Державне підприємство
«Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua
svit_vydav@ukr.net

Друк ТДВ «Патент»
88006 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4078 від 31.05.2011

REȚINEȚI!

COMICUL este o categorie estetică presupunând situații care provoacă râsul printr-o disproporție, prin contrastul dintre esența și aparența, dintre efort și rezultatele lui, dintre viu și mecanic, dintre scopuri și mijloace.

UMORUL (lat. humor = umezeală) are un caracter specific prin soluții neașteptate, caraghioase poate produce ilaritate. Persoanele cu umor sunt acele persoane care prin comportare sau verbal prin anumite contexte declanșează râsul.

RONDELUL este o poezie scurtă cu formă fixă, a cărei structură se bazează, ca și balada, pe refren, care a apărut în Franța medievală sub denumirea de rondeau.

CLASICISMUL este tendința spre simplitate, logică, claritate, echilibru și recomandă evitarea contrastelor puternice, a exceselor, a detaliilor.

ROMANUL ISTORIC este unul dintre tipurile de roman. El pendulează între ficțiune și document. Este o ficțiune, dar cu anumite momente (date, evenimente, limbaj) identificabile și în alte scrieri de specialitate, sau texte vechi, în special, cronici istorice. Personajele pot fi reale sau ficționale.

COMEDIA (fr. Comédie lat. comoedia gr. Komoida, „cântec de sărbătoare”) este o specie a genului dramatic, în proză sau în versuri cu acțiune și deznodământ vesel și care satirizează realități sociale, slăbiciuni general – umane sau prezintă situații hazlii.

POEMUL EROIC evocă fapte istorice sau legendare din trecutul unui popor, punând accent pe figura eroului excepțional, care se detașează dintre alte personaje cu înșușiri deosebite, pe care acesta le domină.

ODA este o specie a genului liric în care se elogiază personalități, fapte eroice. A apărut în Grecia antică caracterizându-se prin forma prozică aproape fixă.

MANIFESTUL LITERAR este un text de dimensiuni reduse, în care se afirmă o nouă concepție cu privire la literatură.

OPERA EPICĂ este o creație în proză sau în versuri caracterizată prin desfășurarea unei acțiuni, plasate într-un anumit spațiu de timp, în care autorul își face simțită prezența indirect, prin intermediul personajelor, relatarea făcându-se de către un narator, de obicei, la persoana a treia (obiectiv) dar și la persoana întâi (subiectiv).